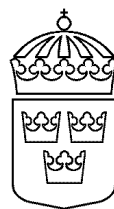

Riksdagens protokoll

2003/04:45

Tisdagen den 9 december

Protokoll
2003/04:45

Kl. 09.00 – 16.34
18.00 – 19.22

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 3 december.

2 § Avsägelse

Andre vice talmannen meddelade att *Nils Fredrik Aurelius* (m) avsagt sig uppdraget som ledamot i Valprövningsnämnden.

Kammaren biföll denna avsägelse.

3 § Anmälan om kompletteringsval till Valprövningsnämnden

Andre vice talmannen meddelade att Moderata samlingspartiets riksdagsgrupp på grund av uppkommen vakans anmält Carl Fredrik Graf som ledamot i Valprövningsnämnden.

Andre vice talmannen förklarade vald till

ledamot i Valprövningsnämnden
Carl Fredrik Graf (m)

4 § Aktuell debatt: Den svenska alkoholpolitiken

Anf. 1 PER BILL (m):

Fru talman! Den svenska alkoholpolitiken bygger på ett kollektivt tänkande, på skyhöga skatter, begränsad tillgänglighet, ett monopol som varje dag måste tänka på att man inte får diskriminera någon enda produkt i hela världen, begränsningar i tryckfriheten och dessutom ett stort mått av förmynderi. Denna storebrorspolitik, fru talman, har nått vägs ände. Det är skälet till att vi moderater har begärt en aktuell debatt om den svenska alkoholpolitiken. Det är en debatt som naturligtvis kommer lägligt i skuggan av de skuggor som i dag finns kring vårt monopol.

Fru talman! Sverige är inte längre en isolerad halvö med stängda gränser utan en integrerad del av Europa. Det är ett Europa där varor,

*Aktuell debatt:
Den svenska
alkoholpolitiken*

tjänster, människor och kapital kan röra sig fritt över gränserna och ska så göra. Detta är mycket bra, tycker jag. Men det innebär också, fru talman, att omvärlden har förändrats. Detta tycks regeringen inte ha förstått. Våra grannländer har förstått det. De anpassar sina alkoholskatter till ett nytt läge, men den svenska regeringen gör ingenting. Detta är ett stort problem, som riskerar att bli ännu större med tiden.

Jag hoppas därför att den här debatten kan handla om en ny, klokare politik – en alkoholpolitik som bygger på individuellt ansvar, vetenskapligt baserad information, en förbättrad ANT-utbildning på våra skolor, konkurrenskraftiga skatter, en öppen men reglerad marknad där Systembolaget är en av flera aktörer, ett kraftfullt beivrande av alkoholrelaterade brott samt tidiga hjälpinsatser för dem som har problem med alkohol.

Anf. 2 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Fru talman! Man såg det alltid först på ögonen. Min pappas ögon var så vackra – bruna, klara och med en särskild sorts värme i. Det fanns som ett leende, blygt, nästan bara anat, djupt inne i dem. Men när han var på väg att återigen förlora sin personliga kamp förändrades hans ögon. De blev liksom grundare. Det var som skillnaden mellan att se ned i en underbar djup skogstjärn och en igenslamnad dyg göl. Det fanns inte längre liv i dem. Också färgen blev annorlunda. Den klara, varma bruna blicken förbyttes i en gulaktig spräcklighet och blev undflyende. Hans blick blev som ett jagat djurs, listig och vaksam. Det var som om han visste att ögonen avslöjade honom och därför undvek han att möta andras blickar. Jag hade tidigt lärt mig att känna igen tecknen och att dela in helvetesvandringen i olika faser. Detta var den första. Snart märktes det också på humöret. Han blev retlig och lynnig. Han hakade upp sig på småsaker, snäste och fräste. Allt man gjorde störde honom. Han slutade sjunga och vissla.

Så skriver förra statsrådet Annika Åhnberg i sin bok *Isprinsessan*. Det är en berättelse om en barndom som förmörkades av pappans supande och satte spår för livet i barnen. Det var en otrygghet, en skräck och en rädsla som de flesta av oss kanske inte ens kan föreställa oss. Men Annika Åhnberg är inte ensam om en sådan uppväxt – inte ens i dag. Vi räknar i dag med att ungefär 200 000 barn växer upp i en familj som präglas av alkoholproblem. 200 000 barn – vi kanske ska tänka på det en liten stund. Och vi ska också tänka på vår gemensamma målsättning, som är att alla barn ska ha rätt till en trygg uppväxt. Jag tror inte att vi skiljs åt över partigränserna här. Vi har alla utgångspunkten att alla barn har rätt att växa upp med trygghet, värme och kärlek.

Alkoholismen är ett hot mot det. Det är ett missbruk som slår sönder familjer och märker barn för livet. Det säger oss en viktig sak; det säger oss att alkohol inte är vilken vara som helst. Det är inte som att sälja skor, kläder, smör och bröd. Det är en vara som måste kringgärdas av särskilda regler och där det också finns ett starkt politiskt – säg gärna kollektivt – ansvar. Därför är alkoholfrågan i grund och botten en fråga om solidaritet. Vi som använder alkohol med måttlighet måste vara beredda att göra avkall på vår bekvämlighet för att förebygga att andra människor hamnar i missbruk.

Samtidigt vet vi att vi har en dubbelsyn på alkohol. Alkohol är för många förknippat med våra stora högtider, med fest och med glädje.

Alkohol i måttliga mängder är inte skadligt. Men det finns hela tiden en balansgång däremellan som vi måste gå.

Staten avkräver ingen något nykterhetslöfte. Men vi har en allmän måttlighetslinje, och vi säger att fyra områden i livet ska vara fredade från alkohol: trafiken, graviditeten, uppväxtåren och arbetsplatsen. Jag tror att en sådan linje har stöd bland de allra flesta svenskar i vårt land.

Men vi ser också hoten. Vi ser att alkoholkonsumtionen har ökat med nästan 20 % på två år. För första gången på tio år ökar den alkoholrelaterade dödligheten i Sverige. Rattfylleriet ökar. Drickandet bland de unga ökar. Vi kan till och med nu också se att drickandet bland de gravida ökar.

Samtidigt pressas vi av förändringar i vår omvärld. Vi ser skattesänkningarna i Danmark och Finland som i kombination med ökade införselkvoter riskerar att öka konsumtionen ytterligare.

Politik bygger på fyra hörnstenar: det förebyggande arbetet, brottsbekämpningen, missbrukarvården och det internationella arbetet. Det förebyggande arbetet utgår alltid från vår syn på generell välfärd. Vi förstår att för att bekämpa missbruk måste man också bekämpa fattigdom och marginalisering. Därför försöker vi föra en politik för minskade klyftor i samhället. Grundläggande i det förebyggande arbetet är också att vi försöker hålla höga alkoholpriser och en inskränkning av tillgängligheten. Visst kan man säga att de instrumenten har försvagats; det vore dumt att påstå något annat. Men de är fortfarande och alltiämt viktiga grundpelare i vår alkoholpolitik, och de ska så förbli.

Den ökande införseln innebär ändå att vi kommer att få räkna med en större tillgänglighet till alkohol än tidigare. Men det innebär i sin tur egentligen bara att vi måste bli bättre på att använda de övriga alkoholpolitiska instrument som står till vårt förfogande.

Jag kan därför i några punkter redovisa hur vi hade tänkt göra framöver med den politiken.

För det första tänker vi fortsätta satsa på det lokala förebyggande arbetet. Det handlar till exempel om att arbeta förebyggande bland ungdomar i riskzonen. De senaste åren har vi gjort stora statliga insatser på det området.

I dag har vi på plats 250 alkohol- och drogförebyggare i 180 kommuner, och vi fortsätter att bygga ut det nätverket nästa år genom att anslå ytterligare 75 miljoner kronor för det arbetet. Här vill vi också förstärka kommunernas möjligheter att föra en ansvarstagande alkoholpolitik genom att de ska kunna vara mer restriktiva när det gäller alkoholtillstånden. Sådana förslag kommer till våren.

För det andra vill vi förstärka brottsbekämpningen när det gäller alkoholrelaterade brott. Det gäller bland annat straffen för rattfylleri när man skadar och dödar någon annan person. Det gäller utvidgade möjligheter att förverka bilen för den som döms för rattfylleri. Det gäller också straffen för dem som tillverkar eller säljer vidare alkohol illegalt. Just det är kanske särskilt aktuellt i min del av landet, i Skåne, där vi ser detta varje dag. Vi kan inte acceptera att folk öppnar små egna privata systembolag hemma och säljer till ungarna i trappan. Rättsväsendet måste stärkas på den punkten, och just när det gäller de frågorna har vi en statssekreterargrupp som går igenom möjligheterna att göra sådana förstärkningar.

Prot. 2003/04:45
9 december

*Aktuell debatt:
Den svenska
alkoholpolitiken*

För det tredje ska vi ytterligare begränsa möjligheterna att göra reklam för alkohol. Här kommer också förslag under våren.

För det fjärde ska vi slå vakt om Systembolaget, vårt viktigaste instrument för att upprätthålla åldersgränsen på 20 år. Det är bra att Systembolagets ledning så kraftfullt har reagerat på oegentligheter i bolaget, och jag är övertygad om att den rättsprocess som nu pågår kommer att leda till att alla sådana oegentligheter en gång för alla städas ut och att allmänhetens förtroende därmed kan återupprättas. Systembolaget är av oerhört stor betydelse för vår alkoholpolitik.

För det femte ska vi fullfölja den europeiska offensiv i alkoholfrågorna som vi inledde i höstas. Vi vill ha genomslag för vår syn att alkohol inte är vilken vara som helst utan en vara som EU:s medlemsländer måste kunna sätta upp särskilda restriktioner kring. Alkoholpolitiken är i grund och botten en folkhälsofråga.

Minimiskatterna på alkohol i EU måste höjas för att förhindra en förödande skattekonkurrens. De fyra alkoholfria områdena måste lyftas fram också ur ett EU-perspektiv. EU-kommissionen måste ta fram den handlingsplan, strategi mot alkoholskador, som EU:s ministerråd under svensk ledning beställde redan 2001.

För det sjätte ska vi fortsätta att satsa på information och opinionsbildning kring alkoholfrågorna, inte minst i skolan men också brett i samhället. Här har vi Alkoholkommittén som jobbar väldigt bra.

För det sjunde måste vi göra en satsning på missbrukarvården. Med en ökad konsumtion följer också ökat missbruk. För att inte fler barn ska behöva växa upp i otrygghet på det sätt som vi kan se att kanske ett par hundratusen barn gör i denna dag måste vi göra förstärkningar också där, och det kommer vi att göra. Det är högprioriterat för oss socialdemokrater inför nästa års budgetförhandlingar.

Jag ser, fru talman, fram emot att arbeta med alkoholfrågorna tillsammans med riksdagens partier under de närmaste åren. Jag vet att det finns ett starkt engagemang här för frågorna, möjligen med något undantag. Jag noterade bland annat Kristdemokraternas lista över förslag på åtgärder i går. Det är bra att känna det starka stöd och det engagemang som finns i den här kammaren, inte minst, fru talman, när vi driver de här frågorna i Europa.

Anf. 3 PER BILL (m):

Fru talman! Vad är det min unge herre vill ha? En flaska Château La Garde, stammade jag fram, och pulsen gick upp till åtminstone det dubbla jämfört med vad den är nu när jag står i talarstolen. Den är dyr! sade damen. Ja, sade jag, ganska dyr, över 70 kr.

Ungefär så gick mitt första legala alkoholköp till i Systembolaget några veckor efter det att jag fyllt 20 år. Jag var utsatt för den restriktiva, strama, gammaldags alkoholpolitiken, där Systembolaget var en av hörn-
pelarna.

Tiderna har förändrats, och det har faktiskt också Systembolaget. Systembolaget representeras inte längre av barska damer som tittar nedlåtande på unga män när de köper en flaska vin. I dag är det i stället snabbköpsliknande självplocksbutiker som har lördagsöppet, som har bra produktinformation och till och med vinprovningar i Systembolagets lokaler. Allt detta, fru talman, anser jag är anpassningar åt rätt håll. Det

är ett sätt att belysa också de goda sidorna, de sociala och kulturella värdena, som finns med ädla drycker.

Verkligheten har anpassat Systembolaget, men Systembolaget har, som bekant, andra problem. Vi såg det till exempel på TV 4 i går. Lever Systembolaget verkligen upp till kravet att vara ett icke-diskriminerande monopol? Kan de säga att de varje dag gör allt för att ingen enda producent någonstans i världen ska ha en konkurrensnackdel jämfört med andra? Jag tror att EU kommer att ta sig en ordentlig titt på hur monopollet sköter sin icke-diskriminerande funktion.

Om verkligheten har gjort sig påmind vad gäller utformningen av systembutiker är förhållandena de motsatta när det gäller skatter och också det faktum att Sverige i dag är en del av ett öppet integrerat Europa. Det är ett faktum som bland annat innebär att en familj på besök i Danmark helt lagligt kan ta med sig 20 liter sprit, 180 liter vin och 220 liter öl hem till Sverige från den 1 januari. Troligtvis kan de ta med sig mycket mer ifall bilen klarar detta, därför att det här är bara rekommendationer. Ifall man kan hävda att man ska ha någon större fest, 50-årsfest eller annat kan man få möjlighet att ta med sig ännu mer.

Trots att Danmark har sänkt sina alkoholskatter och Finland är på väg att sänka sina för att anpassa sig till omvärldsförändringar har nästan ingenting gjorts av den svenska regeringen. Det är inga förändringar som är anpassade till verkligheten.

På den gråa och svarta marknaden sker tyvärr en hel del förändringar. Alltför många är de som i dag kan försörja sig på att alkoholorchestrera, det vill säga åka och köpa sprit, vin och öl i Danmark och Tyskland och sedan åka hem och sälja detta illegalt i Sverige. Följderna blir att allt färre köper sin alkohol i Sverige och att de svenska bryggerierna får allt svårare att sälja sina produkter och att allt färre alkoholskatteskronor når den svenska kassakistan. Lite förenklat kan man säga att vi exporterar arbetstillfällen och skattebaser, vilket enligt oss moderater, fru talman, är två av de dummaste sakerna ett land kan exportera.

Öppenheten i Europa och de stora skatteskillnaderna kommer inte att minska. Snarare kommer de att öka. Vi har i dag en skattegradient som gör att det är högst alkoholskatter i norr, och de blir lägre och lägre ju längre söderut man kommer. Ni vet hur de här mönstren ser ut. Norrmännen åker till Sverige och handlar. Svenskarna åker till Danmark och handlar, och danskarna åker till Tyskland och handlar.

När Estland, Lettland, Litauen, Polen med flera blir medlemmar i EU kommer denna alkoholgradient att förändras över en natt. Den 1 maj 2004 kommer den att ha upphört, och några av de länder där det är billigast att handla alkohol kommer att ligga mycket nära den svenska gränsen. Det är därför som jag tycker att det är så viktigt att vi har den här debatten i dag.

När jag lyssnar på statsrådet skulle jag vilja säga att jag ställer upp på många av målen. Barn ska kunna växa upp i lugn och trygghet utan alkoholiserade föräldrar. Vi ska inte ha någon typ av rattonykterhet och så vidare. Men jag är oroad över om de verktyg som man vill använda verkligen fungerar. Det är därför som jag tror att vi måste lita mer till det individuella personliga ansvaret, mer till vetenskaplig information och mer till arbete med förebyggande insatser. Jag tycker att det är väldigt

Prot. 2003/04:45
9 december

*Aktuell debatt:
Den svenska
alkoholpolitiken*

trevligt att regeringen nu är inne på Moderaternas linje, att man ska satsa mer på det lokala och kanske mindre på Folkhälsoinstitutet.

Anf. 4 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Alkoholproblemet är utan konkurrens vårt största sociala problem. Sverige har jämfört med många andra länder fram till helt nyligen varit relativt framgångsrikt i att bekämpa det problemet. Vi har gjort det med några medel som vi vet har haft effekt. All vetenskap som finns på området tyder på att de har haft effekt eller närmast bevisat att de har haft effekt.

Det första är att ha höga priser. Det andra är att se till att vi inte har vinstintressen i detaljhandeln på den här punkten. Det tredje är åldersgränserna. Det fjärde är att ha reklamförbud för de här varorna. Det femte är att försöka informera så mycket som möjligt i skolor och på andra ställen om problemet.

Den politiken har, som jag nämnde, till helt nyligen varit framgångsrik jämfört med många andra länder. Det som har hänt på senare år är effekter av många saker, men i mycket stor utsträckning handlar det om Sveriges kapitulation vad gäller införselkvoterna. De införselkvoter som bestämdes för några år sedan och som nu slagit igenom i Sverige, från och med nästa år fullt ut, är orimligt höga i nästan varje jämförelse. Talare från Moderaterna har nämnt hur mycket man kan importera från och med nästa år.

Det har förstås fått effekter. Det har fått effekter i våra grannländer. De prissänkningar som nu äger rum i grannländerna har i stor utsträckning varit ett resultat av införselkvoten. Om man ser på Finland som kommer att sänka sina priser nästa år har det att göra med att Estland kommer med i EU och att de orimliga införselkvoterna får användas. Förutom de effekterna har domen i Marknadsdomstolen om reklamen påverkat vad vi kan göra i Sverige.

Det här är oerhört allvarligt. Det krävs åtgärder. Den allra första åtgärden bör, enligt vår mening, vara att på EU-nivå försöka göra någonting åt de införselkvoter som nu finns. Det finns ingen anledning att ha de kvoterna. De måste pressas ned. Det är ingen lätt uppgift när man nu har släppt efter, men ju större uppslutning vi från svensk sida och i denna kammare kan få bakom kravet på detta ökar förstås våra möjligheter. Det är intressant att höra om Moderata samlingspartiets företrädare är beredda att hjälpa till på den svenska sidan för att minska införselkvoten.

Vi måste kraftigt förstärka informationen, framför allt till ungdomar. Vi är från vår sida bekymrade över att man från regeringens håll i årets budget har varit så pass återhållsam med medel till att förstärka informationen på olika sätt.

Vi måste behålla försäljningsmonopolet. Argumenten för det är ganska uppenbara. Jag tänkte gå över till dem genom att diskutera Moderaternas alkoholpolitik eftersom den egentligen är den enda som skiljer sig från övriga partiers alkoholpolitik i den här kammaren.

I den motion som Moderaterna har lämnat in föreslås det ett antal åtgärder. Det föreslås att man ska sänka priserna kraftigt. Det föreslås att man ska ta bort försäljningsmonopolet, visserligen i två steg men i steg nummer två ska starksprit försälas i licensierade butiker. Man vill också

att man ska se till att vi får göra reklam i Sverige för alkohol av olika slag. Man vill uppenbarligen också ha sänkt åldersgräns.

Mot bakgrund av det skulle jag gärna vilja höra Moderaternas företrädare, i något av de två inlägg som återstår från den moderata sidan, kommentera de här punkterna. Är det så att priset på en vara påverkar efterfrågan? Det är något som de flesta av oss som är anhängare av marknadsekonomi, och kanske även några andra, har lätt att inse. Sänkta priser leder till ökad konsumtion och höjda priser till sänkt konsumtion. Har Moderaterna någon annan teori på den punkten?

När försäljningsmonopolet infördes var huvudskälet att ta bort det privata vinstintresset från verksamheten. Det förslaget drevs från liberalt håll, från liberalen Ivan Bratt. Han var en stor anhängare av marknadsekonomi, hade stor tilltro till ekonomiska incitament och därför insikten att om man placerar ekonomiska incitament när det gäller att försälja alkohol får man en ökad försäljning av alkohol. Så tror vi andra. Har Moderaterna någon annan teori?

Fru talman! De som gör reklam gör det för att de tror att det ökar försäljningen av deras produkter. Har Moderaterna någon annan teori på den punkten?

Om man sänker åldersgränsen tror de flesta av oss att det inte bara blir så att de två årgångar som skulle få rätt att köpa, det vill säga 18- och 19-åringar, skulle få ökad tillgång – det är självklart – utan även att möjligheterna får 17-åringar, 16-åringar och 15-åringar att få tillgång till alkohol skulle öka. Har Moderaterna någon annan teori?

Till sist skulle jag vilja upprepa den fråga jag ställde tidigare som rör vad Moderaterna vill göra på europeisk nivå för att minska möjligheterna till hög alkoholkonsumtion och för att försöka hjälpa oss att få till stånd en ordning i Europa där alkoholkonsumtionen kan bekämpas med bland annat höga priser.

Anf. 5 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Det är snart jul. De flesta av oss, stora som små, ser fram emot att det ska bli jul. Men det finns tyvärr många barn som känner en stor skräck och oro för de stora helgerna. De vet inte hur det kommer att bli där hemma. De vet inte om det blir våld. De vet inte om det finns någon vuxen som de kan prata med. Därför känns det otryggt och svårt.

Fru talman! Jag känner ett stort missmod inom mig när jag gång på gång får rapporter om att 200 000–300 000 barn lever i familjer med grava missbruk. Det är vår uppgift att ta deras oro och otrygghet på allvar. Vi är överens om att det är svårigheter inom de här områdena, men det får inte förhindra oss att inse det stora problemet och att försöka att göra någonting åt det.

Vi vet också att var tredje sjukhussäng i dag upptas av en person med en alkoholrelaterad sjukdom. Vi vet att den här dagen den 9 december kör 6 000 personer alkoholpåverkade på våra vägar.

Jag tycker att det känns väldigt bekymmersamt när Socialstyrelsen i en rapport nyligen uppger att av pojkarna i årskurs 9 är det 30 % som dricker en halv flaska sprit varje månad. Bland tjejerna i årskurs 9 är det 25 %. Detta sker trots att man inte får dricka alkohol förrän man har fyllt 18 år. Det är många skäl till det. Ett skäl som inte kommer fram så ofta är

Prot. 2003/04:45
9 december

*Aktuell debatt:
Den svenska
alkoholpolitiken*

att unga kroppar inte är utvecklade rent fysiologiskt så att de klarar av alkoholintag.

Det känns också bekymmersamt att, som statsrådet sade, alltför många kvinnor fortsätter sitt drickande efter det att de är inskrivna på mödravårdscentralen. Vi är många i den här kammaren som har lyft fram hur farligt det är för gravida kvinnor att inta alkohol. Den sista uppgiften är att 17 % av de kvinnor som skrevs in på mödravården hade ett riskbeteende och drack alldeles för mycket och att 30 % av dem fortsatte att dricka.

Det är inte för att på något sätt vara pessimist som jag lyfter fram siffrorna. Det är för att vi alla ska inse att detta är ett stort problem. Det är, kära moderater, ett mycket större problem än monopolets vara eller icke vara och skattesänkningar. Det här är en verklighet som vi lever i.

Vi har bra ambitioner. Vi har ambitioner att sänka alkoholkonsumtionen. Men vi måste också försöka få verktyg så att detta blir allvar.

Fru talman! Jag tror att de allra viktigaste personerna i våra hem och för våra barn och ungdomar är föräldrarna. Det finns inte någon offentlig instans som ens kan konkurrera med dessa. Därför anser vi kristdemokrater att samhället bör göra allt för att uppmuntra, stödja och hjälpa föräldrarna att just vara denna oerhörda kraft för sina barn, både som föredöme och som trygghetsfaktorer.

Jag är glad att Morgan Johansson tog upp de vita zonerna. Jag ska inte upprepa det eftersom tiden går fort. Men jag känner också ett behov av att uppmäna Morgan Johansson och regeringen: Ge aldrig tappt i fråga om att alkoholen är en folkhälsofråga och således inte en jordbruksfråga! Jag tror att detta måste göras ännu tydligare för att vi här i Sverige ska kunna skapa förutsättningar för att ha en aktiv, restriktiv och bra politik på det här området.

Jag vill också fråga Per Bill och mina moderata vänner: Skulle inte ni denna 9 december kunna enas med oss andra partier om att vi tillsammans ska föra en restriktiv alkoholpolitik? Det skulle bli en ännu större kraft i hela Europa om samtliga partier i Sveriges riksdag var överens om detta – införselkvoterna minskas, vi har monopolet kvar och vi ska på alla sätt försöka nedbringa konsekvenserna av ett onormalt högt drickande.

Jag har också en fråga till Morgan Johansson. Bland de 26 punkter som några kristdemokrater förde fram i går finns varningstexter på spritflaskor. Jag undrar vad Morgan Johansson anser om det.

Anf. 6 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Det verkar gå en klar skiljelinje mellan Moderaterna, som anser att alkohol är en vara som kan flöda fritt, och de flesta av oss andra, som tycker att alkoholen faktiskt påverkar folkhälsan och att vi därför behöver ha en politik som utgår just från folkhälsoperspektivet.

Den svenska alkoholpolitiken vilar på totalkonsumtionsmodellen, det vill säga när vi lyckas hålla nere totalkonsumtionen minskar också de alkoholrelaterade skadorna. Det gäller ökat behov av vård, ökad kriminalitet, misshandel, rattonykterhet, produktionsbortfall med mera.

För att minska totalkonsumtionen har vi använt oss av tillgänglighets- och prisinstrumentet i Sverige. Vi har också under gångna tider varit mycket framgångsrika i vår alkoholpolitik; det kan vi se inte minst när vi

jämför oss internationellt. Vi kan också se det utifrån den forskning som finns. Det här är ett väl beforskat område. Det, Per Bill, ska även Moderaterna ta till sig: Den svenska alkoholpolitiken vilar på forskning och på vetenskap. Detta finns väl dokumenterat.

Vad som har hänt under de senaste åren är att våra instrument har urholkats genom EU-inträdet. Ökade införselkvoter och en alltmer aggressiv skattedumpningspolitik i våra närområden gör att både pris- och tillgänglighetsinstrumentet har urholkats.

Detta tar nu alkoholliberalerna till intäkt för att vi ska släppa ut alkoholen på den så kallade fria marknaden, slopa Systembolagets försäljningsmonopol och sänka priserna. Men det är ett budskap som också har en annan prislapp. Prislappen är försämrad folkhälsa, ökat produktionsbortfall, ökad belastning på sjukvården och fler misshandelsfall, inte minst misshandel av kvinnor, det som tidigare så missvisande kallades lägenhetsbråk.

I boken *Vad kostar supen?* redovisas att alkoholens samhällsekonomiska kostnader år 1998 var över 100 miljarder i Sverige, 100 miljarder per år. Om konsumtionen ökade med 30 % – vi vet att konsumtionen har ökat sedan 1998 – skulle också kostnaderna öka med 50 miljarder. Till detta kommer också det individuella lidandet.

Det finns alltså en prislapp på att släppa våra alkoholpolitiska instrument. Och vi vet vilka som i så fall får betala priset – ett pris som vi som värnar en solidarisk alkoholpolitik byggd på ett folkhälsoperspektiv tycker är alltför högt.

I stället för att släppa alkoholen fri till Konsum- och ICA-butiker menar vi att vi borde införa hårdare ålderskontroll när det gäller folköl och ungdomar. UNF har återigen visat att ungdomar under 18 år kan handla folköl i vanliga butiker. Det menar vi är ett problem som kräver åtgärder.

Det är inte ett problem att jag och andra får gå till en välsorterad butik när vi vill handla vin eller sprit och att vi tvingas planera våra inköp så att de räcker ett antal dagar, det antal dagar vi vill, när vi vet att vi på så sätt förhindrar att fler ungdomar och barn får tillgång till alkohol, när vi vet att de som inte kan planera sin konsumtion kanske då inte kan fylla på lagret en söndag eller en sen kväll, när vi vet att detta kanske förhindrar misshandel och andra brott och när vi vet att de alkoholrelaterade sjukdomarna då kan begränsas.

Den korruptionsskandal som nu skakar Systembolaget och kanske också Vin & Sprit tas också till intäkt för att slopa den svenska alkoholpolitiken. Jag menar dock att det inte finns någonting som säger att mutorna eller korruptionen skulle ha varit mindre om Vin & Sprit hade varit privatägt. I vart fall verkar det inte så när mängder av privata vin- och spritleverantörer radas upp i TV-sändningar kringgärdade av påståenden att de mutat inköpare på Systembolaget. Tvärtom menar jag att man genom ett statligt ägande kan ställa hårdare krav på kontroll både när det gäller hur Vin & Sprit hanterar sin försäljning och hur Systembolaget hanterar sina inköp. Det tycker jag att vi ska återkomma till i riksdagen när detta har utretts. Än är det ju mest mediala påståenden vi ser i den debatten.

Fru talman! För den svenska folkhälsans skull och för alla barns skull som lever i miljöer där alkohol missbrukas ska vi behålla Systembolaget. Men vi ska också behålla det för att ha ett brett sortiment. Vi ska också

Prot. 2003/04:45
9 december

*Aktuell debatt:
Den svenska
alkoholpolitiken*

stå emot en skattesänkning så långt som möjligt för att inte delta i den prisdumpningskarusell som nu inletts i våra närområden. I stället måste det bli en viktig uppgift för vår regering att i EU driva folkhälsan som grund för alkoholpolitiken, att folkhälsoperspektivet ska stå över varornas fria rörlighet. Vi ska också satsa mer pengar på information och på ANT-undervisning i skolan. Vi ska skärpa redskapen för att kommunerna ska kunna dra in tillstånd för näringsidkare som har rätt att sälja alkohol så snart det visar sig att de brister i ålderskontrollen.

Det, fru talman, ska vi göra, inte släppa alkoholen fri.

Anf. 7 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Sveriges alkoholpolitik befinner sig i kris. Men krisen är av ett helt annat slag än den som Moderaterna har beskrivit i sin begäran om denna debatt.

Alkoholförbrukningen per svensk över 15 år har med dunder och brak brutit igenom tiolitersvallen och visar inga tecken på avmattning. Men det är en missvisande statistik. Vi vet att alkoholen konsumeras mycket ojämnt. Unga män och kvinnor – ja, pojkar och flickor – konsumerar mångdubbelt mer. Vi ser det i den kraftiga ökningen av akuta alkoholförgiftningsfall. Med några års eftersläpning kommer vi också att se fler alkoholberoende, fler narkomaner, fler sjukskrivna, fler psykiskt sjuka och fler hemlösa.

Jag vill också, med särskild adress till de moderater som begärt denna debatt, peka på den brottslighet och den otrygghet som blir följden av alkoholmissbruk och social utslagning. Det handlar om kvinnomiss-handel och andra våldsbrott, inbrott och stölder.

Jag ska också med en gång ställa en fråga till de moderater som oroar sig över alkoholpolitikens ”långtgående inslag av förmynderi”. Förnekar du, Per Bill, sambanden? Om inte – vad avser du att göra för att motverka de tusentals mänskliga tragedier som utvecklingen för med sig? Eller tycker du att det är likgiltigt i jämförelse med fördelarna om du kan köpa vin i snabbköpet till tyska priser?

Fru talman! Tro inte att jag inte ser att den svenska alkoholpolitiken befinner sig i kris. Även med de gamla instrumenten intakta hade vi sannolikt sett en ökning av konsumtionen, men nu rycks det ena instrumentet efter det andra ifrån oss. Införselreglerna är snart sådana att genomsnittssvensken skulle kunna föra in hela sin årskonsumtion från Tyskland eller Danmark.

För min och Centerpartiets del står det helt klart. Vi ska inte retirera ett steg längre än nödvändigt. Vi slår vakt om försäljningsmonopolet. Det bidrar till att skydda till exempel ungdomar och nyktra alkoholister från att konfronteras med aggressiv marknadsföring av alkoholdrycker i snabbköpet. Vi vet att priset har betydelse för konsumtionen. Om sprit-skatten måste sänkas ska det ske med största försiktighet.

Förtroendet för Systembolaget måste upprättas. Ledningen måste ges största stöd i att driva ut korrupktion. Städgummorna Steen och Johansson ska inte göras till syndabockar när de tar itu med gammal lort. Sverige får inte heller förtrötts i att kämpa mot skattedumpningen i EU. Kanske finner vi nya allierade bland de länder som inträder vid årsskiftet.

Men det räcker inte, fru talman. Vi behöver en ny alkoholpolitik som syftar till att mobilisera medborgarnas eget ansvar – för sig själva och för

varandra. Det handlar om mer information i skolan, om att aktivera föreningslivet och om att förstärka kommunernas roll. Allra viktigast är föräldraansvaret. Jag kommer att uppmana centerpartisterna ute i Sveriges kommuner – och de är många – att ta ytterligare initiativ till att stärka föräldrarnas engagemang, kunskaper och nätverk. Föräldragrupper, typ Leksandsmodellen, kan mycket väl stå modell.

Den socialdemokratiska alkoholpolitiken är ett klart misslyckande, fru talman. Det behövs en annan politik än den "nånannanism" som har brett ut sig i Socialdemokraternas Sverige. Ansvar har blivit någon annans; skolans, kommunernas, politikernas. Nu är det dags att vi, med några dagar kvar till Luciahelgen, från den här talarstolen säger det som borde vara självklart: Det är du och det är jag som förälder, inte någon annan, som har ansvaret för att våra barn och ungdomar ska ha det bra. Vi måste våga sätta gränserna. Vi måste våga fördöma langningen. Vi måste bry oss. Jag skulle vilja höra samma uppfattning från Morgan Johanssons sida i den här debatten.

Fru talman! Den gamla alkoholpolitiken räcker inte. Men den ska inte förkastas. Den ska ges ny kraft. Låt oss därför slå vakt om den restriktiva alkoholpolitiken med försäljningsmonopol och höga spritskatter. Låt oss verka kraftfullt inom EU mot skattedumpning och för rimliga införselregler. Och framför allt: Bryt "nånannanismen"! Förtydliga föräldraansvaret och väck en ny folkresning mot alkohol- och övrigt drogmissbruk!

Anf. 8 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! Jag har tvingats rusa hit från tåget. Jag måste ta ett andetag först av allt.

Dagens debatt handlar om folkhälsa gentemot ekonomiska särintressen. Det är det som är grundfrågeställningen i dag. Man kan välja att se alkoholfrågorna som jordbrukspolitik. Det är vad det både naiva och omedvetna EU gör. Då handlar det inte alls om folkhälsan. Man kan också välja att se det som en näringslivsfråga, en fråga om konkurrens och om möjligheten att tjäna pengar. Det är vad det cyniska EU gör, och det är vad de svenska ekonomiska särintressena gör, till exempel bryggarna och vin- och spritleverantörerna. De vill tjäna mer pengar. Det måste vi genomsöka.

Man kan också välja att se det som den sociala frågan det är. Där är fortfarande totalkonsumtionsmodellen den som är viktig att förstå. Den innebär i korthet att ju mer folk dricker desto större blir skadorna, desto fler blir alkoholskadade. Så har det sett ut sedan EU-inträdet. Det har blivit en större totalkonsumtion. Det är en ökning på 30 % sedan mitten av 90-talet. Detta betyder att ungefär var tionde svensk som vi möter har alkoholproblem. Det är en hög siffra, och det är en ökande siffra.

Det betyder att skadeverkningarna uppgår till 150 miljarder kronor per år. Det är ett jättebelopp. Det blir inte bara skador för den som själv är alkoholproblematiker. Det blir också skador för familjer, samhälle och arbetsgivare. Det betyder också att upp till 7 000 personer dör av alkohol och alkoholrelaterade skador och att tusentals barn växer upp i sådana hem. Av våldsbrotten, som ökar, är tre av fyra relaterade till alkohol.

Det är i högsta grad en social fråga. Det blir också en folkhälsofråga, för det är inte ett privat problem. Det handlar inte om personlig frihet. Det handlar om solidaritet, ledarskap och civillkurage.

Den alkohollobby som har växt fram sedan EU-inträdet utövar i dag stor påverkan på oss. Det är inte bara vi i riksdag och regering som är bärare av frågorna, utan det är faktiskt i hög grad också Systembolaget och Vin & Sprit.

Aktiebolaget Vin & Sprit beställde till exempel en rapport, 1996 tror jag att det var, för att få fram så kallad forskning på att en sänkning av alkoholskatten inte skulle ha en negativ påverkan. Vin & Sprit är också delägare i den reklambyrå, Hill & Knowlton, som lobbar mot oss riksdagsledamöter.

Det här är otillständigt, och det är inte ett ägaransvar som är värdigt det land i världen som har blivit mest beundrat för sin restriktiva alkoholpolitik, ett land som har fått horder av forskare och politiker att komma hit för att kopiera den framgångsrika restriktiva alkoholpolitik som vi har haft, där tillgänglighet har stått i fokus. Mitt förslag till Morgan Johansson är: Fundera på vilka vackra miljoner till förebyggande och vård som en utförsäljning av Vin & Sprit skulle kunna ge oss!

Systembolaget är fortfarande en pärla. Trots skandaler, trots skattetryck, trots smuggling och trots den fabulösa införseln i dag ökar försäljningen på Systembolaget. Jag tycker att vi ska stärka det, stärka Systembolagets ledarskap.

Jag tycker till och med att man ska fundera på något som jag har motionerat om men som i och för sig inte hela mitt parti står bakom, nämligen att man skulle ta reda på vad det skulle ge om även folkölet fick trängas snarare bland de andra alkoholhaltiga dryckerna än bland maten i matbutiker eftersom vin går att köpa på nätet och eftersom man kan ta in tio liter sprit varje gång man åker över gränsen. Jag och en del med mig, dock inte hela Miljöpartiet, menar att det skulle stärka Systembolaget. Men det är mycket väl värt att fundera över, herr socialminister.

Folkölet är värt en egen mäsja därför att det visar i blyxtbelysning vad som händer när tillgängligheten är stor och när tillsynen är slapp. Gång på gång gör UNF, Ungdomens Nykterhetsförbund, stickprov, och det är inte svårt för underåriga att få tag i folköl. Och det är tyvärr deras favorit. De väljer det, men inte i ett fritt val, utan i ett val mellan gruppträck och utanförskap. Hade vi en alkoholfri miljö där signalerna från staten var väldigt tydliga om att alkohol är en vuxenvara, då skulle ungdomar inte ta till vare sig folköl, lättöl eller alkohol, som också har blivit en försäljningssuccé. Observera att det har skett en försäljningsökning med 150 % på ett år för alkoholen.

Vem är det som Moderaterna, bryggarna och Vin & Sprit egentligen vill värna med sänkta skatter, med ökad tillgänglighet och med större möjlighet till reklam? Det är inte de unga.

Jag menar att ministern bör se över hur utskänkningen sker – antalet utskänkningstillstånd och försäljningstillstånd har ökat med 79 % sedan 90-talet – och hur tillsynen ser ut. Och sänk inte skatterna. Värna den solidariska och den restriktiva alkoholpolitiken.

Anf. 9 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag har lyssnat mycket noga på debatten. Det är väldigt ganska klart hur mönstren i kammaren ser ut. Moderaterna står på den ena sidan, och vi andra står på den andra sidan.

Först ska jag säga några ord till dem som företräder den allians för en ansvarstagande alkoholpolitik som vi ändå har mellan sex av sju partier. Vi ska nog också vara lite försiktiga med att säga att alkoholpolitiken nu helt har spelat ut sin roll, att vi nu måste ha något nytt och att allt nu håller på att haverera.

Jag tror att det är en poäng när det gäller försäljning av öl och vin att ändå lyfta fram att Systembolagets försäljning ökar till och med i Skåne. Försäljningen av öl ökar något, medan försäljningen av vin står still. Det är försäljningen av sprit som minskar. Det är ett mönster som vi har sett under de senaste åren att Systembolaget, trots ökad konkurrens, ändå har kunnat behålla sin marknadsandel. Det är ganska viktigt att säga.

Jag var inne på ett systembolag i Malmö häromveckan, och det var knökfullt med folk. Den bilden måste man faktiskt också ha.

Det kanske inte är så konstigt att Moderaterna nu, när Systembolaget har problem, försöker ta chansen att lyfta fram sina frågor. Jag tror att de gör ett ganska stort misstag. Jag tror att de underskattar kraften i den här frågan. Vi har alla någon – det törs jag nästan svära på – i vår bekant-skapskrets eller i vår släkt som har eller har haft alkoholproblem. Det finns en erfarenhet av denna problematik i det svenska folkdjupet. Det gör att vi så att säga känner dessa problem ganska nära inpå oss och att vi klarar av att se dessa bekymmer. Det gör att det inte är så väldigt lätt att med framgång driva den populistiska linje som Moderaterna driver.

Jag lyssnade noga på Per Bill. Han är ju inte i första hand socialpoli- tiker utan mer näringspolitiker. Och det är kanske symtomatiskt att Mo- deraterna inte förtrads av en socialpolitiker i första hand i den här dis- kussionen. Jag försökte spåra ett socialt engagemang i hans anförande och försökte se hur han så att säga skulle kunna få ihop det på slutet. Men det gick inte riktigt bra, därför att det är omöjligt att företräda en linje där man säger att vi radikalt ska sänka priserna på alkohol, att vi ska flytta ut öl, vin och sprit på hyllorna i ICA-affärerna, att vi ska lämna fritt fram för reklam och att vi ska sänka åldersgränserna för inköp och ändå minska alkoholkonsumtionen och ta socialt ansvar. Det bär inte. Det finns ingen trovärdighet i en sådan linje.

Bo Könberg frågade med adress till Moderaterna vad de tänker göra i Europa för att hjälpa oss i diskussionen på den europeiska nivån. Det har vi redan sett. Nyheterna om Systembolagets problem hann knappt komma ut i medierna förrän moderata Europaparlamentariker gick till EU-kommissionen och sade: Kan inte ni nu sätta stopp för Systembola- get en gång för alla. Se på dessa bekymmer.

Moderaterna försökte ge bilden av att Sverige bröt mot de avtal som vi har med EU. De sade: Kan inte ni tvinga Sverige att avveckla System- bolaget?

Det var precis så de gjorde. Och jag blev ganska arg när jag hörde det därför att det egentligen vittnar om ett ganska svagt demokratiskt sinne- lag, nämligen att när man inte kan få igenom sin politik i den här kamma- ren och när man har 85 % av denna kammare emot sig, då vänder man sig till EU och försöker få EU-kommissionen att sätta sig över landets riksdag. Det tycker jag faktiskt var ganska anmärkningsvärt.

Anf. 10 PER BILL (m):

Fru talman! Det är ganska klart att vi har en allians här för en icke-fungerande alkoholpolitik, där Moderaterna inte tillhör den alliansen. Men det innebär inte att vi inte ställer upp bakom grundmålen, utan det innebär att vi, i stället för en kollektiv politik där man ser på totalkonsumtionen, vill ha en individuell politik där man bemöter missbruket och inte det vanliga bruket av alkohol. Det är inte – det är jag ganska säker på – varje droppe alkohol som är problemet, utan det är när bruket går över i missbruk.

Fru talman! Jag tror att jag får ägna en del av min tid åt att svara på ett antal frågor. Först ska jag svara på en fråga från Folkpartiet, de så kallade liberalerna. Åtminstone i dessa frågor tycks det vara ganska långt från liberalt. Nej, vi kommer inte att finnas med och bidra till att få några ändrade införselkvoter. Vi tror faktiskt på de fyra friheterna. Vi tror på en europeisk marknad där varor, tjänster, människor och kapital kan röra sig fritt.

Samtidigt är det lite lustigt att folkpartisterna här i kammaren är så oerhört icke-liberala, medan Malmöfolkpartisterna till och med föreslår att monopolet ska tas bort. Det finns tydligen schatteringar i Folkpartiet också.

När det gäller folkhälsan tror jag att vi alla måste fundera. Vad är farligast, att ha hela garderoben full med öl, vin och sprit eller hela källaren full med öl, vin och sprit som man fullt lagligt har köpt med sig på resan, eller att man då och då kan gå till en systembutik eller till en hårt kontrollerad licensbutik och köpa alkohol till priser som inte avsevärt skiljer sig från priserna på flaskorna i Tyskland eller Danmark som man tar med sig hem? Jag är fullt övertygad om att det är ganska lätt att ta en eller två nubbar extra om man har 40 liter nubbe i garderoben. Jag tror att det är mycket lättare att ta en extra burk öl eller ett extra glas vin om man vet att man har flera hundra liter i källaren. Jag tror faktiskt att vi måste anpassa vår politik efter hur verkligheten ser ut. Och verkligheten ser sådan ut att vi i dag har fler och fler familjer som har många hundra liter öl och vin hemma, och de kommer inte att bli färre, de kommer att bli fler. Och här tror jag att vi har ett större folkhälsoproblem långsiktigt än vad det skulle vara om skatterna anpassades till dansk nivå.

Fru talman! Jag har sagt att jag inte tror på totalkonsumtionsidén. I stället vill jag ha nolltolerans när det gäller rattfylleri och ordentliga mål för att till exempel halvera antalet personer med alkoholskador. Låt oss hitta rimliga och vettiga mål i stället för att titta på varje droppe alkohol som dricks av alla oss nio miljoner svenskar! Det tror jag faktiskt är en bättre långsiktig politik.

Till sist, fru talman, vill jag säga att jag inte tror på kollektiva straff. Om några handlare missköter sitt folkölstillstånd, ta då av dem deras tillstånd! Och om en systembutik inte sköter sitt tillstånd, ta då av den tillståndet! Så beivrar man alkoholbrott.

Anf. 11 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! På *en* av mina fem frågor fick jag svar, och det svaret var att Moderaterna *inte* tänker vara med och hjälpa till så att vi får rimligare införselkvoter. Skälet är att den fria rörligheten för varor är så mycket viktigare än hur det går med de sociala problemen i Sverige. Det var ett

klart besked. Jag kan inte hindra Per Bill från att kalla detta för liberalism. Det är ju en fri kammare och en fri debatt så det får han förstås göra. Men det är enligt min mening en något underlig form av liberalism.

Det finns de i Folkpartiet som har andra uppfattningar än jag – inte så ofta förstås men det förekommer. På vårt landsmöte, som ägde rum för några veckor sedan, var majoriteten i denna fråga *mycket* klart för den ståndpunkt som jag förfäktar i denna debatt.

Jag tycker inte att Per Bill ska smita undan de andra frågorna:

Är det så att sänkta priser på en vara leder till ökad konsumtion, eller har Per Bill någon ny ekonomisk teori på den punkten?

Är det så att om vinstintresset tas bort minskar incitamenten för att öka försäljningen? Är det så eller inte?

Ökar konsumtionen om man säljer en vara i 6 000 butiker i stället för i 300 butiker?

Ökar konsumtionen, eller minskar den kanske, om man sänker åldersgränsen så att det blir möjligt att langa till 15-åringar?

Minskar konsumtionen om man gör reklam för varan? Är det så att de läsare som ser annonsen blir alltmer antagonistiska mot varan?

Det här är inte helt ointressanta frågor. De handlar ju om grunden för alkoholpolitiken. Dessutom råkar de tangeras några saker, till exempel inom marknadsekonomin, som Per Bill och jag brukar vara överens om. Men på den här punkten vägrar Moderaterna att dra slutsatser. Därför är de av något helt annat skäl – vilket det nu kan vara – så oerhört angelägna om att komma bort från sådant som Per Bill talade om i sitt inledningsanförande. Skyhöga skatter och begränsad tillgång med mera – allt sådant är viktigare än de sociala frågorna för Moderaterna, och det är djupt beklagligt.

Anf. 12 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Anledningen till att Moderaterna ville ha den här debatten upplever jag vara att man vill avskaffa monopolet och göra detta till en riksdagsfråga. Därför har också jag några frågor.

Min första fråga är: Tror Per Bill att ungdomarna dricker mer eller att de dricker mindre om vi avskaffar monopolet?

Min nästa fråga riktas till Moderaterna och Per Bill. Alla är ju överens om att alkoholen är en inkörsport till narkotikabruk. Frågan är: Varför förstår inte Moderaterna att en restriktiv politik när det gäller alkoholfrågan också gynnar bruket, missbruket, av narkotika?

Jag vill också ställa en fråga till Morgan Johansson. Vi kristdemokrater förfäktar ofta familjen och föräldrarnas roll för våra barn. Vi är helt övertygade om att detta är en attitydfråga och om att man måste jobba i skolan tillsammans med föräldrarna, i partnerskap. Det brukar talas om glömda barn men det finns egentligen inga glömda barn, för alla barn går i skola. Därför undrar jag vilka förslag Morgan Johansson har – förslag som handlar om att vi ska stärka föräldrarnas roll, om att vi ska uppmuntra föräldrarnas roll.

Sedan har jag ytterligare en fråga. Det är lite underligt att det när våra ungdomar ska ta körkort – min dotter har alldeles nyligen gjort det – är obligatoriskt att köra på en halkbana. Dessförinnan får man inte köra upp. Skulle Morgan Johansson kunna tänka sig att föreslå att det också ska vara obligatoriskt att genomgå en kurs när det gäller alkohol och

Prot. 2003/04:45
9 december

*Aktuell debatt:
Den svenska
alkoholpolitiken*

droger? Att man inte får ta körkort förrän man gått igenom en sådan kurs tycker jag vore ett konkret och bra svar som Morgan Johansson kunde ge.

Anf. 13 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Det går, som sagt, en skiljelinje mellan den moderata synen och övriga partiers syn i den här frågan. Jag har några frågor till Per Bill.

Per Bill talar mycket om det individuella ansvaret. Jag undrar därför, Per Bill: Är du beredd att ta ett individuellt ansvar och säga att monopolen bör vara kvar och att vi som individer ska ta ansvar för att minska tillgängligheten? Utifrån forskning och vetenskap vet vi ju att om vi släpper på detta kommer de alkoholrelaterade skadorna att öka. Det kan också vara ett individuellt ansvar som du tar och som jag tar att faktiskt välja att planera våra inköp. Det är en annan typ av individuellt ansvar som Per Bill hänvisar till. Det skulle därför vara intressant att höra hur Per Bill reflekterar kring det här ansvaret.

Min andra fråga gäller detta med att ta tillbaka tillstånd, vilket jag tycker låter sympatiskt. Vi vet att en rad livsmedelsbutiker i dag har tillstånd att sälja folköl. Vi vet att restauranger har utskänkningstillstånd och att detta missbrukas. Inte minst UNF har visat på det i en rad undersökningar. Vi vet att det finns aktiva kommunpolitiker som försöker ta tillbaka de här tillstånden. Dessvärre har vi också sett en rad exempel på att länsrätterna lämnar tillbaka tillstånden till dessa butiks- och restaurangägare.

Är Per Bill redo att fullfölja detta med tillståndsgivningen genom att se till att vi skärper reglerna och ger kommunen bättre redskap att ta tillbaka tillstånd just när det gäller folkölsförsäljning? Jag vill faktiskt rikta den frågan också till Morgan Johansson. Finns det alltså planer på att se till att kommunerna får bättre redskap i detta avseende?

Anf. 14 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag har talat om alkoholmissbrukets höga sociala pris. Jag skulle också ha kunnat nämna rattonykterheten och de 150 dödsoffren varje år eller den femtedel, som det ungefärligen är fråga om, av sjukfrånvaron och förtidspensionerna som har en koppling till missbruk. Alkoholkonsumtionen kostar många gånger mer än vad alkoholskatterna drar in.

Vidare har jag slagit fast att vi i Centerpartiet för en restriktiv alkoholpolitik. Vi står för en sådan. Vi vill behålla Systembolagets monopol. Vi vill så långt som möjligt behålla prisinstrumentet. Vi vill att man från svensk sida i EU agerar för en förändrad alkoholpolitik – för ökade minimiskatter och förändrade införselregler och för att vi själva ska kunna säga nej till all alkoholreklam. Vi vill också se alkohol i våra fordon och även åtgärder mot att ungdomar alltför lätt kan handla folköl i butiken med mera.

Men jag vill jag upprepa att det allra viktigaste är föräldraansvaret, att vi vuxna tar vårt ansvar. De som saknar förutsättningar att göra det ska ha samhällets stöd.

Jag har krävt besked från Morgan Johansson om han är beredd att stå upp för och att stödja föräldraskapet. Min uppmaning är: Missa inte chansen att nu inför lucia och kommande helger ge besked! Det är viktigt med gemensamma signaler.

Jag har också krävt besked av Per Bill, som ju redovisar åtgärder som ökar – inte minskar – alkoholkonsumtionen. Vad vill ni då göra i stället? Ni är svaret skyldiga. Det här är avslöjande för hur kall och okänslig den moderata alkoholpolitiken är.

Fru talman! Alkoholen är ett av våra största hot mot folkhälsan. Därför måste den här debatten fortsätta och åtgärder vidtas. Alkoholkonsumtionen måste minskas. Vi måste helt enkelt vända nederlaget till seger och tränga tillbaka den sociala misär som annars hotar.

Anf. 15 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! Svenskarna gillar Bolaget, det är alldeles uppenbart. Införsel, smuggel, hembränt är hot mot Systembolaget. Det är saker som regering och riksdag måste ta itu med i alldeles egen ordning. Då får ni inte stå emot att ha ett gott monopol som gagnar folkhälsan.

En annan sak som också borde ses över är åldersgränser. Det haltar där i idag, och det skapar en bild för unga människor som inte blir begriplig. Vi måste ha ett tydligare och enhetligare förhållningssätt till åldersgränser i olika sammanhang.

Det viktigaste budskapet till regeringen är: Hur tänker nu regeringen, med de goda ord som folkhälsoministern här har sagt, agera i EU? Poängen är naturligtvis högre skatter i hela EU, större insikt i och kunskaper i det centraleuropeiska kollektivet om alkoholens folkhälsoproblem. Det är det som fattas. Det är där vi kan ge ett bidrag. Hittills har den svenska regeringen, ända sedan medlemsförhandlingarna, duckat från sitt ansvar. Detta är en stor uppgift för regeringen framöver om vi ska klara det här.

Per Bill talar om individuell politik. Ja, det är ett gängse moderat synsätt att individualisera det som är gemensamt och svårt.

Min fråga till Per Bill är: När kommer Moderaterna att ändra sin drogpolitik? När blir droganvändning ett privat problem som det går att göra pengar på? Du måste applicera samma logik på allt kemiskt beroende. Du måste se likheten mellan drogpolitik och alkoholpolitik. Jag vill att du svarar på det här i ditt sista inlägg.

Anf. 16 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag ska kort beröra några av de frågor som har varit uppe och som ni har velat ha svar på.

Kristdemokraterna och Centern tog upp föräldrarollen och föräldraskapet. Det är alldeles självklart att där ligger en stor del av lösningen på problemet. Alkoholkommittén har tagit fasta på det och har bland annat givit ut *Tonårsparlören* som har gått ut till alla som har barn i sjunde klass för att ge ett underlag för ett samtal mellan barn och föräldrar om alkohol och droger och över huvud taget den problematiken. Jag tycker att det är ett ganska bra initiativ, och jag vet att boken har haft en strykande åtgång.

Föräldrarna är en viktig del, men vi ska också komma ihåg att ibland är föräldrarna en del av problemet och inte en del av lösningen. Det gäller till exempel när vi talar om missbruksproblem där det finns ett socialt arv i botten. När familjen är svag måste samhället vara starkt. Därför står jag för en generell välfärdsmodell som just värnar det starka samhället.

Jag fick frågor om trafiken och utbildning därvidlag. Det finns faktiskt förslag från Vägverkets sida om en obligatorisk introduktionsutbildning som tar upp alla trafiksäkerhetsfrågor. Alkoholfrågorna finns med i utbildningen för dem som tar körkort vid en vanlig körskola, men det finns privat undervisning också. Men Vägverket har lagt fram förslag om obligatorisk introduktionsutbildning. De förslagen processas nu av Näringsdepartementet under Ulrica Messings ledning, och där finns alkoholfrågorna med.

Jag har fått en fråga om folköl. Där tror jag att det viktigaste är att uppmärksamma att folkölet faktiskt är ett betydande problem för de allra yngsta. Det är den dryck som de allra yngsta – 11-, 12-, 13-, 14-åringarna – berusar sig på. Det finns lika mycket alkohol i ett sexpack folköl som det finns i 25 centiliter starksprit. Det är ganska mycket.

Det finns i dag ett regelverk för försäljning av folköl. Jag fick frågan om man ska dra in rätten att sälja folköl. Den möjligheten finns redan nu. Tillståndet dras in först antingen sex månader eller ett år om man missköter sig. Jag tror att man över huvud taget bör ägna större tid och kraft åt den frågan, och det gör också Alkoholkommittén, som ju driver en kampanj som heter Lag om leg gentemot handeln.

Varningstexter på alkohol har vi också diskuterat tidigare. Det är viktigt att gå fram med breda informationsinsatser. Jag är inte riktigt säker på att det skulle ha någon större effekt, utan här ser jag framför mig det arbete som Alkoholkommittén gör. Också Systembolaget skulle kunna spela en mer aktiv roll när det gäller information om de varor man säljer.

Slutligen vill jag beröra EU-frågan, som jag lyfte fram i mitt inledningsanförande som en av de viktigaste av de sju punkter som jag tog upp. Det handlar om att vi måste fullfölja den offensiv som vi inledde i höstas under ett informellt ministerrådsmöte i Milano. Där lyfte vi fram just alkoholfrågorna, och vi har faktiskt lyckats få Irland med – som kommer att ta upp frågan under sitt ordförandeskap. Jag kan se framför mig en politisk utveckling i Europa där alkoholfrågorna seglar upp på dagordningen och där vi också får hjälp av en rad nytillkommande länder i den europeiska unionen.

Anf. 17 PER BILL (m):

Fru talman! Det är omöjligt att svara på alla frågor på de två minuter som jag har kvar av talartiden.

Bo Könberg undrade om lägre priser leder till högre konsumtion. Normalt sett ja. Men jag tror att vi kan lära oss mycket av det som skedde när tobaksskatterna ändrades. Först höjdes tobaksskatterna drastiskt, varpå mycket av konsumtionen gick över till smuggelcigaretter. Sedan sänktes skatten, och en del av konsumtionen gick tillbaka till svenska cigaretter. Vi vet allihop och är stolta över att Sverige tillhör de länder som har lägst konsumtion av tobak. Det går faktiskt att kombinera sänkta skatter med lägre konsumtion. Lär av detta!

Det är bra, Chatrine Pålsson, att du tar upp narkotikan. Det som oroar mig är: Vem sitter längst bak i smugglingskedjorna i Skåne, ministrarnas hemlän? Jo, personer som verkligen inte ens skyr narkotikan. Vad vi håller på att få är olika typer av gäng som via alkoholpolitiken kan tjäna pengar som de sedan kan använda för narkotikaaffärer. Jag tror att det är mycket farligt. I narkotikafrågan är Moderaterna precis lika restriktiva som de andra partierna i den här riksdagen. Där har vi precis samma farhågor. De smugglingsligor som nu börjar härja är potentiellt livsfarliga även när det gäller narkotikan.

Ja, Ingrid Burman, jag vill kunna ta tillbaka tillstånd. Om en butik börjar sälja öl till 17-åringar kan de skaffa sig en konkurrensfördel på detta, som gör att man slår ut hederliga butiker. Därför, och också för att 17-åringarna inte ska köpa öl, ska vi ta bort tillståndet för den butiken.

Anf. 18 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag ska inleda med att tacka Per Bill för initiativet till debatten, som jag tycker har varit väldigt klargörande för hur det politiska mönstret ser ut. Kanske har Per Bill svängt under debattens gång – jag vet inte. Per Bill tar upp frågan om tobak. Det kanske spelar en viss roll att vi har höga skatter på tobak och reklamförbud. Det kanske också är en liten pusselbit i varför vi har lyckats minska tobakskonsumtionen i Sverige.

Jag vill avrundningsvis säga att jag tror att alkoholfrågorna naturligtvis kommer att vara stora även de kommande åren när vi ser den här konsumtionen.

Det har skett en väldigt kraftig ökning, med nästan 20 % på bara två år. Det innebär växande sociala problem och växande problem också när det gäller våld och rattfylleri. Jag fick lära mig av Vägverket häromdagen att om totalkonsumtionen ökar med 1 % ökar antalet rattfyllerier med 0,7 % – det sambandet var ganska tydligt.

Vi som försöker att stå för en ansvarstagande alkoholpolitik har ganska mycket att göra framöver. I min inledning pekade jag på sju områden som vi nu går fram på där jag alldeles särskilt vill lyfta fram de insatser som vi vill inrikta på de alkoholrelaterade brotten som följer i spåren – jag tänker då på smugglingen i gränsområdena. Jag är övertygad om att vi snart kommer att kunna presentera ytterligare detaljer i den satsningen.

Det känns skönt att ha en så pass enig riksdag bakom sig. Det är oerhört viktigt, inte minst när det gäller vårt arbete med dessa frågor i den europeiska unionen. Så än en gång: Tack för den här debatten!

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Näringsutskottets betänkanden 2003/04:NU3 och NU2
Försvarsutskottets betänkande 2003/04:FöU1

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2003/04:UbU1
Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (prop. 2003/04:1
delvis och förs. 2002/03:RR15 delvis).

Anf. 19 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Barndomen är mer än en transportsträcka till vuxenåldern. Hur barnen har det på vägen är centralt i sig. Hur känner sig ett barn som inte kan läsa, skriva eller räkna ordentligt, som aldrig får den hjälp som behövs för att nå kunskapsmålen, som stöts ut eller mobbas, vars drömmar om framtiden krossas redan i 16-årsåldern när dörrarna börjar att stängas? Vilka chanser på arbetsmarknaden har en ung människa utan grundkunskaper? Ingenting kan kompensera ett barn för förloerade år och bristande utbildning.

Tillgång till god utbildning borde vara en grundläggande rättighet för alla svenska barn och ungdomar, men så är det inte i dag. Alltför många barn saknar stöd, motivation eller lust för lärande. Det är kunskap som är det centrala.

Den som inte kan läsa och skriva kan inte ta sig an det avancerade. Den som i skolan får lära sig att hon inte duger kommer inte att ta för sig på arbetsmarknaden. Den som känner sig liten och osedd i skolan kommer inte att känna sig stor på andra områden i livet. Den som inte har verktyg för att hantera nuet kommer inte att kunna söka framtiden.

Socialdemokraterna har under flera år gjort sitt allra bästa för att diskutera allt utom kvaliteten i skolan. Helst diskuterar regeringen skolans driftsformer. Vem ska vara huvudman och hur ska det organiseras – som om det skulle avgöra barns livsförutsättningar? Men vad skolan och vad den verkligen lyckas att göra hamnar i skymundan.

Dagens skolpolitik ger i verklig mening en sorteringsskola där unga människor sorteras bort för livet redan i unga år. Mer än vart fjärde barn når inte grundskolans mål i ett eller flera ämnen. Mer än 10 % av alla blir inte behöriga att söka till gymnasiets nationella program.

Jag kan se ett trendbrott, och jag hoppas att det nu vänder uppåt, sade skolministern i DN häromsistens, och det gjorde han med anledning av att andelen som fått Icke godkänd i kärnämnen minskade med ett par tiondels procent. Det var ett trendbrott som heter duga!

Skolministern vill numera att grundskoletiden ska bli flexibel, men han skriver om det enbart i samband med barn med utländsk bakgrund när det borde gälla alla. Han vill ha flexibel skolstart under året, men inte anpassad efter barnets behov och mognad.

Vad är det som gör att barn kan släppas igenom under hela skoltiden utan att kunna läsa, skriva och räkna? Vad är det som gör att man först sent på högstadiet upptäcker att en kille är dyslektiker? Vad är det gör att ansvaret alltid finns någon annanstans?

Högskolan pekar på brister i gymnasiet. Gymnasiet pekar på brister i grundskolan. Grundskolan pekar på brister hos föräldrarna, och föräldrarna pekar på brister i skolan. Men ytterst är det skolpolitiken som brister, som kväver initiativ, begränsar skolors möjligheter till utveckling,

sviker skolledare och lärare som när politiken fallerar får ta tag i vardagsproblemen.

Skolledningar och lärare är bakbundna av lager på lager med politiska beslut. Det kan i dag finnas åtta–tio politiska beslutsnivåer ovanför en vanlig lärare. De som arbetar i skolan har alldeles för lite inflytande över skolans arbete. Skolans pyramider måste rivas.

Riksdagen ska lägga fast nationella riktlinjer och mål för skolans verksamhet. Men hur målen ska nås ska avgöras av dem som verkar i respektive skola. Kvalitetsutvärderingen ska stärkas, vara nationell och ske – hör och häpna, skolministern! – med samma ögon för alla skolor oavsett huvudman. Den viktigaste kvalitetsgranskningen är dock den som elever och föräldrar skulle kunna stå för fullt ut med frihet att välja skola.

Regeringen är fortfarande inne på att grundskolans problem ska lösas på gymnasiet. Jag har noterat att det numera kallas för preparandår. Men poängen är ju att ingen elev ska behöva lämna grundskolan utan fullständiga baskunskaper. Det är kärnan.

Förra läsåret gick 16 % av alla elever gymnasieskolans år 1 på det individuella programmet, skrev skolministern i DN. Ja, vem är ansvarig för det? Det skulle bli ett undantagsprogram som blev till en permanent lösning. Mer än var fjärde elev går aldrig klart sina program.

I Västerås skulle alla komma in på vilken linje de ville oavsett betyg. Där sjönk resultaten både i grundskolan och i gymnasiet. Sett till meritvärde var Västerås bland de 55 svagaste kommunerna när det gällde grundskolan och beträffande betygen i gymnasiet bland de 10 svagaste. Likväl har Socialdemokraterna – såvitt jag förstår – stämmobeslut på att alla ungdomar ska komma in på gymnasiet oavsett vilka betyg de har.

Östros skrev också i DN: Vi kommer aldrig att acceptera sänkta kompetenskrav som en väg att få fler igenom systemet. Men det är ju precis det som Socialdemokraterna gör och har gjort under en längre period!

Skolans signalsystem måste vara tydligt om hur barn tillgodogör sig kunskap. Att denna tydlighet saknas är en anledning till att barn kan gå igenom hela grundskolan utan att brister i läs- och skrivförmågan uppmärksammas tillräckligt tydligt. Därför behövs betyg tidigt.

Fru talman! Vi har inte en likvärdig skola i Sverige i dag. Det avgörande för vilken utbildning du får är i stället var du föds och var du bor – detta alldeles oavsett hur man mäter, i resultat eller i elevkostnad.

Kunskapssegregationen i dagens Sverige är enorm. I en större kommun kan det variera mellan 0 och 40 % av eleverna på de kommunala skolorna som inte når kunskapsmålen. Segregationen har inte ett dugg med friskolor att göra, även om Socialdemokratin försöker att göra detta gällande för att slippa diskutera de problem som de flesta barn upplever i den kommunala skolan.

Skolministern brukar säga att det inte ska finnas några dåliga skolor och att barn därför inte ska behöva lämna dem. Men i Socialdemokraternas Sverige finns det dåliga skolor, dessvärre ganska många.

Det finns också skolor som inte passar för alla barn, och då hjälper det inte att sopa problemen under mattan. Men barn används i dag som verktyg av politiker när de hindras att byta från dåliga skolor till skolor där de kan utvecklas och komma till sin rätt.

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

Elever sätts att göra skolministerns jobb när de uppmanas att gå kvar i skolor som inte är bra för att dessa inte ska bli sämre. Ingen skola blir bättre av detta, men många barn får det sämre. Skolan måste utvecklas så att den kan stå på sina egna ben, och vi ger den den möjligheten.

En av de främsta uppgifterna för borgerligheten under de kommande åren fram till valet är att bryta med den skolpolitik som präglas av socialdemokratisk likriktningssideologi där barns individualitet görs till ett problem.

Att alla barn inte är lika vet alla som har träffat mer än ett barn. Barn har olika lätt för olika saker. De utvecklas i olika takt, och de har olika intressen. Jag tänker både på barn som behöver extra utmaningar för att känna stimulans i skolan och särskilt på barn med särskilda behov eller funktionshinder.

Specialskolor, särskilda klasser, särskilda insatser, pedagogiker eller grupper – skolor för barn med särskilda behov möter hårt motstånd, framför allt från likhetssträvarna inom socialdemokratien. Barn med särskilda behov blir regelmässigt betraktade som kostnader och problem som kräver särlösningar, inte som människor som har särskilt goda möjligheter att utvecklas bara betingelserna är de rätta.

Vi skapar en möjlighet att välja skola för alla barn, inte bara för några, med en mer individanpassad resurstilldelning. Vi tillför skolan 300 miljoner extra i en riktad satsning inte minst på barn med funktionshinder. Kommunala skolor, friskolor, specialskolor – det är egentligen oväsentligt vilken driftsform skolorna har. Det väsentliga är att barn utvecklas och tillgodogör sig kunskap och att skolan har en kvalitet och möter alla barns möjligheter att lära.

Jag vill därför yrka bifall till reservation nr 3 i dagens betänkande.
(Applåder)

Anf. 20 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Utbildningspolitiken handlar om de verkliga framtidsfrågorna. Följderna av de beslut vi fattar nu kanske vi inte kan se förrän om många år.

För oss liberaler finns några tydliga mål i utbildningspolitiken: satsa på en kunskapsinriktad skola där alla kan utvecklas i en trygg miljö, satsa på välutbildade lärare, satsa på en högskola med hög vetenskaplig kvalitet och satsa på forskningen så att Sverige inte halkar efter. Vi tycker inte att regeringen gör de här satsningarna.

Just nu förbereder regeringen som bäst införandet av en ny gymnasieskola utifrån förslaget som Gymnasiekommittén lämnat. Dagens 17 gymnasieprogram ska bli åtta, skillnaderna mellan studieförberedande och yrkesinriktad utbildning ska bli mindre, lärlingsutbildning avvisas och förkunskapskraven till gymnasiet tas bort. Det första gymnasieåret tycks bli en förlängd grundskola där eleverna inte har möjlighet att specialisera sig. De problem vi ser i dag kommer att bli värre med det här förslaget. Flera tunga remissinstanser har sågat förslaget, och andra har kommit med mycket kraftig kritik. Därför yrkar nu Folkpartiet att förberedelserna för en ny gymnasieskola avbryts. De mellan en halv och en hel miljard kronor som ett genomförande kostar kan användas på ett mycket bättre sätt.

Sverige har fortfarande på många sätt en väldigt bra skola, men Socialdemokraternas politik gör att de mörka molnen vi ser vid horisonten växer för varje år. De stora problemen med lärarbristen ökar. I gymnasieskolan och grundskolan är två av tio lärare inte utbildade. I förskolan är det bara ungefär hälften som är utbildade förskollärare. Det här är allvarligt.

När regeringen lanserade sin satsning på det som kallades Wärnerssonpengarna talade man om "fler vuxna i skolan". Uttrycket är betecknande. Det är ju inte i första hand fler vuxna som behövs, utan det behövs fler utbildade lärare och annan utbildad personal. Jag tillhör dem som tror på vad som till exempel pedagogiska institutionen i Göteborg kom fram till, nämligen att det är betydligt viktigare för eleverna att de har pedagogiskt utbildade lärare än att de har många vuxna i klassrummet. Men regeringen har med Wärnerssonpengarna konstruerat ett absurt system för att fördela pengar till personalförstärkningar. Systemet gör att utbildade lärare behålls, och kommunerna har inte råd att anställa utbildade lärare. Enligt reglerna får kommunerna inte säga upp någon personal för att anställa utbildade lärare, för då förlorar kommunen bidraget. Det kan man verkligen kalla ett missriktat bidrag. Det blir naturligtvis alldeles vansinnigt. Vi i Folkpartiet säger ja till extra pengar för skolan, men vi säger nej till att använda dem så dåligt.

Fru talman! Regeringen beskriver den svenska skolan i ganska ljusa färger. I verkligheten är Sverige det land som satsar mest på skolan, och det tycker vi i Folkpartiet är bra. Skolan behöver de pengar den kan få, men problemet är att trots de stora satsningarna blir resultaten ganska medelmåttiga. Det är alldeles för många ungdomar som hoppar av gymnasiet eller går ut med ofullständiga betyg. Och det är alltför många som varken har en ordentlig studieförberedande gymnasieutbildning eller yrkesutbildning. Vi liberaler tycker inte att svensk skola ska vara medelmåttig. Den ska vara bland de bästa.

Folkpartiets budget när det gäller skolan skiljer sig inte så mycket från regeringens. Det är mer hur pengarna ska användas på bästa sätt som vi inte är överens om. En bra skola kostar mycket pengar, men en dålig skola kostar ännu mera pengar.

När det gäller resurserna till förskola, grundskola och gymnasieskola avsätter vi i vår budget samma belopp som regeringen. Däremot gör vi en annan bedömning när det gäller till exempel behovet av vuxenutbildning. Vi tycker att den är viktig, men vi menar att betydligt fler skulle vilja börja jobba i dag om det blev fler arbetstillfällen. Därför räknar vi med lite färre platser än vad regeringen har räknat med. Samtidigt vill vi när det gäller vuxenutbildningen att alla som saknar gymnasiekompetens ska ha rätt att läsa in gymnasiet som vuxen. Den rätten vill vi till och med lagstifta om, men det har Socialdemokraterna sagt nej till. Däremot tycker vi inte att vuxenutbildningen ska fungera som ett fjärde gymnasieår för dem som ska betygskomplettera med redan godkända betyg.

När det gäller högskoleutbildningen, fru talman, kan vi se hur Socialdemokraterna länge har varit fixerade vid att sätta upp planmål för hur många som ska börja på högskolan. Studentantalet har ökat och resurserna har minskat. I dag har pengarna per student som går till undervisning urholkats med 20–25 % jämfört med för tio år sedan. I dag måste högskolan ordna gymnasiekurser för många av studenterna därför att de är

dåligt förberedda. I dag slits högskolelärarna mellan tvånget att antingen missköta undervisningen eller dra ned på forskningen.

Regeringens politik har varit koncentrerad på kvantitet. Vi liberaler säger att det är dags att rikta in sig på kvalitet. Det är dags att inte bara prata om hur många som börjar på högskolan utan också om hur många som lämnar högskolan med goda kunskaper. I dag är det bara 15 % som uppnår 120 poäng på normaltiden tre år. Över huvud taget tar svenska studenter lång tid på sig genom utbildningssystemet.

Under de senaste fem åren har Folkpartiet förespråkat en långsamare utbyggnad av högskolan för att i stället successivt höja kvaliteten på undervisningen. Vi är övertygade om att fler studenter i längden kommer att klara sina studier om undervisningen blir bättre. I dag, när vi har många studenter med annat modersmål till exempel, får studenterna ändå mindre undervisning och handledning än vad de fick för tio år sedan.

När Folkpartiet för första gången för några år sedan föreslog en minskning i utbyggnadstakten anklagade Thomas Östros oss för att sänka ambitionerna. Det var ju tvärtom vi som hade ambitionen att varenda student skulle få en kvalificerad utbildning. Nu har verkligheten börjat bli besvärande. Nu kan inte högskolorna locka till sig så många studenter som regeringen vill. Därför får vi för första gången se hur regeringen föreslår att anslagen till nio högskolor sänks. Om ni hade lyssnat på Folkpartiet hade ni sluppit processen med att planera för utbildningar som inte blir av, och ni hade kunnat börja tidigare med att höja kvaliteten i studenternas grundutbildning.

För Folkpartiet finns det två huvudspår i högskolepolitiken: satsa på kvalitet i utbildningen och satsa på forskningen. Vår övergripande ideologi är tron på den fria akademien, det vill säga en högskola där studenterna bestämmer var de ska läsa och vad de ska läsa och en högskola där forskarna har möjlighet att bedriva fri grundforskning. För budgeten innebär den här politiken att vi i vårt budgetalternativ fortsätter att föra över pengar till kvaliteten i studenternas grundutbildning, och vi fortsätter att öka satsningarna på forskning. För de närmaste tre åren förslår vi närmare 2 miljarder kronor mer än regeringen till fri grundforskning. Det innebär att alla universitet och högskolor med vetenskapsområden skulle få 7,5 % mer i forskningspengar med Folkpartiets förslag.

Numera är nästan alla överens om att Sverige behöver ekonomisk tillväxt för att klara välfärden. För att få ekonomisk tillväxt behöver vi en internationellt högklassig forskning. Vi behöver forskning som på olika sätt kommer till glädje i företag och samhälle, där själva basen är den fria grundforskningen och där ingen på förhand kan tala om vilken nytta den kommer att ge i framtiden. Därför vill vi göra en satsning på fakultetsanslagen så att inte forskarna ute på institutionerna hela tiden behöver ragga pengar utifrån.

Fru talman! Jag ser ganska optimistiskt på framtiden. Jag tror att vi snart kan få se en skola där alla får den utbildning som passar och där även de som är inriktade på ett praktiskt yrke eller hantverk kan få en bra utbildning. Jag tror också att vi kan få en högskola som sätter kvaliteten främst och där begreppet akademisk utbildning står för kvalificerad kunskap. Jag vet också att det finns en massa ungdomar som vill satsa på utbildning och att det finns många kunniga och engagerade lärare.

Men för att en sådan utveckling ska bli möjlig måste vi tänka om i skolpolitiken. För att rädda det som är bra i skolorna och högskolorna i dag och för att göra dem bättre behövs en annan politik, en politik som inte sitter fast i gamla idéer från 70-talet. Jag tror också att alltför inser att en ny utbildningspolitik behövs.

För att spara tid nöjer jag mig med att yrka bifall till Folkpartiets reservation 1 under punkt 1 och till reservation 15 under punkt 16.

Anf. 21 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Fru talman! Härmdagen fick jag ett telefonsamtal från en liten kille jag känner. Han ringde mig i ett viktigt ärende med stort allvar och darr på stämman. Han berättade om en orm som det går att göra bokstäver av. Den kan rulla ihop sig i en ring och bli ett o, och den kan ringlande lägga sig ned och bli ett s. Tänk vilken ahaupplevelse det är att lära nytt, att upptäcka att ormar kan bli bokstäver som så småningom blir hela ord. Jag önskar bara att den lille killen ringer lika fascinerad den dag han lärt sig om Pythagoras sats eller parlamentarismens principer.

Barnomsorg, skola, utbildning och forskning är framtidsområden. Trots det låter vänsterblocket den ideologiska förblindningen gå först. Barn ska kallas för elever redan i ettårsåldern. Elever är otrygga och lär sig inte. Forskningen tappar mark. På punkt efter punkt efter punkt har Socialdemokraternas politik med stödhjulen Vänstern och Miljöpartiet havererat. Miljöpartiet har inte ens anmält sig till debatten. Passiviteten har blivit statskonst.

Sverige behöver en ny familje-, skol-, högskole- och forskningspolitik där barn får vara barn och kunskap kunskap. Kristdemokraterna presenterar en rad åtgärder för detta. Det ska vara valfrihet i barnomsorgen och hög kvalitet i förskolan. Skolan ska präglas av trygghet, kunskap och ansvar. Kunskapsmålen ska styra med nationella prov i flera ämnen och tidigare betyg i fler steg. Ansvar för elevens lärande och utveckling ska delas mellan familj, skola och elev i ansvarskontrakt. Högskola och forskning ska vara i toppklass.

Fru talman! En färsk undersökning från Demoskop visar att 79 % av småbarnsföräldrarna vill bestämma själva hur föräldraledigheten och småbarnsåren ska läggas upp. 76 % av de socialdemokratiska väljarna vill bestämma mer och slippa klåfingriga politiker som lägger sig i. Det får de inte i dag. Överförmyndariet med socialistiska förtecken hindrar dem. Socialdemokraternas omoderna politik går inte i takt med verkligheten eller ens med de egna sympatisörerna. I stället ökar likriktningen med maxtaxan.

Enligt Kommunförbundet ökar barnens tid i förskolan, och den ökar allra mest – skrämmande nog – för de yngsta. Detta leder till att kvaliteten urholkas. Det handlar om två timmar mer för ettåringarna och en timme mer för femåringarna varje vecka. Grupperna på fritidshemmen växer. Är det verkligen så illa att det är viktigare för regeringen att få in så många barn som möjligt i samma fack än ha en god kvalitet för de barn som redan är där?

Barnen borde komma först. Sverige har skrivit på FN:s barnkonvention. Barnperspektivet borde styra. Vi kristdemokrater vill ha valfrihet genom ett barnomsorgskonto så att föräldrar kan välja den barnomsorgs-

form, till exempel förskola, dagbarnvårdare, föräldrar som är hemma eller någonting annat, som passar just dem.

Förskolan ska vara högkvalitativ. Därför oroar det att 15 % av förskollärarna förra året var långtidssjuka eller av annan orsak borta från jobbet. I den nya lärarutbildningen signaleras att färre vill bli förskollärare. Det bådar inte gott för kvaliteten.

Att Socialdemokraterna har svårt med löften vet vi. Se bara på löftet från valet förra året om 6 000 nyanställda i förskolan. Under året som gått har regeringen skjutit upp löftet om och om igen. Nu har inte statsrådet Lena Hallengren kommit än fast hon finns på talarlistan, men när hon kommer hoppas jag att hon svarar på när Socialdemokraterna tänker leva upp till det löfte som gavs.

Fru talman! Skolan behöver resurser. Trots det väljer socialdemokrater och stödpartier att lägga pengarna på annat. År 2004 ökar statsutgifterna med 11 miljarder, varav kommunerna bara får fattiga 300 miljoner. Kristdemokraterna vill satsa 2 miljarder mer än vad regeringspartierna klarar av på kommunsektorn redan år 2004.

För att kunna lära sig måste man vara trygg. Otrygghetens kalla vind drar in över skolan. Dagens barn betalar för decennier av den normlösa skolan. 77 000 barn ringde förra året till BRIS hjälptelefon. Nästan vart femte samtal, 17 %, handlade om mobbning. Bris.se får fler anonyma besökare, och mejlen till BRIS blir fler. 14 % av eleverna är rädda när de går till skolan. Var femte elev har kränkts med sexuella ord. Vad gör skolministern Östros åt detta?

Vi kristdemokrater vill se de goda värderingar, den människosyn och den etik ur kristen tradition som finns i läroplanen genomsyra skolan. Skolorna ska årligen redovisa det som görs i värderingsarbetet.

Problemen med lärarflykten förvärras. Under år 2001 lämnade 5 100 av skolans lärare jobbet, mestadels för privat sektor, och det finns mörkertal. Var tionde lärare var långtidssjuk eller av annan orsak borta från skolan förra året. Thomas Östros måste väl ha någon idé för att lösa detta problem. Det går inte att bara rulla tummarna.

Vi kristdemokrater vill uppvärdera lärarnas status med införande av lärarlegitimation, garanterad kompetensutveckling och högre löner.

Klappjakten på friskolor måste upphöra. De fristående skolorna fyller en viktig roll. Regeringen pratar numera om tillsyn, och det är en välkommen insikt.

I Kristdemokraternas modell ska alla skolor tillses av Skolverket så att läroplan och lagar följs. Det är inte minst viktigt att granska de kommunala skolorna.

Det är bara att beklaga att den nya myndighetsorganisationen med två centrala skolmyndigheter, tvärt emot vad som lovades, blev dyrare än den gamla. Nära 100 miljoner dyrare blev det. Tänk om de pengarna lagts på tillsyn i stället.

Vi vill att Ekeskolan och Hällsboskolan bevaras för de handikappade barn som kanske starkast behöver röster som talar för dem.

Det finns redan nu skäl att oro sig över det nya gymnasiet. Efter remissinstansernas sågning av Gymnasiekommitténs förslag är det näst intill ett mysterium hur Thomas Östros ska kunna koka soppa – proposition – på så tunn spik. De partier som står bakom den propositionen kommer att förhöras om hur i all världen det är möjligt att utgå från en

utredning som enligt många remissinstanser inte ens går att använda som beslutsunderlag.

Fru talman! Nära en halv miljon människor var under förra året beroende av Centrala studiestödsnämnden, CSN, för att få råd med mat, hyra och livets nödtorft. Men CSN har problem. 150 miljoner ska sparas, elva kontor ska läggas ned, två kontor ska slås ihop och närmare 190 personer kommer att förlora jobbet. Studenterna oroas över konsekvenserna. Ska det nu ta ännu längre tid att få sina ansökningar behandlade? Riksdagens revisorer, liksom studentorganisationerna, har efterlyst en genomtänkt strategi från regeringen för att studenterna tryggt ska kunna få sina pengar och en rättssäker behandling. Trots det avslår Socialdemokraterna och stödpartierna förslagen. Utbildningsministern har här i riksdagens kammare sagt att det inte handlar om nedskärningar. Pyttsan! Någon förankring i verkligheten ska väl ändå en regering ha. Har Thomas Östros över huvud taget någon strategi för CSN?

På högskolor och universitet känner sig kvinnliga doktorander diskriminerade. Inom humaniora, religionsvetenskap, rättsvetenskap, juridik, skogs- och jordbruksvetenskap, odontologi och farmaci har antalet aktiva doktorander minskat de två senaste åren. Forskarassistenterna blir färre. Bara 8 % av de relativt nya doktorerna är forskarassistenter, trots att det är den brukliga vägen att meritera sig. Hur ska högskolans och den övriga arbetsmarknadens behov av forskarexaminerade klaras om inget görs? Det samlade Forskar-Sverige med bland annat Vetenskapsrådet, Vinnova och akademierna skriver till regeringen och ropar på insatser. Svensk forskning förlorar, och färre resultat omsätts i industriell verksamhet. Inom de närmaste 15 åren går 12 000 forskare och lärare i pension. Vad gör Thomas Östros åt detta?

För att möta resursproblemen i högskola och forskning gör Kristdemokraterna återigen satsningar. I vårt budgetalternativ avsätter vi 40 miljoner mer till grundutbildningen och 75 miljoner mer till forskningen än vad Socialdemokraterna och stödpartierna klarar av. Det är en signal.

Fru talman! Utbildningsdepartementet har blivit ett passivitetsdepartement. Skulle Thomas Östros och Lena Hallengren uppträda som duo någon gång finge det väl bli under artistnamnet De snackande ministrarna.

Vi kristdemokrater vill se en annan väg med trygghet, kunskap och ansvar för barnen; valfrihet för föräldrar, möjligheter för eleverna samt högskola och forskning som håller. Det är den väg som behövs för att möjliggöra det trygga kunskapssamhället.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag säga att jag givetvis står bakom Kristdemokraternas samtliga reservationer i betänkandet, men för kammarrens tids vinnande yrkar jag enbart bifall till reservationerna 2 och 8.

Anf. 22 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Jag blev faktiskt lite chockad när jag hörde det här sista, salvelsefulla inlägget och likaså Ulf Nilssons inlägg. Det gäller vad remissinstanserna har sagt om utredningen *Åtta vägar till kunskap*, en utredning som jag själv var delaktig i. Jag känner inte alls igen den här beskrivningen, och jag har ändå läst remissvaren väldigt noggrant. Det är klart att det finns kritiska synpunkter, men det finns också väldigt många positiva kommentarer om utredningens förslag. Jag skulle vilja påminna

Prot. 2003/04:45
9 december

Utbildning och
universitetsforskning

Torsten Lindström om att Kristdemokraternas ledamot i utredningen i allt väsentligt när det gäller de bärande principerna stod bakom utredningens förslag. Att Folkpartiet sedan tjurade och hoppade av utredningen i ett ganska tidigt skede när Thomas Östros förklarade att han gärna såg ämnesbetyg i stället för kursbetyg i den nya gymnasieskolan kan man väl bara le åt, tycker jag.

Fru talman! Jag skulle egentligen vilja använda min tid till att prata lite grann om det här stora betänkandet, men göra det utifrån temat tillväxt. För Vänsterpartiet är det en oerhört viktig fråga. Hur ska vi kunna skapa bättre förutsättningar för tillväxt och därmed också öka vår välfärd?

Jag börjar med det som gäller vuxenutbildningen, och jag kommer att slå ned på några punkter.

Vänsterpartiet menar att den eftergymnasiala yrkesutbildningen måste bli mer anpassad till den dynamiska utveckling som karakteriserar 2000-talets samhälle. För den eftergymnasiala yrkesutbildningens del handlar det om att bygga nätverk och skapa former och kanaler för samarbete och samverkan mellan utbildningsanordnare, arbetsliv och myndigheter. Central för att nå de regionala utvecklingspolitiska målen är en väl fungerande eftergymnasial yrkesutbildning av hög kvalitet som främjar arbetslivets och näringslivets behov och kompetensförsörjning. I framtiden kommer det att bli något av en överlevnadsfråga för en region att kunna erbjuda attraktiva eftergymnasiala utbildningar inriktade mot arbetsliv eller eget företagande.

Vänsterpartiets ambition är att utveckla en genomtänkt sammanhållen politik för den eftergymnasiala yrkesutbildningen. Vi menar att det vore naturligt att kommunerna i högre grad samverkade även kring vuxenutbildningen, både på gymnasial nivå och inom den för regionens tillväxt så viktiga eftergymnasiala yrkesutbildningen. Men för att en sådan samverkan ska vara genomförbar krävs politiska beslut som innebär att ansvaret för hela vuxenutbildningen decentraliseras till kommunerna och att staten också övertar finansieringen.

Samtliga partier har ju i stort sett ett gemensamt politiskt mål, nämligen att 50 % av en årskull ska gå vidare till högre studier på universitet och högskolor före 25 års ålder. Det är bra, tycker vi. Men det är orimligt att staten inte också tar ansvar för de övriga 50 procenten och deras kompetensutveckling och behov av yrkesutbildning, särskilt med tanke på att vi år 2007 kommer att få en ny gymnasieskola som i lägre grad än nu kommer att utbilda för ett visst yrke. Det finns alltså ett stort behov av att skapa ett reguljärt system för en eftergymnasial yrkesutbildning med olika specialiseringsgrad och längd. Det är något som vi också har utvecklat i en motion, som jag hoppas att vi kommer att kunna återkomma till att diskutera.

När det gäller vuxenutbildningen har jag två frågor, särskilt till Sten Tolgfors eller någon annan bland moderaterna som kan svara på det här, och de gäller anslagen till vuxenutbildningen.

Moderaterna slår ju samman mängder av olika anslag och lägger in i ett, som man kallar för Vuxnas utbildning, och det har jag i och för sig inget att säga om. Men det ska innehålla det statliga stödet för utbildning av vuxna på ungefär 1,8 miljarder, bidrag till kvalificerad yrkesutbildning på uppemot 800 miljoner och folkhögskolornas verksamhet som är

1,2 miljarder. Det gör 3,8 miljarder totalt. Men man lägger bara tillbaka 3,4 miljarder i det nya anslaget. 400 miljoner försvann alltså på vägen, plus de 50 miljoner för uppsökande verksamhet som man också stryker. Eftersom man också säger i sin motion att KY ska utökas kraftigt måste det här innebära en mycket kännbar reducering av antalet utbildningsplatser inom både komvux och folkhögskolan.

Det här är väldigt oklart: Hur stor är den tänkta ökningen av antalet platser inom KY, och hur stor är den avsedda minskningen av antalet utbildningsplatser inom komvux och folkhögskola? Det tycker jag är något som vi alla borde kunna få ett svar på.

Jag är lite chockad över att Folkpartiet från ett år till ett annat halverar det statliga stödet till vuxenutbildningen. Det är att sätta komvux i en totalt ohållbar situation, för att inte tala om alla vuxenstuderande. Det hjälper inte då att man gör en modest ytterligare satsning på KY med ca 100 miljoner. Det är ändå 840 miljoner mindre totalt för vuxnas utbildning

Fru talman! Under nästa år kommer enligt uppgift den forskningspolitiska propositionen att läggas fram. Jag förutsätter att det i enlighet med det 121-punktsprogram som våra tre samarbetspartier har upprättat kommer att finnas utrymme i budgeten för en kraftig förstärkning av forskningsresurserna. Behovet av ökad tillväxt har lyfts fram i många olika sammanhang, bland annat i regeringsförklaringen, och en oerhört viktig faktor för tillväxt är just satsningar på forsknings- och utvecklingsarbete.

Vänsterpartiet ser satsningar på utbildning, forskning och utveckling inte som kostnader utan som nödvändiga investeringar för framtiden, på samma sätt som man kan betrakta infrastruktursatsningar. Svensk forskning är framstående. När det gäller naturvetenskap och teknik låg vi i topp enligt OECD:s undersökningar avseende antal publicerade artiklar per tusen invånare år 2001. Det är en följd av att vi satsar mest i världen på forskning och utveckling i förhållande till vår bruttonationalprodukt. Men sedan tar det stopp.

Till skillnad från USA, Japan eller för den delen mera näraliggande Storbritannien och Finland är vi dåliga på att kommersialisera våra forskningsresultat. Bland OECD-länderna låg vi först på tionde plats år 2001. Det problemet är vad man brukar kalla den svenska paradoxen. Investeringarna i forskning och utveckling ger inte särskilt hög avkastning. Orsakerna till det är flera, och jag vill nämna några. Det här är någonting som vi anser att vi måste ägna tid och kraft åt att försöka förändra.

Det saknas, tycker vi, i flera avseenden en slagkraftig offentlig innovationspolitik. Forskningsresurserna är uppdelade på olika departement, vilket enligt min mening är olyckligt. Det finns också en obalans mellan satsningar på grundforskningen och den behovsmotiverade industrinära forskningen. Vi behöver öka den process- och produktionsinriktade forskningen som kan generera flera jobb och därmed öka tillväxten och välfärden. Vi har också brist på riskvilligt kapital, särskilt det initiala såddkapitalet. Lärarundantaget är ett hinder för utveckling av forskningsresultaten.

Det råder brist på fokusering. I ett litet land som vårt måste vi våga prioritera. Tillväxten i FoU har kunnat hänföras till några få storföretag,

inte till den offentligt finansierade forskningen. Vi behöver stimulera mindre och medelstora företag att satsa mer på FoU.

Det finns av tradition fortfarande en brist på akademiskt entreprenörskap. Vi tycker att belöningssystemet för framgångsrika forskare inte är tillräckligt attraktivt. Forskningsinstituterna är för små, och ägandet är ottydligt. Staten måste här ta ett betydligt större ansvar. Samverkan mellan universiteten och näringslivet sker i dag i en gråzon utan tydliga regler. Det måste förbättras.

Jag kan inte i det här inlägget – jag ser att min tid snart är slut – fördjupa mig ytterligare i vad som skulle behövas för att skapa tillväxt och välfärd. Vi står inför ett arbete som innehåller mycket spännande, viktiga avvägningar och prioriteringar som måste göras.

Därmed vill jag säga att Vänsterpartiet står bakom förslaget i utbildningsutskottets betänkande nr 1 utom i ett fall. Vi har en reservation, och den kommer Lennart Gustavsson att beröra längre fram.

Anf. 23 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Inledningsvis vill jag ta upp vuxenutbildningen. De totala kostnaderna för vuxenutbildningen i år är omkring 5 miljarder kronor i riket. Regeringen har själv bantat dem jämfört med 2002, med en avsevärd summa. Folkpartiet lägger med sitt budgetförslag närmare 5 miljarder på vuxenutbildningen. Det är en ganska liten del vi sparar på. Det beror bland annat på att vi tycker att man ska komma till rätta med problemet med konkurrenskomplettering, som inte är komvux främsta uppgift. Det beror också på att vi har en annan aktivare politik för att sätta fler människor i arbete.

Britt-Marie Danestig talade om Gymnasiekommittén. Jag är den folkpartist som hoppade av kommittén, dock inte i ett tidigt skede utan i ett sent skede. Det var inte när utbildningsministern kommenterade ämnesbetyg, för ämnesbetyg tycker vi är ganska bra. Vi vill gärna ha en utveckling i riktning mot ämnesbetyg i gymnasieskolan. Det som gjorde att vi lämnade Gymnasiekommittén var att ministern talade om att vi skulle avskaffa förkunskapskraven. Det har blivit en kraftig reaktion mot det. Det skulle leda till det system som flera har vittnat om, att nästa stadium hela tiden ska ta hand om vad det tidigare stadiet i skolan har misslyckats med.

Det är många tunga remissinstanser som verkligen har dömt ut förslaget. Högskoleverket säger tydligt att med det förslaget kommer studenterna inte att vara förberedda för högskolan. Svenskt Näringsliv säger att eleverna inte kommer att vara förberedda för yrkeslivet. Hantverksorganisationerna säger att man inte kommer att vara förberedd för yrkeslivet. Lärarnas Riksförbund varnar för att det första året på gymnasiet kommer att bli en förlängd grundskola.

Min enkla fråga är: Tar inte Britt-Marie Danestig något intryck av den väldigt seriösa och allvarliga kritiken mot Gymnasiekommitténs förslag?

Anf. 24 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Först vill jag ta upp Folkpartiets halvering av stödet till utbildning av vuxna. Regeringens förslag under anslaget 25:16 Statligt stöd för utbildning av vuxna, och därmed också Vänsterpartiets förslag,

ligger på 1 785 529 000 kr. Folkpartiets förslag till minskning är 900 miljoner. Det är ungefär en halvering. Det är drygt en halvering, om man ska vara riktigt noga, men det sade jag inte. Det måste naturligtvis sätta sina spår någonstans. En så kraftig minskning kan inte gå komvux spårlost förbi. Det är klart att vi instämmer i att konkurrenskomplettering inte är bra. Det är förkastligt. Men att göra en så kraftig nedskärning nästa år, 2004, när vi fortfarande har kvar den gymnasieskola vi har i dag är oerhört drastiskt. Det måste väl Ulf Nilsson också förstå.

Jag kan tänka mig att man kan spara på de delarna efter 2007, när vi har genomfört den nya gymnasieskolan. Ett av syftena med det är att få ned behovet av konkurrenskomplettering. Med det förslag som föreligger tror jag att vi ska kunna åstadkomma det.

Remissinstanserna har visat på en del problem i Gymnasiekommitténs förslag. De har bland annat pekat på att det kan finnas problem med det fria ”sökandet”. Man har diskuterat kring det. Men att, som Ulf Nilsson, säga att remissinstanserna har sågat Gymnasiekommitténs betänkande är en grov överdrift. Jag är övertygad om att departementet i arbetet med att ta fram en proposition kommer att ta stor hänsyn till remissinstansernas tyckande. Så är det väl alltid. Det finns en villighet att lyssna till alla instanser.

Anf. 25 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är ett bollande med siffror när det gäller vuxenutbildningen. Man kan lätt få intrycket att Folkpartiet vill halvera satsningarna på vuxenutbildning i Sverige. Vi minskar kraftigt på det extra statliga bidraget, men det är bara en liten del av vuxenutbildningen. Den större delen av pengarna ingår i kommunbidraget. Där kan man göra olika bedömningar. Jag vill påminna om att förra året, 2002, var majoritetens statsbidrag 2,8 miljarder. Sedan har ni sänkt det med närmare 1 miljard kronor på ett år. Ni har också gjort en drastisk nedskärning utan att tala om att det är en kraftig försämring.

Genomgående när det gäller vuxenutbildningen har vi legat på en något lägre nivå. Ni har kommit efter, ett eller två år efteråt, och hamnat på samma nivå. Det finns olika bedömningar av vilket behov som finns. Vi satsar mer på att få människor i arbete, att få jobb i stället för bidrag generellt. De som verkligen är motiverade för studier ska naturligtvis beredas möjlighet till det. Men det är absolut inte någon drastisk nedskärning. Av Britt-Maries anförande kunde man få intrycket av att Folkpartiet föreslår en halvering av det totala anslaget till vuxenutbildning, men så är det inte.

Jag har inte sagt att alla remissinstanser har sågat Gymnasiekommitténs förslag. Jag är övertygad om att många kommuner där det är samma majoritet som i regeringen yttrar sig ganska positivt. Men de tunga remissinstanserna – Höskoleverket, Svenskt Näringsliv, Lärarnas Riksförbund, hantverks- och branschorganisationer – är mycket kritiska. Det handlar om att förkunskapskraven slopas, att man inte får någon riktig yrkesförberedande utbildning och att det första gymnasieåret blir ett förlängt grundskoleår.

Vårt förslag är att i ett pressat läge skjuta upp en stor förändring av gymnasieskolan och försöka jobba med förbättringar när det gäller alla de stora problem vi har i dag. Jag förstår att Britt-Marie Danestig inte går

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

med på det. Men jag skulle vilja höra vilket intryck Britt-Marie Danestig har tagit av kritiken.

Anf. 26 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag kan återkomma till halveringen av vuxenutbildningen när vi kommer fram till nästa utgiftsområde, utgiftsområde 15, där det tydligt framgår vad Folkpartiet sparar på. Det är de kortutbildade vuxna som har svårigheter på arbetsmarknaden. Det är ganska avslöjande för Folkpartiets elitistiska kunskaps- och människosyn.

Som en av deltagarna i utredningen kan jag säga att Lärarnas Riksförbund och även Lärarförbundet nära följde hela utvecklingen av arbetet. De flesta kommuner har varit mycket positiva och är positiva till utredningens förslag, Ulf Nilsson. Lärarförbundet är också positivt. Många av universiteten och högskolorna tycker också att det är spännande. Det finns varierande åsikter kring Gymnasiekommitténs betänkande. Om man sammanfattar det kan man säga att kommittén har fått ett positivt mottagande. Sedan får vi se vad det kommer att bli när det blir en färdig proposition.

Anf. 27 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Trots de annars himmelsvida skillnaderna mellan det socialistiska blocket och kristdemokratin finns det en likhet som den välvillige kan se mellan Vänsterpartiet och Kristdemokraterna. Det är att vi vill ta ansvar. Vi vill vara med och påverka och göra det bästa av en situation, även när omständigheterna kunde vara bättre, till skillnad från de mer avhoppande plakatbärarna som finns i Folkpartiet. Därför, herr talman, är det helt korrekt som Britt-Marie Danestig säger att Kristdemokraterna fullföljer Gymnasiekommittén, men vi reserverar oss på avgörande punkter.

Britt-Marie Danestig måste väl inse och medge att när ett antal mycket tunga remissinstanser kommit med avgörande kritik – Högscoleverket avstyrker hela förslaget, Ekonomistyrningsverket anser att konsekvenserna är otillfredsställande utredda, Riksrevisionsverket säger att betänkandet inte ens fyller elementära krav – borde till och med Vänsterpartiet lyssna och ta intryck.

Även Vänsterpartiet borde inse att om det ska bli en förändring av gymnasieskolan, som vi i och för sig kan vara överens om behövs, måste man lyssna på synpunkterna och göra någonting betydligt bättre när det gäller kvalitet, kunskap och yrkesutbildning än vad Gymnasiekommitténs socialistiska majoritet klarade av när den avlog de förslag som Kristdemokraterna lade fram i kommittén.

Jag konstaterar också, herr talman, att Britt-Marie Danestig i sitt anförande inte sade ett enda ord om tryggheten i skolan. Jag är intresserad av att höra henne kommentera situationen med mobbning och otrygghet i skolan. Vad har Vänsterpartiet för recept?

Anf. 28 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Man kan ha olika uppfattningar. Jag menar att reservationerna från Kristdemokraternas ledamot inte rörde avgörande punkter eller de principiella övervägandena utan var mera marginella.

Jag tycker att skolan är oerhört viktig för oss alla. Den är så viktig att vi måste försöka sträva efter att hitta breda överenskommelser över blockgränserna just för att vi ska kunna ge skolan trygghet och möjligheter att utvecklas så som den behöver. Därför tycker jag att det är olämpligt att, som Kristdemokraterna gör i det här fallet, använda Gymnasiekommitténs betänkande och försöket att skapa en ny struktur i gymnasieskolan som partipolitiskt slagträ i debatten. Det är inte att skapa trygghet i skolan.

När det gäller mobbning och elevvård kommer Lennart Gustavsson att utveckla detta. Vi har skrivit en mycket fyllig motion där vi beskriver ett batteri av åtgärder som vi vill få till stånd för att just skapa större trygghet, bättre förhållanden och en förbättrad elevhälsa i skolan. Det återkommer alltså Lennart till.

Anf. 29 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Ibland är det nyttigt att som riksdagsledamot lämna Helgeandsholmen. Den här hösten har jag ägnat en väsentlig tid till att besöka gymnasieskolor och prata med elever, lärare, skolledare och kommunalpolitiker av alla de schatteringar och politiska färger. Det entydiga intrycket från dessa samtal är en skepsis, en oro och ett bekymmer inför de förslag som kommit från Gymnasiekommittén och som Britt-Marie Danestig nu hyllar.

När det finns så allvarlig kritik och så mycket oro borde väl till och med en vänsterpartist kunna inse att man måste ta intryck och göra någonting betydligt bättre och annorlunda än det som Gymnasiekommittén kommit fram till. Britt-Marie Danestig kan börja med att läsa de kristdemokratiska synpunkterna och reservationerna, till exempel om yrkesutbildning som Britt-Marie Danestig ägnade en väsentlig del av sitt anförande till att tala om.

När det så gäller tryggheten ska jag med stort intresse lyssna till Lennart Gustavsson senare. Det ska bli oerhört intressant att höra vad Vänsterpartiet har att säga. Vänsterpartiet personifierar i hög grad den normlösa, neutrala och värdelösa skolan – alltså skolan utan värden. Samtidigt noterade BRIS, Barnens rätt i samhället, en ökning av samtalen förra året. De statistikförda samtalen ökade med 7 %, och 17 % av samtalen handlade om mobbning. Nog vore det intressant att höra hur detta normlösa parti skulle vilja lösa det hela.

Vi kristdemokrater står för de goda värderingarna, men vad står egentligen Vänsterpartiet för numera?

Anf. 30 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag tror att de flesta av oss är mycket angelägna om bra samtal med lärare, elever, skolledare och föräldrar. Själv har jag varit ute på ungefär 15 platser och träffat mellan 50 och 100 lärare varje gång då jag berättat om Gymnasiekommitténs förslag. Det är klart att jag fått frågor, men sammantaget har jag upplevt att lärarkåren i gemen ställt sig väldigt positiv till förslaget. Där befinner vi oss tydligen i två olika verkligheter, och kanske är det så, Torsten Lindström, att man i vissa fall lyssnar på dem som bekräftar ens fördomar.

Kristdemokraternas reservationer till kommitténs betänkande rörde bland annat lärlingsutbildningen. Det är ju inget nytt. Lärlingsutbildning

finns i gymnasieskolan, och om det förslag som Gymnasiekommittén lagt fram genomförs kommer den att finnas kvar som en del i gymnasieskolan.

Ni hade också en reservation om IV-programmet som jag inte riktigt förstod eftersom den är så oklar, och egentligen tycker jag att Kristdemokraterna där slår in öppna dörrar. När det gäller mobbning är det ganska fräckt att säga att vi skulle vara ett normlöst parti. Det är också en förolämpning, tycker jag, mot alla de lärare och elever som jobbar i skolan.

Torsten Lindström tycker ofta om att berätta om sina personliga erfarenheter. Jag har ganska många barnbarn som går i skolan, och jag är imponerad och glad över de samtal som de berättar att de har om många viktiga frågor. Det handlar om hur man relaterar till varandra, vad som är bra och vad som är dåligt, hur man tar hand om varandra och tar hänsyn till varandra – kort sagt det som både Torsten och jag skulle säga är ett kärleksbudskap.

Detta arbetar man intensivt med i skolorna, och man är också väldigt duktig på det. Därför tycker jag att det nästan är förolämpande, både mot mitt eget parti och framför allt mot alla de lärare och elever som finns i skolorna och verkligen försöker jobba med det, att påstå att skolan är normlös.

Men skolan är också, Torsten Lindström, en spegling av samhället. Vi har i dag ett hårt samhälle med stor utslagning och en stor och ökande segregation. Det är en grogrund för problem i skolan, och kanske skulle Kristdemokraterna kunna hjälpa till att lösa de problemen. Det gör vi dock inte inom det här utgiftsområdet, utan det görs på annat sätt.

Anf. 31 BIRGITTA SELLÉN (c):

Herr talman! Elever, lärare och föräldrar väntar otåligt på utlovade vallöften om att skolan ska stärkas. Alla är vi väl medvetna om att det kommer att saknas 16 500 nya lärare per år fram till 2010. Vi kan inte sitta stilla och se på, utan nu gäller det att skapa förutsättningar för att fler studerande kan börja på lärarutbildningarna. Det är ju den utbildning som lockar flest sökande till högskolorna, så studenter som är intresserade finns.

Det gäller att redan i förskolan satsa på en bra miljö för eleverna. I dag är barngrupperna stora, och det fattas utbildade förskollärare. I valrörelsen utlovade Göran Persson kraftiga satsningar på förskolan. Statsrådet Lena Hallengren utlovade därefter 6 000 nya förskollärare – men inte förrän 2005. Jag hoppas att vi får ett svar av statsrådet i dag, precis som Torsten Lindström sade i sitt anförande, när det gäller dessa satsningar. Löftet till föräldrar och personal i förskolan verkar endast ha varit valfläsk. Regeringen försvarar sig med att säga att Skolverket håller på att utreda frågan.

Det finns en enklare lösning än att invänta en utredning för att se hur stort behovet är. Gör studiebesök på några förskolor och fråga personal och föräldrar så är svaret ganska klart. Det behövs fler vuxna i barngrupperna för att kunna erbjuda en bra arbetsmiljö och hög kvalitet på undervisningen.

Herr talman, riksdagsledamöter och andra åhörare! Tänk dig för ett ögonblick att du och dina arbetskamrater måste jobba i exakt samma

tempo och lösa alla arbetsuppgifter på samma sätt. Ingen vuxen skulle acceptera en arbetsplats som fungerade på det sättet, utan alla skulle med säkerhet protestera. Men för många av våra barn ser vardagen i skolan ut just på det sättet. Socialdemokraterna har nämligen skapat en skola där alla måste lära sig lika snabbt eller lika långsamt.

Den sortens skola passar inte alla elever. I dag styr elevernas ålder mer än den kunskaps- och mognadsnivå som de befinner sig på. Det passar inte alla elever att börja skolan i augusti och sluta i juni. Det passar inte heller alla elever att lära sig läsa, skriva och räkna i samma takt.

Därför vill vi i Centerpartiet införa flexibel skolstart och lämna dagens fyrkantiga skola. Det handlar om att ge möjligheter för elever att börja förskoleklass, grundskola och gymnasieskola vid fler tidpunkter än bara på höstterminen. En flexibel skolstart öppnar för att vissa elever kommer att gå snabbare fram medan andra ges möjlighet att ta längre tid på sig utan hindrande tidsstrukturer. Det blir mer fokus på att kunna uppnå kunskapsmålen.

Flexibel skolstart är en naturlig följd av den skolutveckling som pågår i dag. Vi vet också att det redan finns ett stort intresse hos ett antal kommuner att genomföra försöksverksamhet med flexibel skolstart. Centerpartiet bejakar det.

Om skolan ska vara till för alla elever måste vi anpassa skolan efter elevers olika förutsättningar och inte tvärtom. Vi får aldrig ta den lättaste vägen och fastna i att det ibland kan vara svårt att organisera. Frågan är om utbildningsministern också anser det.

Vi vet att alltför många elever slutar skolan med stora kunskapsluckor. Våren 2002 saknade drygt 25 % av de elever som gick ut grundskolan betyg i ett eller flera ämnen. Det är viktigt att påpeka att många skolor redan i dag har hittat bra lösningar och gör ett fantastiskt jobb med att stärka helhetssynen på lärandet, individanpassa skolan, utveckla nya arbetssätt och mycket mer. Låt oss som politiker ta lärdom av de goda exemplen, våga tänka om och inte låta oss hindras av föråldrade strukturer som leder till negativa studieresultat för många elever.

Den socialdemokratiska skolpolitiken har endast lett till att grundskolans problem förskjuts till gymnasieskolan. Gymnasieskolans individuella program har vuxit och är i dag det näst största gymnasieprogrammet. Regeringens insatser för skolan har varit alltför otillräckliga.

För oss i Centerpartiet är det viktigt att skolan har öppna dörrar. Selma, 8 år, i Mark Levengoods och Unni Lindells bok säger: I verkligheten måste man jobba och jobba och gå i skolan och göra saker hela tiden. Men i fantasin kan man dansa och segla och sola sig. Fast inte förr i tiden för då hade de väldigt hårda tag som de måste hålla på med.

I den beskrivningen från Selma kan man tolka både positiva och negativa tankar. Jag ser i varje fall det som Selma säger som en möjlighet. Du måste givetvis jobba i skolan för att nå kunskaper. Men om man lägger upp undervisningen så att det passar varje enskild elev kan man också tänka sig att de seglar ganska lätt genom skolan. Låt oss hoppas att framtidens skola inte känns som hårda tag att hålla på med som Selma beskrev.

Herr talman! Centerpartiets visioner för en bättre skola är att det är kunskapsmålen och inte tiden i grundskolan som är det viktigaste. Hur klarar vi då det? Jo, genom att vi genomför en individuell studieplan för

varje elev. Därför vill vi, som jag har sagt tidigare, införa en flexibel skolstart. Tillsammans ska föräldrar, elev och lärare upprätta ett kunskapskontrakt. Det innebär att alla har ett gemensamt åtagande att hjälpas åt så att den enskilde eleven når kunskapsmålen innan eleven lämnar grundskolan.

Centerpartiet anser att elevens rätt till kunskap inte handlar om rätten att gå nio år i grundskolan som dagens skolplikt innebär. Det handlar om att alla har rätt till kunskap. Det innebär som vi ser det att skollagen måste förändras. Vi anser också att kommunerna ska ta ett ansvar för att följa eleverna tills de har nått kunskapsmålen.

För att det ska vara genomförbart behövs det mycket mer resurser till skolan. Först och främst behöver fler lärare utbildas. Till det har vi avsatt 50 miljoner till utbildningsplatser. Vi anser också att Wärnerssonpengarna ska gå direkt till kommunerna utan att regeringen ska sitta med pek-pinnen och visa vad de behövs till. Behoven ute i kommunerna är välkända för lokalpolitikerna, och de vet bäst vad pengarna ska användas till inom skolan. För att kunna hjälpa elever med inlärningsproblem behövs det dessutom pengar till läs- och skrivutveckling. Till det har vi avsatt 400 miljoner per år under den här treårsperioden. Jag vill därför yrka bifall till reservation 4 under punkt 4.

I Centerpartiet vill vi inte skjuta problemen framför oss till gymnasieskolan. Vi vill inte se att fler och fler elever börjar gymnasiet utan godkända kunskaper från grundskolan. Vi ser problemen och vill lösa dem. Vi vill inte göra som utbildningsministern. Han säger själv i en debattartikel i DN: "Trots att den svenska skolan står sig väl i internationella studier lämnar en tiondel av alla elever grundskolan utan godkänt i de ämnen som ger dem behörighet till gymnasieskolan. Andra rapporter visar på en ökande segregation i skolan." Trots det skjuter regeringen problemen framför sig.

Herr talman! Hur ska gymnasieskolan arbeta i framtiden? Ja, det vet vi inte riktigt ännu. Det finns dock gymnasieskolor som arbetar efter nya metoder. Det är skolor som jobbar på det sätt som Gymnasieutredningen föreslår. En sådan skola är Vittra gymnasium. Dess arbetssätt gör att eleverna skaffar sig bra kunskaper genom sina breda temastudier, *case* eller fallstudier, som de kallar det. Dess undervisningsmetod har granskats och kritiserats. Eftersom den inte passar in i mönstret bestraffas skolan och riskerar att fråntas sina utbildningsrättigheter av Skolverket. Vittra har en arbetsmetod som bör fungera som förebild när vi ska besluta om framtidens gymnasieutbildning.

Därför undrar jag om utbildningsministern är beredd att titta på skolans undervisningsmetod och även ta del av den kritik som Skolverket lämnat och opartiskt studera om kritiken är berättigad eller inte.

Herr talman! Jag står bakom alla reservationer som Centerpartiet har, men för tidsvinning yrkar jag bifall bara till reservation 4.

Anf. 32 SÖREN WIBE (s):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i alla punkter. Det är som många har påpekat ett mycket viktigt område som vi diskuterar här i dag. Utbildningen på alla nivåer har avgörande betydelse för morgondagens samhälle.

Låt mig genast säga att vi socialdemokrater inte alls är blinda för att det finns problem av skilda slag inom hela vårt utbildningsväsende. Det har det alltid gjort, och problem kommer det alltid att finnas. Vi ska givetvis alltid arbeta för att undanröja dessa. Men samtidigt är vi rätt övertygade om att vår skola står sig väl i internationell jämförelse, åtminstone vad avser kunskapsläget.

I de undersökningar som gjorts och görs av kunskaper i kärnämnen ligger Sverige ofta i topp. Sverige ligger kanske inte allra främst men regelmässigt bland de fem sex bästa. Vi ska inte förhäva oss och förneka problemen. Men jag tror det är mycket viktigt att säga att vad avser det rena kunskapsintaget fungerar den svenska skolan i huvudsak väl, åtminstone så länge vi använder utvecklingen i vår omvärld som måttstock.

Jag ska koncentrera mig till en aspekt av utgiftsområdet, nämligen högskolepolitiken och forskningen. Mina partivänner kommer senare att ta upp andra områden. Som de flesta här i kammaren säkerligen vet har just denna del av utbildningen utvecklats på ett enastående sätt i Sverige sedan början av 1990-talet. Antalet registrerade studenter vid våra universitet och högskolor har nära nog fördubblats, från ca 200 000 i början av 90-talet till 385 000 år 2003. Antalet uttagna examensbevis har samtidigt ökat från ca 30 000 till 47 000 tretton år senare. Det är, tror jag, en utveckling som inte står något land efter.

På samma sätt har vi ökat den del av vår bruttonationalprodukt som går till forskningen. 1989 allokerade vi drygt 3 % av vår BNP till forskning och utveckling. För hela OECD-området var andelen då drygt 2 %. Sedan dess har vår andel ökat till 4 %. Den har stagnerat inom hela OECD-området. Det är egentligen bara ett fåtal mindre länder – kanske Finland och Norge – som kan visa på en motsvarande ökning. Andelen årsverken, andelen personer som arbetar med forskning och utveckling, har ökat från 55 000 år 1989 till 67 000 år 1999.

Har då denna satsning gett några resultat? Ja, ska vi döma efter vetenskaplig publicering, som är det allmänt vedertagna måttet på vetenskaplig produktion, finns det två länder som är i särklass, och det är Sverige och Schweiz. Sverige har, vilket kanske förvånar många, en vetenskaplig produktion i form av artiklar som är nära nog dubbelt så hög som vad den är i USA om man mäter per invånare. Även om vi nu lägger till vad som anses vara ett mått på den vetenskapliga kvaliteten på den här artikelproduktionen, nämligen antalet citat per artikel, hamnar Sverige klart före såväl USA som Storbritannien, Frankrike och Tyskland. Det finns, om vi mäter denna kvalitetsjusterade produktion, egentligen bara ett land som ligger före oss i tabellerna, nämligen Schweiz.

Det är naturligtvis lång tid från det att vi genomför en satsning på forskning och utveckling till dess att den ger resultat i form av till exempel ekonomisk tillväxt. Men det är också viktigt att påpeka att det heller inte är meningen att det alltid ska finnas ett sådant direkt samband. Då vi till exempel satsar på humaniora gör vi det inte främst för att öka den ekonomiska tillväxten utan för att öka vårt samhälles mångfald och kultur, vår livskvalitet i bred bemärkelse. Vi får aldrig begränsa våra satsningar på högskola och forskning till att enbart omfatta saker vilkas resultat kan mätas i pengar. Ett sådant samhälle blir fattigt, men i en mycket speciell men ändå mycket konkret mening.

Naturligtvis är det ekonomiska resultatet betydelsefullt. Då kan vi bara konstatera, såvitt vi nu kan mäta det, att Sverige ligger mycket väl till. Vi har överlägset flest patent per invånare i EU och också jämfört med USA. Vi har mer än fördubblat denna siffra från början av 1990-talet. Om vi ser till vad som ska vara slutresultatet av allt detta, alltså ekonomisk tillväxt, kan vi bara konstatera att i jämförelse med andra länder har utvecklingen i Sverige under 1900-talet varit bättre än i de allra flesta länder.

Herr talman! Jag påstår naturligtvis inte att den här ekonomiska utvecklingen, kanske inte ens till huvuddelen, kan hänföras till en lyckad högskole- och forskningspolitik. Många andra saker har här bidragit. Jag vill till exempel framhålla betydelsen av att vi under hela detta decennium har haft möjlighet att föra en egen penningpolitik och en egen valutapolitik med en egen valuta. Sådant har naturligtvis haft en mycket stor betydelse i det här sammanhanget.

Jag påstår inte heller, herr talman, att den utveckling vi ser saknar problem. Det finns problem inom våra högskolor och inom forskningen. Vi har till exempel för få sökande till naturvetenskapliga utbildningar. Vi har, trots att vi ligger i internationell toppklass, ännu inte nått vårt mål om 50 % övergång till högskolan före 25 års ålder. Vi har en könsmässig obalans på många utbildningar och slutligen en alldeles för låg andel kvinnor på höga poster, framför allt professorer, inom högskolan.

Herr talman! Som jag har sagt tidigare finns det alltid problem. Alla länder har sina problem, också inom utbildningen. Men då vi jämför oss med omvärlden – det är egentligen den enda relevanta måttstocken, eftersom all kunskap är tids- och omvärldsberoende – tror jag att vi med fog kan säga att den svenska högskoleutbildningen och forskningen står sig gott.

Som vanligt gäller vår regel att vi inte ska vara nöjda, men jag tror att vi med gott samvete kan säga att vi har fog för att vara lite stolta.

Anf. 33 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! En grundbult i den socialdemokratiska skolpolitiken, eller förhållningssättet till skolan, är relativisering: att relativisera skolans resultat, att relativisera de problem som gör att vi i dag, i ordets allra djupaste bemärkelse, har en sorteringsskola, där barn i 16-årsåldern redan sorteras bort från livets framtida möjligheter.

Det finns olika sätt att mäta det här på. Att mäta elevers kunskaper kan man göra till exempel via betyg. Skolor kan vi kvalitetsgranska, och det borde ske i mycket större utsträckning än vad Sören Wibe och hans kolleger är beredda att göra. När det gäller skolpolitiken som helhet kan vi titta på makroresultat. Då ser vi en situation där mer än var fjärde inte når målen, där mer än 10 % inte blir behöriga till gymnasiet och där bara tre fjärdedelar av dem som går där blir färdiga inom fyra år.

Skolministern säger sig se ett tydligt trendbrott, därför att någon tiondels procent fler från ett år till ett annat klarar målen. Jag vill fråga om Sören Wibe tycker sig se samma tydliga trendbrott, om han är nöjd över detta och om han känner att han är stolt över skolans resultat.

Jag skulle vilja fråga om han tycker att det är så här svensk skola ska vara, där en fjärdedel fallerar i grundskolan därför att de inte får tillräckligt individualiserat stöd. En fjärdedel faller igenom.

Jag vill fråga om han är glad, stolt och nöjd över att i en vanlig svensk kommun varierar resultaten mellan skolorna, där ett antal har 0 % underkända och ett antal andra har 40–50 % underkända. Det är det konkreta resultatet av socialdemokratisk skolpolitik.

Jag skulle avslutningsvis vilja fråga, om han inte är totalt stolt och nöjd, vad det är han då vill göra de kommande åren för att förändra den här situationen när barn inte klarar kunskapsmålen i skolan.

Anf. 34 SÖREN WIBE (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Sten Tolgfors hörde mina avslutande ord, då jag sade att jag inte var nöjd. Det är kännetecknande för oss socialdemokrater i hållningen inte bara till det här området utan också till andra områden. Det är klart att det här liksom på alla andra samhällets områden finns brister, och vår uppgift är att försöka undanröja de bristerna.

Den konkreta fråga som herr Tolgfors hade var vad man kan göra åt detta. Jag skulle vilja säga att det är ett tålmodigt arbete, som kommer att ta många år. Men det innefattar naturligtvis tillförande av resurser och att utbilda både personal och andra som sysslar med det här för att de bättre ska kunna handskas med de problem som finns.

Det centrala är följande. Jag uppfattar att det var en kritik mot relativiseringen, som vi socialdemokrater står för. Men kan man egentligen mäta framgång på något annat sätt än att jämföra med omvärlden? Då kan vi bara konstatera att visst finns det brister i den svenska skolan, men när vi jämför med vår omvärld, inte minst då det gäller kunskapen, ligger den svenska skolan i topp. Är det inte den enda måttstock som vi har att hålla oss till?

Anf. 35 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Sören Wibe sade att det kännetecknar socialdemokratin att man inte är nöjd. Jag kan säga att det kännetecknar oss också. Vi är inte nöjda med att se att en fjärdedel inte når målen. Man kan fråga sig i hur många år Socialdemokraterna ska ha makten för att de ska kunna se till att bli nöjda. Då blir Sören Wibes svar: många år. Och det är väl det enda vi har förstått inom skolpolitiken: Makten vill man ha, men man vet mindre om vad man ska göra med den.

Relativiseringen fortsatte i Sören Wibes andra inlägg. Han talade om att jämföra oss med andra länder. Om andra länder blir sämre är det tydligen okej att Sverige också blir sämre. Då är det okej att fler barn i Sverige också faller igenom. Det tycker inte jag. Jag noterade också när Sören Wibe höll sitt anförande i talarstolen att det var på det sättet. Han valde att jämföra precis rätt undersökningar med Sverige. Hur det går för den svenska skolan varierar ju när man tittar på olika årskurser. Men Sören Wibe tar fasta på det som passar honom.

Den socialdemokratiska relativiseringen stannar inte här. Bara nu under hösten har man plötsligt blivit för lärlingsutbildning, men inte nu och inte som borgerligheten vill. Man är för flexibel skolstart, men inte individanpassad. Man vill lista program som kan användas mot mobbning, men inte de forskningsbaserade och man ska inte ställa krav på skolan att använda dem. Man är för betyg, men inte tidigt. Man kritiserar det individuella programmet, men man ser inte till att förbättra grundskolan på

ett sådant sätt att vi slipper de problem som vi ser i dag på gymnasieskolan.

Allt detta är en relativisering. Socialdemokraterna borde vakna upp och se att det finns tusentals barn i de svenska skolorna som skulle kunna bättra givet att förutsättningarna förändras – för barnen till individuellt lärande och för skolan att ge dem möjligheter till individuellt lärande. Men då måste Sören Wibe och hans kamrater inom socialdemokratien träda tillbaka och släppa skolan fri så att den i sann mening kan individanpassas.

Jag välkomnar att Sören Wibe nu vill ha mer pengar till skolan. Han kan ju börja med att försöka nå upp till de moderata nivåerna när vi inför den nationella skolpengen.

Anf. 36 SÖREN WIBE (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att jag kan komma längre än jag gjorde i min föregående replik. När man försöker mäta kunskap finns det inga absoluta nivåer som man kan hålla detta emot. När vi lever i ett samhälle i en viss tidsepok kan vi egentligen bara mäta framgång gentemot de andra länderna. Det är ungefär samma sak som om man har industriell konkurrenskraft eller inte.

Den absoluta kunskapsnivån – hurvida du har uppnått viss kunnsighet i matematik, fysik eller sådana saker – har faktiskt blivit högre under de senaste åren. Det gäller naturligtvis framför allt därför att vetenskapen över huvud taget går framåt. Även på det planet tycker jag att den kritik som Moderaterna här har är obefogad. Den svenska skolan står sig i internationell jämförelse väldigt gott, och det är det bästa betyg vi kan ge den. De problem som finns kan man förstås åtgärda på olika sätt, och det är klart att de är beroende av den mängd resurser som man tillför det hela. Men jag kan bara notera att Moderaternas allmänna inställning till den offentliga sektorn över huvud taget inte alls präglas av någon vilja att satsa. Den präglas tvärtom av omfattande och ofinansierade skattesänkningar. Jag förstår alltså inte hur Moderaternas alternativ ska kunna förbättra något – i det här fallet kvaliteten i den svenska skolan.

Anf. 37 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Herr talman! Högre utbildning och forskning är viktigt för det livslånga lärandet. Det ställer vi upp på, precis som Sören Wibe pratade om här. Centerpartiet har varit med och jobbat för en utbyggnad av den högre utbildningen över hela landet. Det har vi gjort för att motverka den regionala klyvningen i Sverige.

Utbyggnaden har också inneburit en enorm mångfald av universitet och högskolor som känns väldigt rolig. Nu är det viktigt att ta vara på mångfalden och tillåta de olika lärosätena att utvecklas efter regionens behov och profil. Det känns viktigt för mig som centerpartist att få passa på att säga det.

Alla människor som har nödvändiga kunskaper ska kunna ha möjlighet att komma in på den högre utbildningen. Det är där som min fråga kommer in.

Tänk er att ni har gått ut gymnasiet i dag och har godkända betyg, men inte tillräckligt höga för att komma in på den utbildning som ni vill. Jag träffade till exempel en gammal elev och frågade: Vad gör du i dag?

Jag står i en klädbutik, svarade eleven. Jaha, det var väl trevligt! sade jag. Men jag vill ju bli läkare, sade eleven. Och vad är det som gör att du inte har kunnat börja med det? frågade jag. Svaret blev: Jag har inte tillräckligt bra betyg, och för att komma in där får jag inte tentera upp betygen. Jag kan bara göra högskoleprovet.

Det är kanske inte så lätt alla gånger att klara alla orden på högskoleprovet. Däremot skulle man genom att tentera upp ett betyg mycket väl kunna komma in och passa bra som läkare. Därför undrar jag hur Sören Wibe ser på problemet med att man inte kan få tentera upp redan godkända betyg.

Anf. 38 SÖREN WIBE (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det problemet i princip löstes i sina huvuddrag genom introduktionen av högskoleprovet. Högskoleprovet är naturligtvis mycket bredare än ett enskilt ämne. Men det innebär ändå att om man uppgraderar sin allmänna kompetens så har man genom högskoleprovet en möjlighet att komma in.

Jag kan se fördelar med att man får tentera om ett ämne, men jag kan också se nackdelar. Det skulle kunna innebära att man ägnar väldigt mycket tid åt detta enda ämne, och de som har råd och möjlighet att göra om detta fem sex gånger kan också göra det. Men de som inte har råd och möjlighet kan inte klara av det. Jag tycker att lösningen med ett allmänt högskoleprov är tillräcklig.

Anf. 39 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Herr talman! Det var en tråkig upplysning. Man bör ju förutsätta att alla får komma in på de utbildningar som de vill och ge dem förutsättningarna för det. Om någon vill tentera upp sina betyg bör man kunna ha den möjligheten.

När vi ändå är inne på högskoleprovet ska jag kanske passa på att ställa en annan fråga, som gäller de synskadade. De har i dag möjlighet att göra högskoleprovet bara två gånger, och sedan är det kört för dem. Jag tycker att det är högst orättvist, och jag skulle vilja höra en kommentar till detta.

Avslutningsvis vill jag också passa på att säga att när det gäller högre utbildning så ser jag mycket fram emot att högskolan i Västernorrland–Jämtland, Mitthögskolan, snart blir ett universitet. Jag längtar till 2005!

Anf. 40 SÖREN WIBE (s) replik:

Herr talman! Det senare ligger inte inom mitt kompetensområde. Jag kan inte avgöra om det ska bli ett universitet eller inte.

Men när det gäller det första ska de synskadade naturligtvis inte ha mindre möjligheter än de seende att skriva högskoleprovet ett antal gånger. Uppriktigt sagt känner jag inte till sakförhållandena i det här fallet, men den allmänna inställningen är naturligtvis att vi inte ska ha några skillnader som beror på olika slag av handikapp.

Anf. 41 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Sören Wibe ger uttryck för en välkommen insikt när han säger att socialdemokratin förstår att det finns problem. Det är en insikt

och ödmjukhet som man möjligen skulle kunna önska sig att fler i regeringspartiet omfattades av. Måhända skulle man kunna kommentera detta med att konstatera att socialdemokratin ju har haft regeringsmakten i 61 av 70 år, och då är det kanske just det som är problemet. Politiken är för enahanda, för mycket från ovan och för lite förankrad i den verklighet som borde vara utgångspunkten.

Sören Wibe försöker inte slå blå dunster. Däremot målar han en verklighet i rosenröda färger. Han talar om hur bra det går för Sverige. Sören Wibe och jag kan vara fullkomligt överens om att det går väldigt bra för stora delar av skolan tack vare alla de lärare som trots regeringen och trots den rådande politiken gör ett professionellt, dugligt och bra arbete. Men det duger inte. Det finns andra undersökningar som visar hur illa det är ställt. De vetenskapliga publikationerna som Sören Wibe talade om sjunker nu. Vet inte Sören Wibe om det?

(SÖREN WIBE (s): Jo.)

Herr talman! Sören Wibe talar mycket om hur väl allt står till. Han säger ingenting om lärarflykten – att var tionde lärare i grund- och gymnasieskola är långtidssjukskriven. Han säger ingenting om tryggheten. Hur i all världen ska man kunna lära sig om man inte har kunniga lärare och inte har en trygg miljö att vistas i? Det vore verkligen intressant att höra Sören Wibe kommentera det.

Anf. 42 SÖREN WIBE (s) replik:

Herr talman! Det var lite allmänna reflexioner, tyckte jag, från herr Lindström.

Låt mig börja med påpekandet om lärarna. Det är fullständigt självklart att det är lärarna som gör det tunga jobbet och att vi politiker aldrig kan ersätta det jobbet. Det är klart att vi kan göra det lättare för dem genom att ställa ekonomiska resurser och allehanda hjälpmedel till deras förfogande, men det är fullständigt självklart att de som undervisar våra barn och de som åstadkommer det goda resultatet är våra lärare. Där skiljer vi oss inte åt.

Att så många är sjukskrivna tror jag sammanhänger med den allmänna trend som har varit inom alla yrkesområden. Men det är naturligtvis också ett misslyckande som vi försöker åtgärda på olika plan, liksom vi försöker komma till rätta med de brister som finns när det gäller att alla inte klarar alla mål.

Jag vill även hänvisa lite grann, herr Lindström, till vårt regeringsinnehav. Vi har trots allt hanterat verkligheten och den svenska skolans utveckling i kanske 70 år av den svenska demokratin. Då är vår erfarenhet inte alldeles oväsentlig. Inte heller de resultat som har kommit av det här är helt misslyckade, utan tvärtom är resultaten rätt tillfredsställande.

Jag vet inte om jag svarade på alla de frågor som kom, men jag tyckte att de var så allmänna att jag hade väldigt svårt att få grepp om dem.

Anf. 43 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Låt mig vara mycket specifik, Sören Wibe. Jag håller i min hand en skrivelse som regeringen har fått och som vi också har fått för kännedom.

Sören Wibe talade här i rosenröda färger om tillståndet i högskola och universitet. I den här skrivelsen, som är undertecknad av vetenskapsråd, forskningsråd, Vinnova, högskolor, universitet och akademier, konstateras det att det inte står väl till med högskola och forskning i Sverige.

Alla företrädare för vetenskapssamhället efterfrågar och ropar på åtgärder och insatser. De vill ha starkare forskningsmiljöer. De vill ha karriärtjänster för forskare. Jag påminner Sören Wibe om att jag i mitt anförande berättade om hur antalet doktorander sjunker och om hur få det är av de nydisputerade doktorerna som arbetar som forskarassistenter.

Akademierna och forskarsamhället vill ha en bättre infrastruktur för forskning. De vill ha en behovsmotiverad forskning. De vill ha särskilda satsningar på inkubatorer. Allt detta är nödvändigt för att Sverige ska stå väl rustat i kunskapssamhället. Forskarsamhället påvisar att Sverige kommer att förlora stort i striden om kunskapssamhället om detta inte sker, herr talman.

Vi kan då till denna verklighetsbild av högskolor och universitet, som regeringen sitter och administrerar, lägga problemen i grund- och gymnasieskolan med sjuka lärare, lärare som inte finns, lärare som inte har de förutsättningar som de skulle behöva för att klara undervisningen och obehöriga lärare. Vi kan till detta också lägga otrygga barn och ungdomar, alla elever som utsätts för kränkningar på grund av sitt kön, sitt etniska ursprung eller någonting annat.

Herr talman! Jag undrar mycket specifikt vad Sören Wibe egentligen gör åt allt detta.

Anf. 44 SÖREN WIBE (s) replik:

Herr talman! Jag personligen kan nog inte lösa alla de problemen. Jag kan bara återigen hänvisa till att den politik som vi för ändå leder och har lett till en skola som är relativt lyckosam i jämförelse med övriga länder; något annat tycker jag inte är relevant.

Det fanns en poäng som jag kanske bör kommentera. Herr Lindström har fullständigt fel då det gäller minskningen av antalet publicerade artiklar. Så är det inte alls, utan det har tvärtom ökat de senaste åren. Det man har fäst uppmärksamheten på i den skrivelse som herr Lindström refererar till är det faktum att antalet citeringar ur svenska artiklar har minskat inom ett område, nämligen det medicinska, vilket i och för sig inte är så underligt. Det ligger fortfarande över världsgenomsnittet, men citeringarna har minskat. Men även om man tar hänsyn till det har vi fortfarande betydligt högre produktion än till exempel USA även på det här området.

Den intressanta förklaringen, som man inte går in på i skrivelsen, är att vi får mycket fler samförfattare. Om man författar med forskare från andra länder kommer genomsnittet med matematisk nödvändighet, det har alltså ingenting att göra med det innehållsmässiga, att närma sig ett världsgenomsnitt. Det är en av huvudförklaringarna till detta.

Det är ett par punkter till som jag vill kommentera. Det gäller att färre och färre doktorander arbetar som forskare. Ja, men det är faktiskt en ganska naturlig följd av att antalet doktorander och doktorer ökar. Det är inte meningen att alla doktorer ska stanna kvar på högskolan och vara forskare. De ska ut i samhället. Det är själva poängen med det hela. Vi är en del av utbildningen också, och bara en mindre del ska stanna kvar på

högskolan. Så jag tycker att kritiken även i den delen, herr talman, faller aningen platt till marken.

Anf. 45 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag ska försöka koncentrera mig till två frågor.

Den första gäller de internationella erfarenheterna och undersökningarna, som Sören Wibe refererade till. De visar att Sverige i stort sett är medelmåttigt. Den stora OECD-jämförelsen, som gjordes förra året, visar att vi, när det gäller matte, på många håll ligger strax under eller strax över medel. Den visar att våra invandrare i skolan lyckas väldigt dåligt jämfört med invandrare i andra länder – vi kommer på 17:e plats av 24 jämförda OECD-länder. Den visar att vi ligger väldigt lågt när det gäller hur många som avslutar skolan utan att ha klarat av en gymnasieutbildning. Vi är ganska bra när det gäller läsförmågan, men som helhet är vi ganska medelmåttiga.

Då är min första fråga: Är Sören Wibe nöjd med att vi är medelmåttiga när vi satsar mer än något annat land i Europa på skolan?

Den andra frågan gäller forskningen. Sören Wibe formulerade sig, tycker jag, väldigt sympatiskt om att det är viktigt med fri forskning där man inte alltid kan avläsa en omedelbar nytta, samhällsnytta eller ekonomisk nytta. Det är nämligen sådan fri grundforskning som är basen för framtida tillämpad och beställd forskning. Det betonar vi väldigt kraftigt från Folkpartiets sida.

För bara några veckor sedan var jag på besök på Cancerfonden. Jag konstaterade, för att ta ett exempel, att merparten av pengarna till cancerforskningen i Sverige – jag tror att det var 70–80 % – kommer från fonden och inte från statliga bidrag. Var man än kommer hör man forskare beklaga sig över hur lång tid det tar att fylla i ansökningar och formulera dem rätt och över att man ofta inte är garanterad lön för mer än den närmaste månaden. Och var man än kommer finns en önskan om höjda fakultetsanslag – det vet väl Sören Wibe som själv är forskare. Det är de anslag som går direkt till universitet och högskolor. Varför avslår ni Folkpartiets förslag sedan flera år tillbaka om att höja anslagen direkt till högskolorna?

Anf. 46 SÖREN WIBE (s) replik:

Herr talman! Svaret är väldigt enkelt. Vi tror att det är bättre att man får anslag efter en prövning av experter genom Vetenskapsrådet än att ha ett direkt anslag till fakulteterna.

Låt mig först säga, herr Nilsson, att det här är en avvägningsfråga där det inte finns något vetenskapligt svar när det gäller exakt var man ska lägga sig. Det är en glidande skala.

Man måste alltid lägga en fast del på universiteten i form av fakultetsanslag. Och en annan del måste man, för att tillåta vetenskapen att utvecklas och för att ta hänsyn till de nya problem som kommer upp, lägga i form av en forskningsstiftelse av något slag som ger anslag efter projektansökningar.

Jag ska villigt erkänna att det inte finns något definitivt svar på frågan om exakt hur man ska lägga detta. Vi har gjort bedömningen att det, om vår vetenskap ska vara dynamisk och kunna utvecklas, är väldigt bra att ha en stor andel som ligger, i det här fallet, i Vetenskapsrådet, som i

huvudsak styrs av forskarsamhället självt. Där gör man då bedömningar utifrån respektive projektansökans kvalitet. Vi tycker att det hittills har fungerat väl. Det har givetvis bara fungerat ett par år, men hittills tycker vi inte att det finns någon anledning att ompröva det hela.

Att sedan, herr Nilsson – jag skulle ha sagt herr Lindström också, herr talman – forskarna själva och universiteten själva naturligtvis vill ha de flesta anslagen som fasta medel ligger i sakens natur. Jag tycker inte att det att man vill ha mer pengar är ett argument som i det här sammanhanget väger så oerhört tungt. Jag förstår det, men jag vet inte exakt hur mycket man ska beakta det.

Anf. 47 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! I den senaste forskningspropositionen var det en tydligt angiven riktlinje att fakultetsanslagen, de medel som går direkt till högskolor och universitet, ska minska. Som jag tolkar Sören Wibe tänker han och Socialdemokraterna fortsätta med den inriktningen även inför nästa forskningsproposition. Det tycker jag är olyckligt. Just det som Sören Wibe talade så varmt om, möjligheten att forska och att bli bedömd på vetenskapliga grunder men inte vara bunden av att formulera ansökningar utan kunna pröva sig fram och pröva sådant som ofta får samhällsnytta om 10–20 år, minskar om utrymmet för fri nyfikenhetsbaserad forskning minskar. Jag upprepar det än en gång.

Jag tycker att det behövs mycket mer pengar till forskning, men det var inte det jag tog upp nu. Det var den principiella frågan att vi behöver mer pengar som fördelas för fri grundforskning där forskarna själva får ta initiativ. Sören Wibe måste vara medveten om att oavsett om man vill ha mer pengar eller inte – alla vill ha mer pengar och jag tycker att det behövs mer pengar – så hör man verkligen detta önskemål från de flesta håll på högskolorna. Det är också så att fakultetsanslagen i stort sett har legat stilla samtidigt som studentantalet har fördubblats. Det frestar naturligtvis också på konflikten mellan att orka med både bra undervisning och bra forskning. Man klarar det inte.

Sören Wibe hann inte med att svara på min fråga om man ska vara nöjd med att svensk skola är medelmåttig när vi lägger ned mer pengar än något annat land i Europa.

Anf. 48 SÖREN WIBE (s) replik:

Herr talman! Jag ska svara på den sista frågan först. Nej, jag är inte nöjd. Jag delar dock inte bedömningen. Jag tycker inte att en samlad bedömning av de rapporter som har getts ut – man får se till helheten – ger vid handen att vi är medelmåttiga. Jag tycker att de visar att vi ligger bland de främsta. Men jag skulle inte säga att jag är helt nöjd förrän vi ligger alldeles i topp.

Jag återvänder till forskningsproblemet. Det framställs som om man har två val. Antingen satsar man på grundforskning, och det får man genom fakultetsanslag, eller så satsar man på vetenskapsråd där man får söka för projekt, och då kommer det inte att ges utrymme för den nydanande grundforskningen. Det tror jag är fullständigt fel synsätt.

De som sitter och bedömer ansökningarna till Vetenskapsrådet är ju forskarsamhället självt. Om det finns några som har förståelse för grundforskning utan någon som helst praktisk nytta, eller i alla fall praktisk

nytta vars konkreta former ligger 20-30 år framåt, så är det forskarsamhället. Min erfarenhet av sådana här forskarråd som vi har haft i en eller annan form i alla tider inom det svenska universitetsväsendet är att man har nästan oproportionerligt stor förståelse för den forskning som inte har omedelbar nytta. Det har i alla fall varit den vanliga kritiken mot dem att de har satsat för mycket på sådant. Jag tror inte att vi får någon sämre satsning på grundforskning när vi kanalisera de här anslagen genom vetenskapssamhället och genom projektansökningar till vetenskapsråd.

Jag vill dock slutligen svara på herr Nilssons fråga att jag inte vill att jag ska tolkas som att vi kommer att fortsätta att minska fakultetsanslagen.

Anf. 49 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Låt mig börja med att tacka för en mycket intressant förmiddag. Det är en viktig diskussion. Vi jobbar med de frågeställningar som kanske betyder mest för barns och ungdomars utveckling och möjligheten till ett gott liv. Det är också frågeställningar som betyder så oerhört mycket för vuxna människors möjlighet att växa, komma tillbaka på en arbetsmarknad och känna att de lever ett gott liv. Det är dessutom frågeställningar som på många sätt avgör vårt lands långsiktiga välbefinnande. Utbildning, forskning och utveckling spelar allt större roll för ekonomisk tillväxt.

Samtidigt finns det ett sorgligt drag över delar av debatten, när man lyssnar på framför allt de borgerliga partierna och kanske i synnerhet de högerinriktade partierna. Det pågår en högervändning av utbildningspolitiken, numera ledd av Folkpartiet men Moderaterna försöker komma i fatt och bidra på sitt sätt.

Det handlar om allt ifrån de små barnen upp till de vuxna. Det handlar om en sorteringsskola med mindre resurser. Högerpartierna föreslår att kommunerna nästa år ska ha mindre pengar att röra sig med. I ord låter det som att det skulle innebära att barn som har problem i skolan skulle få mer hjälp. Det handlar om att sänka kunskapskraven för stora grupper av barn och ungdomar, för dem som högerpartierna har bestämt sig för inte behöver så mycket teoretisk kunskap. De är praktiska begåvningar. De ska redan i tioårsåldern få syssla med det praktiska och lämna det teoretiska åt sidan.

Det kanske mest cyniska handlar om att man inte heller vill ge unga människor en andra chans. Samtidigt som man inför en sorteringsskola med lägre kunskapskrav för stora grupper av elever slaktar man vuxenutbildningen: Ni får inte chansen i grund- och gymnasieskola. Kom inte tillbaka sedan och begär att få chansen i vuxenutbildningen!

Det är en hårdare och mer cynisk utbildningspolitik som växer fram, ledd av Folkpartiet som verkligen har intagit en högerytterposition i svensk utbildningspolitisk debatt. Det är sorgligt att se. Men det finns kraft i kammaren för att bedriva en mycket bättre utbildningspolitik än så. Den får vi alla hämta inspiration ifrån.

Vi har några verkligt stora utmaningar framför oss i hela vårt samhälle. Det kommer att beröra utbildningspolitiken mycket. Det handlar om befolkningsutvecklingen. Vi är ett åldrande samhälle. Det är oerhört viktigt för oss att vi tar till vara alla människor som kan bidra i vårt sam-

hålle. Vi har inte råd att sortera bort någon. Vi har inte råd att säga till människor att de inte behövs. Alla måste få komma med.

Då handlar det om att se till att alla går ut grundskolan med godkända baskunskaper, att alla får chansen till en bra gymnasieutbildning och att alltför många kommer in på högskolan. Kunskapssamhället utvecklas vidare i mycket snabb takt. Internationella mätningar visar att Sverige är det land som leder utvecklingen mot ett alltmer kunskapsbaserat samhälle och en alltmer kunskapsbaserad produktion och arbetsmarknad. Det innebär att man inte kan ha låga ambitioner i kunskapspolitiken. Man måste se till att alla får möjligheten och chansen.

När det handlar om internationaliseringen kommer Sveriges attraktionskraft att i mycket hög utsträckning avgöras av hur vi uppfattas när det gäller utbildning, forskning och utveckling. Vi ligger bland de länder som är allra mest attraktiva i dag. Men vi måste se oss omkring och se att många andra också satsar strategiskt. De vill komma i fatt Sverige. Det är viktigt för oss när det gäller forskningspolitikens framtid men också för hela utbildningspolitiken.

Det måste hänga ihop. Det börjar i förskolan. Lena Hallengren kommer att diskutera de förskolesatsningar som vi har framför oss. I all utbildningspolitik spelar förskolan och inte minst den allmänna förskolan en grundläggande roll. Här får vi chansen att ge alla barn, inte bara de privilegierade, chansen till tidig stimulans. Det kommer också att märkas i grundskolan att vi får en ännu bättre utveckling.

I grundskolan genomför vi ett kvalitetsprogram som vi nu är mitt inne i med 5 miljarder öronmärkta resurser för att förbättra kvaliteten. Det är också ett mycket ambitiöst kvalitetsprogram när det gäller uppföljning av alla våra skolor och alla våra kommuner för att vi ska se till att hela tiden skärpa arbetssättet och sprida de goda arbetsidéerna för att förbättra resultaten.

Vi ska individualisera skolan med insikt om att barn är olika. De lär sig på olika sätt och i olika takt. Det är oerhört viktigt att hålla samman en skola och en skolidé. En gemensam skola ger alla barn god utveckling, men vi ska individualisera så att vi verkligen kan ge en god utveckling åt alla våra barn.

De ska få hjälp tidigt naturligtvis. Det får inte vara så att man inte gör insatser i tidigt skede för barn i skolan. Då behövs det ju mer resurser, inte att man, som Folkpartiet och Moderaterna vill göra, drar undan resurser för skolan. Varje skola ska årligen redovisa sin kvalitet på ett mer likartat sätt över landet så att vi kan följa upp skolan och stötta skolor som behöver extra stöttning.

Dessutom behövs naturligtvis insatser för trygghet och studiero. Ingen kunskapspolitik är möjlig om inte barn känner sig trygga i skolan. Ett stopp för kränkningar och mobbning i skolan och ett engagerat arbete för tryggheten i skolan är oerhört viktigt.

De senaste tio åren har vi sett en fördubbling av antalet elever som går en lång treårig gymnasieutbildning. Det har varit ett framsteg för vårt land. Men det räcker inte.

De stora utmaningar vi har framför oss i gymnasiepolitiken är att bättre stötta och hjälpa de grupper av ungdomar som har drabbats av skoltrötthet, som kanske har sociala problem hemma och som inte riktigt finner fotfäste i tillvaron. Då handlar det först och främst om att se till att

stärka grundskolan. Där ska man få de nödvändiga baskunskaperna. Men man får inte göra som Folkpartiet föreslår, nämligen överge de ungdomar som nu inte har de baskunskaper de behöver. De måste få stöd och hjälp, stimulans och mer resurser för att kunna nå en gymnasieutbildning. Vi vet i dag att utan gymnasieutbildning får du inget arbete, och du återfinns senare som bidragstagare och lite utstött ur samhället.

Detta är de stora utmaningar vi har framför oss. Då räcker det inte att säga: Vi bygger en vallgrav mellan grund- och gymnasieskolan. Då krävs det insatser för dessa ungdomar så att de kommer vidare i sin kunskapsutveckling.

Alltfler läser på högskolan. Vi är på väg att nå målet om att 50 % av en ungdomskull går vidare till högre utbildning. Vi har minst en stark högskola i varje län, och dessa spelar i dag en väldigt stor roll för länens och regionernas framtidsförhoppningar och drömmar om vad man ska satsa på i framtiden. Det har varit en oerhört framgångsrik politik, hela tiden under motstånd från högerkrafterna i riksdagen men med mycket starkt stöd från befolkningen. Över hälften av landets högskolestudenter kommer i dag från hem där varken mamma eller pappa har studerat på högskolan. Men det räcker inte. Vi måste gå vidare.

Vi ska se över tillträdesreglerna till högskolan för att se till att uppmuntra studier också i de svåra ämnena i gymnasieskolan så att man har med sig bra och grundläggande kunskaper när man kommer vidare till högre utbildning. Vi ska stärka de ungas möjligheter att komma vidare, in i högskolan. Vi har en kraftig ökning, från 20 % av en ungdomskull till över 40 %, men unga måste få större chanser att komma in tidigt. Vi behöver fortsätta att internationalisera vår högskoleutbildning. Vi ska kunna jämföra oss med de 40 länder som deltar i Bolognaprocessen och säga att vi har en utbildning som är internationellt attraktiv och jämförbar och där vi uppmuntrar studenter att komma till Sverige och våra studenter att resa.

Vi ska fortsätta att minska den sociala snedrekryteringen. För första gången på årtionden är det ett faktum att fler från hem utan studietradition kommer till högre utbildning.

Sverige har en forskning som ligger i världsklass. Sören Wibe har redovisat statistiken, och det är tydligt att vi ligger där bland de allra, allra främsta – ett litet land som lyckas hänga med de stora. Men just det faktum att vi är ett litet land kräver också att vi vågar och orkar prioritera. Vi kan inte vara bäst på vetenskapens alla fält och områden.

Grundforskningen är central. På strategiska grundforskningsområden som de medicinska vetenskaperna, biotekniken och materialtekniken ligger vi långt framme. Där ser vi också näringslivsutvecklingen komma. Nya företag kommer i stor utsträckning att vara kopplade till avancerad forskning och teknisk utveckling.

Under den här perioden ökar vi anslagen fram till 2005 med 1,7 miljarder. Vi lägger fram en forskningsproposition i mitten av mandatperioden som kommer att ta ny ansats i grundforskningens villkor men också i innovationsförmågan kring våra svenska högskolor, att stärka det akademiska entreprenörskapet, att se till att vi också får fler företag och mer företagsamhet nära vår forskning.

Det är stora skiljelinjer i utbildningspolitiken i dag. Folkpartiet och Moderaterna driver ett högertema och verkar nu få med sig också Krist-

demokraterna om att minska kunskapskraven för elever som man inte tror kommer att klara ämneskunskaperna. Jag tror att det är alldeles fel väg att gå. Vi behöver en samling kring höga kunskapskrav men också hjälp och stöd till de elever som behöver det och insikt om att samhället runtomkring påverkar skolan mycket. Ska vi lyckas vara motkraft och ge stöd till lärare och skolor att vara den motkraft som behövs för att ge dessa barn och ungdomar en chans, då behövs det uppslutning i riksdagen kring mer resurser till skolan, mer individualiserad utbildning och stöd tidigt till dem som behöver det – inte att man sorterar bort barn och ungdomar. Då återfinns de senare utanför samhället, utanför möjligheten till påverkan och utanför arbetsmarknaden.

Anf. 50 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Det är synnerligen intressant att höra den man som ger den svenska sorteringsskolan ett ansikte prata om allt annat än sin egen politik. Här är det moderater, folkpartister och kristdemokrater som är problemet – inte att en fjärdedel av barnen inte klarar målen, inte att 10 % inte når behörighet till gymnasieskolan.

Thomas Östros problem är Moderaterna, inte verkligheten. Jag förstår det, för den utgör ett svidande underkännande av hans egen insats som minister under ett antal år. I stället för att erkänna det är det bättre att prata om något annat och låtsas som om det regnar. Kanske någon går på det. Kanske slutar barn uppleva att de är mobbade. Kanske slutar föräldrar uppleva att de till exempel inte har möjlighet att välja just den skola som passar deras barn. Kanske slutar lärare känna frustration över att inte kunna påverka sin egen yrkesroll.

Vad gäller resurser, herr talman, är Thomas Östros välkommen tillbaka i den här debatten när han ligger i närheten av det Moderaterna presterar i dagens budgetalternativ. Vi lägger 300 miljoner extra för att finansiera valfrihet för dem som allra bäst behöver den, det vill säga barn med funktionshinder. Det är för övrigt, herr talman, dessa barns skolor som Thomas Östros stänger. Vi lägger 300 miljoner extra på att finansiera barnskolan, det flexibla, tidiga lärandet. Var finns Thomas Östros där? Jo, på läktaren i vanlig ordning. Vi lägger ett par miljarder mer än Socialdemokraterna, herr talman, när vi inför den nationella skolpengen. Östros är välkommen tillbaka när han finns i närheten och kan föra diskussionen med någon trovärdighet.

Det är kombinationen av å ena sidan valfrihet, individanpassning och frihet för lärare och skolpersonal att utforma skolan och å andra sidan finansiering som gör att det kan bli utveckling i den svenska skolan, inte politisk toppstyrning och förnekande av problemen.

Thomas Östros ger relativiseringen av den svenska skolans problem ett ansikte. Jag tycker att hans anförande här i dag på ett väldigt bra sätt understryker varför det varit så svårt för skolan att komma till rätta med sina problem.

Anf. 51 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! Jag menar att skolan behöver mer resurser. Moderaterna har i sitt budgetalternativ gett kommunerna 4 miljarder mindre för nästa år. På vilket sätt kommer det, herr talman, att innebära att skolan får mer resurser? Det är besparingar som väntar. Det är klart att det kommer att

drabba skolan. Det är klart att det kommer att innebära att det blir färre lärare och andra specialister i skolan och mindre hjälp till dem som behöver det. Det är inte konstigt, för Moderaterna måste få plats för sina skattehöjningar.

En annan viktig fråga är att Moderaterna nu har bytt strategi. Tidigare har ni sagt att man ska ha en statlig skolpeng på en gång. Nu säger ni att man ska vänta lite grann. Fredrik Reinfeldt själv valde ju detta som exempel på ett område där ni hade gått för fort framåt. Jag förstår det.

Jag har i flera år jagat Moderaterna om hur den här skolpengen ska fungera. Kommuner som Stockholm och Pajala har höga skolkostnader, men med en statlig skolpeng blir det ju ett genomsnitt. De skulle förlora ungefär 20 000 kr per elev med en statlig skolpeng, vilket motsvarar ungefär 4 000 lärare i Stockholm. Det är klart att man vill vänta med att införa ett sådant system. Man har ju ännu inte funderat ut det.

Hur ska en statlig skolpeng ta hänsyn till att elever har olika behov? Jag vill ha en skola där man tar ansvar för att elever med särskilda behov får stöd och hjälp tidigt, men hur går detta till med en skolpeng av er modell? Vem ska fastställa de behoven? Några barn med handikapp kan man säkert identifiera och ge ett särskilt stöd, men vad händer med de elever som inte får den diagnos som gör att de får en extra slant? De står där ensamma med sin skolpeng och får inte den hjälp och det stöd de behöver.

Mindre resurser, mer marknad, skolpeng som gör att det blir svårare att ge stöd till elever med särskilda behov – det är den moderata politiken. Vår politik är mer resurser, kvalitetsprogram för skolan, starkare stöd tidigt i skolan, följande av barnens utveckling hela vägen från grundskolan upp till gymnasieskolan med rätt insatser i rätt tid och en tuffare kvalitetsuppföljning på nationell nivå. Det är skillnad, det!

Anf. 52 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Det är intressant att se skolministern så stressad att han pratar om moderata skattehöjningar när det är skattesänkningar vi står för. Det är också intressant att höra att han nu tvingas erkänna det han har förnekat ett antal år, nämligen att skolpengen faktiskt kan och ska individualiseras efter barns behov för att kunna följa barnet ända in i klassrummet och där garantera att till exempel en assistent kan komma till hjälp. Det ska inte vara som Östros hävdar, nämligen stora påsar till stora system som inte garanterar det enskilda barnets behov.

Låt mig ta upp en specifik fråga. Thomas Östros har skrivit att Myn-digheten för skolutveckling ska ta fram en forskningsöversikt och visa på erkänt effektiva metoder mot kränkande behandling. Vad då erkänd? Av vem? Varför ställer Östros inga krav på att det ska vara forskningsmässigt utvärderade och certifierade metoder mot mobbning? Varför ställer Östros inga krav på att skolorna ska använda dessa välfungerande metoder, bara att en översikt ska tas fram? Här har vi ännu ett exempel på Thomas Östros relativisering, denna gång av barns rättigheter.

När en tjej i Säve blev så mobbad att hon inte längre kunde fungera sade Socialdemokraterna att man hade gjort så gott man hade kunnat. Det räcker inte att vilja väl när det gäller mobbning. Man måste veta vad man gör.

Vi vet att det finns vägar som skulle kunna halvera mobbningen i Sverige på några års sikt. Det är väl känt hur. Men Thomas Östros väljer att avstå. Det är ett oerhört tungt ansvar gentemot de 100 000 barn i det här landet som regelmässigt får lära sig att de inte duger, att de inte är värda någonting, att skolan inte är till för dem. Det är barn som Thomas Östros ålägger att vistas i skolan med skolplikt, och sedan kan han inte garantera säkerheten för dem.

Här finns forskningsbaserade och forskningsmässigt utvärderade program som ger bevisad effekt. Östros säger: Jaha. Det finns inte något krav på att använda dem, inte ett krav på att skolan ska ha kvalitet i arbetet mot mobbning, bara att barnen ska vistas i en viss lokal i nio år. Det duger inte!

Anf. 53 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! Jag hoppas att kammaren noterade att frågan om resurser till skolan försvann ur Sten Tolgfors resonemang när han utmanades på den punkten. Det är fråga om 4 miljarder mindre till kommunerna nästa år. Det kommer naturligtvis att drabba skolan. Om skolan får bära hela ansvaret handlar det om ungefär 12 000 lärare.

På vilket sätt innebär det att barn med särskilda behov får stöd? På vilket sätt innebär det att ett av de mest effektiva sätten att arbeta mot mobbning – att se till att det finns lärare och andra specialister, vuxna, i skolan som ser, upptäcker och agerar som vuxna – gör att det blir tryggt i skolan? Det är klassisk moderat politik som man nu försöker skylla över från partiledningens håll. Man vill inte tala om det. Men effekterna finns där i ert budgetförslag.

På samma sätt är det med skolpengen. Nu har ni skjutit fram genomförandet av skolpengen. Jag förstår det. Hur ska detta gå till? På vilket sätt ska en statlig myndighet kunna identifiera varje elevs särskilda behov och ge rätt kvantifierad peng på ett sådant sätt att man kan gå med pengarna till skolan och säga att man behöver en extra insats?

Tolgfors kommer att märka att när skolan privatiseras på det sättet, får en skolpeng att köpa utbildning för, kommer man sedan att stå där med sin skolpeng och få beskedet från skolan: Just din skolpeng räcker inte för det du begär för dina barn och ungdomar. Du får söka dig någon annanstans. Sedan får man shoppa runt och leta efter hjälp och stöd för sitt barn. Det är en skolpolitik som leder till ökade klyftor.

Lägg därtill att ni slaktar vuxenutbildningen. Det finns något cyniskt i att ta bort de särskilda utbildningsinsatser som görs för vuxnas lärande, de särskilda studiemedel som finns för vuxnas lärande. Att säga till de vuxna att de inte har en chans att komma tillbaka och att de får klara sig själva leder säkert till utrymme för sänkta skatter någon gång i framtiden, men det innebär också ett mycket hårdare och kallare samhälle. Det står Sten Tolgfors för med sin politik.

Anf. 54 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Herr talman! Utbildningsministern sade bland annat i sitt anförande att tillträdesmöjligheterna till högskolorna ska ses över. Därför vill jag passa på att upprepa den fråga jag ställde till Sören Wibe om elever som har godkända betyg från gymnasieskolan men som behöver tentera upp dem. Är det enbart högskoleproven som gäller eller är regeringen redo att

titta på att man ska kunna få tentera upp godkända betyg till ännu högre betyg?

Likadant vill jag gärna ha en förklaring angående de synskadade. Jag har hört viskas att någonting kanske är på gång, men i dag är det bara två prov som gäller.

Det har talats en hel del om kränkningar, om mobbning och om eleverna känner trygghet i skolan. Men en sak som över huvud taget inte har nämnts i dagens debatt är folkhälsan. Jag vill därför komma in lite grann på den. Vi ser i dag hur våra barn och elever i samhället blir rundare och rundare. Det gäller att få in en känsla för att röra på sig mer och att arbeta förebyggande för en bra folkhälsa i framtiden. Nu har mycket hänt. Utbildningsministern har på ett föredömligt sätt följt Riksidrottsförbundets rekommendationer om en halvtimmes rörelse varje dag. Det står även i skolförordningen.

Men du vet att det finns många goda exempel. Vi har hört om Bunkeflomodellen som har vandrat runt hela Sverige. Mitt eget län, Västernorrlands län, ligger i topp med fem olika skolor som utgör bra exempel. Jag har besökt en skola med ett bra schema i Olofström. Alla de goda exemplen borde på något sätt initiera Skolverket att ta fram en sammanställning. Kommer utbildningsministern att ta initiativ för att sprida de goda exemplen så att det blir en bred kunskap om hur man ska bedriva förebyggande arbete med rörelse för att få en god folkhälsa?

Anf. 55 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! Jag delar Birgitta Selléns engagemang i flera av de frågor som hon har tagit upp.

Först och främst har vi folkhälsoproblematiken. Det råder inget tvivel om att det är en oroväckande trend bland barn, ungdomar och vuxna i vårt samhälle att röra sig för lite med risk för sämre folkhälsa. Samtidigt vet vi att den jätteviktiga idrotten i skolan inte fångar alla barn och ungdomar på det sätt som skulle behövas. Det är därför så viktigt i vårt gemensamma framtida arbete att få in rörelse i skolan på ett mer naturligt sätt också vid sidan av idrottstimmarna.

Här är vårt samarbete med idrottsrörelsen kolossalt viktigt. Det handslag vi har tagit med idrottsrörelsen, med den miljard man får för att utveckla ungdoms- och barnverksamheten, kommer också att riktas mot skolan. Jag märker i länen att många av de regionala organisationerna har börjat samtala med skolan för att se hur de kommer vidare. De sprider också information.

Förra veckan gav regeringen klartecken för ett resurscentrum för idrott och hälsa i skolan vid Örebro universitet. Det ska ha som uppgift att sprida de goda exemplen och driva på utvecklingen. Vi har också gjort förändringar i läroplanen för att tydligt ge målet, nämligen att varje barn får rätt att röra på sig varje dag. Det är viktigt att vi gör detta tillsammans. Det kräver engagemang och breda satsningar.

Det är på samma sätt med diskussionen om mobbning och kränkande behandling i skolan. Jag menar att vi måste skärpa arbetet med handlingsplanerna ute på skolorna. Vi måste se till att Skolutvecklingsmyndigheten visar vägen och se vilka handlingsplaner som fungerar, såsom skedde häromveckan i en skrift för att visa modeller att arbeta med och som man kan lära sig av i skolorna.

Det ingår också i Skolverkets uppföljning att följa upp och kvalitetsgranska om man jobbar aktivt mot kränkande behandling.

Jag ska på tre sekunder säga några ord om högskolans antagningsregler! Vi måste ha fler vägar in i högskolan. Gymnasiebetygen är viktiga. Högskoleprovet är viktigt. Det kan utvecklas, och jag vet att utredaren tittar på detta. Men jag menar att vi också bör ha en flora av möjligheter till lokal antagning. Det är inriktningen med arbetet med nya antagningsregler till högskolan.

Anf. 56 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Herr talman! Då kan jag förhoppningsvis leva på hoppet när det gäller intagningen till högskolorna.

I mitt anförande lyfte jag fram några saker jag gärna skulle vilja ha en kommentar till. Det gäller bland annat flexibel skolstart. Vi tycker att det är oerhört viktigt att vi individanpassar skolstarten för varje elev. En elev som är fem år och är mogen för att börja läsa bör få kunna göra det. Men den kanske inte är mogen för att fullt ut börja skolan eftersom den sociala utvecklingen inte har nått så långt. Det skulle jag vilja ha en kommentar kring.

Vittra gymnasium är en bra förebild för hur vi vill att man ska jobba i framtidens gymnasieskolor. Som ministern känner till har det hänt en del tråkiga saker. Det är dessvärre gamla saker, och utredningen bör fräschas upp. Jag är intresserad av att höra om utbildningsministern opartiskt kan tänka sig att gå in och titta på hur de jobbar, hur Skolverket har agerat och så vidare för att se om det är en modell vi kan ta till oss när det gäller den nya gymnasieskolan.

Anf. 57 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! Låt mig konkret också följa upp en av frågorna från det tidigare anförandet, nämligen möjligheten att tentera upp betyg. Det finns goda möjligheter i dag via konkurrenskomplettering. Det är snarare ett område där vi alla är överens om att vi måste strama åt. Det är inte en vettig användning av resurser. Sedan finns också möjlighet att mot avgift tentera gymnasieskolans betyg. Jag ser kanske inte det som ett område att fortsätta utöka möjligheterna på. Men finns det goda argument får vi naturligtvis resonera om detta.

Jag vill ju ha en individualiserad skola som står på den gemensamma skolans grund. Jag tror att det är en farlig utveckling som vi ser bland högerpartierna att de så kraftfullt går in för sorteringsskolan. Här tror jag att Centerpartiet och socialdemokratin på många sätt ligger ganska nära varandra. Vi kan få en sansad diskussion om vad det här innebär.

Flexibel skolstart vill vi titta närmare på. Det finns naturligtvis konsekvenser som vi måste vara medvetna om. Vad innebär det för grundskolans längd? Vad innebär det för steget mellan gymnasium och grundskola. Det måste vi naturligtvis titta seriöst på. Skolverket har fått det uppdraget.

Men en sansad diskussion om hur vi med goda kunskaper från lärarnas egna erfarenheter går vidare med att individualisera välkomnar jag verkligen. Jag tror att Centerpartiet har mycket att bidra med där.

När det gäller Vittraskolan vill jag direkt till talmannen säga att jag är förhindrad att uttala mig om den här typen av enskilda fall, som ju dessu-

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

tom står under en statlig myndighets tillsyn. Vad jag förstår finns det en del allvarliga, kritiska invändningar från myndigheten. Jag lutar på att de följer lagar och förordningar när de arbetar med detta.

Jag tycker att det i princip är positivt att vi har fått ett skolverk som har blivit alltmer aktivt – vassare och tuffare. Det är precis så jag vill ha det. De ska finnas ute i kommuner och ute på fristående skolor för att se till att det vi bestämmer här om de grundläggande riktlinjerna – det är sannerligen inga detaljer, utan det är de grundläggande riktlinjerna – följs ute i skolvärlden. Det är en politik som jag driver mycket, och jag är glad över att se att de är mer aktiva än tidigare.

Anf. 58 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag hade välkomnat, och kanske innerst inne lite grann hoppats på, att utbildningsministern hade erkänt en del problem som faktiskt finns i den svenska skolan och också visat en strategi för hur vi ska jobba tillsammans för att fler elever än i dag ska lyckas i skolan. I stället griper han efter väldigt svaga argument och försöker göra ett generalangrepp på bland annat Folkpartiet. Vi avsätter i princip lika mycket pengar till förskola, grundskola och gymnasieskola som Socialdemokraterna. Vi säger också ja till de extra satsningarna på personalförstärkningar. Men vi vill använda pengarna annorlunda.

Så till det här med att vi slaktar vuxenutbildningen. Låt mig för tydlighetens skull säga en gång till: Merparten av den fina vuxenutbildning som vi har i Sverige i dag sköts av den kommunala vuxenutbildningen. En stor del sköts av folkhögskolorna och studieförbunden. Det är extra statsbidrag vi har olika uppfattning om. Det sänkte regeringen själv på ett år med ca 1 miljard kronor. Då var det inte tal om att slakta. Sådant kan man göra olika bedömningar av, men alla partier är överens om att ett antal miljarder av bland annat kommunernas skolsatsningar ska gå till vuxenutbildningen.

Sorteringsskola? Det är ju det som är problemet: Att vi i dag har en skola som sorterar ut alla elever som misslyckas på olika nivåer. Vi har en skola där elever i värsta fall inte upptäcker det här förrän det är dags att klara gymnasiet. Då visar det sig att över 40 % inte når upp till gymnasieskolans mål. Det är i dag vi har en sorteringsskola. Det är i dag vi har en A-skola och en B-skola där alltför många går ut utan att varken vara förberedda på högre studier eller ha en riktigt bra yrkesförberedande utbildning.

Det skulle vara intressant om utbildningsministern kunde ägna en del av de här två minuterna till att svara på vilken strategi han har för att inte hälften av våra elever ska sorteras ut från gymnasieskolan utan något betyg och utan någon yrkesutbildning.

Anf. 59 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att ta den här principiella diskussionen om sorteringsskolan. Det är ju uppenbart att Folkpartiets strategi går ut på att tidigt sortera barnen i olika grupper och ha olika höga kunskapskrav på de grupperna. Jag tror att det ger ett mycket dåligt resultat. Det ger ett dåligt resultat både för de elever som inte har framgång i skolan och för de elever som Folkpartiet skulle kunna känneteckna som en elit.

Det finns länder som har testat det här systemet under lång tid. Tyskland har en väldigt utpräglad sorteringsskola som har mycket dåliga resultat.

Sverige ligger över genomsnittet i alla de här mätningarna. Ibland ligger vi i topp. Ibland ligger vi strax under toppen. Men Tyskland ligger konsekvent mycket dåligt till. Ändå gör de just så som Ulf Nilsson vill. De försöker hitta dem som har en teoretisk begåvning och sortera ut dem. De försöker hitta dem som har en praktisk begåvning och sortera ut dem. Det görs redan i 10–11-årsåldern. Det är Folkpartiets politik i dag. Jag tror att den leder till förskräckande resultat.

Det gäller att inse att en sammanhållen grundskola kräver individualisering. Det kräver mer resurser. Det kräver ett arbetssätt som gör att man följer upp eleverna tydligare från start till grundskola. Det kräver individuella utvecklingsplaner med insatser på de områden där eleverna behöver insatser och bättre kommunikation mellan hem och skola så att också hemmen känner ansvaret att stödja barn och ungdomar i deras utveckling. Det är inte sortering och mindre resurser som krävs – det som Folkpartiet förespråkar. Det är 3 miljarder mindre till kommunerna i Folkpartiets samlade budgetalternativ. Drabbar det bara skolan, och det kommer i stor utsträckning att drabba bara skolan, är det 9 000 lärare. På vilket sätt blir det då bättre?

Lägg därtill statlig skolpeng. Vi vet att Moderaterna har kämpat med denna fråga i tio år utan att kunna redovisa hur det ska gå till. Man vet att den dag man presenterar förslaget är vi där direkt tillsammans med oroliga föräldrar och frågar: Hur garanterar ni hjälp och stöd till de elever som behöver extra stöd när man ska få en peng till köksbordet och sedan gå ut och handla skola? Man får nöja sig med den peng även om den inte räcker.

Anf. 60 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! De kommunala besparingar som Folkpartiet gör är inte avsedda att drabba skolan. Men det hinner vi inte diskutera nu.

Jag kan inte förstå hur utbildningsministern kan mena att det är fel att ge elever tidigt stöd i grundskolan. Det skulle vara fel att ge elever som behöver det ett extra år i grundskolan. Det skulle vara fel att, som i Stockholm, upptäcka elever som ligger efter med läs- och skrivinläring redan i årskurs 3 och sätta in extra stöd med speciallärare och fler timmar i svenska. Det är inte fel. Det är inte att sortera ut. Det är tvärtom att få med alla elever och acceptera att en del elever behöver ta lite mer tid på sig än andra.

Vi är överens om att vi ska ha en sammanhållen och gemensam grundskola. Däremot tycker jag och Folkpartiet att det är förvånande att man nu ska börja släta ut gymnasieskolan så att eleverna inte ens i gymnasieskolan ska kunna välja en inriktning beroende på intresse. Man ska släta ut gränserna mellan dem som är väldigt praktiskt yrkesinriktade och dem som är mer studieinriktade.

Sanningen är ju, och det är därför hantverksorganisationer, Svenskt Näringsliv och andra är bekymrade över Gymnasiekommitténs förslag, att de som har en rejäl yrkesinriktning i gymnasieskolan kommer att ha väldigt svårt att hitta möjligheter. Jag vill gå så långt som att säga att jag tycker det är mycket märkligt att ett parti som kallar sig ett arbetarparti

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

nedvärderar handens arbete på det sätt som ni gör genom att inte erkänna att människor som är 17 år eller 19 år kan ha lite olika inriktning.

Fortfarande kvarstår frågan. Det är alltså snart hälften som går ur gymnasieskolan utan att ha nått gymnasieskolans mål. Den utvecklingen kan inte utbildningsministern vara nöjd med. Han kan inte ens vara stolt över den.

Anf. 61 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! De 3 miljarder som kommunerna ska spara enligt Folkpartiets budgetalternativ här i riksdagen ska inte drabba skolan, är det meningen. Jag måste nästan gå på den debatt som säkert sker om äldreomsorgen här i kammaren och höra om folkpartisten där säger att de 3 miljarderna är avsedda att drabba äldreomsorgen. Eller är det en bluff? 3 miljarder innebär, om det drabbar skolan, 9 000 färre lärare. Därmed spricker den bubbla som ni har blåst upp om att ni satsar på skolan.

Jag tror inte att sänka kunskapskrav är vägen framåt. Jag vill ha en gymnasieskola som är starkare förankrad i arbetslivet och som gärna ser till att fler elever får bättre chanser att få en större del av utbildningen förlagd ute i arbetslivet. Jag vill ha en gymnasieskola som gärna ser till att elever som ännu inte har fått godkänt för att komma vidare på nationellt program får chansen att finnas ute i arbetslivet men också att arbeta med sina teoretiska studier för att få tillbaka motivationen, lusten att läsa. Vi vet att om de sorteras bort får de ett mycket tufft liv utan arbete. De blir med stor sannolikhet bidragsberoende och får mycket lite inflytande i samhället. Jag tror inte att lösningen för de ungdomarna är att säga att ni stannar kvar i grundskolan tills ni fyller 18. Sedan tar vi vår hand ifrån er.

Prata med de lärare som jobbar med dessa ungdomsgrupper. Om jag berättar för dem vilka förslag som Folkpartiet har för dessa ungdomsgrupper säger de att det kommer att bli förskräckligt. Avhoppen kommer att öka, studiemotivationen kommer att försvinna, och vi kommer att få en stor utslagning i skolan. Här har ni inte stöd av Centerpartiet. Jag tror inte att ni har stöd från Kristdemokraterna heller, om de inte är på glid i frågan. Men ni har stöd av Moderaterna. Men det kommer sig av att ni inte är förankrade i den här ungdomsgruppen över huvud taget. Ni ser bara den lilla eliten framför er och vill skapa en skola för den och sortera bort störande inslag under vägen. Men det kommer ni inte att få folkligt stöd för. Det är jag alldeles övertygad om.

Samtidigt sparar ni mycket på vuxenutbildningen, 2 miljarder på rekryteringsstödet, och på antalet platser som staten stöder. Det är en cynisk politik mot dem som behöver mer utbildning.

Anf. 62 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Inte en enda av de frågor som har ställts svarade Thomas Östros på när han hade chansen. I stället snackade och snackade ministern så att sicksackretorikens dimma låg tät över kammaren. Det är häpnadsväckande, herr talman. Jag begär att utbildningsministern ger klarare besked än han klarade av i sitt anförande.

Utbildningsministern talar om kunskapskrav. Hur i all världen går det ihop med förslagen att inte stärka kunskapens ställning i skolan utan tvärtom urholka den? Hur går det ihop med förslaget från Gymnasie-

kommittén att ta bort förkunskapskraven för antagning till gymnasieskolan? Visst borde väl Thomas Östros här i kammaren i dag kunna ge besked om att åtminstone den tanken är avskriven nu när vi ser att Västeråsmodellen har havererat? Paradfönstret, skyltfönstret för socialdemokratiens förslag har havererat. Då borde väl Thomas Östros kunna ta sin hand från det.

Herr talman! Medan Kristdemokraterna föreslår fler nationella prov och fler betyg sviker socialdemokratin. Gymnasiekommittén föreslår att det individuella programmet ska läggas ned. Hur kommer det att hjälpa de människor som behöver mer hjälp och mer stöd? Hur kommer det att hjälpa dem som Thomas Östros påstår sig värna? Även på den punkten vore det smickrande och klargörande med ett ordentligt besked från ministern.

Sedan noterar jag särskilt att Thomas Östros inte sade ett ord om situationen för Sveriges studenter. Det vore klargörande om ministern gav ett besked till alla de oroliga studenter som i dag bekymrar sig över hur det ska gå med CSN.

Anf. 63 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! Torsten Lindström har synpunkter på retoriken. Jag kan ha synpunkter på en del av det pastorala tonfallet. Jag kan också ha synpunkter på att utbildningspolitikerna i kd även i budgetsammanhang tenderar att lätta en aning från jordens yta. Låt mig räkna upp en del av de ambitioner som ni har och som ni inte finansierar ett dugg.

Varje lärare ska ha ansvar för högst 15 elever – 15 elever i varje klass. Modersmålsundervisningen ska ges med mycket mindre krav än nu och utökas enormt mycket. Studiestödet ska förbättras. Det har ni föreslagit i åratal utan att ha en krona till finansiering. Så där håller ni på. Och nu låter det som om att ni gör gigantiska forskningssatsningar och att det händer enorma saker med resurserna ute på högskolor och universitet.

Men vi som är tråkiga nog att gå till luntorna och titta på tabellerna ser att det nästan aldrig finns någonting där. Oftast handlar det om en liten nettobesparing. Ni sparar till exempel 260 miljoner på skolutveckling, utvärdering och tillsynsarbete, det som måste vara en väldigt viktig del i en nationell strategi för att öka kvaliteten i skolan. Ni vill också avveckla Rekryteringsdelegationens arbete för att bredda rekryteringen till högskolan och lägga ned nätuniversiteten som leder till att så många som bor ute i bygder och som har långt till en högskola läser på distans och ger dem en chans till högre utbildning. Inte minst lärare och sjuksköterskor ser vi där.

Jag vill ha en gymnasieskola som ger alla ungdomar djupa kunskaper både i det yrke som man riktar in sig mot och i de kärnämnen som är så viktiga. Det handlar om språk, matematik och svenska. Jag vill ha historia där också eftersom jag tror att det är bra för alla. Jag har respekt för yrkesarbetet, och jag vet att ett yrkesarbete i dag också kräver breda kunskaper. Vad säger Torsten Lindström om det? Börjar ni vackla där? Ska inte en byggnadsarbetare kunna sin historia, kunna sin engelska eller kunna sin matematik? Det är ett väldigt viktigt ideologiskt vägval som Kristdemokraterna gör där. Vad säger ni om Folkpartiets förslag om att bygga vallgravar mellan grundskola och gymnasieskola? Är ni mot pro-

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

graminriktade individuella program, det som ni tidigare har stött i kammaren?

Anf. 64 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Fortfarande inga svar från Thomas Östros på frågorna. Fortfarande ord i mängder, men inga svar.

När det gäller hur detta med kunskapens skola ska kunna klaras av satsar vi kristdemokrater, till skillnad från regeringen, på skolan. Medan regeringen har skurit ned år in och år ut på hela den kommunala sektorn – Kommunförbundets siffror visar tydliga nettonedskärningar under hela tiden med socialdemokratisk politik – gör Kristdemokraterna år in och år ut förslag till satsningar på kommunerna. Inför 2004 har vi föreslagit 2 miljarder mer. Det säger Thomas Östros nej till. Hur ska då den här kunskapen bli möjlig? Hur ska den bli möjlig när socialdemokratin inte är beredd att ge verktygen?

Sedan noterade jag att Thomas Östros inte sade ett ord till Student-Sverige. Han får en chans till. Student-Sverige oroas över situationen med CSN. 150 miljoner sparas, och man planerar att eventuellt säga upp 190 personer. När jag frågade Thomas Östros om detta i kammaren sade han den 20 november att CSN inte är utsatt för någon besparing. Tala om ett häpnadsväckande och, tycker jag, ganska cyniskt påstående.

Vad ger Thomas Östros för besked till Sveriges studenter när hans parti avslår vartenda förbättringsförslag när det gäller CSN som Riksdagens revisorer har lagt fram och som vi behandlar här i kammaren i dag? Har regeringen över huvud taget någon strategi? Riksdagens revisorer föreslår att regeringen borde ha en strategi. Det säger Socialdemokraterna nej till. Kan det bli tydligare att socialdemokratin saknar strategi för att klara studiemedelssystemet? Thomas Östros får en chans till att ge ett klart och tydligt besked på den punkten. Han får också chansen att svara på hur regeringen tänker klara av situationen när Sverige under de närmaste 15 åren kommer att förlora 12 000 forskare och lärare.

Anf. 65 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik:

Herr talman! Frågan om CSN är en bra fråga när det gäller att testa Kristdemokraterna. Som vanligt får CSN inte några mer resurser om Kristdemokraterna får bestämma. Strategin för CSN är att vi ska se till att fortsätta stötta CSN:s utveckling när det gäller att använda ny teknik för att underlätta hela processen från ansökan till utbetalning av studiemedel. Där har man mycket kraftigt ökat den automatiska behandlingen av ansökningarna. Det har dessutom skett en mycket kraftig minskning av det antal som söker sig till myndigheten med nya ansökningar. Det har inneburit att flera kontor inte har haft arbetsuppgifter fullt ut. Självklart ska man då koncentrera sina insatser på att ge ordentlig service i fråga om de andra verktyg som finns – telefonservice, dataservice – och sedan se till att ha goda kontor med gott om arbetsuppgifter på de områden där man koncentrerar sig.

Men Kristdemokraterna ger inte CSN en krona till. Det är ännu en luftpastej från Kristdemokraterna.

Det bekymrar mig att ni Kristdemokrater vägrar att inrikta de pengar som ni vill ge till kommunerna till just skolan. Jag vet ju att ni är engagerade på så många andra områden, som många kommunalpolitiker är. Jag

tror inte att dessa pengar når skolan. Därmed står ni i det läget att ni inte kan stötta kommunernas väg till att ha större lärartäthet och bättre hjälp och stöd tidigt i skolan. Ni har hårdnackat sagt nej till detta i flera år. Och jag tycker att det är sorgligt att se att ni inte har det engagemanget för skolan så att ni skulle kunna öronmärka dessa pengar.

Hur kommer det sig att ni dessutom drar ned på skolutvecklingen så kraftigt? Tycker ni inte att det är viktigt med nationell likvärdighet i skolan? Ska vi inte ha en nationell idé om målen i skolan och sedan låta skolorna på olika sätt nå dessa mål? Det visar ni tydligt genom att dra ned så kraftigt på resurserna.

Till sist ska jag säga något om forskarutbildningen. Sverige tillhör tillsammans med Schweiz de länder i världen som examinerar flest inom forskarutbildningen. Examinationen ökar. Antalet nyantagna ökar. Antalet doktorander ökar. Vilseled inte kammaren på den punkten, Torsten Lindström.

Anf. 66 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Jag måste börja med att ge talmannen en komplimang för det goda valet av slips inför dagens debatt.

Sedan vill jag instämma i Sten Tolgfors tidigare yrkande om bifall till den moderata reservationen. Men naturligtvis står vi bakom samtliga övriga av våra reservationer, även om vi inte yrkar bifall till dem.

Herr talman! Det finns några principer som särskilt ligger till grund för vårt ställningstagande till detta betänkande om utbildning och universitetsforskning. Dessa principer kan enkelt sammanfattas i fem punkter och fem åtgärder för att bryta dagens kris inom den högre utbildningen i Sverige.

För det första gäller det inflödet av nya studenter till högskolan. Det handlar helt enkelt om att grund- och gymnasieskolan på många håll i vårt land inte lever upp till de uppsatta kraven. Alltför många studenter saknar de nödvändiga förkunskaper som de hade behövt för att klara sig. Detta är naturligtvis någonting som är mycket allvarligt.

Om vi inte ser upp leder detta kanske till en gymnasifiering av högskolan. När dessutom alltför många studenter tvingas ta studielån för att skaffa sig de grundkunskaper som är nödvändiga för att klara sina högskolestudier blir alla förlorare – såväl samhället som individen.

För det andra måste vi nu ta krafttag för att komma till rätta med antagningssystemet. Det nuvarande systemet skapar i stort sett bara stora problem, både på högskolan och i gymnasieskolan. På den lägre nivån väljer i dag ett stort antal elever att prioritera bra betyg i stället för goda kunskaper. Svåra men viktiga ämnen får nämligen stryka på foten till förmån för enkla kurser där man inte behöver plugga överdrivet mycket för att erhålla toppbetyg.

Detta har ytterst drabbat språkämnena, vilket är mycket allvarligt. I en internationaliserad värld är det naturligtvis en klar fördel att kunna fler språk än engelska. Det gäller både inom och utom akademien. Därför måste det destruktiva mönstret när det gäller elevernas taktiska val brytas.

I högskolan yttrar sig det här problemet i att fyra av fem studenter tvingas ta omvägar eller välja en annan utbildning vid en annan högskola

än de själva valt. I praktiken går i dag endast var femte student i Sverige på sin drömutbildning.

Herr talman! Vi moderater är helt övertygade om att motivationen och glädjen blir betydligt större hos en student som får gå på sin drömutbildning vid sitt favoritlärosäte. Därför vill vi moderater införa ett decentraliserat och rättssäkert system för antagning till den högre utbildningen. Vi vill helt enkelt göra det möjligt för fler att komma in på sitt förstahandsval genom att låta högkvalitativa utbildningar växa och ta in fler studenter.

I korthet: Vi värnar tanken om starka och självständiga universitet och högskolor, inte dagens centralistiska system.

För det tredje har vi på vår förändringsagenda urholkningen av grundutbildningsanslagen. Alltfler studenter har under de senaste åren fått plats vid landets högskolor och universitet, samtidigt som anslagsökningarna konstant släpar efter. Man får helt enkelt mindre pengar för att göra samma och till och med mer jobb.

Enligt Sveriges universitetslärarförbund har grundutbildningsanslagen urholkats med närmare 26 % sedan budgetåret 1994/95 då den socialdemokratiska regeringen trädde till. Siffrorna förskräcker.

Det är inte för mycket sagt att påstå att den svenska högre utbildningen i dag mest påminner om ett skalbolag från 1980-talet plundrat av socialdemokratiska utbildningsministrar på sina anslag men välmående och välfungerande på utsidan. Detta måste naturligtvis få ett slut.

Vi moderater vill under den kommande treårsperioden höja grundutbildningsanslagen till universitet och högskolor med drygt 700 miljoner kronor i syfte att successivt rekonstruera lärosätenas styrka och självständighet.

För det fjärde – kopplat till den tredje punkten – gäller det naturligtvis bristen på forskningsmedel. I dag råder en tydlig brist på anslag till landets universitet och högskolor när det gäller forskningen. Dels har Vetenskapsrådet tilldelats för lite pengar, dels har de så kallade fakultetsanslagen kraftigt urholkats under de senaste åren. Under de kommande tre åren vill vi moderater därför successivt öka forskningsanslagen med drygt 2,5 miljoner kronor – alltså en differens med 800 miljoner kronor mot tidigare.

Vårt syfte är att förstärka den fria forskningen, finansieringen av doktorander och insatserna för i Sverige så framgångsrika och vitala delar som bioteknik, materialvetenskap, IT och medicin.

För det femte gäller det kvaliteten på utbildningen i ett helhetsperspektiv. Trots att vi har många duktiga lärare och forskare som varje dag gör fantastiska insatser får vi dagligen alltfler signaler om en försämrad kvalitet på grundutbildningen. Det gäller då allt från historiker som får ta om de mest grundläggande begreppen under första året på den högre utbildningen till ingenjörstudenter som inte behärskar ekvationer.

Det är inte så länge sedan vi kunde läsa en rapport från Högskoleverket om historieämnet vid landets universitet. Där kan studenter i dag uppenbarligen inte ens avgöra om reformationen inträffade på 1200-talet eller om den inträffade på 1700-talet, vilket får anses vara en ganska stor brist för den som ska utbilda sig till historiker.

Nu behöver man inte, för att återge vad som sagts av utbildningsutskottets ordförande på ett sammanträde tidigare, ha gått i den gamla

skolan där man fick lära sig att räkna för att inse att en 26-procentig urholkning av grundutbildningsanslagen i kombination med stora brister när det gäller forskningsmedel och med det faktum att fyra av fem studenter inte kan gå direkt till sin favoritutbildning tillsammans förr eller senare naturligtvis leder till stora kvalitetsproblem.

Herr talman! De anställda på landets universitet och högskolor jobbar i dag alltmer övertid, ofta obetald sådan, för att studenterna ska få en högkvalitativ utbildning. Jag har i alla fall väldigt många gånger under den senaste tiden när jag varit ute och talat med människor på institutioner vid lärosäten i min valkrets och i dess närhet fått tydliga indikationer om att man känner att gränsen för den här godheten snart är nådd.

Yrkesstolthet och en närmast filantropisk verksamhet kan aldrig täcka över de brister som urholkningen av anslagen har inneburit. Risken för utbrändhet och hopplöshet närmar sig för alltfler av de människor som vi faktiskt anförtror vårt lands framtid.

Därför måste Socialdemokraterna avkrävas besked i denna kammare om vilken väg man egentligen tänker gå. Är det med en fortsatt minskning av anslagen i kombination med ett ökat antal studenter som Sören Wibe, Thomas Östros med flera partikolleger tänker lösa problemen? Eller är det en förändrad politik av den typ som vi moderater föreslår där kvaliteten på nytt sätts i högsätet som vi bör inleda och följa? De frågorna har inte bara jag och de andra ledamöterna i den här kammaren utan också landets alla studenter, forskare och anställda inom den högre utbildningen rätt att få svar på.

Anf. 67 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag ställde tidigare en fråga till Moderaterna som jag av naturliga skäl inte har kunnat få svar på. Jag vill gärna ställa den här till Tobias Billström. Det gäller då vuxenutbildningen och anslaget till denna.

Moderata samlingspartiet har i sitt budgetförslag skapat ett nytt anslag. Vuxnas utbildning kallar man det anslaget för. Detta tillför man pengar. Man har finansierat det genom att slå ihop anslaget 25:16 Statligt stöd för utbildning av vuxna med anslaget för bidrag till kvalificerad yrkesutbildning och det anslag för bidrag som finns under utgiftsområde 17 och som rör folkhögskolornas verksamhet.

Jag skulle gärna vilja få detta utrett. Om man slår ihop dessa tre anslag till ett enda blir summan närmare bestämt 3 840 713 000 kronor. Men det ni tillför det nya vuxenutbildningsanslaget ligger ungefär 400 miljoner kronor lägre. Dessutom gör ni en besparing inom den uppsökande verksamheten på 50 miljoner. Sammanlagt rör det sig alltså om 450 miljoner kronor mindre.

Dessutom säger ni i er motion att anslaget till de kvalificerade utbildningarna, KY, ska utökas kraftigt. Men blir det inte, om man gör en kraftig utökning, en väldigt kännbar reduktion inom komvux och för folkhögskolorna? Hur stor del av den tänkta utökningen av antalet platser inom KY gäller det, och hur stor är den avsedda minskningen av antalet utbildningsplatser inom komvux och på folkhögskolan? Det kunde vara intressant för dem som jobbar med dessa frågor, både inom den kommunala vuxenutbildningen och på folkhögskolorna, att veta vad Moderaterna egentligen tänkt sig här.

Anf. 68 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Det gläder mig att Britt-Marie Danestig, precis som Moderaterna, är så intresserad av vuxenutbildningen. Den står högt på vår prioriteringslista. Vi tycker att det är oerhört angeläget att de människor som av ett eller annat skäl – för att få en bättre karriär eller för att skaffa sig en möjlighet att komma in på arbetsmarknaden – vill fortsätta att vidareutbilda sig ska få göra det.

Men jag blir lite orolig när jag konstaterar att Britt-Marie Danestig tydligen inte har läst på riktigt ordentligt. Det är ju inte alls så att det sker någon neddragning av de här verksamheterna eller att det sker en omstöpning, utan vad som händer är att vi flyttar – precis som Britt-Marie Danestig är inne på – anslagen till en och samma pott. Denna pott ser, om man ska vara helt ärlig, något annorlunda ut eftersom man inte kan göra detta under det första året. I stället blir det en utdragen process. Men det handlar inte om någon neddragning.

Ulf Nilsson var inne på det här väldigt tydligt när han tidigare förklarade att strävar man efter en modell med ett och samma studiemedel för alla och inte denna enorma flora av olika alternativ som vi har i dag måste man också koncentrera sig på att hitta *ett* studiemedel. Det är precis vad vi gör.

Anf. 69 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Det här gäller inte studiemedel utan det konkreta statliga stödet till vuxenutbildning. Studiestödsfrågan får vi diskutera i nästa omgång.

Jag fick fortfarande inget svar på min fråga. Om man lägger ihop detta blir det drygt 3,8 miljarder. Ni lägger ungefär 3,4 miljarder. Det är en skillnad på ungefär 450 miljoner. Hur har ni tänkt er att komvux och folkhögskolorna ska klara den här omprioriteringen? Det måste finnas en omprioritering i det här när ni talar om att ni kraftigt vill stärka KY men det dessutom ser ut att vara mindre pengar.

Anf. 70 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Det är Britt-Marie Danestig som har uppfattat att det skulle vara mindre pengar, men det är det inte alls. I den moderata budgetreservationen, som jag har med mig här och som det går att plocka fram på nätet via Rixlex, har vi klart och tydligt skrivit på s. 8: Medlen under anslagen 25:16 Statligt stöd för utbildning av vuxna och 26:18 Bidrag för kvalificerad yrkesutbildning liksom medel för folkhögskoleplatser på utgiftsområde 17 överförs till anslagsposten 25:88 Vuxnas utbildning. Kan det bli tydligare än så? Det tror jag inte.

Folkhögskolorna tycker vi är en alldeles utmärkt modell. Det är den renodlade skolpengsmodellen i sin prydno, höll jag på att säga, som vi så ofta predikar för här i kammaren. Dem har vi naturligtvis också lagt in i det här förslaget. Vad Britt-Marie Danestig försöker läsa in i förslaget är någonting som inte alls finns.

Anf. 71 SÖREN WIBE (s) replik:

Fru talman! Jag har några frågor. Den första rör forskningen. Som det beskrevs här var det ett oerhört dåligt tillstånd för den svenska forskningen. Det var för små anslag, krympande anslag och allmänt dåliga villkor.

Då har jag en fråga: Hur kan herr Billström förklara det faktum att vi med alla relevanta mått mätt ligger i den absoluta världstoppen? Det är faktiskt bara ett litet land, nämligen Schweiz, som ligger före oss, även när man har korrigerat för sådana saker som hur mycket en artikel citeras. Det var den första frågan.

Den andra frågan gäller urholkningen av anslagen. Jag förmodar att det var en liten felsägning. Det är inte de totala anslagen för grundutbildningen som har urholkats utan per grundutbildningsplats. Det finns vissa stordriftsfördelar i universitetsutbildning, liksom i all undervisning, men i högre grad i universitetsundervisning. Om man har en föreläsning för 100 eller 200 studenter behövs det fortfarande bara en enda föreläsare. Är det inte rimligt att sådana här saker också får slå igenom i anslagstilldelningen? Det är väl ett effektivt sätt att fördela anslagen. Den möjligheten finns inte i alla utbildningar, det ska jag medge, men i väldigt många. Det var min andra fråga.

Min tredje fråga är följande. När man lyssnar på er moderater är det alltid så att på varje enskilt område som ni tar upp vill ni satsa mer. Men ändå är det på något sätt som att helheten, det som ska gå till den totala budgeten, ska ni spara på genom ofantliga skattesänkningar. Senast var det uppe i 120 miljarder. Hur kan en rad olika plusposter som summeras i slutändan ge ett minus? För mig är det en matematisk gåta som jag gärna vill ha utredd.

När ni talar om fördelningen av platser låter det lite grann som att det skett en väldig omfördelning till de små högskolorna. Men faktum är att under de senaste 13 åren har antalet platser vid de gamla universiteten ökat mer än det sammanlagda antalet i mindre högskolor. Min fråga är: Hur förklarar ni detta?

Anf. 72 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Den sista frågan förstår jag inte riktigt, så den tänker jag lämna obesvarad. Men Sören Wibe har en replik till, så det kan vi ta upp då.

Jag ska börja med sättet att mäta. Jo, svensk forskning ligger bra framme i många avseenden, i många delar, men att tala om att den är i världsklass i alla avseenden tycker jag är att gå väl långt. Så är det inte. På många områden håller vi nu på att halka efter. Vi halkar efter av flera olika anledningar, delvis på grund av anslagen till forskningen men också på grund av kvaliteten hos de studenter som i framtiden ska utgöra doktorandmaterial och förhoppningsvis bli framträdande forskare.

Jag tycker att det är mycket allvarligt att Sören Wibe inte ser den konflikt som ligger i att antalet människor som ges möjlighet att som disputerade lärare framträda i skolan minskar år från år. Låt oss titta på det totala antalet kontakttimmar som den genomsnittliga studenten har med disputerade lärare. Det har under de senaste åren minskat dramatiskt, inte minst på de mindre högskolorna. De har fått allt färre möjligheter att erbjuda det.

Vad gäller vilka möjligheter som ges till studenter att på olika sätt bidra till forskningen blev jag lite förvånad när Sören Wibe använde ordet stordrift. Det är just det som är den komplicerade faktorn i det här sammanhanget. Tycker man att det är bra att det är 120 studenter i en sal som ser professorn en gång i veckan och som lämnar in en liten uppgift då

och då – om det är den typ av stordriftsfördelar om Sören Wibe förespråkar – måste jag säga att den socialdemokratiska och den moderata uppfattningen om vad som är god kvalitet i universitetsvärlden skiljer sig åt dramatiskt.

Slutligen är skattesänkningarna ett kärt gammalt tema. Vi har finansierat vår budget, Sören Wibe. Varenda krona i den budget på de här utgiftsområdena som vi nu diskuterar i kammaren är täckt upp inför den slutbudget som läggs sedan. Sören Wibe behöver inte oroa sig på den punkten.

Anf. 73 SÖREN WIBE (s) replik:

Fru talman! Jag tror att både jag och andra väljare har skäl att oroa sig. Det är nog ganska mycket luft i den.

I exakt vilket ämnesområde ligger inte Sverige i topp? Jag har nämligen gått igenom statistiken. Det var det ena.

Den sista frågan hann jag inte utreda.

På Moderaterna låter det ofta som att man måste koncentrera Sveriges högskoleutbildning betydligt mer än vad vi gör. Det låter då som om de senaste 15 årens utveckling har inneburit en oerhörd decentralisering till högskolor. I viss mening är det sant, men fortfarande är antalet nytillkomna grundutbildningsplatser vid de gamla universiteten sammanlagt större än nytillkomna platser sammanlagt vid de mindre högskolorna.

Då ska jag konkretisera min fråga: Anser ni att detta är bra eller dåligt? Tycker ni att tillkomsten av de regionala högskolorna är någonting som har försämrat den svenska forskningens och högskoleutbildningens kvalitet, eller är det någonting som har stärkt vår ställning som kunskapsnation?

Anf. 74 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! På den sista frågan är det ganska enkelt att svara. Det faktum att studenter och forskare från de nytillkomna lärosätena kommer in från gymnasieskolan med goda kunskaper men framför allt att de kommer ut i andra ändan är självklart bra. Det är ingen i den här kammaren som har betvivlat eller ifrågasatt det, såvitt jag har hört. Däremot kan man ställa sig frågan: Vilka förutsättningar har egentligen de här lärosätena för att åstadkomma ett bra jobb när grundutbildningsanslagen urholkats med 26 %, när Sveriges universitetslärarförbund i snart sagt varje artikel som man läser i deras medlemstidning klagar över de försämrade förutsättningar de har för att bedriva bra och högkvalitativ utbildning?

Jag märker att Sören Wibe bara använder sig av ett enda mått som passar honom bra, nämligen antalet platser. Jag tycker att det är mycket mer intressant att diskutera vad platserna egentligen representerar, det vill säga: Hur var det med antalet timmar som man får forskarkontakt? Hur var det med antalet lärarledda timmar? Hur var det nu med kontrollen av de uppgifter som delas ut? Är inte det intressanta mått att diskutera, Sören Wibe? Men du undviker dem därför att du vet att kommer vi in på en debatt om de frågorna måste du upp till bevis. Det kan bli ganska så jobbigt när man konfronteras med vad Sveriges förenade studentkårer och Sveriges universitetslärarförbund säger på de här punkterna.

Jag tänker inte peka ut något exakt ämnesområde. Det räcker med att säga att vi inte är i världsklass på många av de områden där vi skulle kunna vara det om vi hade haft bättre förutsättningar och mer forskningspengar. Det skulle kunna gälla till exempel bioteknik och materialteknik eller något annat av de andra områden som jag nämnde. Men att peka ut ett särskilt område just här vore förödande, för jag sitter inte i Vetenskapsrådet och kan inte det.

Anf. 75 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Innan jag börjar vill jag göra en liten korrigering. Det är synd att utbildningsministern redan har gått härifrån, och jag kan inte heller se den andra utbildningsministern. Hur som helst fick vi höra någonting som förvånade oss folktoparter extremt mycket. Det sades att det sparades 3 miljarder på kommunerna. Vi har kontrollerat den uppgiften. Det rör sig inte om 3 miljarder utan om knappt 2,5 miljarder, och dessa besparingar gäller Bostadsakuten och kommunernas skatteplanering via koncerner. De har absolut ingenting med utbildningen eller omsorgen att göra. Det vore bra om vi i våra debatter lite mer respekterade folk som inte tycker precis som vi.

Jag yrkar bifall till Folkpartiets reservation nr 1 som har att göra med gymnasiereformen. Gymnasieskolan behöver inte reformeras – tvärtom – och jag ska förklara varför.

Jag har faktiskt det bästa stödet i en skrift som kommer från Socialdemokraterna. Det är mycket intressant när en före detta partisekreterare för Socialdemokraterna kommer med mycket tung kritik mot socialdemokratin. Den nya utredningen har rubriken *Unga utanför*, och det är Ulf Linde som har jobbat med den för Ungdomsstyrelsen.

I utredningen presenteras hårresande siffror. Under 2001 var ca 70 000 unga i åldrarna 16–24 år utanför. Det betyder att de inte studerar, inte är sjuka och inte arbetar. Den här statistiken är absolut kristallklar. På annat håll i samma utredning står det att 104 000 personer i åldrarna 16–24 år var utan känd sysselsättning år 2002. Tala om sortering och bortsortering i ett utbildningssystem!

Dagens unga har ytterst svårt att få fast anställning. Bland 16–19-åringarna har antalet fast anställda minskat med 70 000, eller 44 %, sedan 1990. Bland 20–24-åringar har antalet minskat med hela 195 000 eller 53 %. Över huvud taget har det blivit allt svårare för unga att få fast anställning.

Man talar om en grupp ungdomar som kallas unga utanför eller övriga identitetslösa människor utan förankring i det sociala livet, utan perspektiv inför framtiden – en social katastrof. Det som förvånar i den här utredningen är att man inte gör den minsta koppling mellan arbetslivets villkor och utestängningen av unga människor.

Dessa tiotusentals övriga eller unga utanför vittnar med sina vardagsliv om en låst arbetsmarknad. Vi har lagt så många bördor på arbetsgivarna att de är panikslagna inför anställning av oprövad arbetskraft.

Men det finns en annan koppling som görs i utredningen, och det är kopplingen till skolan. Utredningens författare – och dit räknas Socialdemokraternas före detta partisekreterare Ulf Linde – går till angrepp mot skolpolitiken. Så här skriver man: Vi måste fråga oss om det verkliga är rimligt att alla ska behöva studera i en enda följd så att de får

behörighet för högskolestudier. Var är Thomas Östros nu? Han borde höra detta.

Vidare skriver man: När en stor del inte ens genomgår grundskolan och alltför slutar gymnasiet i förtid tycks det fruktlöst att hålla fast vid en likvärdig, formell utbildning för alla. Kan det sägas tydligare än så? Den modell för gymnasieskola som Socialdemokraterna har infört leder till bortsortering av stora grupper av ungdomar. Den frågan borde vi diskutera här mycket mera ingående än vad vi har gjort.

Sedan finns det en annan mycket intressant sak. Siffrorna i utredningen stannar vid 2002. Det är självklart eftersom man inte hade hunnit längre. Men bara för några dagar sedan kom det nya siffror över ungdomars arbetslöshet, som växer lavinartat. Nu slås även välutbildade ungdomar ut. Hur förklarar man det? Jag har en del förklaringar. Jag tror att den tredje sjuklöneveckan som infördes har skapat ännu mera panik hos arbetsgivarna. De är nu ännu räddare för att anställa oprövad arbetskraft.

Men jag tror också att alla som har lämnat skolutbildningen med vacklande kunskaper och med osäkerhet betalar ett enormt högt pris för det här skolsystemet.

Och kom ihåg att under det senaste året när ungdomsarbetslösheten har ökat så mycket har rekryteringsbidraget funnits. Vad har det gjort för nytta? Det är ytterligare en arbetsmarknadsåtgärd som gäller bredvid alla andra arbetsmarknadsåtgärder. Det komplicerar bilden och hjälper ingen.

Anf. 76 SÖREN WIBE (s) replik:

Fru talman! Jag uppskattar Ana Maria Nartis engagemang för den här gruppen. Det är ett allvarligt problem som vi har insett och uppmärksammat i rapporten.

Återigen tycker jag att man måste sätta saker och ting i deras rätta belysning och jämföra dem.

Om vi nu hade en så usel skola så att den verkligen sorterade ut ungdomar i den omfattning som verkar vara i det närmaste unik, hur kan då Ana Maria Narti förklara det faktum att Sverige har västvärldens, om inte de absolut lägsta så i alla fall bland de absolut lägsta ungdomsarbetslöshetstalen?

Om gymnasieskolan vore så dålig som det framställs, hur kan man då förklara det faktum att andelen som går över från gymnasium till högskoleutbildning är en av de absolut högsta i västvärlden?

Anf. 77 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! När det gäller arbetslöshetsstatistiken har jag en gång för alla haft den diskussionen. Det är inte en riktig statistik. Jag har frågat generaldirektören för IFAU – Susanne Ackum-Agell – och hon har inte kunnat presentera en riktig siffra därför att våra fantastiska etiketter på de arbetslösa gör att det inte går att se precis vem som är arbetslös och vem som inte är det.

Det finns till exempel arbetslösa som är sjukskriva. De räknas inte längre som arbetslösa, och de är väldigt många. Det finns arbetslösa som har kortvariga anställningar på en månad. Efter denna månad räknas de inte längre som långtidsarbetslösa. Det finns en akrobatik med arbetslöshetsstatistiken som jag har motionerat till riksdagen om. Man har inte velat lyssna på det. Men de siffror som vi får speglar inte verkligheten.

Det är därför som vi har en speciell stapel i statistiken som heter Övriga och som är identitetslösa, men de räknas inte in i arbetslöshetsstatistiken. Nu när vi ser svart på vitt hur många unga människor som ingår i stapeln Övriga tycker jag inte att vi ska slå oss för bröstet med att vi har en låg arbetslöshet bland unga.

När det gäller övergången från gymnasium till högskolan pågår den under väldigt lång tid. Det är inte en snabb övergång. Det är många som först går på komvux och sedan kommer till högskolan, så det är mycket ofta en utgång för ungdomar som under en lång tid söker en plats i samhället, kanske på grund av att det är så svårt att få anställning.

Anf. 78 SÖREN WIBE (s) replik:

Fru talman! Jag har egentligen inte så mycket att tillägga. Men det är klart att om vi inte litar på den statistik som finns, har vi liksom ingen verklighet att hålla oss till. Då kan vi ju tala helt fritt ur hjärtat om hur hög vi tycker att till exempel arbetslösheten är. Det är klart att det finns fel i den statistiken precis som på alla andra områden. Det håller jag fullständigt med om. Men man måste väl rimligen anta att de felen är ungefär lika stora i alla länder, så att de relativa talen som man talar om ändå återspeglar en viss verklighet. Dessutom är det så att om vi mäter det här från andra sidan, nämligen hur många som har jobb eller hur många som går i utbildning, alltså om vi mäter hur många som verkligen är sysselsatta, då får vi exakt samma resultat. Då blir de talen högst för Sverige och talen för arbetslösheten lägst.

Det säger mig att det här är ett generellt problem i västvärlden som vi här i Sverige måste tackla precis som alla andra länder. Men om det är ett generellt problem och minst i Sverige, har man väldigt svårt att tro att det skulle bero på just vår skola. I så fall måste rimligen skolan i andra länder vara ännu sämre, eller hur?

Anf. 79 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Under folkomröstningskampanjen gjorde jag en jämförelse av vissa siffror mellan Sverige och andra länder. I arbetslöshetsstatistiken i Sverige mäts arbetslösheten så att vi alltid ligger minst 1 % under de beräkningar som andra länder som är ärligare gör. Men, en gång till, då inkluderar man inte de övriga i de här siffrorna.

Jag har flera gånger här krävt en bättre arbetslöshetsstatistik, men det är klart att det finns grupper som inte har intresse av att se de riktiga siffrorna, så de undviker den här mycket besvärliga frågan.

Jag var en gång på ett mycket intressant seminarium på LO, där hela arbetslöshetsforskningen hade samlats. Det som var väldigt intressant att se var hur LO:s representanter stoppade fingrarna i bägge öronen för att inte höra vad arbetslöshetsforskningen hade att säga. De körde vidare med samma slagord, trots alla siffror och bevis som arbetslöshetsforskningen lade fram.

Anf. 80 OLLE SANDAHL (kd):

Fru talman! Sveriges framtida basförsörjning kan inte vara att fortsätta att göra detsamma som nu eller sådant som andra länder gör lika bra, men att försöka göra det till lägre timpenning. Hittills har vi varit bland de ledande i forskningsfronten. Vår kunskapsutveckling inom

medicin, telekom, farmaci, kemi, biologi och andra ämnesområden är en stor del av förklaringen till att vi under lång tid har varit välståndsläggande i världen. Problemet är nu att vi har börjat halka efter andra länder.

Vi har under senare år, till mångas förvåning, kunnat iaktta att satsningarna på forskning ökar i andra länder. Sverige har tidigare, jämfört med andra länder, haft en stor produktion av patent och vetenskapliga artiklar. Bilden håller på att ändras. Vi glider nu nedför ett sakta slutande plan i relation till andra. Vår absoluta tätplats är hotad. Den håller på att bli ett minne blott. För andra länder är det ett lyckligt faktum, men det blir en konkurrensnackdel för Sverige.

Det finns forskning som visar att det finns ett samband mellan grundforskning och senare kommersialiserbara produkter och innovationer. Den tillämpade forskningen, som leder till önskade innovationer, har sin grund i den grundläggande fria forskningen. Andra länder har byggt ut sin fria forskning. Vi har gått motsatt väg.

Regeringen skriver lite försåtligt i sin proposition om satsningar, och utskottsbetänkandet stämmer in, men i fast penningvärde blir det ingen satsning. Anslagsökningarna har gått till löneökningar och ökade omkostnader. Läger man sedan till att antalet studenter starkt har ökat, vilket ju i sig är en synnerligen bra utveckling, blir anslaget per student i stället kraftigt sjunkande. Antalet studenter har det senaste decenniet ökat med 80 % och lärarantalet med 30 %. Att detta har en påtagligt menlig inverkan på utbildningens kvalitet, speciellt på lite sikt, måste vara uppenbart för var och en. Basfinansieringen utslaget per student har alltså under samma period sjunkit med 30 %.

Som det nu är tycks vi ha två samtidiga problem. Det ena är att vi gör relativt färre vetenskapliga framsteg och det andra är att vi tycks ha allt svårare att dra försörjningsnytta av de framsteg som vi ändå gör. Enligt OECD ligger vi på tionde plats.

Endast en fjärdedel av forskningens finansiering kommer ur offentlig kassa. Den privata satsningen har på senare tid, som de flesta vet, starkt reducerats. Man ska samtidigt ha i minne att den klart största andelen av privat forskning och utveckling avser utveckling av redan befintliga produkter – *added value* till redan existerande produkter är termen – vilket är nog så viktigt. Eftersläpningen och urholkningen av resurserna har gjort att basanslagens andel av forskningsfinansieringen sedan 1981 har sjunkit från 75 % till 50 %. Återstående 50 % ska sedan brandskattas av så kallad motfinansiering av till exempel EU-stödda projekt.

Även om man i vissa enskilda anslag faktiskt kan se en viss nominell ökning av satsningar på forskning, gäller det framför allt tillämpad försvarsforskning och annan tillämpad forskning, inte grundforskning.

Ett vedertaget mått på vetenskaplig framgång är antalet publicerade artiklar och citeringsindex, som vi har varit inne på här i kammaren tidigare i dag. Också här är Sverige på väg utför på det sluttande planet. Inom samhällsvetenskap är tappet omkring hälften sedan 1980. Även medicinska citeringar har klart minskat.

Ingen annan väg ur knipan finns än att tillföra resurser till högre utbildning och forskning. Det fordras större offentliga anslag och det fordras ett företagsklimat som stimulerar och möjliggör för företagen att satsa på forskning. Det handlar om stora belopp. Lissabonstrategin, som Sverige skrivit under, innebär ett tillskott på i storleksordningen 7,5 mil-

jarder kronor. Samsynen inom det svenska vetenskapssamhället om hur man lämpligen använder tillskottet är stor.

Vi hamnar lätt i dispyt om det egentligen krävs mera resurser till projektrelaterad forskning i konkurrensutsatt ansökan eller till fritt vald forskning betald med fakulteternas basfinansiering. Vi resonerar om vi ska satsa på teknik eller medicin, på humaniora eller naturvetenskap. Lösningen är den typiskt svenska: I valet mellan två alternativ väljer man båda. Vi behöver både–och. Vi har fortfarande sällsynt goda förutsättningar för, och behov av, medicinsk forskning genom vår befolkningsammansättning, våra register och vår tradition. Vi har sällsynta förutsättningar också inom elektronik, kemi, biologi, för att ta några exempel.

Lärarkåren vid Sveriges lärosäten visar tecken på slutkördhet. Alltfler studenter per lärare har satt sina spår. Lärare behöver tid för egen forskning, men inte bara tid. Forskning är inte bara att ha tid att sätta sig och tänka till. Forskning kräver – utöver tid – resurser, assistenter och apparater. Det kostar. Projekten måste bli mer långvariga och varaktiga. Som det nu är måste forskarna lägga ned orimligt mycket tid på själva ansökandet om projektanslag.

Grundattityden till resursförstärkning och utveckling av högre utbildning och forskning bör inte vara att det är en utgift. Attityden bör vara att det är en investering.

Fru talman! Syntesen är: Det kostar oss välfärd att missköta forskning och högre utbildning. Den inledande utgiften blir snart vår basförsörjning.

Kristdemokraterna kan tyvärr inte ens i sin budget omedelbart, direkt och momentant lösa den här finansieringskrisen, men vi har i vart fall erkänt och insett nationens dilemma. En första förutsättning för en framgångsrik terapi är sjukdomsinsikt och helst diagnos.

Vi anslår i vår budget 100 miljoner mer till forskning och 40 miljoner mer till en kvalitetsförstärkning av grundutbildningen. Detta räcker förstås inte, men det är i alla fall ett första steg.

Vi har förslag för att underlätta företagens förutsättningar för investeringar i kunskapsutveckling.

Vi vill införa ett system där svenska lärosäten kan sälja utbildning till länder utanför EES-avtalet. Det skulle tjäna det dubbla syftet att skapa en ny exportbransch samtidigt som en direkt resursförstärkning skulle ske till vår forskning, både med finanser och personer. Att detta inte är en förflugen idé kan bekräftas bland annat av Anders Flodström som är rektor på KTH.

Pengar är viktiga, men, fru talman, pengar kan inte forska själva. Vi måste skapa ett personvänligt forskarsamhälle. Som det nu är får det inte vara. Hälften av doktoranderna anger att de i någon grad särbehandlats på grund av sitt kön. Det duger inte, vare sig ur jämställdhetsperspektiv eller effektivitetsperspektiv. Vi behöver alla talanger. Det innebär samtidigt att studiesociala insatser behövs för att underlätta för forskning, studier och samtidig familjebildning.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservation nr 16.

Anf. 81 SÖREN WIBE (s) replik:

Fru talman! Jag vill återigen kontrollera en del fakta som återgavs här. Herr Sandahl tog upp att vi i vår vetenskapsproduktion halkar efter

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

alla andra länder. Jag skulle gärna vilja veta vad han baserar detta på. Är det falska siffror man uppger när vi hamnar i absoluta världstoppen när det gäller publicering av artiklar och när det gäller antalet citat? Är det korrekt eller inte korrekt?

Den källa jag nu har framför mig är just Vetenskapsrådets egen analys av detta. Där framgår det alldeles tydligt på s. 3 att Schweiz ligger i toppen och på andra plats ligger Sverige. Det är precis vad jag har sagt vid flera tillfällen tidigare i dag.

Inom vissa områden har den relativa citeringsfrekvensen av artiklarna, alltså något som kan ange deras kvalitet, gått ned. Det har skett inom samhällskunskap. Det är riktigt. Men vi ligger fortfarande långt över världsgenomsnittet. Samtidigt har detta gått upp på andra områden, till exempel teknik. Totalt sett har vi inte försämrat vår position annat än på ett enda område, nämligen när det gäller medicin. Men som jag sade tidigare i en replik tror jag att det beror på andelen samförfattarskap.

Jag vill återigen fråga: Är verkligen detta att vi halkar efter underbyggt?

Det antydde att det också skulle ske på patentområdet, det vill säga hur mycket av vår forskning som omvandlas till patent. Där har jag statistiken framför mig. Jag kan avläsa detta och konstatera att såväl 1990 som 2003 ligger Sverige klart över de jämförbara länderna. Dessutom är ökningstakten mycket snabbare än inom hela EU-området.

Är det inte en falsk verklighetsbeskrivning som herr Sandahl ger här?

Anf. 82 OLLE SANDAHL (kd) replik:

Fru talman! Den uppmärksamma lyssnaren noterade att jag inte hävdade att vi skulle ligga i bottenklass avseende dagens aktuella produktion. Det som är uppe på bordet enligt Vetenskapsrådets papper – och jag har läst precis samma papper som Sören Wibe har läst – är kurvornas lutning. Det är detta som är det intressanta.

Vi som har haft förmånen att leva ett antal år vet att tillvaron inte är statisk. Därför är det inte alltid status quo som är det mest intressanta, utan det är tendensen, lutningen. Och den är ganska entydig när det gäller citeringsfrekvensen till exempel. Vi ligger i topp, men vår relativa position håller på att förändras kraftigt. Om det föreligger nog ingen större oenighet.

När det gäller tekniken, där vi har legat särskilt högt och till och med ökat tidigare, vill man hänvisa till att det har med IT-boomen att göra. Det förklarar också att antalet IT-citat har gått ned på senaste tiden.

Jag tror att den bild som jag har och den bild som Vetenskapsrådet har är ganska samstämmiga om att dagsläget är imponerande relativt historien och relativt omvärlden, men tendensen förskräcker.

Anf. 83 SÖREN WIBE (s) replik:

Fru talman! Jag har de här figurerna framför mig. Det är helt riktigt att det finns ett område där de relativa citeringarna har minskat. Det är inom medicinen. Jag kan också notera att det är det område där vi inte har genomfört någon spridning av forskningsresurserna. Det är precis samma universitet som har forskningen nu som det var för 20 år sedan. Detta är dessutom en trend som har pågått sedan början av 80-talet. Är

det inte troligt att den hänger samman med att man har en ökad grad av samförfattarskap? Men vi kan bortse från sådana detaljer.

Min huvudfråga är ändå: Tycker herr Sandahl att det är klart att Sverige befinner sig i den absoluta toppen vad gäller antalet i vetenskaplig produktion, vad gäller citeringar av detta, det vill säga kvaliteten, samt vad gäller omvandling till affärsmässiga produkter, det vill säga antal patent? Är det sant eller inte?

Anf. 84 OLLE SANDAHL (kd) replik:

Fru talman! Jag delar Sören Wibes bedömning att vi ligger i topp, men vi är på väg att förlora det. Det finns prediktorer för detta, nämligen urholkningen av finansieringen av forskartjänster. Finansieringen av forskare är hälften så stor nu som den var för 10–15 år sedan. Det finns alltså ett samband mellan det vi sår och det vi kommer att få skörda. Vi har ännu inte halkat ned på någon bottenplats. Det är det vi vill förhindra.

Anf. 85 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! I den här debatten går kasten snabbt. Jag ska försöka hålla ett problematiserande anförande om två frågor, nämligen om elevhälsa och om fritidshem.

Låt mig inleda med att yrka bifall till reservation 6 under punkt 6. Reservationen rör frågan om det vida begreppet hälsa och behovet av långtgående samordning och samverkan.

Håller skolan på att bli så fokuserad på mål och betygskriterier att alla idéer om bildning, sociala relationer och demokrati sätts åt sidan? Det finns en tendens åt det hållet. Men skolan ska naturligtvis fokusera på elevernas lärande. För att utveckla sin kunskap, sin person och gemenskap med andra krävs att man trivs, att man känner sig bekräftad, att man är trygg och att man mår bra. Frågan är om ett fokuserande på en snäv kunskapssyn är bästa sättet att skapa de här förutsättningarna.

Vänsterpartiet anser att satsningar på elevhälsa är en framkomlig strategi för att främja elevernas allmänna utveckling och lärande. Vi utgår från ett brett elevhälsobegrepp som inkluderar undervisning, annan pedagogisk verksamhet och skolhälsovård. Eftersom elevhälsan framför allt handlar om förebyggande arbete måste de olika delarna integreras. En enskild elevs problem är också hela skolans problem. Man måste våga se att det kanske är skolan och dess organisation och verksamhet som bidrar till problemen.

Fru talman! Barn och unga tillbringar en avsevärd del av sin vakna tid i skolan, inklusive förskola och fritidshem. De allra flesta barn i Sverige mår rätt så bra i dag, men långt ifrån alla. Å ena sidan ser vi en utveckling mot att väldigt få barn och unga dör tidigt på grund av sjukdom i dag. Å andra sidan ser vi ett ökat inslag av både fysisk och psykisk ohälsa. Alltför många barn får diabetes, övervikt, allergier och astma. Alltför många mår psykiskt dåligt, vilket bland annat märks i ett ökat förskrivande av antidepressiva mediciner till ungdomar. Det vi också vet är att skillnader i hälsa är relaterade till klass och kön. Det är flickor i högre grad än pojkar som mår psykiskt dåligt. Det är barn från områden med låg socioekonomisk status som är överviktiga och feta i högre grad än barn från områden med hög socioekonomisk status.

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

Fru talman! Att kunna påverka sin situation är en betydande faktor för god hälsa. Föräldrainflytande är viktigt. Det pågår en rad projekt runtomkring i landet som syftar till att stötta föräldrarna i deras föräldraroll. Det här är projekt som kan främja alla föräldrars inflytande i skolan. Men ännu viktigare än föräldrainflytande menar jag är att varje elev kan påverka sin arbetsmiljö, undervisning och annan verksamhet. De elever som representerar elevkollektivet i elevfackliga frågor och arbetsmiljöfrågor bör få förbättrade förhållanden.

Redan i dag arbetar man på många skolor aktivt med jämställdhetsfrågor och mot diskriminering på olika grunder. Både flickor och pojkar utsätts för kränkande handlingar, men flickorna upplever sig som mer utsatta. Det är pojkar som i betydligt större utsträckning utsätter andra för mobbning och andra kränkande handlingar. Det är naturligtvis ingen lätt uppgift, och där får vi vara uppmärksamma på förenklade lösningar, men jag tror att alla i den här kammaren är överens om att en skola av trygghet och frihet från kränkande handlingar är målsättningen. Jag tror att vi måste utveckla våra metoder och kanske utifrån skillnader mellan grupperna pojkar och flickor finna nya riktade insatser.

Fru talman! Även i en skola med lärare som har kunskap om elevhälsa och specialpedagogiska frågor och där man medvetet satsat på elevernas arbetsmiljö kommer det att finnas elever i behov av särskilt stöd. Detta stöd kan, förutom specialpedagogiska insatser, ha många olika former. Det är dock viktigt att det sätts in i tid och att man inte väntar tills akuta krissituationer uppstår.

Det finns också elever som är i behov av sådant stöd som skolan inte ensam kan erbjuda. Det är därför viktigt att det utöver skolans pedagogiska personal och elevhälsopersonal finns specialistkompetens, exempelvis organiserad i en för flera skolor gemensam verksamhet. Det är också därför vi från Vänsterpartiet menar att det är av största vikt att samarbetet med barn- och ungdomspsykiatri utvecklas. För att fånga upp de elever som behöver det här extra stödet borde kanske, förutom de rent fysiska hälsokontrollerna, någon form av kontroll av den psykosociala hälsan ingå i elevhälsopersonalens arbete.

Det får aldrig råda något tvivel om att barns och ungas trygghet och välbefinnande har högsta prioritet i skolans verksamhet. Varje enskilt barn och varje enskild ungdom ska känna och uppleva att det är tryggt att gå till skolan och att man nyfiket kan gå till skolan. Äntligen en ny skoldag! Det måste vara den känsla som varje barn ska ha rätt att känna. I grundskolan har barnen skolplikt, men samhället har också en plikt mot barnen!

Fru talman! Jag tänker använda resten av min tid till frågan om vikten av bra och väl fungerande fritidshem.

I ett pressmeddelande från Skolverket med anledning av en av verkets rapporter kan man läsa följande: "Trycket på förskolan och skolbarnsomsorgen har ökat i och med att barn till föräldralediga och arbetslösa har fått rätt att delta och maxtaxa införts. Läget är allvarligt på fritidshemmen. Gruppstorlekarna i fritidshemmen har vuxit kraftigt och kan vara extremt stora, allt från under 10 till 100 barn. Personaltätheten har mer än halverats sett i ett tio års perspektiv. Personalens utbildningsnivå har minskat och det är svårt att rekrytera utbildad personal. Fritidshems-

verksamheten bedrivs utifrån helt olika förutsättningar i landet och med stora och ökande skillnader mellan kommunerna.”

Skolbarnsomsorgens övergripande uppgift att komplettera skolan blir naturligtvis väldigt dåligt uppfyllt när skolbarnsomsorgen i princip rustas ned. Det här får allvarliga konsekvenser för skolans möjligheter att nå målen i läroplanen. Det gäller både kunskapsmål och värdegrundsmål. Alla barn ska och borde ha rätt till bra fritidshem.

Man kan konstatera att endast drygt 9 %, om jag har sett rätt, av tio- till tolvåringarna är inskrivna i skolbarnsomsorgen. Bland de barn som klarar sig själva efter skoldagens slut torde det finnas en stor grupp som skulle må bra av ett starkare stöd från vuxna i form av fritidshem. Det handlar om barn som behöver ett sådant stöd för sin egen personliga utveckling och trygghet, men det handlar också om att de barn som klarar sig själva ofta saknar vuxna i sin närhet. Det kan röra sig om flera timmars regelbunden helt vuxenfri tid varje dag för en barngrupp. Under sådana förutsättningar kan barn från socialt utsatta miljöer löpa stor risk att dras in i negativa sociala mönster. Jag menar att fritidshem för tio- till tolvåringar måste vara en av de verksamheter som resurserna i skolmiljarderna ska användas till. Det är också viktigt att kommunerna lever upp till skollagen. Skulle det visa sig att kommunerna inte tar sitt ansvar måste nog skollagen förtydligas, för, fru talman, även alla barn som är mellan tio och tolv år ska ha rätt till bra fritidshem!

Anf. 86 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är ofta fascinerande att lyssna på Vänsterpartiet i de här budgetdebatterna. Till exempel Lennart Gustavsson uttrycker sig ju nu som om han närmast vore i opposition och räknar upp en del saker som att skolbarnsomsorgen rustas ned och att det är stora barngrupper på fritidshem. Jag kommer inte ihåg allting, men det var i alla fall mycket kritik om hur illa ställt det var, framför allt med fritidsverksamhet och skolbarnsomsorg.

Då blir den naturliga kommentaren denna. Vänsterpartiet ligger, med undantag av en reservation om elevhälsa, bakom det här betänkandet. Men i Vänsterpartiet kan man inte vara så nöjd med vare sig propositionen eller betänkandet om man ser så många missförhållanden som de som Lennart Gustavsson räknar upp. Behovet av en ny skollag nämnde Lennart Gustavsson till exempel.

Det finns inga sådana här förslag i Vänsterpartiets reservationer. Beror det på att ni har glömt det, eller kommer ni att komma tillbaka i andra sammanhang med den kritik av regeringen som Lennart Gustavsson gav uttryck för? Min första fråga gäller alltså hur ni kombinerar detta med att faktiskt stå bakom regeringens förslag till budget.

Den andra frågan handlar om en skola med trygghet. Där är vi överens om att alla barn ska känna sig trygga i skolan. Vi är också överens om att det förebyggande arbetet är viktigast: att skapa ett bra klimat där elever inte mobbar varandra utan där man respekterar varandra. Men en knäckfråga som vi ska behandla när vi talar om en ny skollag är ju vilka åtgärder skolan ska ha rätt att vidta. I min grannstad Malmö till exempel var det en rektor som fick mycket allvarlig kritik av Skolverket för att han tillfälligt avstängde en elev som hotade andra elever med kniv. Min konkreta fråga är alltså: Anser Lennart Gustavsson att man i vissa fall

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

ska ha rätt att flytta mobbare mot deras och föräldrarnas vilja om det är den enda lösningen?

Anf. 87 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag börjar med den sista frågan. Om jag kan nuvarande skollag rätt så tror jag att den möjligheten finns redan i nuvarande skollag.

Det är många saker som vi är överens om när vi diskuterar barnens rätt till trygghet. Problemet är ibland, tycker jag, att vi inte förmår att diskutera någorlunda sansat. Vi gräver ned oss i skyttegravar, kastar helst lite skit på varandra och politiserar och förenklar väldigt svåra och komplicerade frågor. Folkpartiet drev ju som en stor fråga en trappa av sanktioner för att få ordning i skolan, och den typen av utspel tror jag inte ett dugg på.

Beträffande det här med att vara i opposition eller inte: Vi är naturligtvis med och samverkar om den här budgeten, och vi står bakom den här budgeten, som Britt-Marie Danestig sade inledningsvis, men vi har, som jag sade, en reservation. Jag valde att i mitt anförande försöka någorlunda problematisera runt diskussionen om elevhälsa. När jag resonerar om behovet av fritidshem har jag inte gjort någonting annat än att jag har läst den beskrivning som faktiskt finns inledningsvis i utskottets betänkande, som naturligtvis tre borgerliga partier hade invändningar mot. Utifrån den har jag tagit fasta på att detta är ett problemområde. Jag tror att mina vänner från Socialdemokraterna och Miljöpartiet inser de problemen och vet att vi tillsammans ska göra någonting åt dem. Därför kan jag tycka att det känns skönt att samarbeta och samverka. Då vet jag att jag har en möjlighet att påverka åt det håll som jag tycker är riktigt.

Anf. 88 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Det kan väl ändå inte vara så roligt att ställa sig hundra-procentigt bakom ett regeringsförslag när man använder sig av sådana formuleringar som ”nu när barnomsorgen rustas ned”, som Lennart Gustavsson gjorde. Det hade varit intressant att få några konkreta förslag. Vad är Lennart Gustavssons förslag för att det ska bli bättre när det gäller skolbarnsomsorg och fritidsverksamhet?

Vi är helt överens om att det är komplicerat med mobbning och otrygghet i skolan och att det allra viktigaste är att man jobbar heltäckande från början, att man skapar ett klimat där sådant inte uppstår. Men det är också av väldigt stor vikt att skolorna har befogenheter att under rättssäkra former ingripa när det blir kris. Den tryggheten känner man inte i skolorna i dag. En rektor vågar inte fatta ett beslut om tillfällig avstängning. Det förslag som Skollagskommittén har är att en rektor inte ska få fatta ett sådant beslut, inte ens för en kortare tid. Det ska i stället få göras först efter ett par månader – jag minns inte den exakta tiden. Man får alltså inte fatta ett omedelbart beslut enligt Skollagskommittén, som rektorn i Malmö gjorde och fick kraftig kritik för. Det är min och Folkpartiets övertygelse att den möjligheten måste finnas, även om man naturligtvis ska kunna pröva beslutet i efterhand för att se att det har skett på ett rättssäkert sätt.

Återigen, vi är överens om många åtgärder. Men min enkla fråga är: Anser Lennart Gustavsson att rektor ska ha möjlighet att i vissa fall fatta beslut om tillfällig avstängning, ja eller nej?

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

Anf. 89 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Vi börjar med fritidshemmen. Jag citerade ett pressmeddelande från Skolverket utifrån en rapport. Där hade jag läst beskrivningen. Om vi i de samverkande partierna inte tål höra sådant som att vi är på väg att rusta ned fritidshemmen, utifrån den beskrivning som finns, tror jag vi är farligt ute. Jag tror faktiskt att vi förs resonera i de termerna. Jag tror att vi vågar diskutera. Det vore väl skruvt om inte jag tordes säga till en minister eller ledande socialdemokrat: Nu är det faktiskt dags att vi gör någonting på fritidshemssidan.

Du frågade om konkreta förslag som vi har drivit, Ulf Nilsson. Vi har bland annat fört ett resonemang, även om vi kanske ännu inte har nått ända fram, om att det är viktigt att öppna för användandet av riktade skolresurser och ge kommunerna större möjlighet att bestämma omkring dem. Jag sade också i mitt anförande att det är viktigt att mer av de resurser som har varit en riktad satsning faktiskt kommer fritidshemmen till del. Jag ser fram emot att få föra samtal för att se till att vi faktiskt rustar upp fritidshemmen. De har fått en än större betydelse i ett samhälle som har blivit lite hårdare och lite kallare. Fritidshemmens roll stärks i den situationen.

Avslutningsvis vill jag säga något kort om detta med befogenheter. Jag sade att jag skulle vilja veta vilka befogenheter skolorna inte har i det sammanhanget. Samtidigt vill jag säga att jag inte tror på Folkpartiets idé om en trappa av sanktioner som ett sätt att åtgärda problemen runt mobbning och kränkande beteende.

Anf. 90 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Tack för det otroliga brandtalet! Det var oerhört mycket sanning om barns hälsa som Lennart Gustavsson lyfte fram. Men precis som Ulf Nilsson förundras jag över vissa saker. Vänsterpartiet står här och pratar om saker som ni borde kunna lösa tillsammans med era samarbetspartner i stället för att diskutera här. Det är naturligtvis tacksamt för oss att få höra att det inte fungerar i alla sammanhang.

Varför har det blivit som det har blivit, att det fattas folk? Jag känner att Lennart Gustavsson säger att det är så. Ta till exempel maxtaxan. Vi ser att man bestämmer en sak i riksdag och regering som inte håller i verkligheten därför att det fattas pengar. Det saknas 1–1,5 miljarder ute i kommunerna. Det är klart att det blir stora grupper. Då är det svårt att ge trygghet och de resurser som behövs.

Det är klart att det blir stora grupper på fritidshemmen eftersom barnen stannar kvar i skolan och behöver tillsyn. De får jobba med personal som ofta är tröttkörd på grund av att de får gå in i skolan och vikariera som lärare. Det finns inte resurser i dagens skola för att sätta in vikarier. Det är klart att det blir problem.

Vi ser att vi saknar 16 500 nya lärare varje år fram till 2010. Det saknas förskollärare. De kommer inte att börja sättas in förrän 2005. Det är klart att det är mycket stora problem. Jag kan inte förstå hur Vänsterpartiet, med Lennart Gustavssons kritik, kan samarbeta i de här frågorna.

Gustavsson säger att vi gräver ned oss i skyttegravar. Men vi skriver gärna ihop oss om de här frågorna nästa år. Då kanske vi kan få en majoritet i utskottet och få igenom mycket av de ökade resurser, som Lennart Gustavsson pratar om. Jag vill höra lite tankar om hur samarbetet kan fortsätta som det gör.

Anf. 91 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Det är intressant att man använder tid till att diskutera samarbetets former. Man bör i alla fall fundera på det. Om vi som parti vill vara med och försöka påverka och driva politiken åt ett visst håll har jag ingenting emot att lyfta fram problemområden i en kammardebatt och säga vilken inriktning vi bör ha. Alternativet för oss är möjligen att ställa oss helt utanför. För mig är det främmande.

Dessutom måste man fundera över med vem Centerpartiet ska genomföra sina goda idéer. Politik är ett givande och ett tagande där man förhandlar sig fram utifrån olika styrkepositioner. Jag har svårt att få Centerpartiets utbildningspolitik att stämma med Moderaternas och Folkpartiets och i vissa stycken Kristdemokraternas hela politik. Det gäller synen på decentralisering och även skatter och finansiering. Man ska vara lite försiktig när man från ett enskilt parti angriper ett annat parti för att det partiet samarbetar och samverkar men ändå inte hymlar med att partierna har olika åsikter. Det handlar i många stycken om att prata sig samman.

Maxtaxan nämndes som en reform som inte var fullt finansierad. Det måste vi utvärdera och se. Det är viktigare att prata om förskolereformen, en sammantagen förskolereform som utifrån vårt perspektiv innebär klara steg i den riktning som vi vill gå.

Anf. 92 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Jag börjar med förskolereformen. Vi bejakar att det ska finnas en allmän förskola. Men att alla ska tvingas in i den, som det har blivit nu, är beklämmande. Jag får många mejl och brev från föräldrar som är förtvivlade över att de inte kan vara hemma. Maxtaxan har gjort att det är mer förmånligt att sätta barnen i förskolan och att man inte känner sig ha råd att vara hemma fast man helst skulle vilja det.

Jag får tacka så mycket för att Vänsterpartiet tycker att vi har goda idéer. Men jag vet också att jag kan ge ett löfte. Jag oroar mig inte ett dugg för den utbildningspolitik som ska föras när borgarna tar över 2006. Det kan finnas en del skiljaktigheter, men det handlar som sagt om att förhandla sig fram. Jag tror inte att jag kommer att behöva stå i kammaren och tala om hur bedrövt allting är, för då har vi löst det tillsammans. Alla vi borgerliga tycker att det är viktigt att ha eleven i centrum.

Eftersom vi tycker att det är väldigt viktigt med eleven i centrum skulle jag vilja ha en reflexion från Lennart Gustavsson om hur han ser på flexibel skolgång.

Anf. 93 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Återigen hör vi en företrädare för de borgerliga partierna prata om maxtaxan i lätt nedvärderande ordalag.

Det handlar om en sammantagen förskolereform. Det har införts allmänt förskola. Vi har gett barn till föräldralediga och barn till arbetslösa

rätten att ha tillgång till förskolan. Jag tycker att man ska vara noggrannare när man diskuterar en sådan reform och inte använda begreppet maxtaxa. Sedan ska vi naturligtvis försöka se till att fullfölja reformen, och där får, som jag sade tidigare, utvärderingen visa vägar framåt.

Det är intressant att höra Birgitta Sellén säga att när borgarna vunnit valet år 2006 är hon inte ett dugg orolig för skol- och utbildningspolitiken. Det innebär alltså att Centerpartiet inte ser några problem med att utforma en framtida skola när en majoritet av det borgerliga blocket är för en nationell skolpeng och för en skol- och utbildningspolitik med fler tester och tidigare och fler betyg. Centerpartiet ser inga problem med att det från flera av de borgerliga partierna finns förslag som urholkar den allmänna förskolan – något som vi hela tiden trott att Centerpartiet stod för.

Det var ett besked så gott som något att i ett replikskifte få veta att för Centerpartiet är en borgerlig utbildningspolitik präglad av Folkpartiet och Moderaterna inget problem.

Anf. 94 MIKAEL DAMBERG (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer ifall detta inte gjorts tidigare i debatten.

Jag skrattade högt för mig själv när jag i går läste vad Beate, 6 år, trodde om skolan förr i tiden. Hon sade: "Förr i tiden fick barnen ingen utbildning. De visste ingenting om böcker och bokstäver och sånt. De ville inte veta något heller, för då fick de ont i huvudet." Detta kommer från den bok som Birgitta Sellén tidigare hänvisade till och visar på sätt och vis att socialdemokrater och centerpartister kanske tänker i liknande banor, åtminstone i en del utbildningspolitiska frågor.

När jag lyssnar till dagens debatt blir det intressant att fundera på Beates ord. Av de borgerliga skolpolitikerna i debatten får man intrycket att den svenska skolan var bättre förr – ju längre tillbaka i tiden desto bättre. För mig räcker det att titta på min egen familj för att förstå att det nog inte är så enkelt. Jag är den förste i min familj som tagit en universitetsexamen – inte därför att jag är smartare än mina föräldrar utan för att de helt enkelt inte hade den möjligheten.

Min pappa fick gå sju år i folkskolan. Det var en skola där fostran var sträng och örfilar och skamvrån en naturlig del av barnens verklighet. Min mamma är vänsterhänt, men hennes lärare bestämde att det var fel hand att skriva med. Självt hade hon ingenting att säga till om och var därför tvungen att i stället använda högerhanden.

Det här är två enkla, lite gammaldags personliga bilder av hur den svenska skolan utvecklats ganska dramatiskt. Men oavsett vilket tidsperspektiv man har – min egen skoltid, mina föräldrars skoltid eller ännu tidigare – är min slutsats den att skolan inte var bättre förr. Den kanske var tystare, eftersom en övertro på disciplin och bestraffningar skapade försiktiga och ibland rädda elever. Kanske var den i viss mån också enklare för lärarna, eftersom de elever som hade störst behov av stöd och hjälp tidigt sorterades ut och fick lämna skolan för arbetslivet. Kanske tystare och enklare, men inte bättre.

Fru talman! Jag tror att det finns en uppenbar risk att de politiker som drömmer sig tillbaka i tiden inte kommer att se vare sig dagens verklig-

het eller framtidens utmaningar. I dagens moderna skola försöker vi se varje barn för den hon eller han är, och vi försöker se barnets möjligheter. Vi socialdemokrater drivs av en vision om att utveckla en trygg kunskapsskola för alla barn och ungdomar – en skola som sätter elevens nyfikenhet i centrum.

I Sverige pågår sedan flera år en målmedveten satsning på det livslånga lärandet. Den startar redan i förskolan och fortsätter genom grundskolan och gymnasieskolan hela vägen till universitet, forskning och vuxenstudier. Alla, inte bara några, har rätt att få det stöd och den uppmuntran som krävs för att kunna lämna skolan med de erfarenheter, de värderingar och den bildning som behövs för att möta framtiden och förverkliga drömmar.

Det var intressant att höra att Vänsterpartiet fick kritik för att de beskrev problemen i den svenska skolan. Jag tror att jag kommer att göra det minst lika mustigt som Vänsterpartiet gjorde. Mot bakgrund av min idé och min vision av den svenska skolan blir varje elev som lämnar skolan utan de kunskaper som är nödvändiga för vidare studier eller för det moderna arbetslivet ett misslyckande. Varje enskilt barn som vaknar med en orolig känsla i magen av att behöva gå till skolan och där möta de elever och kanske den lärare som mobbar och förtrycker är ett oroligt barn för mycket.

Det finns också andra problem. Fortfarande är det långt mycket vanligare att barn till föräldrar med studietradition går vidare till högskolan än att arbetarbarn gör det. Snedrekryteringen har minskat, men den finns fortfarande. Och fortfarande är 75 % av dem som studerar på tekniska program män, medan endast 25 % är kvinnor. På vård- och omsorgsprogrammet är det 10 % män och 90 % kvinnor. Om dessa stereotypa könssval i gymnasieskolan inte förändras tror jag att det blir omöjligt att skapa en jämställd arbetsmarknad i framtiden.

För mig som socialdemokrat är de här problemen oacceptabla och ovärldiga den svenska skolan. Det krävs politiska insatser, prioriteringar och reformer som förändrar och utvecklar skolan. Viktigast är naturligtvis att den grundläggande utbildningen i förskolan och skolan prioriteras och ges ökat stöd. Därför fortsätter regeringens miljardsatsning på personalförstärkningar i skola och fritidshem. Sammantaget ger denna satsning möjligheter att anställa tusentals fler lärare och andra experter i skolan.

Ytterligare resurser tillförs i år också Skolverket för uppbyggnad och förstärkning av inspektions- och tillsynsverksamheten. Detta har varit uppe i debatten tidigare. Den nya Myndigheten för skolutveckling har fått ett särskilt uppdrag och ska arbeta för att förbättra utbildningsvillkoren i socialt och etniskt segregerade områden – områden där många barn har flerspråkig och mångkulturell bakgrund. Nästa år kommer riksdagen att lägga grunden för framtidens gymnasieskola, och därefter reformeras skollagen.

Vi lever i en föränderlig tid. Nya möjligheter öppnar sig ständigt, men också nya problem och hinder uppstår. Samhällsförändringar ställer stora krav på både lärare, elever och föräldrar. Då är det viktigt att skolan är en spjutspets mot framtiden och förändras i takt med tiden. Därför måste vi politiker också våga förändra skolan. Vårt ansvar är att göra

skolan, som är barnens och lärarnas arbetsplats, till en trygg och utvecklande miljö, till ett kunskapens hus dit man längtar att komma tillbaka.

Under debatten har vi fått höra lite om de olika budgetalternativen. Det intressanta är att det finns så få alternativ redovisade. Det finns en enda gemensam borgerlig reservation, och det i en fråga som mer eller mindre är överspelad. Det finns inte en enda gemensam motion från oppositionspartierna. När man läser reservationerna och budgetförslaget ser man att de likt grenarna på en julgran spretar åt olika håll.

Det var betecknande att höra Centerpartiet säga att de inte är oroadе när det gäller att komma överens om en borgerlig skolpolitik om de vinner valet 2006. Men det intressanta med en sådan här debatt är att alternativen måste redovisas nu. Man kan inte vänta till efter valet 2006. Då är det för sent för människor att veta vilka olika alternativ de röstar om.

Dagens debatt har gett en del besked. Den har visat att Kristdemokraterna fortfarande håller på med ihåliga budgetsiffror, Folkpartiet fortfarande driver sin tes om en sorteringsskola och Moderaterna fortsätter att undvika att tala om vad skolpengen egentligen innebär. Varken Tolgfors eller Billström har svarat på någon av de frågor som ställts under debatten.

Jag tror att det är viktigt att syna den nationella skolpengen lite närmare och ställa en del frågor till Moderaterna. Den innebär nämligen den största budgetmässiga skillnad som vi kan se, men den innebär också den största ideologiska skiljelinjen när vi i kammaren talar om den grundläggande utbildningen.

Jag kan inte låta bli att tro att det lite grann ligger i den nya moderatledningens strategi att mörka frågan och inte berätta så mycket om de obehagliga förslag som kommer. Det är därför man skjutit fram hela reformen om en nationell skolpeng till att stegvis börja införas först från 2006. Eller också är förklaringen den som Östros var inne på tidigare, nämligen att Moderaterna inte ens själva vet hur den ska genomföras.

När man funderar på vad en nationell skolpeng skulle betyda är det betecknande att den inte klarar granskningen. Egentligen är det ju fråga om ett förstatligande av hela finansieringen av skolan. Det är ett gigantiskt förstatligandeprojekt och något slags experiment, väl i linje med de sovjetiska femårsplanerna, där en myndighet i Stockholm ska avgöra vad varje enskild elev behöver för stöd och hjälp för att klara de uppsatta målen.

Det är många frågor som uppenbarar sig. Hur många människor ska jobba på den statliga myndigheten som ska fördela pengar? Vilka kriterier ska gälla för att avgöra vilka som ska få pengar eller inte?

Vi har tidigare i debatten hört att vissa kommuner skulle kunna förlora uppmot 20 000 kr per elev. Överkalix kommun och Stockholms kommun är två kommuner som skulle kunna förlora 20 000 kr per elev genom att man inför en nationell skolpeng.

Det talas om valfrihet. Hur ökar valfriheten i Överkalix genom att kommunen förlorar 20 000 kr per elev? Hur förbättras studiemiljön och skolresultaten i Stockholm om Stockholms kommun skulle förlora 1 miljard kronor i statsbidrag som ska gå till skolan?

Det är klart att Moderaterna måste försöka att besvara och reda ut de frågorna i debatten. Jag ser fram emot en fortsatt diskussion.

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

Anf. 95 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Mikael Damberg säger att det finns de här i kammaren som säger att det var bättre förr. Så är det inte alls. Det var ett intressant anförande på det sättet att det lämnar öppet för en kort stunds historisk-ideologisk tillbakablick.

Det var liberaler och socialdemokrater från början av 1900-talet och fram till och med kanske andra världskriget som samarbetade väldigt mycket i skolfrågor. De gemensamma idealen vi hade då i de frågorna var att ge alla samma möjligheter till utbildning. Det gällde möjlighet till högre utbildning, yrkesutbildning, högskoleutbildning och gymnasieutbildning oavsett ekonomisk bakgrund.

Sedan går det en gräns vid 60- och 70-talet när Socialdemokraterna på något sätt påverkades väldigt kraftigt av den vänstervåg som rådde då. Det var inte längre fråga om att ge alla möjligheter till en bra utbildning. Då skulle man börja tricksa och släta ut skillnaderna mellan olika utbildningssystem för att det skulle få kallas att så många som möjligt fick den utbildningen.

Från början handlade det om att alla skulle få möjlighet att ta studentexamen. Men om nu inte alla vill eller kan ta studentexamen ändrar vi kraven så att alla kan det. Om de ändå inte tar studentexamen avskaffar vi studentexamen. Det var Socialdemokraternas grundfilosofi. Det gällde också betygen med det betygssystem vi fick med 1–5 i skalan och inget Icke godkänd. Om inte alla blir godkända avskaffar vi helt enkelt begreppen Godkänd och Icke godkänd.

Det är historiken. Enligt min mening är Socialdemokraternas problem att ni återigen har börjat blicka tillbaka till 70-talet alltför mycket. Det är en skolideologi som jag hade hoppats att vi skulle lämna.

Min enkla fråga är: Vilket är det största problemet i dag? Mikael Damberg erkände ju att det fanns problem. För mig är det att så många slås ut från gymnasieskolan i dag. Det är över 40 %.

Anf. 96 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Fru talman! Visst har vi socialdemokrater gjort upp med de socialliberala krafterna i svensk politik. Frågan är om det parti som vi gjorde upp med om utbildningspolitiken historiskt sett finns kvar på samma sätt som det fanns då.

Jag och många med mig hävdar att Folkpartiet har gjort en kraftig högersväng och förändrat sin syn på kunskap och bildning och därmed inte är den socialliberala kraft som Socialdemokraterna tidigare gjorde upp med i utbildningspolitiken.

Jag skulle mer än gärna välkomna en utveckling där vi återigen kunde hitta en form att samarbeta över blockgränserna med krafter som är socialliberala. Jag ser väldigt lite av det i Folkpartiets politik i dag.

Jag kan titta på de förslag vi har diskuterat här. Det gäller frågan om sänkta kunskapskrav för den halva grupp elever som väljer yrkesförberedande linjer.

Sedan när blev det socialliberalism att säga att hälften av en årskull inte är tillräckligt smarta för att klara de teoretiska ämnena? De eleverna behöver inte de teoretiska kunskaperna för att klara sig i yrkeslivet eller för vidare studier. Sedan när blev det socialliberal politik att sänka kunskapskraven för just den gruppen elever?

Sedan när blev det socialliberal politik att skära mest på vuxenutbildningen? Det är den utbildning som ger de elever som misslyckades i skolan eller kanske inte tog chansen i skolan en andra chans att komma igen. För mig är socialliberalism just tanken att ge människor både en andra och tredje chans att komma igen.

Jag ska svara på din fråga. Jag tycker att de största problemen ligger i de elever som inte kommer igenom skolan. Det gäller eleverna i grundskolan där grunden läggs. Men det gäller också de elever som inte får det stöd och den hjälp som de behöver i gymnasieskolan.

Det gäller alla de elever som i dag går på det individuella programmet. De får i vissa kommuner inte det stöd och den hjälp som de skulle behöva ha. Där måste vi förändra gymnasieskolan för att ge de eleverna en garanterad utbildningstid med större kvalitet i utbildningen.

Anf. 97 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Vi kan blicka tillbaka till den tid då det inte gick att samarbeta med Socialdemokraterna längre i skolpolitiken. Det var när Socialdemokraterna ändrade sig och lämnade visionen och idealet om en kunskapsskola.

Så var det inte på 30- och 40-talen. Arbetarrörelsen talade då mycket om behovet av litteratur, tekniska kunskaper och matematiska kunskaper. Det handlade om att ge alla människor det som tidigare bara hade varit ett privilegierat fåtals möjlighet att få.

Men sedan började man tricksa och sänkte kunskapskraven. Ni fortsätter den politiken i dag genom att ni fortfarande står för ett förslag där ni ska ta bort förkunskapskraven för att komma in på olika gymnasieutbildningar. Det kallar jag för att sänka kunskapskraven.

Däremot kallar jag det inte att sänka kunskapskraven att man vill ge de ungdomar som vill en mer yrkesinriktad eller praktikinriktad period efter grundskolan. Det gäller till exempel dem som är genuint intresserade av ett hantverk. Att man vill ge dem större möjligheter än vad de har i dag kallar inte jag för att sänka kunskapskraven. Det är att ge dem mer kvalificerade kunskaper inom de områden som de är intresserade av och engagerade i.

Jag instämmer i det Mikael Damberg säger. Det största problemet är de som slås ut i grundskola och gymnasieskola. Det är bara det att det är så väldigt många som inte har en färdig gymnasieutbildning. Det börjar närma sig hälften. Därför tycker jag att Socialdemokraterna och Mikael Damberg borde ändra spår i utbildningspolitiken.

Anf. 98 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Fru talman! För att kontra tror jag att Folkpartiet skulle tjäna väldigt mycket om det ändrade spår och sökte sig tillbaka till sina socialliberala rötter. Då tror jag att vi skulle ha mycket att samarbeta om.

Att hävda att några partier i den här kammaren inte skulle vilja att skolan förmedlar kunskaper känns som ett lite för lågt debattknep. Jag tror att alla partier i kammaren är engagerade för att ge elever de bästa möjliga kunskaper som finns.

Däremot är det intressant när man säger vilka som ska prioriteras i utbildningspolitiken. Här hamnar Folkpartiet i ett problem när man säger att man ska prioritera de elever som har det lätt för sig och inte behöver

extrastöd. Man säger: Vi prioriterar de elever som vill studera och väljer teoretiska utbildningar före de elever som väljer praktiska inriktningar.

Det blir en uppdelande effekt som gör att man begränsar de elever som väljer praktisk inriktning och deras framtidsmöjligheter ganska abrupt. Om man dessutom parar det med en kraftig nedskärning av vuxenutbildningen blir det som Thomas Östros sade ett ganska hårt skolsystem som växer fram. Här tror jag att Folkpartiet måste fundera.

Lägg sedan därtill Folkpartiets förslag där man på något sätt ska komma överens med Moderaterna om den nationella skolpengen, även om jag kan ge heder åt Folkpartiet för att ni säger att det inte ska vara en enhetlig skolpeng eftersom 25 % av pengarna ska delas ut efter behov. Hur detta ska ske och vilken myndighet som ska ansvara för det sparar jag till nästa debatt, men jag återkommer gärna till ämnet.

Anf. 99 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Damberg talade inledningsvis om att vi drömmer oss bakåt. Vilka av oss politiker är det som drömmer oss bakåt i tiden? Det jag och företrädare för de andra borgerliga partierna har framfört i dag är visioner för framtidens skola. Vi vill förändra den socialdemokratiska skolan.

Vi vill till exempel ha mer uppföljning och utvärdering. Det är viktigt för en bra skola och en garanti för en likvärdig undervisning. Under 2001 och 2002 genomfördes granskningar i 40 kommuner. Det är inte alls tillräckligt. Det har också regeringen insett. Den har gett Skolverket 5 miljoner för att öka inspektions- och tillsynsverksamheten. Men 5 miljoner är en droppe i havet. Det behövs mer resurser. Därför vill vi införa ett kvalitetsinstitut för att ge kommunerna stöd i kvalitetsarbetet. Är inte det en bättre uppföljning än dagens när Skolverket ska utföra den? Det skulle jag vilja ha en kommentar till.

Sedan kritiserar Damberg att vi har en gemensam reservation till dagens betänkande.

Men titta till exempel på det vi hade förra året – hur många gemensamma hade vi inte då? Titta sedan framåt, håll det i minnet och se hur det kommer att se ut! Det är många frågor som vi driver gemensamt.

Vi lade våra budgetar efter att regeringen hade lagt sin budget i höstas. Hade det varit omvänt hade naturligtvis vi haft en gemensam budget, och s, v och mp hade haft förslag spretande åt olika håll. Så fungerar det.

En annan fråga som jag skulle vilja lyfta upp som inte har diskuterats speciellt mycket i dag är föräldrarnas delaktighet i skolarbetet. Vi har i vår motion skrivit att vi vill ha en utökad lokal makt i skolan, en lokal makt där föräldrarna och eleverna är delaktiga, där man gör kunskapskontrakt för att stärka föräldrarnas roll i skolan i samarbete med personal och elever och där vi vill ha lokala skolstyrelser. Jag skulle vilja höra hur Mikael Damberg ser på den vinklingen.

Anf. 100 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Fru talman! Jag delar inte riktigt uppfattningen att det som har beskrivits i den här budgetdebatten är en gemensam borgerlig vision om svensk skolpolitik. I så fall har jag lyssnat väldigt ouppmärksam. Det jag tycker att den här debatten visar, vilket vi verkligen undrar över, är de

oerhört många förslag och åsikter som ni har. Läser man reservationerna och era motioner ser man att där finns väldigt lite av gemensamma tag.

Du nämner själv det oberoende kvalitetsinstitut som ska skapas. Ni är inte ens överens om det. Kristdemokraterna har en annan lösning och tycker att Skolverket ska sköta det. Förra året inför valet hade ni en gemensam uppfattning om betygssystemet i den svenska skolan. Nu finns inte heller det kvar, för Moderaterna har hoppat av och säger att det ska vara tio betygssteg i stället. Inte ens på de punkter där ni var överens inför valet är ni överens nu.

Jag skulle kunna ta exempel på exempel där ni har olika uppfattningar. Moderaterna och Folkpartiet vill förstatliga finansieringen av skolan genom att ha en nationell skolpeng. Ni och Kristdemokraterna vill inte det. Kristdemokraterna vill ha kvar Skolverket. Det vill inte ni andra. Centerpartiet och Kristdemokraterna anser att de öronmärkta pengarna ska gå till kommunkassan, medan Folkpartiet vill kunna använda Wärnerssonpengarna till lärarlöner. I Moderaternas budgetmotion har jag kommit fram till att Moderaterna är det enda parti som stöder Wärnerssonpengarna. Det var en annorlunda kursändring från Moderata samlingspartiet inför årets budgetarbete. Det finns inte en enhetlig syn på skolan eller finansieringen.

Avslutningsvis vill jag säga att lokal makt är väldigt bra. Jag delar den uppfattningen. Jag tycker att vi ska gå vidare med det försök som har inletts med lokala skolstyrelser. Jag tycker att vi ska permanenta det – frågan är när. Men även här har ni Folkpartiet emot er, som inte tycker att det är bra med lokala skolstyrelser.

Anf. 101 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Mikael Damberg har inte sett någon gemensam borgerlig politik i dag. Nej, men det är alltid så i en debatt. Man lyfter fram lite olika frågor. Mikael Damberg har inte lyft fram samma frågor som de andra s-förespråkarna. Man tar olika bitar för att ge information om så mycket som möjligt.

När vi jobbar inför kommande val vill varje parti profilera sig. Så är det med samarbetspartierna och regeringen också, att varje parti vill framhålla sin speciella nisch, för att låta folket avgöra vad de vill ska komma fram. Det är inte alls en märkvärdighet i politiken. Det märkliga är möjligen att vi borgare alltid måste ha allting gemensamt. Men då skulle vi inte behöva fyra olika partier. Det där faller på sitt eget grepp.

Jag blir väldigt glad när jag hör att Mikael Damberg talar väl om lokala skolstyrelser. Jag kommer själv från en kommun som var föregångare med det här, Sundsvalls kommun, där vi införde den lokala skolstyrelsen 1991. Trots att det är Socialdemokraternas lokala skolplan, blev jag så glad när jag läste att det står som en självklarhet: För att öka alla föräldrars delaktighet i skolans verksamhet ska flexiblare samarbetsformer utvecklas gemensamt av föräldrar och personal vid alla skolor. Grundskolans lokala styrelser och förskolans föräldraråd ska utvecklas vidare.

Det känns så skönt och så tryggt, och jag vet att det fungerar bra. Jag vet till och med att när regeringen kom med det här försöket sade skolorna i Sundsvall: Vadå? Vi har ju kommit längre! Jag hoppas få se det i framtiden.

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

Anf. 102 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Fru talman! Jag ska verkligen ge Sellén rätt i att Sundsvall var först och har kommit längre. När jag var ordförande i Socialdemokratiska ungdomsförbundet använde vi Sundsvall som den stora modellen när vi försökte bryta mark i andra kommuner, för att ge elever, föräldrar och lärare möjlighet att påverka lokalt genom lokala skolstyrelser. Jag tror att det är ett väldigt viktigt försök.

Det speglar också våra partiers gemensamma uppfattning, att vi tycker att det ska finnas ett stort lokalt inflytande över skolpolitiken.

Jag kräver inte att ni borgerliga partier ska skriva ihop er om varenda fråga, men det är intressant att veta åt vilket håll det kommer att tippa. Frågan om en statlig finansiering av hela skolpolitiken och en nationell skolpeng som ska vara enhetlig för hela landet är en gigantiskt viktig fråga, om vi vill behålla det lokala inflytandet över skolan, men också vilken riktning svensk skolpolitik kommer att ha i framtiden.

Då är det viktigt för väljarna att veta: Kommer Centern att stödja det eller inte? Kommer man att släppa det därför att man är i minoritet i det borgerliga blocket gentemot Moderaterna och Folkpartiet?

Jag tycker att det är viktigt att vi för sådana ideologiska diskussioner, också om det borgerliga alternativet i svensk skolpolitik, även om jag hoppas att det inte blir verklighet.

Anf. 103 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Makten och överheten fick ett ansikte när Mikael Damberg stod här och talade – den passiva överheten som vet bäst. Jag blev faktiskt förvånad. Fru talman! Jag trodde att Mikael Damberg hade lämnat det här SSU-tugget bakom sig.

Som vanligt ägnar sig socialdemokratin i denna debatt åt att fiska i olika vattendrag samtidigt. Å ena sidan står det en socialdemokratisk ledamot här och talar om hur illa ställt det må vara ute i den verklighet som socialdemokratin administrerat fram, regerat fram och regerat sönder under så många år.

Å andra sidan står i nästa sekund en företrädare för stödpartiet Vänsterpartiet och ägnar hela sin talartid åt att berätta om hur förfärligt det är i det här samarbetet, eftersom Vänstern tydligen inte får igenom sin politik – hade Vänstern fått igenom sin politik hade verkligheten sett annorlunda ut. Vänsterpartiet var väl ändå inte nöjd med den verklighetsbeskrivning de själva gav?

Miljöpartiet är inte ens här, och vi vet inte vad de tycker och tänker.

I detta ställer sig alltså Mikael Damberg här och talar om olika saker, som om allt vore gott och väl, frid och fröjd, som om det inte fanns någon utslagning, som om det inte fanns något klassamhälle, som om det inte fanns någon otrygghet eller som om det inte fanns några brister i kunskapssamhället.

Till detta kommer socialdemokratins alla svek av vallöften. Förra året talade socialdemokratin om alla tusentals människor som skulle få jobb inom skola och barnomsorg om socialdemokratin fick regeringsmakten igen. Av det har intet blivit. Det börjar faktiskt bli lite skämt, detta valflask från förra året som socialdemokratin inte har infriat.

Fru talman! Det vore oerhört hedersamt av Mikael Damberg att ge en del besked här i dag och inte bara måla upp myter.

Anf. 104 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Fru talman! Det är många bilder, och många ansikten har trätt fram för Torsten Lindström i dagens debatt. Jag är ett av dem. Jag får stå för det.

Det intressanta är beskrivningen av Kristdemokraternas förslag. I finansutskottets betänkande har man gjort en ganska träffande beskrivning av de inlägg som har gjorts här tidigare. Kristdemokraterna är fruktansvärt tydliga om de reformer man utlovar, men väldigt luddiga om de pengar som utlovas.

Man kan knappast beskylla vare sig Vänsterpartiet, Socialdemokraterna eller Miljöpartiet för att inte ta ekonomiskt ansvar eller för att inte genomföra de reformer som vi har lovat. Vi gör det stegvis när vi har pengar till det. Det kommer vi att göra, även de reformer som ännu inte är genomförda den här mandatperioden.

Man kan läsa om effekterna av Kristdemokraternas budgetförslag i finansutskottets betänkande. Enligt finansutskottets mening utmärks Kristdemokraternas budgetalternativ ”av en svagt underbyggd finansiering. Regeländringar som syftar till att öka utgifter och minska skatter är sålunda tämligen väl specificerade medan regeländringar avsedda att minska utgifter eller öka inkomster ofta är mycket otydliga.” Skarpt formulerade budgetförslagningar förutsätts ”bli finansierade genom vagt formulerade besparingar som i några fall dessutom framstår som i praktiken ogenomförbara”.

Det sammanfattar väl lite grann Kristdemokraternas hållning även på utbildningspolitikens område.

Anf. 105 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Socialdemokratin gick förra året till val på att satsa på skolan och barnen. Sedan dess har socialdemokratin lagt fram förslag om och beslutat om fördyringar av statens verksamhet med 30 miljarder kronor under 2003 och 2004.

Ändå ser vi inte röken av de personalförstärkningar som socialdemokratin gick till val på. Det visar att de löften som fästs ut i valrörelserna inte ens är dugliga och gångbara efter valdagen. De faller så fort valdagen har varit. När Mikael Damberg verkligen får chansen att påverka och driva frågorna så blir det minsann inga personalförstärkningar.

Jag förstår, fru talman, att det då blir väldigt enerverande för Mikael Damberg att konstatera att Kristdemokraterna år in och år ut satsar mer pengar än vad regeringen gör på den mjuka verksamheten och på kommuner och landsting. Inför 2004 handlar det om 2 miljarder kronor.

Det som jag också verkligen förstår irriterar Mikael Damberg som maktens företrädare, fru talman, är att vi från Kristdemokraterna ogillar myndigheter som inte behövs. När regeringen och stödpartierna väljer att lösa vartenda problem med en ny myndighet, ett nytt projekt, en ny delegation och nya pengar så vill vi kristdemokrater något annat. Vi lägger makten där den hör hemma – ute i verkligheten och ute i verksamheten hos människor. Vi är inte intresserade av nya centralstyrda myndigheter som tycker, tänker och odlar fram olika centralstyrda projekt. Det var därför, fru talman, som vi avvisade myndigheten för skolutveckling. Vi ser det snarare som att utveckling ska växa fram hos de professionella,

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

hos barn och hos föräldrar ute i den lokala verkligheten utifrån de förutsättningar som finns där.

Men det är klart, fru talman, att om man har regerat så länge som socialdemokratin så tror man att lösningen på alla problem är myndigheter. Det kanske är dags att börja fundera över andra lösningar.

Anf. 106 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Fru talman! Det är svårt att diskutera när man far så lätt fram med sanningen i debatten. När ni säger att Kristdemokraterna inte har sett röken av Wärnerssonpengarna eller de riktade statsbidragen så måste det innebära att ni själva inte läser de handlingar eller betänkanden som vi behandlar framför oss på bordet. Förra året anställdes i runda slängar 3 000 fler lärare i svenska skolor tack vare de riktade statsbidragen. Vi ser nu att personaltätheten ökar både i grund- och gymnasieskolan. Det finns i betänkandet framför dig. Det är bara att läsa innantill!

Jag kan förstå att ni vill kritisera regeringen, men gör det inte på den här punkten. Ni vill ju använda de här pengarna till vad som helst i den kommunala kassan. Ni kanske vill ge samma besked i den här debatten som Centerpartiet gjorde tidigare, det vill säga att alla pengar som ni riktar till kommunerna ska gå till skolan. Hela den skolsatsning som vi har riktat till kommunerna vill ni alltså släppa helt fri – och då kommer varenda krona att gå till skolan. Jag tror inte att det blir på det sättet, och då tappar ni era argument om att anställa fler människor i skolan under de närmaste åren.

Det är samma resonemang som när du är lite ovarsam med sanningen. Tidigare i debatten fick man intrycket att Kristdemokraternas representant hade läst alla remissyttranden när det gäller Gymnasiekommittén. Det var speciellt fyra stycken – av de 350 remissyttranden som finns – som det hänvisades till och som var kritiska till Gymnasiekommittén. Tre av de fyra citerade hade inte något direkt med utbildningspolitik att göra, men det spelar ingen roll. Det intressanta är att läsa vad Kristdemokraterna egen ledamot har skrivit. Det föreföll ju som om han var helt emot Gymnasiekommittén.

Men han skriver: Den vidareutveckling av gymnasieskolan som Gymnasiekommittén 2000 har arbetet med är ett positivt försök till förändring. Gymnasieskolan är fylld av ambitiösa elever och engagerad personal. Jag ser därför nya möjligheter med visionen om förstärkning av elevernas successiva val. Här finns stora möjligheter att underlätta skolans arbete. Breda ingångar har också ett berättigande. Principen att utbildning till specialiserade yrken sker i arbetslivet är rimlig. Förutsättningar i direktiven stärker samverkan med arbetslivet och ger ett ökat inslag av utbildning och lärande i arbetslivet – något som vi kristdemokrater har efterlyst under lång tid.

Det var inte riktigt så det lät tidigare när vi talade om Gymnasiekommittén.

Anf. 107 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag ska inte bli alltför personlig, men jag kunde inte låta bli att reagera lite när Mikael Damberg sade att han var den första som tog examen i sin familj. Men din far blev ju både partikassör och gene-

ralkonsul, så det går ju uppenbarligen ganska bra fast man inte har en formell akademisk behörighet eller examen.

Det riktigt stora problemet i dagens skola är toppstyrningen inom politiken. Det är det som leder till de stora problemen i skolan. Vi har en total likriktning på många områden, och det måste vi ändra på när det gäller skolans styrning. Vi har ingen allmän valfrihet, vilket vi moderater förespråkar. Detta är ett mycket stort problem. Om människor inte ges möjligheten att välja skolform så kommer vi till slut i ett läge där man bara väljer det som kommunen och politikerna anpassar åt en.

Slutligen finns naturligtvis också skillnaden mellan kommunerna. Mikael Damberg har vid flera tillfällen i sina anföranden tagit upp den här frågan. Om man tittar på hur det ser ut i landet så ser man att det kan skilja ganska mycket mellan olika kommuner. Mellan Malmö och Lund, som ligger 20 minuter med tåg från varandra, skiljer det mellan 6 000 och 8 000 kr i vad varje elev erhåller per termin. Det är ganska allvarligt.

Eftersom du nu har stått här och talat så mycket om vårt förslag om den nationella skolpengen, som ju skulle leda till att vi botar alla de problem som jag nyss har räknat upp, så är min fråga: Vilket är det socialdemokratiska alternativet – att fortsätta som vi har hållit på?

Anf. 108 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Fru talman! Man blir lätt ironisk när man funderar över att toppstyrning inom politiken skulle vara det stora problemet på skolans område. Det får man höra från en representant som föreslår att hela finansieringen av skolan nu ska toppstyras av en statlig myndighet eller ett statligt verk som ska sitta och individuellt bedöma hur stort behov av stöd eller hjälp varje elev har. Ni vill ju inte bara ha en enhetlig skolpeng, ser jag när jag läser era motioner. Tolgfors har skrivit i sin motion att det kan vara bra att utdela morötter till de skolor som är bättre, men också att det ska finnas något slags krispengar till de skolor som har det dåligt ställt. Då måste ju någon sitta och bedöma det! Tidigare i debatten sades det i ett replikskifte att man måste kunna se enskilda individer. Men vilken statlig myndighet ska sitta och se de här enskilda individerna?

Vi har ett annat system i dag, som jag tycker är långt mycket bättre och effektivare än detta. Det utjämnar förutsättningarna mellan olika delar av landet och ger lokala kommunpolitiker möjlighet att prioritera resurser – långt mycket mer än det som kan ske bara genom att de handikappade får en extra peng från Moderaterna när de har stora problem.

Det som gäller i verkligheten, utanför den här byggnaden, när man besöker skolor är att det inte bara är skillnad på kostnaden mellan olika kommuner, utan skillnaderna är gigantiskt stora mellan olika skolor också inom kommunerna. För Moderaterna kanske det är ett problem, men för mig är det viktigt att det är på det sättet. Jag vet nämligen hur svårt en del skolor i segregerade bostadsområden har att kunna leverera och förmedla den kunskap som deras elever har rätt till om man inte har möjlighet att sätta in extra resurser. Det omöjliggörs med ett system med central nationell enhetlig skolpeng.

Kan du svara på frågan: Vem ska fördela pengarna? Hur går det till om man tycker att ens skolpeng inte räcker till och att man behöver extra stöd och hjälp därför att man är lite långsammare i matte? Vart vänder

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

man sig då? Är det Skolverket eller en nyskapad myndighet som ska sköta detta?

Anf. 109 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Det är ganska fantastiskt att lyssna på Mikael Damberg av flera olika anledningar. Visst – jag kan gå med på att det är svårt att fördela pengar på rätt sätt så att varje elev erhåller de resurser som gör att var och en kan få bygga sin egen bästa dröm. Men är det ett argument för att avstå från att göra fördelningen? Vad du står och säger är ju egentligen bara att det är bättre att kommunpolitikerna sitter och gör fördelningen än att Skolverket eller någon annan kompetent myndighet sysslar med det.

I den bästa av världar sitter naturligtvis inte några politiker och gör bedömningen. Men om den ska göras så ska den göras av människor som arbetar efter objektiva kriterier och inte kommunpolitiker som i dag styr och ställer. Dessutom är de – vilket du vid flera tillfällen har glömt bort att nämna – i stor utsträckning bundna av vad vi säger i den här kammaren. De är uppbundna av statsbudgeten, så det finns egentligen ingen frihet i det systemet.

Mitt svar på den fråga som du ställer är naturligtvis att vi alltid måste arbeta på ett sätt som gör att vi kan finna de objektiva bästa kriterierna. Vi måste alltid försöka utforma detta på ett sätt så att vi verkligen tillfredsställer varje elevs behov. Men att avstå från att göra det – vilket ni gör implicit i det som du säger – kan vi aldrig gå med på från moderat sida.

Anf. 110 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Fru talman! Det är precis tvärtom. Jag menar att man på en central myndighet i Stockholm, i Gävle eller var den nu ska placeras omöjligtvis kan ha prövningen, bedömningen och kontrollen av vilka skolor som behöver extra resurser och frågan om var man har tio elever som det går lite långsammare för och som behöver extra stöd och hjälp. Det blir en sovjetisk centralbyråkrati in absurdum om enskilda statstjänstemän ska sitta och försöka förstå vilka behov de över en miljon eleverna på de 5 000 skolorna har i landet. Ska de avgöra vilka behov en elev har och vilken peng och stöd varje elev ska få?

Jag tror att det är feltänkt. Det är därför jag kritiserar det och det är därför jag frågar vilka de objektiva kriterier är som du talar om och som ska gälla för fördelningen av pengarna. Du säger att det är svårt att fördela pengarna. Ja, men hur ska det gå till? Ni har en gigantisk summa pengar avsatt i er budget för att inleda systemet. Jag trodde att ni hade tänkt på det här. Men det kanske ni inte har gjort.

Jag tror att resultatet av en enhetlig nationell skolpeng blir orättvisor. Det blir dels orättvisor mellan kommuner – det har varit uppenbart i debatten tidigare – dels orättvisor mot de elever som behöver extra stöd och hjälp men som inte kommer att få det därför att skolpengen är satt i Stockholm eller Gävle eller någon annanstans.

Anf. 111 Statsrådet LENA HALLENGREN (s):

Fru talman! Det har snart gått ett år sedan vi senast diskuterade det livslånga lärandet, utbildning och kunskap och hur vi på bästa sätt kan

och vill använda statens samlade medel. Trots att Moderaternas krav på barnskola består, att Kristdemokraternas skepsis mot förskolans läroplan upprepas och att Folkpartiets ambivalens inför maxtaxan fortsätter har en hel del hänt.

Jag ser fram emot att diskutera det första steget på det livslånga lärandet – vi har varit inne på många andra delar av det livslånga lärandet. Regeringens arbete för de minsta barnen har framför allt handlat om att fokusera på förskolans kvalitet. För mig som socialdemokrat är det självklart att vi, när vi diskuterar kvalitet, talar om alla barn. Därför har vi med tre olika reformer sänkt avgifterna i förskolan, gett barn till arbetslösa och föräldralediga rätt att delta i förskolans pedagogiska verksamhet och gett alla fyra- och femåringar, som så önskar, rätt till avgiftsfri pedagogisk verksamhet under minst tre timmar om dagen. Det ökar tillgängligheten, och det innebär att alla barn i Sverige – de som vill det, de som önskar det och de som har behov av det – har rätt att delta i förskolans verksamhet.

Varför maxtaxa? Hur många gånger ska vi älta detta? Det kan man verkligen fundera på. Ibland låter det som att det är pengar i plånboken som betyder allt. Jag tycker att vi ska vara klara över att ett par tusen i månaden är väldigt mycket pengar för de flesta barnfamiljer. Det är ingen försumbar diskussion. Det vore intressant om alla de som fortfarande tycker att maxtaxan är en reform som styr över barnfamiljerna kunde tala om hur mycket man då ska betala för barnen i förskolan. Är det 3 000, 4 000 eller 5 000? Ni får gärna begära ordet och tala om var smärtgränsen går.

Nu är det 1 260 kr i månaden. Det är mycket pengar redan i dag. Jag ser fram emot att vi under kommande mandatperiod har möjlighet att minska den summan ytterligare, men detta är ett bra steg på vägen.

Jag har hört många i debatten som säger: Ja, men det här har ju lett till större barngrupper, till minskad personaltäthet och till ökade vistelse-tider. Det är nästan så att man undrar om barnen någonsin befinner sig i några andra lokaler än i förskolans.

Skolverket har gjort gedigna rapporter – det handlar om hundratusen föräldraenkäter. De har gjorts en gång och kommer att göras två, tre, fyra, fem gånger, så många gånger kommer kammaren att få möjlighet att ta del av Skolverkets utvärderingar. De visar att personaltätheten inte har minskat. De visar att barngruppernas storlek inte har ökat. De visar att vistelsetiden inte har ökat på grund av maxtaxan.

Vi är väl alla som sitter här plågsamt medvetna om det 90-tal vi har gått igenom. Det har kostat pengar för var och en, för stat och för kommun. Det har kostat för enskilda barnfamiljer, och barnen har också fått betala med större barngrupper i förskolan. Att vi ska komma till rätta med det är någonting som vi måste sätta allra högst på dagordningen. Men barngruppernas storlek har inte ökat ytterligare på grund av maxtaxan, och personaltätheten har inte minskat med anledning av maxtaxan. Ett skäl till det är de 500 miljoner kronor, som kallas kvalitetspengarna, som har fördelats till kommunerna. De har lett till nästan 2 000 nyanställda, och till det kommer många som har fått del av ökad kompetens.

Det är en del av kvaliteten, att alla barn som finns i förskolan får ta del av den pedagogik som finns och av den trygghet som andra vuxna kan innebära. För många barn, de allra flesta barn, hoppas och tror jag att

det är allra tryggast att vistas hos föräldrar och familj, men man ska vara medveten om att för en del barn kan timmarna i förskolan vara en stund av lugn och ro och trygghet.

När man ser vad man faktiskt har kunnat uträtta med gemensamma medel är jag väldigt glad och stolt över att vi har använt drygt 5 miljarder kronor just till de yngsta, till våra barn, till det första steget på ett livslångt lärande. Det tror jag är en grundläggande förutsättning för att vi ska lyckas med allt det andra som vi har diskuterat i kammaren under hela förmiddagen.

Vi ska ha en förskola som är väl fungerande, som har en hög pedagogisk kvalitet och tillräckligt med vuxna som kan stå för den trygghet och kvalitet i barnens vardag som läroplanen föreskriver. Därför är det viktigt att vi har kontroll på hur stora barngrupperna är, att vi inte bara står här och säger att vi har besökt var sin förskola någonstans i Sverige och sedan talar om hur många barn det var på den förskolan. Vi måste ha bättre kontroll och statistik över hur stora barngrupperna faktiskt är.

Det är inte på något sätt ointressant, eftersom det sägs i debatten att barngrupperna har blivit så stora och att det är en sådan otrygg verksamhet. På regeringens uppdrag har därför Skolverket utvärderat barngrupperna, och statistiken visar att barngrupperna ökade fram till 1996. Sedan har de stabiliserats på en för hög nivå. Där befinner vi oss alla i dag med gemensamma stora utmaningar.

Torsten Lindström ska få svar på sin fråga direkt. 6 000 fler förskollärare, barnskötare och andra vuxna ska tillföras kommunerna med början 2005. Jag tror egentligen inte att det finns någon i den här kammaren som tror att vallöften verkställs den 22 september, dagen efter valet. Vi är väl alla medvetna om att de ska verkställas. Ekonomin ska vara i balans.

2005 ska resurserna börja utbetalas till kommunerna. Jag vet att det är efterlängtade pengar, och jag är helt övertygad om att de kommer att bidra mycket positivt till förskolans verksamhet. Jag hoppas också att det ska ge en tydlig signal till våra kommunpolitiker att komplettera med egna satsningar, eftersom det i stor utsträckning faktiskt är en kommunal verksamhet.

Men kvalitet gäller inte "bara" barngruppers storlek och personalitet. Det handlar också om att alla barn får lära och att de får behålla nyfikenheten i utbildningssystemet. Det handlar om att flickor och pojkar får utveckla sina personligheter, att vi stöder alla de barn som växer upp med mer än ett språk, att all personal är välutbildad, att kvalitetsarbetet är systematiskt och att det är möjligt för föräldrar som vill att ta del av det.

En orättvisa som består handlar just om pojkar och flickor i förskolan. Jag menar att pojkar och flickor måste få växa upp utan att begränsas av omvärldens förutfattade meningar eller fördomsfulla synsätt som det många gånger handlar om. Det handlar inte om att flickor ska bli pojkar eller tvärtom. Det handlar om att såväl vuxna som andra barn måste respektera flickor och pojkar som de individer de är för att de ska ha förutsättning att utvecklas utifrån alla de potentialer de besitter.

Läroplanen säger också att förskolan aktivt ska motverka traditionella könsmönster. Samtidigt säger personalen att det är detta område i värdegrunden som man känner allra störst osäkerhet inför. Vi har helt klart mycket att göra. Därför har regeringen tillsatt en delegation som under

två och ett halvt år med 12 ½ miljoner kronor ska lyfta fram goda exempel, fördela medel till jämställdhetsprojekt, samla forskning och kunskap och också påverka lärarutbildningen. Man ska på olika sätt uppmärksamma frågan, så att vi åtminstone börjar där jag menar att mycket av värderingarna faktiskt grundläggs.

Personalen i förskolan har gjort svensk förskola till vad den är i dag: unik och respekterad i omvärlden. Utbildningen för att arbeta i förskola i dag är betydligt längre än vad den tidigare var, och ambitionerna att rekrytera förskollärare är höga. Samtidigt har vi en lika stor yrkeskår, nämligen barnskötarna. De har inte varit föremål för någon nationellt fastlagd utbildning på mycket länge, vilket är en brist. Ska vi upprätthålla kvaliteten i förskolan måste alla som jobbar med våra barn ha utbildning, kompetens, status och respekt. Därför har Skolverket fått i uppdrag att utforma en nationell kursplan för en ettårig påbyggnadsutbildning till barnskötare. Den ska vara så flexibel att den kan svara mot de varierade utbildningsbehov som finns i denna yrkesgrupp.

I ett samhälle där kunskap och kompetens värderas allt högre ökar också kraven på den enskilde, som medborgare, förälder, konsument, anställd och företagare, att regelbundet förnya och bredda sina kunskaper. Det sägs att min generation kommer att få byta jobb sju gånger i livet. Det säger också någonting om vilka behov vi har av vidareutbildning, omskolning och möjlighet att komma igen. Det är behov som man har för att man vill byta jobb, för att man måste byta jobb eller för att man vill skaffa sig den där gymnasiekompetensen, som behövs för att man ska känna sig mer självsäker och för att man inte ska ha en alltför lång uppförsbacke om den dagen kommer.

Många vuxna har tagit vara på den här möjligheten, men alltför många har avstått, av olika skäl. Man har inte råd att leva på studiemedel. Småbarnsföräldrar har kanske svårt att lämna hemmet. Andra bor långt från studieorten. Andra är beroende av kontakten med arbetsplatsen och får inte möjligheten att kombinera detta med ett förnyat lärande. En del avskräcks bara av tanken på sin egen tidigare skoltid.

Kunskapslyftet gav närmare 800 000 människor en chans att skaffa sig just grundskolekompetens och gymnasiebehörighet och därmed en möjlighet att byta arbetslöshet mot meningsfulla studier.

I dag är läget på arbetsmarknaden annorlunda. I takt med att samhället förändras måste också samhällets insatser för vuxna som vill läsa förändras. Vi måste utgå från vars och ens behov. Allas behov är olika. Hur ska man lära sig? Vad ska man lära sig? I vilken takt ska man lära sig? I Växjö till exempel läser verksamma barnskötare på distans till förskollärare. Det är ett mycket gott initiativ.

Vi måste också nå dem som är allra svårast att motivera för en utbildning. Det handlar om rekryteringsbidraget som ska locka dem som befinner sig långt bort och som kanske inte alltid har de ekonomiska förutsättningarna. Det handlar om möjligheter att validera kunskaper och utbildning som man har skaffat sig i sitt arbete på andra håll i samhället. Det handlar också om människor som kommer med yrkesutbildning från ett annat land.

Vi måste ta fler steg mot ett kunskapssamhälle för alla med möjlighet att komma igen. Då måste vi satsa på alla delar av det livslånga lärandet.

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

Anf. 112 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Det handlar om det livslånga lärandet. Kostnaden i förskolan är låg, berättar Lena Hallengren. Så är det. Det är därför föräldrarna väljer att placera barnen där. Det är naturligt. Men det är väldigt frustrerande för de föräldrar som hellre skulle vilja vara hemma med sina barn och kunna få en barnpeng som vi i Centerpartiet föreslår. Många känner att det är viktigt för barnen att få vara hemma i en lugnare miljö eftersom vi har en förskola med väldigt många barn, vilket även statsrådet intygar.

Det är också väldigt frustrerande för kommunpolitikerna med maxtaxan eftersom den är underfinansierad med 1–1,5 miljarder, som jag sade tidigare här i en debatt. Det är inte lätt för fattiga kommuner att hosta upp de pengarna. Då blir det ännu större barngrupper och ännu färre vuxna bland barnen. Man har inte ekonomiska möjligheter att anställa fler. Dessutom är det i dag oerhört svårt att få tag i utbildad personal.

Hur vi ska klara av 6 000 nya förskollärare 2005? Hur ska vi hitta utbildad personal när vi inte sätter i gång att utbilda dem? Det tar ju några år att utbilda. Det måste prioriteras. Det skulle jag vilja få en förklaring till.

Folkhögskolorna har också en viktig roll i det livslånga lärandet. Det har inte nämnts något om dem i dag. Jag tror att de kommer att få en stor funktion att fylla i framtiden eftersom vi har så många som lämnar skolan utan godkända betyg. Då är folkhögskolornas pedagogik ypperlig. Det finns i dag 147 folkhögskolor, varav 22 startade efter 1991. Efter 1991 har man inte fått mer pengar, vilket gör att det är problem med ekonomin för folkhögskolorna. Jag skulle vilja höra statsrådets syn på det.

Anf. 113 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Om maxtaxan inte är taket, om det inte är rätt väg att gå utan vi ska gå någon annan väg, vore det intressant att få höra från Birgitta Sellén och Centerpartiet hur höga avgifterna skulle kunna bli. När vi talar om skolan är det ingen som säger att kvaliteten skulle kunna bli bättre om vi tog 1 500–2 000 kr i månaden, att vi då skulle få mycket bättre kvalitet. Den debatten hör jag sällan. Jag har svårt att se varför det handlar om just barnfamiljerna med alla kostnader som det innebär att ha barn, med den låga lön som man har i början av arbetslivet då man ska skaffa bostad och mycket annat. Samtidigt ska man inte bara betala skatt som alla invånare utan också betala 3 000–4 000 för att veta att kvaliteten i förskolan är bra. Vi måste kunna begränsa avgiften för den enskilda barnfamiljen och samtidigt jobba med ökad kvalitet i förskolan.

Jag kan påbörja den diskussion som jag är övertygad om kommer att fortsätta, inte minst från kd. De talar om barnpeng och vårdnadsbidrag. Jag har full respekt för att det är en politisk inriktning, en ideologisk uppfattning. Man tycker att framför allt mammorna, som det slutar med, ska vara hemma med barnen. Men till vilken ersättning? I vilken annan del av välfärdssystemet säger vi att den som inte är så mycket sjuk skulle kunna få ut lite pengar och använda dem till det de vill? Eller frågar om den som inte ens har barn verkligen ska betala till förskola och skola?

Vi har en gemensamt finansierad förskola. Det är inte fråga om vem som bäst tar hand om barn. Vi vet alla att det är en läroplan som styr förskolans verksamhet. Det är en kombination av omsorg och pedagogik. Det är en verksamhet som det är positivt att barn får del av. Att alla barn måste gå där är verkligen en sanning med modifikation med tanke på den generösa föräldraförsäkring som finns i Sverige i dag.

Prot. 2003/04:45
9 december

*Utbildning och
universitetsforskning*

Anf. 114 BIRGITTA SELLEN (c) replik:

Fru talman! Vi säger barnpeng. Det är omarbetat från vårdnadsbidraget som Centerpartiet var först med. Sedan har Kristdemokraterna övertagit det. Vi kallar det för barnpeng i dag. Vi vill också ha mer resurser till skolan. Det handlar om att det måste finnas resurser för att vi ska få en ökad täthet på personal som tar hand om våra barn så att kvaliteten blir bra både i förskolan och i skolan. Det är oerhört viktigt.

Jag måste få ta upp en annan fråga. Jag vet att Ana Maria Narti också kommer med den. Vi har med oss samma utredning, *Unga utanför*. Eftersom vi har förmånen att ha statsrådet här som handhar frågorna vill jag fundera lite grann.

Man lyfter upp att det är väldigt många som står utanför samhället i åldersgruppen 16–24 år. Jag ska inte gå in närmare på det även om jag tror att statsrådet missade Ana Maria Nartis fantastiska inlägg. Jag funderar över en sak som står i utredningen:

Det bör dock främst vara en kommunal angelägenhet att se till så att alla under 20 år kan finna en lämplig sysselsättning. Vi menar att det kommunala uppföljningsansvar som tidigare återfanns i skollagen borde återinföras, förtydligas och utvärderas så att varje kommun inom ramen för detta ansvar bildar en organisation som har till uppgift att söka upp och noga utreda varje person som är yngre än 20 år och som inte studerar, arbetar eller har någon annan känd sysselsättning.

Den här tanken går ju hand i handske med vår tanke om kvalitetsinstitut där kommunerna ska ha ansvaret för att följa upp och utvärdera hur det har gått i skolan för att kunna hjälpa. När jag läste pressmeddelandet som statsrådet Hallengren hade lämnat upplevde jag att det handlade om att komma med åtgärder och lappa efter att man har gått grundskolan. Men ungdomarna själva säger ju att problemen uppstår på grund av skolans brister. Där vill jag gärna få en kommentar.

Anf. 115 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Fru talman! Jag kan börja där Birgitta Sellén slutade. *Unga utanför* är på remiss. Jag ser mycket fram emot de resultat som kommer att komma in. De kommer definitivt att beröra många fler än dem som engagerar sig i utbildningspolitik. Det handlar inte bara om skola. Det handlar inte enbart om hur man ska arbeta annorlunda med skolan. Det handlar om en lokal samverkan med alla de parter som möter de unga människor som hamnar vid sidan om, arbetsförmedling, försäkringskassa, socialtjänst, fritidsgårdar och föreningar. Naturligtvis spelar skolan en viktig roll. Att man skulle lappa och laga i efterhand är en bild som jag inte delar. Naturligtvis måste man arbeta tidigt.

Vi ska vara medvetna om att den grupp som vi talar om inte sällan har sociala problem av olika slag. Det handlar inte enbart om skolmisslyckanden.

Jag ser fram emot att diskutera det vidare när vi åtminstone har fått in remisserna. Jag tycker att det känns rimligt. Det är en väldigt viktig fråga. Eftersom Birgitta Sellén inte får ge repliker kommer säkert någon annan kunna svara på hur länge man ska kunna vara hemma. Vilka krav är rimliga att ställa ifråga om när man ska arbeta, betala skatt och bidra till välfärd och tillväxt? Hur hög ska ersättningen kunna vara?

Moderaterna talar på ett ställe om att man skulle kunna få 3 000 kr i månaden skattefritt. Det är väldigt intressant om alla dessa olika konton, vårdnadsbidrag och ersättningar, handlar om 3 000 kr i månaden. Är det i sådana fall över huvud taget ett rimligt alternativ? Är det en rimlig modell som man föreslår från Centerpartiets sida?

Anf. 116 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Det hedrar statsrådet att trots att hon inte var här när debatten inleddes och under den första delen av debatten så har hon försökt ta igen det hon förlorade genom att läsa på vilka frågor som ställdes, och hon försöker att svara. Tänk om fler gjorde på det sättet!

Samtidigt är statsrådets svar om när vallöftet om de 6 000 ytterligare medarbetarna ska komma till i förskolan ganska avslöjande: 2005. Men då har ju valfläsket nästan blivit otjänligt. Min följdfråga till statsrådet blir: Ska alla 6 000 komma till då, år 2005, eller är det bara en liten del som ska komma till för att socialdemokratin ska kunna gå till val år 2006 på några tusen till? Blir det verkligen 6 000 år 2005?

Sedan är ju det här svaret väldigt avslöjande. Det visar hur illa prioriterade barn och ungdomar är i den socialdemokratiska regeringens politik. Medan pengarna rinner i väg på andra områden, utgifterna ökar, statsekonomi går i kras och ekonomin körs i botten skjuter regeringen upp just det här vallöftet, samtidigt som statsrådet påstår sig vara så oroad över kvaliteten och de stora barngrupperna. Detta, herr talman, går inte ihop. När kommer de här personerna att komma till?

Herr talman! När statsrådet är så bekymrad över kvaliteten, vad säger hon till de 15 % av förskollärarna som i dag är sjukskrivna? Vad kommer statsrådet att göra för att de ska få en chans att komma tillbaka i arbete? Vad säger statsrådet till dem som i dag är väldigt bekymrade över förslaget att små barn från ett års ålder, innan de ens kan prata, ska börja kallas för elever? Vad är detta för politik egentligen, herr talman?

Statsrådet kan ge svar på de här frågorna när hon nu har börjat så lovande.

Anf. 117 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Herr talman! Man kan följa den här debatten på fler sätt än att sitta här i salen, och det gjorde jag.

Retorik är en rubrik som ofta sätts på de här debatterna, även från Torsten Lindströms sida.

Utgiftstaket har såvitt jag vet inte spräckts på relativt många år. Jag kan faktiskt inte ens minnas när det skedde senast, men det kanske Torsten Lindström kan. Pengarna sprätts ju inte hit och dit okontrollerat, utan de fördelas på det sätt som den nuvarande regeringen anser vara allra bäst. Jag har full förståelse för att Kristdemokraterna inte delar alla de förslagen.

5,4 miljarder har lagts på maxtaxa, 5 miljarder har lagts på personalförstärkning i skolan och 2 miljarder väntar kommunerna för att anställa fler förskollärare, barnskötare och andra vuxna i förskolan. Detta ska påbörjas 2005 och vara verkställt innan mandatperioden är slut. Då kan Torsten Lindström räkna ut att det handlar om 2005 och 2006.

Våra vallöften, återigen, handlar ju om mandatperioden och utgår från att vi inte tänker sprätta i väg pengar. Vi tänker inte ha ett utgiftstak som spräcks.

Jag är mycket bekymrad över ohälsan generellt i samhället, inte specifikt och enbart när det gäller just förskollärare. Här vet Torsten Lindström att arbetslivsministern bedriver ett stort arbete med mycket samtal och diskussioner, och han hoppas också kunna återkomma till riksdagen före jul. Här finns ingen speciallösning för förskollärare, utan de finns naturligtvis med i samma paket som alla andra grupper. Jag hoppas att kommunerna, som är deras arbetsgivare, alltsomoftast ser också denna grupp. Jag är övertygad om att man gör det.

Anf. 118 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Tack, statsrådet, för detta avslöjande svar! Hörde kamraren? Statsrådet sade: Regeringen hanterar pengarna på det sätt som regeringen finner vara bäst. Alltså blir den logiska konsekvensen att barnen tydligen inte är bäst. Barnen är inte viktigast eftersom regeringen kan sprätta i väg 11 miljarder till i ytterligare utgifter 2003 och 2004 innan barnen ska få sin del. Kan det sägas tydligare vilken status, eller brist på status, som barnen har i socialdemokratisk politik när valet är över och verkligheten infinner sig?

Statsrådets svar är också väldigt avslöjande när hon talar om maxtaxan. Överheten har bestämt att detta är bra för alla barn. Valfrihet ska inte få råda. Det är också ett besked från statsrådet i dag.

Herr talman! När statsrådet annars sitter på sin taburett har hon ansvar för andra frågor. Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga runt en av dem. Det handlar om validering. Det handlar om utländska sjuksköterskor som kommer till Sverige och inte får arbeta här förrän de har läst in engelska, något som ingen svensk sjuksköterska med gammal utbildning avkrävs. Bristen på validering är ett problem både när det gäller nya svenskar och när det gäller gamla svenskar som skaffat sig kunskaper på otraditionellt sätt.

Vad kommer då regeringen med för lösning? Jag har diskuterat den här frågan tidigare med statsrådet, och då lovade statsrådet att det skulle komma en proposition. Det gjorde det aldrig; det kom en departementskrivelse. Och så kom det, typiskt socialdemokratin, en myndighet. En myndighet ska inrättas, en delegation med lite pengar som ska fördela, jämföra, "benchmarka" och lite annat smått och gott – som om det inte redan fanns en massa bra verksamhet runtom i Sverige som man skulle kunna utgå från i stället för att, på regeringens vanliga vis, försöka lösa problemen från ovan, från överheten, med nya myndigheter.

Anf. 119 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Herr talman! Jag är också ansvarig för vuxenutbildningen. Det var i sista sekunden som Torsten Lindström kom in på den, och det var lite synd. Kristdemokraterna vill ju spara 20 miljoner på CFL, man vill inte

ha någon valideringsdelegation, man vill avskaffa medel för den uppsökande verksamheten, man vill avskaffa korttidsstudiestödet och i stället höja anslaget till rekryteringsbidraget, och så ska detta i stället fördelas av CSN. Det är klart att man funderar lite grann på Kristdemokraternas hela inställning till just vuxenutbildning när inte valideringsdelegation heller är ett bra alternativ. I tidigare debatter har jag inte heller fått något svar på vad som skulle vara ett bättre alternativ.

Det händer oerhört mycket runtom i Sverige när det gäller just validering, men det händer väldigt olika saker. Olika delar av landet är bra på olika verksamheter. Att dela med sig av den här kunskapen kan låta oerhört enkelt, och det är ett av de uppdrag som delegationen ska ha – att dela med sig av de kunskaper som finns, att ta hänsyn till att alla kanske inte kan bli experter på att validera inom alla branscher och alla sektorer. Här tror jag att valideringsdelegationen kommer att spela en väldigt stor roll.

Jag vet att många, med undantag för Torsten Lindström och Kristdemokraterna, har väldigt stora förväntningar just på valideringsarbetet. Jag är övertygad om att Torsten Lindström kommer att kunna besöka många goda verksamheter om han så önskar lite senare.

Det stora avslöjandet att regeringen fördelar pengarna som man själv anser bäst bjuder jag på.

Anf. 120 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Statsråd efter statsråd har i den här kammaren framhållit vikten av kvalificerad yrkesutbildning. Det spelar inte så stor roll vem som har stått på den plats där Lena Hallengren står just nu, utan det har hela tiden hetat att detta är en bra utbildningsmetod och någonting som vi ska satsa på. Det gläder oss moderater, som ju var de som först kom fram med förslaget att man skulle satsa på en modell där just arbetsplatspraktik skulle få en mer framskjuten plats än vad som varit fallet tidigare.

Nu är min fråga till ministern: Varför väljer man nu en annan väg? Inför varje statsbudget har regeringen hävdat att den kvalificerade yrkesutbildningen ska prioriteras när statsfinanserna så tillåter. Så står det till exempel i årets budget. Men när blir då det här tillfället när statsfinanserna så tillåter? Är det när Kunskapslyftet slutgiltigt avvecklats? Nej, uppenbarligen inte. Det är inte vad man har lyft in i skrivelsen.

Trots att företagen nu står i kö för att genomföra KY, som det förkortas, beviljas inte deras ansökningar därför att pengar tydligen inte finns. Ta till exempel Ingvar Strandhs Blomsterskola i Malmö, ett fantastiskt exempel på en verksamhet som är riktigt framgångsrik i övrigt men som inte får pengar för att starta kvalificerad yrkesutbildning trots att florister är någonting som det faktiskt råder brist på i det här landet. Det är också en nisch där man verkligen kan se småföretagande.

Min fråga är vad jag ska säga till dem när de ringer till mig och frågar: När får vi egentligen möjligheten att starta? Får vi inte det någon gång? Blir det aldrig några pengar till KY för vårt vidkommande trots att vi har en bra uppställd plan och ett färdigt koncept? Vad ska jag svara? Och kanske än viktigare: Vad ska ministern svara?

Anf. 121 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Herr talman! Tobias Billström kan hänvisa till KY-myndigheten som ansvarar för vilka utbildningar som uppfyller kriterierna och kan startas som kvalificerade yrkesutbildningar. Det kommer till viss del att finnas nya resurser i samband med att den interkommunala ersättningen för påbyggnadsutbildningar avslutas. De resurser som den interkommunala ersättningen omfattar i dag ska fördelas till andra eftergymnasiala utbildningar. Det kan vara kvalificerade yrkesutbildningar, det kan vara högskola och det kan vara folkhögskolor. Det kan också handla om nationella utbildningar som en kommun anordnar. Det var ett kort svar.

Jag skulle gärna se fram emot Tobias Billströms svar när det gäller barnskola. Som förskoleminister tycker jag att det vore mycket intressant att få veta hur Moderaterna tänker när man vill att barn från tre års ålder ska gå i så kallad barnskola. Man var ju emot läroplanen för förskolan, som inrättades 1998, men här kanske man har börjat tänka om.

Barnskolan ska få kosta 320 miljoner kronor. Jag funderar då på vad det är för dramatiska förändringar och vad det är som sker i de 9 000 förskolorna bland de 500 000 barnen där 320 miljoner kronor ska räcka. Det torde bli nästan 100 barn per grupp och en katederundervisande lärare för att motsvara någon typ av förändringar när det gäller just barnskolan. Jag skulle gärna se att Tobias Billström utvecklade detta något.

Jag skulle också vilja veta om det är från förskolan de 4 miljarderna ska tas när kommunernas resurser ska minskas. Det var inte på skolan, och det är inte på gymnasieskolan. Frågan är då om det är vuxenutbildningen eller förskolan som pengarna ska tas från.

Anf. 122 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Nu är det jag som ställer frågorna och ministern är här för att svara, inte tvärtom. Det är så det fungerar. Men jag ska göra mitt bästa för att täcka in frågorna.

Nu vet vi att kvalificerad yrkesutbildning är mer effektiv än mycket annat som har erbjudits under det 90-tal som ligger bakom oss. Statistiskt sett har fler människor fått riktiga arbeten genom att genomgå KY-utbildningar än nästan allt annat som AMS och kommunernas lokala verksamheter har trott fram. Jag tycker att man ska prioritera denna verksamhet, och jag är inte nöjd med svaret att man ska vända sig till KY-myndigheten. Jag vill veta när man statsfinansiellt ska prioritera verksamheten. När kommer det resurser som gör det möjligt för företag som vill starta KY-utbildningar att få lov att göra det? När får vi ett klart svar på frågan, Lena Hallengren?

Sedan var det frågan om tillskotten till barnskolan. Lena Hallengren vet att det är en budgetteknisk fråga. Ytterst innebär vårt alternativ att vi prioriterar den typen av utbildning som barnskolan representerar. Det är därför vi skjuter till pengarna. Detta vet Lena Hallengren.

Vi har under ett par års tid debatterat KY i kammaren – till och med innan jag kom in. Jag märker att statsråden ständigt duckar, helt enkelt därför att man ytterst inte tycker att KY är riktigt bra. Det är kanske lite för moderat tänkande i KY. Det är möjligen det som gör att Lena Hallengren tvekar. Skulle man verkligen satsa på den modellen fullt ut vore det att erkänna att de borgerliga partierna trots allt ändå har rätt, nämligen att verksamheter där man utbildar människor i nära kontakt med näringslivet

är mer framgångsrika än dessa arbetsmarknadskurser som oftast inte leder någonstans.

Anf. 123 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Herr talman! KY är en bra utbildningsform som i dag får statligt stöd. Som jag tidigare nämnde för Tobias Billström kan också den budgeten utökas i samband med att interkommunal ersättning för påbyggnadsutbildningar avvecklas. Det är *en* utbildningsform. Det är kännetecknande för den här debatten och för ensidigheten hos Tobias Billström och Moderaterna. Det ska finnas en mångfald av förutsättningar och möjligheter för vuxnas lärande. KY är en. Sedan finns det påbyggnadsutbildningar. Sedan finns det högskola. Sedan finns det vuxenutbildning i olika former. Där är det intressant att se hur Moderaterna klumpar ihop resurserna för vuxenutbildning i kommunerna med KY-platser och folkhögskoleplatser. När man sedan får dela ut pengar igen saknas 300 miljoner kronor – men det kan förvisso vara felräkningspengar. Vidare ser man inte att det behövs en mångfald, kan inte delta i den debatten, utan man koncentrerar sig enbart på en utbildningsform. Naturligtvis ska KY fortsätta att utvecklas. Det finns ingen annan uppfattning om det.

När det gäller barnskola kan jag inte låta bli att reflektera över att det är en budgetteknisk fråga. För mig handlar barnskola om ett annat perspektiv. Jag fick tidigare en fråga om barn ska kallas för elever. Vad är en barnskola? För mig för det tankarna till något annat än den förskola vi har i dag med läroplan där lärande och omsorg sker i nära samverkan. Det ska bli intressant att fortsätta att diskutera just barnskolan. Jag är övertygad om att en stor del av barnfamiljerna runtom i landet skulle känna sig ganska tveksamma inför vad en kursändring som en barnskola och synen på barnen skulle kunna innebära.

Anf. 124 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! Vi har ett problem när det gäller förskollärare och också de val studenterna på lärarhögskolorna i dag gör. Den nya lärarutbildningen ger dem möjlighet att senare välja vilken inriktning de ska ta. Det är många som börjar med tankarna på förskollärare men sedan väljer någonting annat. Det finns en fara att de unga nyexaminerade lärarna går till grundskolan och gymnasiet och att få gå till förskollärarverksamhet. Det vore intressant att veta vad statsrådet tänker göra åt detta.

Anf. 125 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Herr talman! När det gäller valet hos den enskilde studenten på lärarutbildningen är jag positivt inställd till den förändring som har gjorts. De som utbildas till lärare har bredare kompetens och har förutsättningar och möjligheter att jobba inom flera delar av utbildningsväsendet. Men det är klart att det finns problem i att valfriheten hos studenten är alltför stor i den meningen att högskolor och universitet, lärosätena, inte snävar in och examinerar i enlighet med vad det vid upprepade tillfällen har framkommit i regleringsbrevet från regeringen. Man måste examinera lärare framför allt med inriktning mot förskola, förskoleklass och tidiga åldrar. Detta är ett bekymmer, och det fortsätter att påpekas.

Men vi har högskolor och universitet som är självständiga och som styrs enligt regleringsbrev. Det här är något som ständigt följs upp. Vi

har hittills inte sett någon kull lämna den nya lärarutbildningen. Det handlar inte bara om var man vill arbeta utan det handlar också om hur barnkullarna kommer att se ut och var man kommer att arbeta i utbildningssystemet. Vi vet att barnkullarna i förskolan kommer att öka och att barnkullarna i de tidiga åren i grundskolan kommer att minska. Kanske kommer det att innebära en viss förändring. Jag kan försäkra Ana Maria Narti att vi funderar mycket på detta.

Möjligheterna att utbilda sig till förskollärare behöver inte enbart handla om själva lärarutbildningen. Det kan också handla om – som jag sade i mitt inledningsanförande – möjligheterna att utbilda sig vidare från barnskötare till förskollärare, vilket man gör på många universitet. Där erbjuds distansutbildningar. Umeå, Växjö och Malmö är några exempel på högskolor som har kommit långt i det tänkandet. Möjligheterna för de 50 000 barnskötarna som finns i förskolan att utbilda sig för en bättre och mer enhetlig kompetens är också något man ska väga in när man talar om den samlade kompetensen i arbetslagen.

Anf. 126 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! Tack för svaret. Här har vi antagligen helt olika uppfattningar om saker och ting. Min uppfattning är att den nya lärarutbildningen är alldeles för ostrukturerad. Det är därför som detta händer.

Jag vill ställa en fråga till statsrådet som ansvarig för vuxenutbildningen.

Det finns en grupp människor som jämt och ständigt faller mellan stolarna i vuxenutbildningen, nämligen mina akademiker från andra länder. Preparandkurser finns på få ställen. En grupp preparandstudenter var här i dag och lyssnade på oss. De kom från Linköping. Men det finns bara 10 miljoner kronor om året som går till sådana kurser i Malmö och Linköping.

Komvux och alla gymnasiala former av utbildning passar inte akademikerna. De behöver en helt annan sorts träning för att komma in i yrkeslivet i Sverige. I morse stod det en stor artikel om detta på DN-debatt. I kväll kommer ett stort program, Uppdrag granskning.

Vi uppskattar inte kunskap som kommer till Sverige. Vi tar inte vara på erfarenhet som kommer till Sverige. Vi omyndigförklarar, förödmjucar och förolämpar ständigt människor från andra kulturer. Jag kan berätta för statsrådet hur detta går till.

Var finns det plats för invandrarnas egna arbetsgrupper och organisationer i dialogen om den ständiga sociala diskvalificeringen av akademiker från andra länder?

Anf. 127 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Herr talman! Jag instämmer i bilden av att många som kommer till Sverige med utländska examina inte får de jobb som de skulle ha rätt till utifrån de kunskaper de har. Till stor del vill jag ändå hävda att det handlar om den diskriminering som sker på den svenska arbetsmarknaden. Ibland ställer man orimliga krav, till exempel svenskakunskaper. Men möjligheterna att få sin utbildning inte validerad men översatt till svenska mått med Höskoleverkets hjälp är naturligtvis viktiga att utveckla. Där finns en bred kompetens.

När det gäller möjligheten till preparandutbildning, att lära sig svenska, gå på sfi, i kombination med högskola, att inte börja från början, menar jag att de nya kursplanerna för sfi är ett steg på vägen, det vill säga att korta utbildningen och samordna med människor som inte kommer från samma länder men som har liknande skolbakgrund, framför allt dem med längre utbildning.

Valideringsfrågan diskuterades här tidigare kort. Det är naturligtvis en fråga för alla vuxna människor som lever i Sverige som skaffar sig kunskaper på andra sätt, som inte kan visa upp papper och som inte har fått det formellt bekräftat. Det gäller inte minst den grupp som Ana Maria Narti beskriver.

Därmed vill jag inte säga att det bara handlar om invandrare med akademisk erfarenhet och bakgrund. Det handlar om människor som kanske också har yrkeserfarenhet och som över huvud taget har svårt att i det svenska systemet visa vad de egentligen kan.

Detta är en viktig grupp, som det naturligtvis måste fortsätta jobbas med. Men jag tror att valideringsinstrumentet, den nya kursplanen i sfi och också en öppnare syn när det gäller högskolor som ska anta utifrån reell kunskap och reell kompetens är några möjligheter.

Anf. 128 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Nu kommer min uppfostran att fira jättelika triumfer. Jag hade tänkt gå till angrepp mot Kristdemokraterna eftersom de gjorde det mot Vänsterpartiet. Men jag kommer inte att göra det.

Jag börjar med två tips. Det första tipset gäller talet om det livslånga lärandet. Det är att lyfta fram det vi faktiskt skrev om när vi lade fram förskolereformen, att nu närmar sig förskolan den punkt vilken ingen ifrågasätter vad gäller grundskolan, att den bland annat är kostnadsfri. Jag tror att vi ibland måste vända på perspektivet. Det är ett tips.

Det andra tipset är att använda begreppet förskolereform. Detta är en reform som inte bara handlar om maxtaxa. Det handlar om en syn på det livslånga lärandet. Det var två tips. Över till frågan!

Jag vill inte att det som tidigare ska framstå som att vi är rasande oense och att vi lyfter upp olika konflikter i kammaren. I utskottets text sägs: "Det kan konstateras att andelen årsarbetare med pedagogisk utbildning minskar inom såväl förskolan som fritidshemmen men att den uppgår till ca 51 respektive 56 %." Vi har ett gemensamt problem här.

Jag skulle vilja fråga: Hur ser statsrådet på frågan om att, för att höja kvaliteten inom förskolan, faktiskt ha målsättningen att öka andelen med högskoleutbildning?

Anf. 129 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Herr talman! Jag får tacka Lennart Gustavsson för tipsen även om jag i mitt anförande faktiskt talade om den avgiftsfria verksamhet som vi har i skolorna, att vi sällan ifrågasätter den och inför några avgifter för bättre kvalitet. Jag tycker att vi ska ha samma resonemang när det gäller förskolan.

Personalförstärkningspengarna, 5 miljarder kronor som fördelas till landets kommuner under fem års tid för att användas i fritidshemmen, grundskolan och gymnasieskolan, används inte i den utsträckning som man skulle önska när det gäller fritidshemmen. Jag hoppas och tror att de

granskningar som Skolverket har gjort är en väckarklocka – inte minst för de kommunpolitiker som sitter och fattar beslut om vad pengarna ska användas till. Om vi dels säger att vi ska öronmärka bidraget och stödet till skolan och dessutom talar om exakt var stödet ska finnas, menar jag att det kanske finns väl lite frihet kvar för kommunerna att kunna se den verklighet de lever i. Jag hoppas och tror att de också ser den väckarklocka som Skolverket har givit framför allt kommunerna.

Sedan gäller det detta med välutbildad personal som jobbar med våra barn. För mig är det en självklarhet att vi ska ha välutbildad personal. Det är i det ljuset som man ska se just barnskötarutbildningen.

När det gäller förskolläraryrket har jag inte mycket att tillägga jämfört med vad jag tidigare sade i mitt svar till Birgitta Sellén. Det finns inga ambitioner att säga att vi ska ha en viss procentandel förskollärare, en viss procentandel barnskötare och en viss procentandel övrig personal. Detta är en fråga för arbetsgivaren och för kommunen. Men jag hör ju själv vid alla de resor som jag gör och på alla de förskolor jag besöker att det finns väldigt höga ambitioner från kommunpolitikernas sida om att öka andelen förskollärare.

Det handlar naturligtvis också om hur man lockar framför allt unga människor att söka sig till förskolläraryrket. Det handlar inte om, tror jag, att man tycker att det är en dålig verksamhet. Men jag är väldigt övertygad om att ekonomi, status och många andra saker spelar roll i det val man gör när man får en allt bredare utbildning.

Anf. 130 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Barnskötarutbildningen tror jag att vi får anledning att återkomma till. Jag tänkte ge statsrådet en chans att filosofera lite grann utifrån den text som vi har i utskottsbetänkandet, som jag tror är avgörande nu när vi resonerar om hur vi tillsammans ska ta fram de resurser som ska hjälpa oss att infria det vi säger i vårt 121-punktsprogram, nämligen detta med 6 000 nya människor inom förskolan. Utskottet säger så här om något som vi har sagt tidigare, och här pratar vi alltså om specialdestinerade bidrag: "Vidare utgick utskottet ifrån att regeringen i den fortsatta användningen tar intryck av de erfarenheter som vunnits på olika områden när det gäller planering och användning av sådana bidrag."

Vi är båda två medvetna om att det finns en viss problematik som rör hur hårt man ska styra de specialdestinerade statsbidragen. Det finns en viss kritik mot dem. Vilket intryck har regeringen tagit, och vilket intryck tar regeringen, utifrån utskottets skrivning inför beredningen av de kommande satsningarna?

Anf. 131 Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om det gläder Lennart Gustavsson eller gör honom besviken när jag säger att jag redan har tänkt den tanken. Det där med 6 000 fler är ett vallöfte. Det är en del av överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Det ska uppfyllas. Det är inte resurser som motsvarar 6 000 fler som används till vad som helst i kommunen. Däremot är det naturligtvis så att jag och många andra vore dumma om vi inte tog intryck av vad som har skett.

Vi får återkomma till en diskussion när det gäller detaljutformningen av de nya resurserna, men 6 000 fler ska åstadkommas. Annars har vi ingen personalförstärkning. Annars har vi inte förutsättningar att skapa mindre barngrupper. Då är det helt annat stöd till kommunerna som vi talar om. Det är jag inte lika intresserad av.

Anf. 132 ANNA IBRISAGIC (m):

Herr talman! Svensk utbildningspolitik sägs börja i förskolan. Om det skulle vara sant vet vi varför det går allt sämre för barnen och senare för den svenska skolan. Vi ser från regeringen en tunnare reformkatalog och att förskolan i dag representerar ett för regeringen glömt område tillsammans med vuxenutbildning och skolbarnomsorg.

Eufemism heter det när vi kallar någonting för något annat för att det ska låta finare än vad det egentligen är. Då blir sopbilsförare kallade för hygien tekniker. Reformen inom skolans område är ett exempel på en sådan sak. Det kallas reform, men det uttrycker egentligen något helt annat. Reform står för en förändring som utvecklar. Det kan knappast kallas för förbättring eller utveckling när vi ser vad som händer för de små barnen i de fabriker som vi lite förskönande kallar förskolor.

Herr talman! Vi moderater vill göra det bättre för barnen.

Det är bra att vi har bytt namn från den tidigare benämningen till dagens "förskolor". Förr hette det "barnomsorg". Omsorg i barnens intresse är nog inte vad det handlar om i svensk barnomsorg – förlåt *förskola*.

Under de senaste tio åren har allting ändrat form för dem som växer upp. Förr var fritidshemmen en inrättning för de mindre skolbarnen som drevs av en egen pedagogik och som huserade under de kommunala socialförvaltningarna.

För tio år sedan skapades det som kom att heta samlad skoldag. Man skulle slå ihop fritis med skolan. Det var bra för de kommunala fastighetsförvaltarna och för räknenissarna. Lokalerna kunde slås samman och barnen fick låtsas som om de kom till fritis. De var ju fortfarande kvar i skolan, fast lite stökigare, så att det passade fritispedagogiken. Sedan kunde det städas till skoldagen, så att barnen kunde tro att de var i skolan i stället för på fritis. I själva verket visste alla, barnen, personalen och föräldrarna, att det bara var på låtsas. Reformen är inte reformer i socialdemokratins Sverige. De är någonting annat, någonting sämre.

Herr talman! Vi moderater vill göra det bättre för barnen.

Nästa stora reform som handlade om de små barnen var sexåringsskolan. Det skulle skapas en gemensam ingång till skolan. Sexåringarna skulle flyttas över till skolan från dagis, och förskoleklassen gjorde entré. Det var också en angelägen reform eftersom barnen kunde hanteras med ett mindre antal pedagoger per barngrupp. Fantastiskt!

Och väl tillbaka på dagis kunde nästa konsekvens skönjas. De barngrupper som man hade kvar när sexåringarna försvann kunde göras lika stora. Då får man fler småttingar, som kräver mer tillsyn, på samma antal verksamma personer i förskolan. Det blir billigare på totalen, sämre för barnen.

Fattas bara det stora slagskeppet i socialdemokratins fabriker – maxtaxan och den allmänna förskolan. Maxtaxan uppfanns inför en valrörelse och handlade om att sänka kostnaderna för att ha barnen på dagis och fritis. Genom dess konstruktion tvingades kommunerna att acceptera

dess existens. Med lockande statsbidrag och konkurrens om avgifter mellan kommunerna såg många kommuner sig tvungna att genomföra systemet med dess olyckliga effekter. Billigare dagis för dem som tjänar mest och gynnande av dem som vill ha barnen på dagis längre tid per vecka. Bra för alla, utom för barnen och för dem som arbetar på dagis. Egentligen är det bara bra för rika föräldrar som vill ha barnen längre på dagis.

Herr talman! Vi moderater vill göra det bättre för barnen.

Den allmänna förskolan var en ny reform. Gratis förskola tre timmar om dagen för alla. Nu ska även barnen som är hemma med en av föräldrarna kunna gå på dagis. Bra för alla, utom för barnen som får lida av ännu större barngrupper under den tid på dagen då alla de andra barnen redan är på dagis. Sämre för personalen som får ännu fler arbetsuppgifter när den redan är hårt pressad av alla reformer som gått ut över dem tidigare.

Nu kan vi höra larmsignaler från barnläkare som ser stress och utmattningssymtom hos femåringar och ibland även hos ännu yngre barn. Vi ser hur de som arbetar inom socialdemokratiska reformverkstäder sjukskrivs i allt högre tempo. Alla ser, utom den socialdemokratiska regeringen och dess stödpartier. Alla vet effekterna, och alla förstår konsekvenserna. Ändå händer det och framställs som utveckling.

Om ingenting händer får vi väl se till att frågorna hanteras inom Socialdepartementet så att misslyckandets politikområden kan hanteras inom en och samma sektor.

Herr talman! Socialdemokratiska regeringar har nog bara leende finansministrar eftersom den enda paradgrenen i socialdemokratiska mässterskap är skattehöjningar, och där är man tyvärr ledande i världen.

Herr talman! Vi moderater vill i stället se en förskola som bygger på det som är bra för barnen. Det handlar om att öka valfriheten i stället för att minska den. Den allmänna förskolan och i synnerhet maxtaxan bygger på att alla familjer ska placera sina barn i kommunala inrättningar, i kommunala förskolor. Det bygger på att alternativen missgynnas och att familjernas egna val minskar.

Vad händer med familjedaghemmen, de öppna förskolorna och de kooperativ som vuxit fram som undantag från den socialdemokratiska förskolenormen? Ju mer som regeringen belastar kommunernas ekonomi med sänkta avgifter och med styrande krav, desto svårare blir det att komma med alternativ som bygger på att föräldrar går ihop för att städa och laga mat gemensamt i kooperativ. Moroten som skulle gynna gemenskapsinitiativ hyvlas bort.

Vi moderater tror att alla barn är olika och ska kunna växa upp på sina egna villkor där föräldrarna ges förtroendet att ansvara för barnens uppföstran. Det står i kontrast mot kollektiva lösningar, där föräldrar och barn antas vara likadana och utan ansvar.

I Sverige i dag är förskolan tyvärr av östtysk modell, där vi skapat kommunala trabantbilar som vi tvingar på alla föräldrar, barn och personal. Herr talman! Vi moderater vill göra det bättre för barnen.

Alternativen till dagens förskola borde nämligen vara på barnens villkor och med erkännande av föräldrarnas ansvar och förmåga.

Ingen reform har påverkat svensk skolutveckling så snabbt och genomgripande som rätten för föräldrar och barn att välja skola. Det är

något som konstigt nog förvägras föräldrar i förskolans värld. Här gäller bara valfrihet om kommunen vill att det ska finnas valfrihet.

Herr talman! Många åtgärder krävs för att ställa till rätta vad klåfingriga socialdemokratiska politiker har gjort inom familjepolitikens område, där förskolepolitiken spelar en stor och tyvärr ofta ledsam roll. Vi moderater vill befria förskolan från kommunpolitikens klåfingrighet till föräldrarnas fria val, från kommunalgrått till friare färger och från överutnyttjande och underprioritering till tydligare koppling mellan insats och nyttjande.

Herr talman! Moderaterna sorterar bort, sade utbildningsministern för inte så länge sedan. Den som verkar behöva mest stöd, hjälp och särskilda insatser är utbildningsministern själv. Han verkar vara en minister med särskilda behov och den i utbildningssystemet som jag vill sortera bort.

Herr talman! Vi moderater vill göra det bättre för barnen.

Anf. 133 LOUISE MALMSTRÖM (s):

Herr talman! En hel del är redan sagt om förskolan i den här debatten. Det beror förstås på att vi som sitter här känner ett så stort engagemang för förskolan men också på att den svenska förskolan har genomgått och genomgår en hel del utveckling och utökning. Nu blir det jämförelser igen för att vidga de svartmålande bilder som Anna Ibrisagic gav.

Till skillnad från i Sverige börjar man först nu så sakteliga i många av våra europeiska grannländer att utveckla en förskoleverksamhet, till viss del med vår svenska förskola som modell. Först nu har man i flera av dessa länder förstått vilken oerhört stor betydelse en förskola av god kvalitet har för ett lands framtid, framför allt för barnens förutsättningar att utvecklas och växa och bidra till att höja landets samlade kunskap, men också för den vuxna befolkningens möjligheter att delta i arbetslivet och förbättra förutsättningarna för ett jämställt samhälle. Därför har EU-länderna satt upp ett gemensamt mål för utbyggnaden av förskolan. En tredjedel av ett-tre-åringarna och 90 % av tre-fem-åringarna ska ha tillgång till förskola.

EU:s tillgänglighetsmål då det gäller de yngre barnen är för Sveriges del sedan länge redan uppfyllt, och vi ligger nära även med tre-fem-åringarna. Vi har valt att göra förskolan till en del av den generella välfärden, och i och med de senaste årens reformer ska ingen vara utestängd från den viktiga verksamhet som bedrivs där. Barn ska till exempel inte behöva få en sämre start på det livslånga lärandet bara för att det har fått ett syskon eller för att dess föräldrar är arbetslösa eller långtidssjuk-skrivna. Tvärtom är det kanske extra viktigt att man inte är utestängd från förskolan vid just dessa tillfällen. Åtminstone var det avgörande för min egen fyraåring att hon fick gå kvar i sin förskola och hålla liv i alla kom-piskontakter när hon hade fått ett syskon.

Tillgängligheten i förskolan har alltså ökat under de senaste åren. 19 000 fler barn skrevs in under förra året. I min närmaste omgivning finns flera familjer vilkas barn har varit utestängda tidigare och som nu med glädje deltar i förskoleverksamheten. När föräldrar får välja, och höga avgifter inte sätter hinder, väljer de att ge sina barn den viktiga pedagogiska verksamhet som förskolan erbjuder.

Den här ökningen har skett under en tid då barnkullarna i förskoleåldern har minskat, och det, vid sidan av de resurser som har tillskjutits, har gjort att man har kunnat behålla i princip samma personaltäthet som innan. Gruppernas storlek har inte ökat, inte heller har barnens närvarotider påverkats nämnvärt enligt Skolverkets uppföljning.

Men en verksamhet som växer snabbt utsätts naturligtvis ändå för påfrestningar av olika slag, och i många kommuner finns en oro för kvaliteten i den växande förskolan. Den oron måste vi självklart ta på allvar.

För att säkra kvaliteten i förskoleverksamheten och skolbarnomsorgen avsattes ½ miljard kronor i samband med maxtaxans genomförande. Under 2002 användes de pengarna till allra största del till personalförstärkningar. För att öka personaltätheten och kvaliteten ytterligare kommer mer resurser för att anställa mer personal att tillföras så snart ekonomin tillåter. Vi räknar med att det sker 2005. Barngruppernas storlek och personaltätheten är viktiga faktorer för just kvaliteten.

Men diskussionen kring förskolans kvalitet får inte bara handla om resurser. Vi måste också sätta större fokus på innehållet i verksamheten. Den svenska förskolan har två lika viktiga uppdrag, omvårdnad och lärande. Det måste avspeglas i allt från personalsammansättning till den dagliga verksamheten.

För att understryka vikten av innehållet i förskoleverksamheten har förskolan sedan 1998 haft en egen läroplan. Skyldighet att genomföra kvalitetsredovisningar för all förskoleverksamhet är på gång. Skolverket ska också utfärda allmänna råd när det gäller kvaliteten i förskolan för att det inte ska bli radikalt olika villkor beroende på vilken kommun man bor i.

Förutom dessa mer generella insatser görs också vissa riktade satsningar. Ett sådant mycket viktigt fokus har under hösten satts på jämställdhetsarbetet i förskolan. De första åren grundläggs en stor del av våra värderingar och föreställningar om vad som är manligt respektive kvinnligt, och vi upptäcker vilka beteenden som förväntas av oss beroende på vilket kön vi tillhör. I förskolans läroplan slås det fast att jämställdhet mellan könen är ett värde som ska hållas levande i arbetet med barnen. Ändå vet vi att pojkar och flickor bemöts olika av personalen. Vi vet också att arbetet med jämställdhet på många förskolor är lågt prioriterat.

De flesta insatserna för att öka jämställdheten har riktats mot grund- och gymnasieskolan. Att börja tidigare, innan barnen börjar låsas fast i sina könsroller, måste vara mer effektivt. Utvecklingen där ska den jämställdhetsdelegation för förskolan som Lena Hallengren tidigare här nämnt om syssla med.

Herr talman! Som förtroendevald har man förmånen att få göra en mängd besök på arbetsplatser av olika slag. Själv har jag under det senaste året varit ute en hel del. Många av de här besöken fyller mig med hopp för framtiden. Men mest framtidshopp får jag faktiskt när jag besöker förskolor.

Svensk förskola präglas redan i dag av mångfald i driftsform och pedagogik, och antalet nyetableringar och alternativa driftsformer ökar.

Även om det på flera håll finns en oro för att inte riktigt räcka till i det så viktiga arbetet med att forma vår framtid – jag tänker då på barnen – tar den oron inte över den fantastiska kreativitet och det engagemang

som finns bland både personal och barn i förskolan. Detta är en bra grund att stå på, och det här ska vi ta till vara och uppmuntra i det framtida kvalitetsarbetet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner och reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

7 § Studiestöd

Studiestöd

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2003/04:UbU2
Utgiftsområde 15 Studiestöd (prop. 2003/04:1 delvis och förs. 2002/03:RR15 delvis).

Anf. 134 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation nr 10 från Moderaterna samt med att säga att vi för tids vinnande avstår från att yrka bifall till våra övriga reservationer, även om vi självfallet stöder samtliga.

Herr talman! Den avgjort viktigaste satsningen inför framtiden är utbildningen. Den goda utbildningens främsta förutsättningar är i sin tur tillgången på resurser och upprätthållandet av en hög kvalitet. Dessa saker går hand i hand. Vi har flera gånger tidigare i dag här i kammaren i samband med det förra betänkandet diskuterat detta.

En av de viktigaste frågorna är emellertid frågan om de villkor som gäller för de enskilda studenternas ekonomiska situation. Här kan vi i dag identifiera ett antal stora problem.

Vi moderater vill ha en samordning av studenternas ekonomiska och sociala situation under hela den samlade studietiden. Det behövs en kartläggning av samspelet mellan å ena sidan studiestödssystemet och å andra sidan förmånssystem såsom bostadsbidraget, socialförsäkringssystemet, socialbidraget och arbetslöshetsförsäkringen. Studenternas situation har i det här fallet alltför länge så att säga fallit mellan stolarna.

Det tydligaste exemplet på detta rör den roll som Centrala studiemedelsnämnden, CSN, spelar. Många av de problem som finns har uppstått genom en rigid syn på studiefinansieringen, som ytterst har sin grund i CSN:s dubbla monopol – dels som beslutande myndighet, dels som utbetalare av studiemedlen.

Men varför ska utbetalningarna av studiemedlen och myndighetsansvaret vara oupplösligt förenade – i all synnerhet som vi kan se att detta inte fungerar?

Den oro som många av oss i utskottet har upplevt i våra valkretsar och på våra hemorter när vi varit hemma och också genom alla de telefonsamtal och alla e-mejl som vi dagligen får från människor som är oroliga över vad som händer med CSN:s verksamhet bär vittnesbörd om detta.

Ganska enkelt kan vi konstatera att CSN:s förtroende i dag i snabb takt är på väg att sjunka. Detta är naturligtvis mycket oroande, inte minst

eftersom vi kan se att man inte garanteras samma service överallt i landet, oavsett var man bor i förhållande till CSN. Det innebär ett klart brott mot de principer som gäller för myndighetsansvaret. Det ska inte vara någon skillnad mellan statliga myndigheters verksamhet – detta oavsett om de ligger i Karesuando eller om de ligger i Ystad.

Vi är ju inte bundna till en särskild modell. Det finns flera möjligheter till konkurrens och till alternativ som i dag inte tillvaratas. Studenters möjlighet att betala tillbaka lån har hela tiden hamnat vid sidan av fokus i debatten. Faktum är att det i realiteten i dag inte finns en hållbarhet i det nuvarande systemet särskilt vad gäller skuldsättningsproblematiken – detta trots nyligen genomförda reformer.

I takt med att antalet studenter ökar kommer de här problemen att accentueras. Vi kan inte springa ifrån dem. Av flera anledningar behövs det således politisk enighet kring ett långsiktigt hållbart och överblickbart studiefinansieringssystem.

Herr talman! Jag vill gärna betona att Moderata samlingspartiet är inriktat på att konstruktivt söka lösningar som syftar till ett heltäckande studiefinansieringssystem som bygger på bredast möjliga politiska förankring och som uppfyller följande avgörande principer:

För det första ska ett framtida studiefinansieringssystem vara ekonomiskt hållbart och överblickbart både för den enskilde studenten och för samhället.

För det andra ska högre utbildning löna sig även ekonomiskt, inte bara kunskapsmässigt. Ett sätt att bidra till en större lönsamhet är att på olika sätt försöka minska studenternas skuldsättning. Bland annat vill vi helt ta bort fribeloppet och göra det möjligt för studenterna att arbeta utan att för den skull få minskade studiemedel.

För det tredje ska systemet bidra till att motverka social snedrekrytering. Det är många som i dag av flera olika skäl inte vågar ta steget in i den akademiska världen. Men det avgörande tror vi är att framhålla för människor att studier faktiskt ska löna sig. Studier utomlands exempelvis ska inte missgynnas. Sverige får mer av spetskunnande och nödvändiga internationella kontakter om människor pluggar utomlands.

För det fjärde ska skulderna betalas tillbaka. Tro det eller ej! Både nuvarande och föreslagna system bidrar snarare till motsatsen, nämligen till ökad skuldsättning eftersom sannolikheten att den enskilde ska kunna betala tillbaka studielånet innan avskrivningen sker för många individer – ja, kanske till och med för de flesta – är obefintlig.

Vidare ska systemen skilja på sådan finansiering som är relaterad till studierna och sådana finansieringsformer som inte direkt kan hänföras till detta område, exempelvis vad gäller bostad under studietiden. För sådana kostnader måste särskilda låneformer tillskapas.

Dessutom tycker vi moderater att alla studenter ska ges möjlighet till privatekonomisk rådgivning samt information om vilken kvalitet som olika utbildningar har innan studenterna fattar kanske ett av de viktigaste investeringsbesluten i sina liv.

Självfallet måste vi också tillåta ett större mått av flexibilitet så att även längre studier kan finansieras via studiemedel och de som så vill kan erbjudas studiemedel i mer än tio månader per år.

Slutligen vill vi på det här området konkurrensutsätta CSN genom att skapa möjligheter för de studenter som så vill att få sina studielån utbetalade via sin bank eller genom annat låneinstitut.

Herr talman! Det är också viktigt att fundera över vad som ligger bortom vägens slut, det vill säga när man tagit ut sin examen, i synnerhet när man länge har befunnit sig vid akademien och doktorerat. För dem som går vidare inom den akademiska världen finns det lite olika modeller.

Vanligen görs postdoktoral forskning vid ett utländskt universitet eller forskningsinstitut. Den finansieras ofta med stipendier, och dessa är ju i dag inte sjukpenninggrundande. Då står man inför samma problem som när det gäller stipendiefinansieringen. Det är inte ovanligt att båda föräldrarna, till exempel om de skaffat barn under studietiden, har tappat den sjukpenninggrundande inkomsten under den gemensamma utlandsvistelsen exempelvis. Kvinnor är fortfarande i klar minoritet på de högre tjänsterna inom universitetsvärlden när det gäller forskningsassistenter, lektorer, forskare och, inte minst, professorer. Detta är något som vi borde ta in i diskussionen om hur studiefinansieringen egentligen går till.

Att låta postdoktorala forskare och även doktorander behålla sin tidigare sjukpenninggrundande inkomst vore en mycket viktig signal om att det ska gå att kombinera en forskningskarriär med familj – inte minst för kvinnor. Förutom pensionen är föräldrapenningen över garantinivån den del av de arbetsbaserade förmånerna i socialförsäkringssystemet som har en lång ”kvalificeringstid”. Alternativet är alltså att antingen försöka spara ihop pengar från sin doktorandlön – alla som har försökt doktorera kan säkert vittna om hur lätt det är – eller också drastiskt försöka minska sina utgifter. Hur lätt det är kan vi också diskutera.

Detta betyder ofta att man inte kan bo i en större stad där arbeten för akademiker finns eller söka försörjningsstöd. Det är mycket allvarligt att detta inte tagits på allvar. Inte minst gäller det då det betänkande som nu ligger på våra bord.

Herr talman! Den moderata uppfattningen är att systemet ska vara ekonomiskt hållbart och överblickbart för både student och samhälle när det gäller att söka studiefinansiering. Högre utbildning ska löna sig, även ekonomiskt genom att skuldsättningen ska minska. Systemet ska motverka social snedrekrytering. Skulderna ska återbetalas. Och det hela måste ges en större flexibilitet än som för närvarande är fallet så att vi kan skapa ett system som gynnar studenterna och därmed i en förlängning det svenska samhället och vår gemensamma framtid.

Anf. 135 AXEL DARVIK (fp):

Herr talman! Som ni säkert vet har Folkpartiet liberalerna en lång och stolt historia av att länge ha arbetat för kunskap och kvalitet inom utbildningen. Men det som vi har kämpat för så länge har aldrig varit så viktigt som det kanske är i dag. God utbildning är av oerhörd vikt för dagens studenter. Det stärker deras möjligheter att kanske förverkliga sina livsdrömmar. Det stärker också möjligheterna till en god tillväxt i ett bredare perspektiv, i ett samhälleligt perspektiv och Sveriges position i konkurrensen med andra kunskapsekonomier.

Tillväxt gör det också möjligt för oss att satsa på sådant som polis, skola, omsorg och så vidare. Då gäller det att klara av att bryta den vandrings som Sveriges ekonomi annars har varit inne på. I varje ny rapport

som kommer från OECD fortsätter man att läsa om att Sverige blir fattigare och fattigare.

Studiestödet kommer in i den här ekvationen som en nyckel till den skattkammare, kan man kalla det, av möjligheter som utbildningen innebär. Vi liberaler har alltid verkat för att alla ska ha lika goda möjligheter från start i livet. Då är det viktigt att unga personer inte avskräcks av att ekonomin kan vara nog så svår för en student. Detta problem har ökat särskilt under de senaste tio åren. Studiebidragen har successivt urholkats och inte skrivits upp i takt med kostnadsökningarna. Samtidigt som kostnaderna på vissa områden har ökat markant, särskilt för boende, har det också tillkommit sådant som tidigare inte var nödvändigt, som egen dator som i dag är nödvändig för att klara av studierna.

Vi vill definitivt ändra på den här utvecklingen. Som en direkt åtgärd vill vi höja studiemedlet med 200 kr per månad. I den här kretsen av idel höginkomsttagare kanske det kan verka futtigt med enbart 200 kr, men för landets studenter räknas varje hundralapp när det gäller att få ekonomin att gå ihop varje månad.

Vi vill också avskaffa fribeloppet, som gör det möjligt att arbeta vid sidan av utan att drabbas av fruktansvärda marginaleffekter om man kommer över brytpunkten.

En annan grupp som har varit särskilt utsatt är studenter med barn. Något som regeringen kanske har glömt av är att en tredjedel av landets studenter i dag har barn. Då är det väldigt tufft att klara av att leva på enbart de dryga 6 000 kr i månaden som studiemedlet innebär. Vi vill i Folkpartiet ge dessa studenter ett tilläggs lån på 3 000 kr, vilket gör att situationen för dessa studenter inte är fullt lika ohållbar. Regeringen har inrättat ett rekryteringsbidrag i stället, som är till för vissa studenter över 25 år som får hela sitt studiestöd som bidrag. Detta anser vi är egentligen mycket orättvist, särskilt mot de studenter som väljer att studera tidigt i livet. De känner också ett incitament, en drivkraft, att skjuta upp sina studier. Men redan i dag har Sverige problem med att det tar alltför lång tid för studenter att ta sig fram till examen.

Jag måste ändå säga någonting om CSN. CSN har knappast varit studenternas vän. Sedan 1996 har man inte nått upp till det internt ganska så löst satta målet att klara av att behandla 80 % av alla ansökningar inom tre veckor. Kombinationen höjda administrativa avgifter och försämrad service är naturligtvis stötande för många studenter. Det är också med all rätt som Centrala studiestödsnämndens rykte har åkt kana rakt ned i botten. Någonting måste göras, och det nu med en gång men även på längre sikt.

Vi i Folkpartiet liberalerna har en del skarpa förslag både på lång och på kort sikt. På längre sikt måste naturligtvis studentlånemarknaden konkurrensutsättas. Då slipper studenterna att stå där med mössan i handen för att få sin rättmätiga service. I stället får bankerna och bankdirektörerna anstränga sig till det yttersta för att se till att det ges så goda villkor som möjligt för studenterna och se till att man har en bra service.

För att studenterna inte ska råka i kläm måste det naturligtvis vara staten som garanterar de här lånen och är beredd att gå i borgen för studenterna. På kortare sikt är det viktigt att CSN känner en ordentlig press på sig att skärpa sig. Riksdagens revisorer har lagt fram en del förslag på

Prot. 2003/04:45
9 december

Studiestöd

enklare regler, som definitivt borde testas. Därför är det mycket olyckligt att utskottet avstyrker förslagen.

De som är sena med inbetalningar till CSN får betala en straffavgift. På samma sätt borde naturligtvis också CSN betala avgifter till de studenter som man inte betalar ut studiemedel till i tid. Någon rättvisa får det ändå vara på det här området.

Herr talman! För att ytterligare understryka de frihetliga och rättvisa förslag som Folkpartiet liberalerna står för vill jag yrka bifall till reservation nr 6.

(forts. 11 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.55 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

8 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 4 december

SfU2 Anslag inom utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar

Punkt 3 (Kvinnors och flickors rättigheter)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (kd)

Förberedande votering:

50 för res. 1

27 för res. 2

227 avstod

45 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

231 för utskottet

48 för res. 1

27 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 42 fp, 25 v, 19 c, 15 mp

För res. 1: 48 m

Avstod: 27 kd

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 6 (Det kommunala flyktingmottagandet)

1. utskottet

2. res. 4 (c)

Votering:

260 för utskottet

19 för res. 4

27 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 42 fp, 25 v, 15 mp

För res. 4: 19 c

Avstod: 27 kd

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 10 (Hälsa- och sjukvård för asylsökande m.fl.)

1. utskottet

2. res. 8 (v)

Votering:

265 för utskottet

28 för res. 8

12 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 42 fp, 27 kd, 18 c

För res. 8: 25 v, 3 mp

Avstod: 12 mp

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 4 c, 2 mp

Punkt 12 (Ensamkommande barn)

1. utskottet

2. res. 11 (kd, m, fp, v, c, mp)

Votering:

130 för utskottet

175 för res. 11

1 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll res. 11.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 129 s, 1 v

För res. 11: 48 m, 42 fp, 27 kd, 24 v, 19 c, 15 mp

Avstod: 1 s

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 13 (Skola m.m. för barn utan uppehållstillstånd)

1. utskottet

2. res. 13 (mp)

Votering:

264 för utskottet

15 för res. 13

26 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 47 m, 42 fp, 1 kd, 25 v, 19 c

För res. 13: 15 mp

Avstod: 26 kd

Frånvarande: 14 s, 8 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 14 (Vidarebosättning m.m.)

1. utskottet

2. res. 14 (fp)

Votering:

236 för utskottet

43 för res. 14

27 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 25 v, 19 c, 14 mp

För res. 14: 42 fp, 1 mp

Avstod: 27 kd

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 15 (Handläggarkompetens)

1. utskottet

2. res. 16 (mp)

Votering:

291 för utskottet

15 för res. 16

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 42 fp, 27 kd, 25 v, 19 c

För res. 16: 15 mp

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

1. utskottet

2. res. 1 (kd, m, fp, c)

Votering:

170 för utskottet

135 för res. 1

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 25 v, 1 c, 14 mp

För res. 1: 48 m, 42 fp, 27 kd, 18 c

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 3 mp

Punkt 2 (Systemet för hyressättning – regleringen för nyproduktion)

1. utskottet

2. res. 2 (kd, m, fp, c)

Votering:

171 för utskottet

135 för res. 2

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 1 m, 25 v, 15 mp

För res. 2: 47 m, 42 fp, 27 kd, 19 c

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 7 (Andrahandsuthyrning – rätt till förstahandsavtal)

1. utskottet

2. res. 9 (v, mp)

Votering:

266 för utskottet

40 för res. 9

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 42 fp, 27 kd, 19 c

För res. 9: 25 v, 15 mp

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 10 (Andrahandsuthyrning – besittningsskydd)

1. utskottet

2. res. 12 (v)

Votering:

280 för utskottet

26 för res. 12

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 130 s, 48 m, 41 fp, 27 kd, 19 c, 15 mp
För res. 12: 1 fp, 25 v
Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 18 (Ägarlägenheter – införandet av en ny ägarform)

1. utskottet
2. res. 20 (kd, m, fp, c)

Votering:

169 för utskottet

136 för res. 20

1 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 25 v, 14 mp

För res. 20: 48 m, 42 fp, 27 kd, 19 c

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

9 § Beslut om ärende som slutdebatterats den 8 december

KrU1 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Punkt 1 (Ändringar av grunden för kulturpolitiken och de gällande kulturpolitiska målen)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (fp)

Förberedande votering:

50 för res. 1

43 för res. 2

212 avstod

44 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

215 för utskottet

48 för res. 1

42 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 129 s, 27 kd, 25 v, 19 c, 15 mp

För res. 1: 48 m

Avstod: 42 fp

Frånvarande: 15 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 13 (Mångfalden i den statligt stödda litteraturen)

1. utskottet

2. res. 5 (v)

Votering:

279 för utskottet

24 för res. 5

1 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 42 fp, 26 kd, 19 c, 14 mp

För res. 5: 24 v

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 7 kd, 6 v, 3 c, 2 mp

Mona Jönsson (mp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Prot. 2003/04:45

9 december

Punkt 18 (Pensionsvillkoren för konstnärerna)

1. utskottet

2. res. 7 (fp, m, kd, c)

Votering:

171 för utskottet

135 för res. 7

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 1 m, 25 v, 15 mp

För res. 7: 47 m, 42 fp, 27 kd, 19 c

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 19 (Begäran om en proposition grundad på Arkivutredningens betänkande)

1. utskottet

2. res. 8 (kd)

Votering:

279 för utskottet

27 för res. 8

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 42 fp, 25 v, 19 c, 15 mp

För res. 8: 27 kd

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 21 (Den kyrkoantikvariska ersättningen efter år 2009)

1. utskottet

2. res. 10 (c)

Votering:

261 för utskottet

19 för res. 10

26 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 42 fp, 1 kd, 25 v, 15 mp

För res. 10: 19 c

Avstod: 26 kd

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 23 (En plan för vård av museisamlingar)

1. utskottet

2. res. 12 (fp, kd, c)

Votering:

218 för utskottet

87 för res. 12

1 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 25 v, 15 mp

För res. 12: 42 fp, 26 kd, 19 c

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 24 (Avveckling av myndigheten Forum för levande historia)

1. utskottet

2. res. 13 (v)

Votering:

274 för utskottet

25 för res. 13

7 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 42 fp, 27 kd, 19 c, 8 mp

För res. 13: 25 v

Avstod: 7 mp

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 32 (Publikrelaterat efterhandsstöd i kommande filmavtal)

1. utskottet

2. res. 21 (v, c)

Votering:

262 för utskottet

44 för res. 21

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 42 fp, 27 kd, 15 mp

För res. 21: 25 v, 19 c

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 34 (Utbyggande av e-bio)

1. utskottet

2. res. 23 (v, c)

Votering:

261 för utskottet

44 för res. 23

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 129 s, 48 m, 42 fp, 27 kd, 15 mp

För res. 23: 25 v, 19 c

Frånvarande: 15 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

10 § Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde

UbU1 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Punkt 1 (Förberedelser för förändring av gymnasieskolan)

1. utskottet

2. res. 1 (fp)

Votering:

260 för utskottet

43 för res. 1

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 48 m, 26 kd, 25 v, 18 c, 15 mp

För res. 1: 42 fp, 1 c

Frånvarande: 16 s, 7 m, 6 fp, 7 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 2 (Skolverkets roll)

1. utskottet

2. res. 2 (kd)

Votering:

279 för utskottet

27 för res. 2

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 42 fp, 25 v, 19 c, 15 mp

För res. 2: 27 kd

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 3 (Nationellt kvalitetsinstitut)

1. utskottet

2. res. 3 (fp, m, c)

Votering:

197 för utskottet

108 för res. 3

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 27 kd, 25 v, 15 mp

För res. 3: 48 m, 41 fp, 19 c

Frånvarande: 14 s, 7 m, 7 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 4 (Insatser mot läs- och skrivsvårigheter m.m.)

1. utskottet

2. res. 4 (c)

Votering:

281 för utskottet

19 för res. 4

4 avstod

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 129 s, 46 m, 42 fp, 27 kd, 25 v, 12 mp

För res. 4: 19 c

Avstod: 1 s, 3 mp

Frånvarande: 14 s, 9 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 6 (Elevhälsa)

1. utskottet

2. res. 6 (v)

Votering:

275 för utskottet

29 för res. 6

1 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 47 m, 42 fp, 26 kd, 19 c, 11 mp

För res. 6: 1 m, 25 v, 3 mp

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 7 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Prot. 2003/04:45

9 december

Punkt 9 (Ekeskolan och Hällsboskolan)

1. utskottet

2. res. 8 (fp, m, kd, c)

Votering:

165 för utskottet

136 för res. 8

5 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 25 v, 10 mp

För res. 8: 48 m, 42 fp, 27 kd, 19 c

Avstod: 5 mp

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 3 c, 2 mp

Punkt 16 (Principer för resursfördelning mellan lärosätena till forskning och forskarutbildning)

1. utskottet

2. res. 15 (fp, m)

Votering:

214 för utskottet

90 för res. 15

1 avstod

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 26 kd, 25 v, 18 c, 15 mp

För res. 15: 48 m, 42 fp

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 5 v, 4 c, 2 mp

Punkt 17 (Fler platser i vårdutbildningar)

1. utskottet

2. res. 16 (kd)

Votering:

278 för utskottet

27 för res. 16

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 42 fp, 24 v, 19 c, 15 mp

För res. 16: 27 kd

Frånvarande: 14 s, 7 m, 6 fp, 6 kd, 6 v, 3 c, 2 mp

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.34 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

Studiestöd

11 § (forts. från 7 §) Studiestöd (forts. UbU2)

Anf. 136 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Herr talman! Vårt samhälle är och blir i än högre grad ett kunskaps-samhälle, ett samhälle där kunskap blir en överlevnadsfråga för välfärden. För att möjliggöra kunskapssamhället och riva barriärerna så att fler kan studera och göra kunskapen tillgänglig för fler är studiestödet ett bra och viktigt verktyg.

Det finns en hel del att göra för att nå dit. Fortfarande är samhällets strukturer inte anpassade till stora studentgrupper. Fortfarande finns många steg kvar att ta för att riva de murar som föder den sociala snedrekryteringen. Det måste vara möjligt med en dräglig vardagstillvaro under studieåren.

Herr talman! Studiestödet ska uppmuntra de studerande. Inte minst på gymnasienivå är det viktigt med en signal om att ett aktivt deltagande i studierna är angeläget. För gymnasiestuderande föreslår därför Kristdemokraterna från 2005 en ökning av studiebidraget med en hundralapp per månad till sammantaget 1 050 kr.

De hinder som i dag försvårar eller till och med förhindrar lärandet ska tas bort. Därför vill vi se över inackorderingstilläggen så att elever på fristående gymnasieskolor garanteras möjligheten att läsa där de vill. Det ska vara likvärdiga och rättvisa möjligheter för alla unga människor. Det klassamhälle som socialdemokratin skapat där elever med mindre bemidlade föräldrar kan tvingas avstå från sin utbildning avvisar vi. Inackorderingstilläggen måste förändras.

Herr talman! Dagens högskolestudenter har varierande bakgrunder och förutsättningar. Det handlar till exempel om de studerande som har barn. Många av de nya studentgrupper som rekryterats, till exempel äldre kvinnliga studenter, är redan föräldrar. Det är faktiskt 120 000 barn som har föräldrar som studerar i grund- eller forskarutbildning. Dessa studenter stöter på en rad problem, inte minst för att få vardagens kassa att gå ihop. Många klarar inte det. Enligt de senaste siffrorna fick var tredje student med barn socialbidrag. De allra flesta, 87 %, av ensamstående studenter med barn fick socialbidrag. Något måste vara fel då så många är hänvisade till socialbidraget för sin vardagliga försörjning. Barn till

studerande får betala priset för att deras föräldrar studerar. I Socialdemokraternas och stödpartiernas Sverige hänvisas människor till socialbidrag bara för att de är studenter.

Detta är i hög grad en jämställdhetsfråga. Det är dubbelt så många studerande kvinnor som studerande män som har barn. Av studerande kvinnor mellan 35 och 40 år har hela 90 % barn. Är mannen det förklaringen till att så lite hänt för att garantera studerande föräldrar drägliga levnadsvillkor?

Kristdemokraterna föreslår från 2005 ett helt nytt barntillägg i studiemedelssystemet. Alla högskolestuderande med barn får ett tillskott på 250 kr per barn och månad. Fler kan försörja sig och klara vardagens nödtröft.

Studiestödet ska göra det möjligt för alla att oavsett bakgrund studera. Med de behov av utbildad arbetskraft som finns och som växer är det nödvändigt att studiestödssystemet drar sitt strå till stacken. Det handlar inte minst om att bryta den sociala barriären mellan människor och studier. För yngre studenter handlar det också om att föräldraförsäkringen till exempel är relaterad till tidigare inkomst. Har man ingen tidigare inkomst får man endast garantinivån i föräldraförsäkringen.

Kristdemokraterna vill se ett nytt studiemedelssystem där halva studiemedlet är bidrag och den andra halvan lån. Det handlar om signalen att samhället vill uppmuntra studier. Vi vill att alla ska få nya chanser att studera och lära under vuxenlivets gång. I dag finns det ett tak för hur mycket en högskolestudent får tjäna utan att studiestödet påverkas. Det är orimligt att en student som vill, hinner och orkar extraarbeta vid sidan av studierna straffas. Därför bör inkomsttaket tas bort. De regler, till exempel tolvterminsregeln i studiestödet, som hindrar studenter från att studera måste bort. Den borte åldersgränsen för studiemedel bör också bort.

Herr talman! Det finns ett otal exempel på olika gränsdragningssystem mellan studiestödssystemet och olika trygghetssystem i samhället. Trots det har den studiesociala utredning som jobbar och som ska vara klar inom kort inte fått direktiv att komma med de förslag som krävs för att komma till rätta med problemen. Den socialdemokratiska oförmågan att ta de initiativ som behövs lamslår studiemedelssystemet. Vi kristdemokrater menar att det i stället behövs en ny genomgripande översyn och förändring av studiemedelssystemet. En parlamentarisk utredning med uppdrag att lägga nödvändiga förslag bör tillsättas.

Till detta kommer det ärende som kammaren just behandlat i det förra betänkandet, nämligen problemen – de ständigt återkommande problemen – med CSN. När Riksdagens revisorer kommer med förslag om hur CSN ska förändra sitt arbetssätt och bli mindre beroende av påminnelseavgifter som deras kunder får betala, ja, vad gör då Socialdemokraterna och stödpartierna? De avslår. Detta, herr talman, är ett bevis så gott som något på den passivitet som hindrar Sveriges studerande från att känna en trygghet och en säkerhet i att få en rättssäker och effektiv behandling för att få studierna och det övriga livet att gå ihop. Det inger oro.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag säga att jag givetvis står bakom Kristdemokraternas samtliga reservationer i betänkandet, men för kammarens tids vinnande yrkar jag bifall enbart till reservation nr 7.

Prot. 2003/04:45
9 december

Studiestöd

Anf. 137 HÅKAN LARSSON (c):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till reservation nr 12.

Ett samhälle med ett livslångt lärande, som vi har pratat mycket om här i dag, och ambitionen att minst hälften av en årskull ska bedriva högre studier ställer höga krav, inte minst på studiemedelssystemet. Högre utbildning är en god investering, inte bara för den enskilde studenten utan även för samhället i stort. Eftersom det handlar om en långsiktig investering i tillväxt och utveckling måste det vara självklart att samhället ska subventionera högre studier på ett bra sätt. Runtom i världen finns det annars avskräckande exempel på höga terminsavgifter som gör att många stängs ute från högre utbildning.

Samhället bör fortsätta arbetet med att inrikta sig på att möjliggöra högre studier för fler genom att undanröja sociala, ekonomiska och geografiska hinder för den enskilde som önskar studera vidare. Dagens studiemedelssystem klarar inte detta särskilt väl eftersom vi fortfarande har en allvarlig social snedrekrytering till högre studier. Vi kan se att med det nuvarande systemet kan återbetalningen av studieskulden bli ett problem för personer som utbildar sig i yrken där yrkesgruppen inte kan räkna med särskilt höga löner exempelvis.

Därför är det viktigt att gå vidare och utveckla studiefinansieringssystemet, och det är bra om det kan ske i brett samförstånd. För vår del tycker vi att inriktningen bör vara att bidrag och lån så snart som möjligt ska utgöra vardera 50 %. Det är viktigt att vi får ett system som verkligen uppmuntrar alla som vill att studera vidare. Det är också viktigt att det finns möjlighet att få studiemedel någon termin utöver de tolv som i dag är gräns. Finns inte den möjligheten är risken stor att konsekvensen blir ett resursslöseri i form av oavslutade utbildningar och outnyttjad kompetens. Det är naturligtvis viktigt för både den enskilde och för samhället att man kan avsluta sina studier på ett bra sätt.

Inom kort ska, som vi hörde, den studiesociala enmansutredningen lägga fram sina förslag. Vi ska självfallet granska de förslag som kommer. Men vi kan också befara att det inte kommer att vara tillräckligt eftersom direktiven till utredaren inte gav utrymme för att komma med förslag till förändringar och förbättringar. Det handlade mest om att analysera den ekonomiska och sociala situationen. Därför vore det bra om enmansutredningen följs upp av en bredare parlamentarisk utredning där även studenterna själva blir representerade i syfte att komma med förslag på hur studenter och forskarstuderande bättre ska få tillgång till trygghetssystemen. Det handlar om många olika system – sjukförsäkringssystemet, bostadsbidrag, föräldraförsäkring och så vidare.

Som flera talare har sagt är det särskilt viktigt att uppmärksamma den situation som studerande med barn har och ge dem en större trygghet i vardagen. Jag är övertygad om att fler kommer att våga satsa och studera vidare om man kan hitta bättre möjligheter. Det är särskilt oacceptabelt att studerande med barn i många fall är hänvisade till socialbidrag.

Ett område som vi från Centerpartiets sida lyfter fram är rekryteringsbidraget för vuxenstudier, ett bidrag som för något år sedan ersatte det särskilda utbildningsbidraget och används för att ge personer mellan 25 och 50 år möjlighet till vidareutbildning. Det är personer som är arbetslösa eller riskerar att bli arbetslösa.

Vi ser rekryteringsbidraget som ett viktigt instrument för att motivera fler med kort utbildning till studier och ett sätt att se till att inte fler människor slås ut från arbetsmarknaden. De kan tvärtom få en nystart och komma igen.

Vi lever i en tid då alla talar om livslångt lärande. Rapport efter rapport understryker att vi måste vara beredda att arbeta allt längre. För en tid sedan kom till och med en rapport som hävdade att hälften av svenskarna borde arbeta till 79 års ålder, om vi ska klara pensionerna framöver. Då kan man fråga sig varför man sätter en övre gräns på 50 år för de människor som ska få del av detta rekryteringsbidrag. Det finns många svenskar i 50-årsåldern som inte har gymnasiekompetens. En del har inte heller grundskolekompetens. De bör naturligtvis få en reell möjlighet att vidareutbilda sig. Vad menar vi annars med livslångt lärande?

Majoriteten hävdar att rekryteringsbidraget bör överensstämma med studiemedelssystemet och att den övre åldersgränsen måste vara 50 år i båda fallen. Men vi kan inte se någon övertygande grund för att göra en sådan koppling mellan studiemedelssystemet och rekryteringsbidraget. Studiemedelssystemet handlar om högskolestudier och rekryteringsbidraget gäller studier på grundskole- och gymnasienivå. Då är det viktigare att ta hänsyn till den enskilde individen än att synkronisera system som inte behöver synkroniseras. Vår uppfattning är alltså att det inte bör finnas någon övre åldersgräns för rekryteringsbidraget utan att det ska utgå från individen i fråga.

Anf. 138 JAN BJÖRKMAN (s):

Herr talman! Som flera talare har berört ökar kraven på kunskap och kompetens i samhället. Det gäller för den enskilde, vårt deltagande i samhällslivet och arbetslivets krav. De nya krav som ställs understryker såväl behovet av en bra grundutbildning som möjligheten till återkommande utbildning. Man kan utan att överdriva säga att det livslånga lärandet i dag är en realitet. Det räcker inte med en utbildning vid starten av vuxenlivet eller arbetslivet. Man måste ha möjlighet till återkommande utbildning.

Genom en hög kompetensnivå ökar förutsättningarna för en positiv samhällsutveckling. Det gäller både den enskildes förutsättningar och arbetslivets och samhällslivets villkor. För att stödja den utvecklingen behövs ett studiestödssystem som ger långsiktigt goda förutsättningar. Det var också utgångspunkten för den reformering av studiestödssystemet som skedde från 2001.

Då skedde en satsning på en ökad bidragsdel, ett höjt fribelopp och på att göra studiemedlen pensionsgrundande. Det var också den prioritering som studentorganisationerna gjorde vid det tillfället.

Självklart finns det fortfarande krav och förväntningar på ytterligare förbättringar för de studerande. Det är också skälet till att Studiehjälpsutredningen nu ligger på regeringens bord och att Studiesociala utredningen snart kommer att ligga på samma ställe.

Samtidigt finns det skäl att säga att behov och krav på studiestödsområdet naturligtvis måste vägas mot andra angelägna behov. Vi kan dock konstatera att många deltar i studier, vilket talar för att systemet stimulerar till att studera.

När detta är sagt vill jag gärna säga att det har varit intressant att lyssna på de förslag till förändringar av det nuvarande systemet som har berörts här tidigare. Många inlägg har handlat om förbättringar och nya ambitioner. Det gäller inte minst Kristdemokraterna, som radade upp en lista som kostar en och annan miljard.

När man tittar på den budget för 2004 som vi är i färd med att fastställa kan man konstatera följande. Regeringens förslag innebär en satsning på ungefär 22 miljarder kronor till studiestöden. Moderaterna satsar 400 miljoner kronor mindre. Folkpartiet satsar drygt 1 800 miljoner kronor mindre. Kd satsar lite drygt 40 miljoner kronor mindre än vad regeringen har föreslagit och som Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har ställt sig bakom.

Det är så det ser ut, trots ganska pampiga uttalanden från en del håll om behoven. Det blir lite mindre pengar till studiestöd från tre av partierna än i det förslag som majoriteten står bakom.

Som vanligt i den här typen av debatter är det de vuxenstuderande som hamnar i strykclass, framför allt när Moderaterna och Folkpartiet talar studiestöd. Folkpartiet talar väl om kunskapssamhället och behovet av kunskap. Det gjorde Axel Darvik också i kväll. Men han berörde över huvud taget inte vuxenutbildningen eller de vuxnas behov av kompetensutveckling. När det gäller vuxnas lärande tar man gärna tillfället i akt att spara och att strypa deras möjligheter att delta.

Centerpartiet har en budget som är identisk med regeringens utom på en punkt, och det gäller det så kallade rekryteringsbidraget. Håkan Larsson berörde det. Det infördes den 1 januari 2003 och avlöste det särskilda utbildningsbidraget.

Rekryteringsbidraget kompletterar det vanliga studiestödssystemet. Rekryteringsbidraget syftar till att rekrytera vuxna personer som bedöms ha behov av kompletterande utbildning på grundläggande och gymnasial nivå. Det riktar sig till den som är arbetslös eller riskerar att bli det, eller till den som har funktionshinder och kan behöva lite längre tid på sig. Man kan säga att rekryteringsbidraget är generösare än det vanliga studiestödssystemet. Det är det som Moderaterna och Folkpartiet vill ska avskaffas medan Centerpartiet tycker att regeringen ska fullfölja den ursprungliga planen.

Jag tycker att Centerpartiets ambition på det området är både vällovlig och bra. Den dokumenterar det faktum att Centern gör en annan bedömning av behovet av vuxnas lärande än en del av de borgerliga samarbetspartierna, framför allt Moderaterna och Folkpartiet.

Det känns märkligt att Moderaterna och Folkpartiet vill avskaffa stödet för dessa grupper vuxenstuderande. Om man vill få ut fler på arbetsmarknaden, om man vill bidra till tillväxtpolitiken bör man också se till att rekryteringsbidraget finns kvar. Vad har ni för svar till den som av olika skäl tvekar att påbörja sina studier, bland annat av ekonomiska skäl? Vad har ni för alternativ? Och vad är svaret till den enskilde som känner tvekan och oro inför ekonomin?

Sammanfattningsvis kan man konstatera när det gäller studiestödsområdet att det finns fler områden och anslag som förenar än som skiljer oss åt. Men på ett område, nämligen vuxnas lärande, är skiljelinjerna väldigt tydliga.

Moderaterna och Folkpartiet pratar gärna om kunskap och allas rätt till kunskap och tillväxt, men när det gäller att ge fler möjlighet att delta på det här området sviker man den enskilde. Hela rekryteringsbidraget avskaffas. Och vill man kan man väl säga att det ligger i linje med Folkpartiets och Moderaternas inställning till vuxenutbildningssatsningen från 1997–2002, det så kallade Kunskapslyftet. Då hade de samma grundinställning, nämligen att vuxnas lärande inte behöver statligt och kommunalt stöd.

Jag menar att visst behövs det studiestöd också för det livslånga lärandet. Detta är också självklart för merparten av partierna i riksdagen. Den fråga man kan ställa sig är när det blir lika självklart för Moderaterna och Folkpartiet.

Herr talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till utbildningsutskottets förslag i betänkandet och avslag på de reservationer som finns föga till detta betänkande.

Anf. 139 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! Under tiden som vi haft rekryteringsbidraget, som jag vill börja med att ta upp, har arbetslösheten bland de unga ökat. Andelen som är utanför både studier, arbetsmarknad och andra former av sysselsättning ökar. Det är en utslagen grupp som inte på något sätt är en del av samhället. Det är alltså rätt tydligt att rekryteringsbidraget inte fungerat på det sätt som intentionerna var, och därför anser vi att det naturligtvis är bättre att satsa pengarna på någonting inom utbildningen som gör nytta.

Det som jag också skulle vilja lyfta fram, och som jag gärna vill att Jan Björnman svarar på, är vad regeringen och regeringspartiet planerar att göra för de studerande som har barn. Dessa studerande befinner sig i en väldigt utsatt situation. De ska klara sig med mycket knappa ekonomiska resurser, ungefär 6 000 kr i månaden, vilket inte är särskilt fett när de dessutom har barn att försörja.

Vi vill införa ett extra tilläggsbarnbidrag på 3 000 kr, vilket skulle göra det åtminstone lite enklare för dessa studenter att klara sig. Det här förslaget har Folkpartiet återkommit med år efter år sedan det nya studiestödssystemet infördes. I stället finns ett extra stöd för dem som har lite högre inkomst, och det tycker vi är en galen prioritering. Studenter med barn borde definitivt få bättre förutsättningar.

Anf. 140 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Jag tycker det är klädsamt av Axel Darvik att till slut ändå beröra vuxnas lärande, även om det över huvud taget inte fanns med tidigare. Det finns trots allt många vuxna som är beroende av förutsättningarna för det livslånga lärandet, och därför känns det bra – om än senkommet – att Folkpartiet berör den frågan här.

Jag blir dock väldigt osäker på slutsatsen. Det faktum att behovet av insatser på arbetsmarknaden ökar, och det faktum att fler skulle behöva den här typen av stöd, borde väl inte leda till slutsatsen att bidraget och insatserna ska avskaffas. Det är nämligen Folkpartiets modell.

När vi säger att man måste satsa och göra det rejält, och när Centern säger att vi kanske skulle ta i lite mer, säger Folkpartiet att den naturliga slutsatsen när behoven ökar är att dra undan stödet för de vuxna att kunna

skaffa sig en bra utbildning. Jag tycker inte att den logiken riktigt hänger ihop.

När det gäller studiemedel till studenter med barn och tilläggslånet har den frågan varit uppe i flera omgångar. Det uppslag som Folkpartiet har är intressant och värt att både diskutera och värdera. Dock inväntar vi i dagsläget den studiesociala utredning som ska vara färdig den sista december, och som väl kommer att presenteras någon vecka in i januari, och jag tror därför att vi får anledning att återkomma och kanske också göra en mer samlad bedömning av detta än att bara rycka ut en enskild fråga.

Jag ser fram emot en fortsatt diskussion och dialog på det här området, utan att för den skull i dag låsa mig exakt för hur det hela ska se ut. Men det är en intressant ingång till en diskussion om studenter med barn.

Det jag möjligen skulle kunna fråga är hur mycket Folkpartiet i sitt budgetalternativ räknat med att detta kommer att kosta.

Anf. 141 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! Vårt budgetalternativ är naturligtvis finansierat och på goda grunder uppbyggt. Det går alltså att utläsa i betänkandet vad det hela kostar.

Något som också är viktigt att påpeka är att vi inte heller vill skapa incitament för att man ska skjuta upp studierna. Det är ett problem i Sverige i dag att det för många studenter tar lång tid att komma igenom utbildningssystemet. Därför är det viktigt att inte diskriminera de studenter som väljer att påbörja sina studier tidigt jämfört med andra studenter.

Vårt förslag för de vuxenstuderande är mycket generöst. Vi säger att man får ungefär 60 % av studiemedlet som bidrag. Möjligen är det inte riktigt lika generöst som den andra varianten, den som regeringen har, men vi anser att det behövs ett generöst stöd.

När det gäller arbetsmarknadspolitik och så vidare har Socialdemokraterna och Folkpartiet helt enkelt olika syn i de frågorna. Folkpartiet för en politik som ska skapa riktiga jobb och ge riktiga möjligheter till en god utbildning – inte AMS-kurser eller något annat som visat sig ha mycket dålig effektivitet och också gett dålig avkastning.

Och eftersom vi ser att rekryteringsbidraget helt klart inte åstadkommer det som det ska göra vill vi naturligtvis inte att man satsar mer på detta. I stället vill vi ge riktiga möjligheter till arbete och till en god utbildning, och därför har vi en helt annan inriktning på vår politik än vad Socialdemokraterna har.

Anf. 142 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Det framgår ganska tydligt att vi här har olika inriktning och att Folkpartiet inte gör samma bedömning av behovet av vuxenutbildning som regeringspartiet och samarbetspartierna.

Jag är inte riktigt klar över vad Axel Darvik menar med ”riktiga jobb”, men jag vet att alla riktiga jobb kräver utbildning. De som står utanför arbetsmarknaden måste därför få möjligheter till utbildning för att kunna ta de så kallade riktiga jobben. Med er politik får de dock inte det. Ni prioriterar inte vuxenutbildningen, som Axel Darvik sade. I stället drar ni ned på möjligheterna till studier, eftersom ni drar in pengarna till platserna.

Ni drar alltså in rekryteringsbidraget som skulle ge möjlighet för dem som ännu inte är inne i studier att faktiskt ta sig in. De 60 procenten innebär att ni drar ifrån de vuxna som studerar på gymnasienivå mellan 1 500 och 2 000 kr i månaden i förhållande till det förslag som finns i dag. Det kan inte kallas att prioritera vuxenutbildningen, hur gärna man än vill använda det ordet.

Jag ska inte hänga upp mig på finansieringen, men faktum är att både när det gäller tilläggslånet på 3 000 kr och de 200 kronornas ökning av studiemedlen går detta inte att hitta i Folkpartiets budgetförslag. Skälet till att jag lite försiktigt ställde frågan om finansieringen var att detta inte går att utläsa av de tabeller som är presenterade. Det är synd, men vi kanske får anledning att komma tillbaka till hur det är tänkt när vi diskuterar den studiesociala utredningen och effekterna av den.

Anf. 143 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Det är intressant att debattera med Jan Björkman för han försöker alltid hitta de kamerala dimensionerna i diskussionen mer än de visionära. De kan för all del vara intressanta att diskutera när vi har ett betänkande som rör studiestödet.

Jag tror att man i den här diskussionen ska koncentrera sig på vilken typ av utbildning som egentligen bör prioriteras. Jag var inne på det tidigare i mitt huvudanförande, men det kan vara angeläget att repetera det.

Visst är komvux bra, men kvalificerad yrkesutbildning är trots allt mycket bättre i många avseenden. Kvalificerad yrkesutbildning har haft bevisade effekter. Statistiskt sett har den gett fler människor möjlighet att komma i arbete, vilket ju varit syftet med KY, som trots allt är att betrakta som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Det har varit mer effektivt än det mesta andra som erbjudits under det 90-tal som nu ligger bakom oss.

Vad vi gör i vår budget är naturligtvis att föra om de här pengarna. Ja, det innebär lite mindre platser på komvuxsidan, men det innebär samtidigt att vi får en möjlighet att utöka antalet platser i KY. Vi anslår för KY motsvarande medel 2004 för 21 000 platser, och år 2006 har vi så mycket som 25 000 platser. Jag tycker att det är ett stort framsteg.

Jag måste säga att jag är stolt över att kunna presentera en budget som på det här viset är offensiv när det gäller de här utbildningarna.

Man kan alltid diskutera vad omformningen av systemen ska leda till, men vi har vår vision klar. All utbildning måste ha ett slutmål. Vi kan inte fortsätta att skicka människor in i åtgärder, som bara innebär att man går in i någon sorts ekorrhjul som aldrig stannar.

Jan Björkman vet mer om detta, för det är ungefär vad regeringen har gjort under den senaste mandatperioden, för att inte tala om den sista mandatperioden på 90-talet, som var full av den här typen av åtgärder.

Anf. 144 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Jag tror att det är väldigt många människor som har deltagit i Kunskapslyftet och har sett det som en ny chans som skulle känna sig väldigt förolämpade av det sättet att beskriva Kunskapslyftet och det som har hänt under perioden 1997–2002. Jag har träffat väldigt många av dem som har deltagit i de aktiviteterna, som Tobias Billström devalverar med sina uttalanden. Jag har sett människor växa. Jag har sett glöden i de

människornas ögon. Jag har också sett många som har kunnat både skaffa sig nya jobb och ta sig in på andra utbildningar i eftergymnasial form. Man ska inte underskatta det. Man ska inte underskatta människors intresse av att skaffa sig en bra utbildning.

Det jag fokuserade på var att vi måste ge möjlighet till det livslånga lärandet. Det innebär också att man inte bara kan få möjligheter till grundutbildning, utan man måste också få möjligheter till kompetensutveckling och livslångt lärande. Det kallar Tobias Billström kameralt, och det må så vara. Jag bryr mig inte om det – det bjuder jag gärna på.

Det är trots allt synd att Moderaterna inte har bidragit till finansieringen av vuxenutbildningen.

Det är bra att ni lyfter fram KY. Jag tycker att vi ska fortsätta att bygga ut KY. Men man ska inte underskatta värdet av vuxenutbildningen i förhållande till KY, för många behöver den grunden för att kunna ta sig in i KY-verksamheten, som är eftergymnasial.

På vilket sätt tror Tobias Billström att avskaffandet av rekryteringsbidraget påverkar människors möjligheter att rusta sig för nya jobb och ta de jobb som tillkommer på arbetsmarknaden? Tror Tobias Billström att det är positivt att man avskaffar det, eller är det negativt?

Anf. 145 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Jag kan börja med frågan vad man egentligen möter när man talar med människor som har gått igenom Kunskapslyftet. Ja, visst möter man människor som har fått bra förtroende och som finns i arbete. Men man möter också väldigt många som upplever sig ha fastnat i ekorrhjulet, som de facto aldrig har fått känna glädjen över att möta någonting nytt, utan som säger att ”jag är väldigt besviken därför att när jag kom till slutet av den utbildning som Kunskapslyftet innebar fanns där ingenting som väntade på mig”.

Det är därför som vi tar tag i den här frågan. Det är därför som vi lägger fram nya idéer om att man måste koncentrera sig på de utbildningar som har visat sig ge statistiskt bevisad effekt. KY hör definitivt till dem.

Sedan var det frågan om rekryteringsstödet och avskaffande av det. Det är inte så att vi avskaffar det stödet. Vi för samman alla dessa frågor till ett anslag, det vill säga vuxnas utbildning. Genom att göra detta rensar vi i den alltför vildvuxna bidragsflora som vi har haft i det här landet och som har inneburit att människor knappt har vetat vad som egentligen gäller.

Jag som har suttit i Arbetsmarknadsberedningen i Malmö stad och sysslat med de här frågorna har väldigt ofta konfronterats med de problem som det innebär för arbetsmarknadsprojekt i kommunal regi, men också för företagare som vill ta in människor på korttidsbasis att hitta rätt i den här floran. Vi gör någonting åt detta. Vi gör någonting konkret i vårt budgetförslag, åt någonting som människor har klagat på under lång tid.

Vi avslutar utfasningen av Kunskapslyftet under den här perioden – det är helt riktigt. Men vi ersätter det, som sagt var, med någonting som är mer positivt, mer välriktat och mer genomtänkt.

Jag tycker att Jan Björkman ska vara tydlig och förklara för mig vad det är som är den socialdemokratiska visionen efter Kunskapslyftet. Det är mycket prat om det livslånga lärandet. Det är mycket prat om hur

Anf. 146 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Om man tittar i ett internationellt perspektiv tror jag att det är få länder som har gjort en så gigantisk utbildningssatsning som vi har gjort under slutet av 90-talet och i början av det nya årtusendet. Jag tror att det har betytt väldigt mycket för väldigt många att man har fått möjlighet att ta sig in på arbetsmarknaden eller fått bättre förutsättningar att behålla sin plats där.

Det är möjligt att Tobias Billström har träffat en och annan som inte har tyckt att de har fått de möjligheterna. Det är synd. Den slutsats jag kan dra av det är inte att man, som Tobias Billström sade, ska "ta tag i" frågan genom att göra sig av med de förutsättningar som finns för vuxna att skaffa sig en kompletterande utbildning. Det är ju vad "ta tag i" betyder i detta fall, det vill säga aktivt motverka tillkomsten av Kunskapslyftet – om än en något mindre rå avveckling av resurserna än Folkpartiets, om man ändå har bestämt sig för att snabbt tona ut detta.

När det gäller rekryteringsbidraget och att det läggs in i det allmänna studiestödet: Ja, det gör det. Det är sant. Nu blir Tobias Billström kamerateal en stund; nu fördes pengar mellan anslag, och det fick man inte nämna. Men summan av den kardemumman är att de regler och de förutsättningar som finns i rekryteringsbidraget för att stimulera dem som kanske inte har fått samma chans tidigare försvinner när man lägger in det i studiemedelssystemet, för då gäller de andra reglerna. Det som var det unika med rekryteringsstödet var att man hade möjlighet, precis som jag tror att Håkan Larsson beskrev tidigare, att se till att underlätta eller sänka ribban för dem som har haft en ganska hög ribba för att ta sig in i fortsatta studier.

Jag tycker att det är synd att Tobias Billström och Moderaterna inte ser att en del människor kan behöva det stödet för att också långsiktigt platsa på arbetsmarknaden. Jag tror att vi behöver de här människorna för både kunskapsutvecklingen och tillväxten.

Anf. 147 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! I vanlig ordning administrerar sig Jan Björkman fram genom studiemedelssystemet. Men hur blir det med människan? Vart har den vanliga, lilla människan tagit vägen? Vart har de 120 000 barn som har föräldrar i grundläggande högskoleutbildning eller forskarutbildning tagit vägen? Vart har de studenter som är föräldrar tagit vägen? De saknas.

Det vore, herr talman, klädsamt med ett besked från Jan Björkman om vad socialdemokratin tänker sig göra, om det nu över huvud taget finns någon plan på att över huvud taget göra någonting när det gäller situationen för studerande med barn.

När vi kristdemokrater satsar på ett nytt barntillägg med 250 kr per barn och månad säger Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet nej i dagens betänkande. Det är därför vi kristdemokrater har reserverat oss. Det är därför vi yrkar på vår reservation. Skulle Jan Björkman plötsligt tycka att det är viktigt att ge studerande med barn drägliga levnadsvillkor är det bara att ändra sig och yrka bifall till vår reservation.

Studiestöd

Vad Vänsterpartiet tycker lär vi kanske få höra. Vad Miljöpartiet tycker vet vi inte, för de är inte här.

Herr talman! Det finns ett antal barriärer mellan studerande och de som vill studera och högskolan. Då gäller det för oss i den här diskussionen att i möjligaste mån undanröja de här barriärerna. Det uppfattar jag att Jan Björkman vill. Men om nu Jan Björkman vill det, förutsätter jag att han också kan ge ett klarare besked än vad han hittills har klarat av att ge.

Anf. 148 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! "I vanlig ordning", säger Torsten Lindström, och sedan sträcker han ut vingarna och flyger väldigt högt upp. Sedan buklandar han, som vanligt.

Den långa listan med önskingar om vad man borde göra fick vi i huvudanförandet. När vi tittar i budgetbilagan som kd har levererat kan vi se att där inte finns det som Torsten Lindström pratar om.

Den som roar sig med att ta fram protokollet från förra året, herr talman, kan se samma sak. De löften som ställs ut ställs ut på framtiden. De pompösa attackerna på andra partier för att de inte lever upp till förväntningarna ramlar ju tillbaka på kd. Ni har inga förbättringar i den budget som vi pratar om nu. Precis som förra året ligger det i budgetar som vi ännu inte fastställer och som vi ännu inte har tagit ställning till.

Därför tycker jag att det kanske hade varit klädsamt om kd i den här debatten, både nu och tidigare i dag, hade sänkt tonläget en liten aning och funderat igenom om det verkligen är så att alla andra står för de värdelösa lösningarna medan Torsten Lindström och Kristdemokraterna står för allt det goda. Jag kan inte läsa ut detta goda i det budgetförslag för 2004 som vi nu tar ställning till.

Barntillägget har jag redan berört. Torsten Lindström har inte den minsta lösning för 2004 i den budget som vi antar nu. Torsten Lindström vet ju också att den studiesociala utredningen jobbar med de här frågorna. Jag tror att Torsten Lindström vet att den presenteras inom några veckor. Då får vi anledning att ha en samlad diskussion om de här och andra villkor för studenterna. Jag tycker att det är bra att vi kan ta ett samlat grepp på de här frågorna.

Anf. 149 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Jan Björkman får gärna läsa det betänkande som det utskott som han är ordförande i presenterar för kammaren i dag. I betänkandet finns det en reservation som handlar om barntillägget. Den har Kristdemokraterna lagt fram. Det är det vi behandlar här i dag. Även om vi i vårt budgetförslag lägger detta först 2005, för vi hittar inte pengarna 2004, har vi detta som vårt förslag i dag och det finns i vår reservation.

Om Jan Björkman har en vilja att göra något åt situationen för studerande med barn och hjälpa dem att klara livets nödtorft, det man behöver för att kunna få mat, för att kunna klä sig, för att kunna bo, då är det upp till bevis. Reservationen ligger i dagens betänkande, och det är det vi diskuterar.

Hur går allt det där annars ihop med talet om det livslånga lärandet, som regeringspartiet så gärna ger uttryck åt och håller långa anföranden om? Om det inte är möjligt att klara ett livslångt lärande för att man,

vilket är bilden i dag, är en kvinna med barn som kommer in i högskolestudier lite senare i livet, då blir det livslånga lärandet ytterligare en sådan här luftpastej, en chimär, en politisk ballong utan förankring i verkligheten.

Sedan noterar jag, herr talman, att det också handlar om att se över studiemedelssystemets samband med de olika trygghetssystemen. Där är problemet att den utredning som Jan Björkman talar om och ser fram emot inte har fått i uppdrag att komma med de förslag som behövs. Utredningen har fått oerhört smala direktiv.

Det är väl därför, herr talman, som vi från flera partier ser att på grund av regeringens oförmåga att ge de direktiv som behövs kommer den här utredningen inte heller att kunna bjuda på de förslag som behövs.

Sedan, herr talman, noterar jag att Jan Björkman inte heller har sagt någonting om CSN och varför han har avslagit förslagen om att se till att våra studenter i Sverige får en fungerande verksamhet.

Anf. 150 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Först ska jag säga något om CSN. Anslaget till CSN behandlades i den förra debatten. Jag var inte med i den, men Torsten Lindström hade talrika tillfällen under den debatten att framföra sina synpunkter och sin kritik. Som jag uppfattar det gjorde han det också, och fick svar av bland annat utbildningsministern.

När det gäller pengarna och budgeten måste jag säga att jag hade haft mycket större respekt för Torsten Lindströms kritik mot socialdemokratisk politik om det hade varit så att Torsten Lindström och hans parti hade haft pengarna i budgeten. Men det har de inte. Det var precis samma besked förra året när vi stod här vid juletid, den 12 december, att det här ligger något utanför den budget som vi nu fastställer. Då tycker jag att det blir lite pompöst. Ursäkta mig att jag säger detta.

För några timmar sedan hade Torsten Lindström en debatt med skolminister Lena Hallengren. Då säger Torsten Lindström att de 6 000 platserna till förskolan bara är valfläsk – och det är på väg att bli otjänligt nu för det ligger i budgeten för 2005. Jag tycker att Torsten Lindström kan äta upp det valfläsket nu. Hela det löftespaket som Torsten Lindström och Kristdemokraterna har i det här budgetförslaget ligger på samma sätt på 2005. Därför tycker jag att kritiken är ihålig. Det hade varit klädsamt om kd hade haft pengarna innan man kritiserade andra för att inte ha det.

Anf. 151 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Herr talman! Det är positivt, tycker jag, att vi är överens om att det här rekryteringsbidraget behövs för att människor som är på väg att ramla ut från arbetsmarknaden ska få en ny chans att komma in igen. Vårt problem i Sverige är att vi har alltför många som är utanför arbetsmarknaden. Då måste vi vidta åtgärder för att se till att de finns kvar och kan gå vidare.

Vad jag vill fråga om är motiveringen till att man sätter den här åldersgränsen vid 50 år. Det var ju så att det utbildningsbidrag som fanns tidigare, som föregick rekryteringsbidraget, gällde upp till 55 års ålder. Med andra ord har man sänkt det i det här fallet. Vi kan inte se någon anledning till det. Det finns säkert många människor i 50-årsåldern som

gärna vill ha en ny chans att komma tillbaka i utbildning och sedan i arbetslivet. Och de kommer att behövas framöver.

Sedan är det en annan fråga. Den studiesociala utredningen kommer snart. Det är ju en enmansutredning. Vi ska naturligtvis se på de förslag som kommer. Men om direktiven håller har ju inte utredningen fått i uppdrag att komma med förslag om vad man egentligen ska göra för förbättringar för att få in studenterna så att de tillhör trygghetssystemen fullt ut. Jag vill fråga Jan Björkman: Är du beredd att arbeta för att tillätta en bred parlamentarisk utredning som får möjlighet att se över studenternas hela situation och komma med förslag till förbättringar om det inte finns med i den enmansutredning som kommer?

Anf. 152 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att säga att jag verkligen uppskattar Centrerns intresse och engagemang för de människor som behöver det här stödet för att skaffa sig en utbildning och ta sig in på arbetsmarknaden. Som jag sade redan tidigare har Centern ett högre anslagsbelopp där än vad regeringen och majoriteten i riksdagen har. Det beror i huvudsak på att vi har gjort en annan bedömning, nämligen att vi tror att alla pengar inte kommer att gå åt under det här uppbyggnadsskedet. Det är skälet till att vi har lagt bidraget lite lägre. Men bedömningen av det är vi överens om.

Jag har respekt för synpunkten om åldersgränsen. Samtidigt är inte rekryteringsstödet en del av studiestödet. Det ligger utanför med särskilda regler, särskilt generösa regler. Dem har vi också varit överens om. Då blir det lite knepigt. Vi kan säga att det här stödet är till för att rekrytera in i det andra studiestödssystemet. Om vi då skulle ha en högre åldersgräns för rekryteringsstödet än 50, som är regelverket för det vanliga studiestödet, det som man ska rekrytera till, tror jag att en hel del kommer att känna sig lurade över att de inte, efter de 50 veckor som rekryteringsstödet varar, kan gå vidare i det vanliga studiestödet.

Då skulle Centern, vi eller någon annan ha sagt att då måste vi höja ribban i det vanliga studiemedelssystemet. Då fungerar det. Men det kostar hiskligt mycket pengar, och de pengarna har vi inte hittat ännu. Skälet till att det finns en sådan här synkronisering som, förstår jag, för många enskilda kan kännas jobbig och onödig är att vi vill ge tydliga regler och inte lura folk när de går in i detta med rekryteringsbidrag. Därför finns den här åldersgränsen kvar i rekryteringsstödet.

Anf. 153 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tror nog att vi bör diskutera det där med åldersgränsen vidare. Det handlar ju om utbildning på grundskole- och gymnasienivå i det här fallet. Studiestödssystemet är ju i huvudsak för högre utbildning. Så det borde gå att finna former som gör att det här kan anpassas till varandra.

Sedan vill jag fråga en gång till om det här med den studiesociala utredningen. Om den inte kommer med förslag till förbättringar och ser över de studerandes hela situation, är du då beredd att arbeta för att vi får en bred utredning som ser över hela systemet, de studerandes hela livssituation så att säga, för att de ska komma in mer i trygghetssystemen? Det gäller inte minst studerande med barn, som har diskuterats här tidigare.

Anf. 154 JAN BJÖRKMAN (s) replik:

Herr talman! Beträffande den första frågan om vuxenstudier på grundläggande nivå och på gymnasienivå har vi i dag en 50-årsgräns. Det är analogt med studiemedelssystemet för högskolestuderande. Därmed finns detta problem. Man kan alltid diskutera om man ska höja den gränsen. Jag säger inte att jag har något principiellt motstånd mot det, tvärtom. Men det är egentligen bara en ekonomisk fråga att vi inte har maktat med det. Jag tror att flera i samarbetspartierna som har varit med och diskuterat detta känner igen den här diskussionen, att vi önskar att vi kunde gå högre upp i åldrarna. Men det är väldigt dyrt att lyfta på taket i det stora studiestödssystemet. Det är skälet till att vi inte har maktat med att gå längre. Men jag tror att det är en viktig diskussion att föra framöver.

Jag ber om ursäkt att jag inte hann med den andra frågan förra gången. När det gäller den studiesociala utredningen som nu är på gång och som har tittat på en rad av bristerna i och förutsättningarna för trygghetssystemen för studerande skulle jag i detta läge gärna vilja se resultatet av den utredningen och vilka lösningar den kan peka på innan jag tar ställning till om det behövs en bredare utredning. Jag kan inte se något skäl till att jag principiellt skulle avvisa att man skulle ha ett bredare perspektiv. Men jag tycker att hedern mot den här utredningen ändå kräver att vi värderar resultatet av den innan vi bestämmer oss för att det skulle kunna behövas en ny. Men långsiktigt ser jag inget principiellt hinder för det.

Anf. 155 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! Vänsterpartiet vill i princip att studier ska jämföras med arbete och att studenter inte ska exkluderas från andra sociala stödssystem utan behandlas på samma sätt som förvärvsarbetande.

Vårt långsiktiga mål är att införa studielön. Men i det kortare perspektivet vill vi så snart som det statsfinansiella läget tillåter höja totalbeloppet i studiestödet eftersom studenterna som grupp i förhållande till andra grupper tappat mycket av sitt tidigare konsumtionsutrymme, mycket beroende på att hyrorna stigit kraftigt i storstadsregionerna. Det har också visat sig att en höjning av totalbeloppet är den åtgärd som har den bäst rekryterande effekten. Därefter skulle vi vilja höja bidragsnivån ytterligare. Vi delar uppfattningen att ett viktigt mål skulle vara 50 % bidrag och 50 % lån.

Detta är angelägna reformer för oss som vi vill medverka till att skapa utrymme för när det nuvarande osäkra ekonomiska läget har stabiliserats och det finns ytterligare finansiellt utrymme för reformer. Jag tycker att det är väldigt viktigt att vi som politiker, trots att vi kan vara kritiska mot studiestödssystemet, ändå erkänner att det svenska studiestödssystemet faktiskt är ett av de mest generösa som finns i världen. Jag tycker att det är någonting som vi ska vara glada och stolta över.

Vänsterpartiet står bakom det nuvarande studiestödssystemet. Det är ett resultat av ett samarbete mellan Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet. Tillsammans med andra stödformer som aktivitetsersättningen och rekryteringsbidraget har det nuvarande studiestödet mycket av den flexibilitet som krävs för att möta behovet hos enskilda individer i olika situationer och under olika livsbetingelser.

Det finns dock en del som behöver förbättras och utvecklas när det gäller studiestödssystemets struktur. Det är riktigt som har påpekats att studerande med barn är en snabbt växande grupp. Jag vill ändå markera att i samarbetspartiernas så kallade 121-punktsprogram, som ska gälla under innevarande mandatperiod, klargör vi tydligt vår gemensamma ambition att införa ett barntillägg för studerande. Och den studiesociala utredningen som ska titta på hur studenterna är relaterade till andra generella stödssystem har därför som tilläggsdirektiv fått uppdraget att utreda hur ett sådant barntillägg skulle kunna utformas och vilka tänkbara konsekvenser det skulle få. Det är den utredning som har berörts här flera gånger under kvällens lopp och som ska överlämnas till utbildningsministern i januari nästa år.

Kristdemokraterna har i en motion föreslagit att regeringen ska tillsätta en ny parlamentarisk utredning för att se över studiemedelssystemet och dess sociala konsekvenser för de studerande. Det motiverar man med att den nu sittande utredningen som blir färdig den här månaden med sitt arbete endast i begränsad omfattning har mandat att lägga fram förslag till förändringar. Detta har också under debatten fått stöd av Centerpartiet.

Jag kan med förvåning konstatera att vi för ungefär ett år sedan behandlade en motion från Vänsterpartiet som just rörde utvidgade direktiv för den här utredningen och att den skulle kunna få möjlighet att också lämna förslag på förändringar. Det fanns inget som helst stöd från riksdagen för detta då, inte från något parti. Då hade ett stöd kunnat betyda en reell förändring. Nu, ett år senare, är den studiesociala utredningen i stort sett färdig med sitt arbete, och då menar jag att det är för sent.

Ytterligare en viktig förändring som vi skulle vilja se genomförd är att det ska gå att kombinera deltidssjukskrivning med deltidstudier. Frågan har analyserats, och ett underlag har lämnats till regeringen av Utredningen om skyddstider för sjukpenninggrundande inkomst. Den överlämnades i april i år. Men hitintills har regeringen, såvitt jag vet, inte vidtagit några konkreta åtgärder. Detta menar vi är en fråga som måste få en snabb lösning, antingen genom att man tydliggör det befintliga regelsystemet eller diskuterar en separat studerandeförsäkring.

Ett tredje problem som är viktigt och som också har tagits upp till diskussion här är de personer som är 50 år och däröver och deras möjligheter till kompetensutveckling och studier. Här ska jag villigt erkänna att det finns brister i systemet. Det är viktigt att komma ihåg att pensionssystemet nu har urholkats och är otillräckligt. Vänsterpartiet har aldrig ställt sig bakom det nuvarande pensionssystemet. Och det har blivit alltmer uppenbart att alltfler människor kommer att tvingas arbeta allt längre, särskilt kvinnor och de med låga inkomster och kort utbildning. Möjligheten till kompetensutveckling även sent i livet är alltså en viktig rättvisefråga.

Jag tycker att det är viktigt att man ser över detta system med trappan och väger in de nya erfarenheter som har blivit tydligare nu än då vi fattade beslut om det nya studiestödssystemet.

Jag vill också passa på att kortfattat kommentera de borgerliga partiernas budgetförslag.

Tobias Billström och jag hade ett replikskifte under utgiftsområde 16 som rörde Moderaternas förslag om vuxenutbildningen. Där var vi inte

överens. Jag kan nu, efter att ha tittat igenom materialet en gång till, bara konstatera att för ett parti som håller kunskapen så högt är det väldigt viktigt att man kan lära sig åtminstone två av de fyra räknesätten – plus och minus. Det verkar vara en uppenbar brist hos Moderaterna. Jag fick inte heller då svar när det gäller på vilket sätt som ni ville utöka KY, det vill säga de kvalificerade yrkesutbildningarna. Men det sade faktiskt Tobias Billström nu i en replikväxling med Jan Björkman, nämligen att det handlade om en ökning från 12 500 till 21 000 platser. Då kan jag genom att räkna baklänges konstatera att det innebär en halvering av stödet till kommunal vuxenutbildning och folkhögskolor. Det vore väldigt bra om Moderaterna var tydliga i det avseendet.

Jag har en ny fråga till Tobias Billström som gäller just det här betänkandet och de 400 miljoner kronor som ni vill reducera det totala anslaget till studiestöd med. Ni förklarar det, litet slängigt tycker jag, med att ni har gjort en annan prognos än regeringen när det gäller antalet studerande. Då är jag återigen så nyfiken. Hur ser den prognosen ut, och vad bygger ni de slutsatserna på? Redogör det för mig, Tobias Billström. Det kan vara intressant för oss alla att veta.

Folkpartiet är en historia för sig tycker jag. Det är tråkigt att se den elitistiska syn som präglar Folkpartiet när det gäller kunskap och också när det gäller människor.

Det kan konstateras att man minskar med drygt 1,8 miljarder i förhållande till majoritetens förslag. De här neddragningarna drabbar nästan uteslutande kortutbildade vuxna människor, alltså de som har det svårast på arbetsmarknaden. Många av dessa är dessutom kvinnor. Och detta kommer från ett parti som säger sig vilja verka också för jämställdheten! Det tycker jag är tråkigt.

Kristdemokraterna är helt fantastiska. Ert förslag ligger 43 miljoner lägre än samarbetspartiernas förslag när det gäller studiestödet. Ändå målar Torsten Lindström upp fantastiska luftpastejer.

Jag kan bara säga: God jul, Torsten! Jag hoppas att du skriver en riktigt riktigt lång önskelista till tomten i jul och att du inte blir besviken.

Man måste faktiskt också ha lite i fickorna när man talar om så stora och genomgripande förändringar som Kristdemokraterna talar om.

Sedan gäller det Centerpartiet. Jag är jätteglad över den omsorg som Centerpartiet visar om just de vuxna som har det svårast i samhället. Det gläder mig. Jag vet att ambitionen naturligtvis finns att så småningom höja rekryteringsbidraget.

Axel Darvik säger att rekryteringsbidraget har visat sig vara misslyckat. Men hur kan man veta det? Det har ju bara hunnit verka en extremt kort tid, så ingen har väl egentligen kunnat göra en utvärdering. Det där är alltså på något sätt taget ur luften.

Finns det då, som de borgerliga partierna påstår, möjligheter till en gemensam borgerlig politisk front inför nästa val? Ja, när det gäller studiestödet måste jag säga att det ser dystert ut för er. Det skiljer faktiskt drygt 2 ½ miljarder mellan Folkpartiets och Centerns förslag när det gäller den här budgeten för år 2004.

Med detta yrkar jag bifall till utbildningsutskottets förslag i betänkande nr 2.

Anf. 156 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! För ett år sedan hade vi också en debatt om studiestödet, vilket Britt-Marie Danestig mycket riktigt påminner om. I den debatten behandlades motioner från Kristdemokraterna, som pekade på behovet av en bred översyn av studiemedelssystemet och på behovet av en bred parlamentarisk utredning. Då fanns det, såvitt jag kan erinra mig, inget stöd från Vänsterpartiet för de tankarna. I stället fick enmansutredningen fortsätta med sina smala direktiv.

Trots en interpellationsdebatt mellan mig och statsrådet Andnor och därefter ytterligare tilläggsdirektiv till utredningen har direktiven fortsatt varit så smala att utredningen omöjligen kan ta det grepp som behövs när det gäller studiemedelssystemet och som behövs för att människor ska kunna ha en dräglig tillvaro – även studerande som har barn.

Inte heller har jag, herr talman, noterat Vänsterpartiets aktivitet någon gång under det gångna året i interpellationsdebatter eller i samband med frågor eller på annat sätt i de här avseendena. Tvärtom har jag saknat Vänsterpartiet i de debatterna.

Britt-Marie Danestig ger en intressant inblick i sitt stödarbete gentemot regeringen när hon säger att det nu är för sent att komma med synpunkter. Men, herr talman, vi har ju nyss hört att utredningen med sina smala direktiv om några veckor kommer med sin rapport. Då kan det väl inte vara för sent att komma med synpunkter.

Om Britt-Marie Danestig har en vilja att ta det grepp som behövs om de studiesociala frågorna kan vi säkert hitta en smidig och bra lösning för det utan att påstå att det skulle vara för sent. Ibland heter det ju också att det är för tidigt.

Anf. 157 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Studiesociala utredningen slutför sitt arbete den här månaden. Således är det lite sent att nu komma in med krav på en utvidgning av direktiven. Det tycker jag är ganska självklart.

Om Kristdemokraterna och de andra borgerliga partierna – och förresten också andra partier – däremot hade stött vår motion förra året skulle det ha funnits en möjlighet att förändra direktiven.

Vi har ju ännu inte sett resultatet av nämnda utredning. Därför tycker jag att det är lite övermaga att redan nu, innan vi alltså sett resultatet och som Kristdemokraterna vill, tillsätta en ny parlamentarisk utredning som i stort sett ska utreda samma sak som den utredning skulle utreda vars resultat vi ännu inte känner till.

Vi får väl avvakta och se vad utredningen kommer fram till. Sedan får vi diskutera det. Därefter får man väl titta närmare på om det finns behov av ytterligare utredning av vissa delar. Det vet vi faktiskt ingenting om i dag. Man ska inte tillsätta utredningar för deras egen skull, utan det gör man för att de ska ha något att tillföra.

Anf. 158 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Den interpellationsdebatt där vi kristdemokrater lyfte fram situationen bland annat för studerande med barn samt behovet av bredare direktiv hade vi i början av december förra året, alltså år 2002. Det var till och med före den budgetdebatt som Britt-Marie Danestig här plötsligt erinrar sig.

Hade Vänsterpartiet då varit på hugget skulle det säkert ha gått att hitta bra lösningar. Samtidigt, herr talman, förvånar det mig att Britt-Marie Danestig är beredd att ge upp i den här frågan – detta innan vi över huvud taget ens har hunnit påbörja den breda diskussion som åtminstone vi eftersträvar.

Jag är också förundrad över att de frågor som handlar om till exempel samarbetet, samsynen, när det gäller studiemedelssystemet, arbetslöshetsförsäkringen och andra trygghetssystem – de tas ju över huvud taget inte upp av den nuvarande utredningen – enligt Britt-Marie Danestigs vilja inte ska kunna utredas på ett bredare och ett mera genomgripande sätt. Inte minst studentföreträdarna behöver också ha möjlighet att då vara med.

Samtidigt, herr talman, inser jag att det är lite avslöjande just för samarbetet mellan Vänstern, Socialdemokraterna och Miljöpartiet att de ambitioner som Britt-Marie Danestig säger sig ha när det gäller studerande med barn inte riktigt kommer till sin rätt, inte riktigt uppfylls.

Vidare, herr talman: Britt-Marie Danestig tyckte att jag skulle skriva ett brev till tomten. Men, herr talman, jag tror inte på tomten. Kanske gör Britt-Marie Danestig det. Möjligen skulle det kunna förklara en del i fråga om Vänsterpartiets ekonomiska politik.

Anf. 159 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Tomten är röd precis som kärleken är röd.

Jag vet inte om Torsten Lindström hade annat för sig när jag talade om barntillägget. Jag talade då just om 121-punktsprogrammet där barntillägget är *en* viktig punkt som vi i de tre samarbetspartierna vill försöka genomföra.

Till skillnad från Kristdemokraterna lovar vi ingenting utan att veta att vi har en finansiering. Vi har alltså inte på samma sätt som Kristdemokraterna lättat från jordytan, utan vi fortsätter envist att säga: Vi befinner oss här och nu, i verkligheten. Ska vi genomföra någonting, då ska vi också veta att det är möjligt och att det finns tillräckliga resurser för det.

Ett barntillägg är faktiskt en ganska dyrbar historia.

Anf. 160 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Britt-Marie Danestig tycks ha tagit en sorts luciakrona på sig. Hon strålar av någon sorts självuppfyllande kameralt ljus här. Men för att vara helt ärlig måste jag säga att Britt-Marie Danestigs beräkningar inte är särskilt mycket att skryta med.

Först och främst måste vi en gång för alla reda ut den fråga som ältats fram och tillbaka i debatten och som handlar om hur man placerar pengarna med utgångspunkt i anslagen. Det är faktiskt så att vi fasar ut Kunskapslyftet.

Om man gör det, Britt-Marie Danestig, är det ingenting som hindrar kommunerna från att behålla den nivå på antalet platser i komvux som tidigare funnits. Ingenting alls förhindrar det. Mitt parti, som starkt värnar det kommunala självstyret, säger att det står kommunerna fullständigt fritt att göra en sådan sak. Det statliga anslaget däremot justeras helt i enlighet med den tidigare politiken. Där är det inga konstigheter, i varje fall inte från vår sida. Därmed är det heller inget konstigt i att föra peng-

arna från sådan verksamhet som vi inte tycker är lika prioriterad till sådan verksamhet som vi tycker är mer prioriterad, det vill säga kvalificerad yrkesutbildning.

När vi skapar den nya post i budgeten som vi kallar för vuxenstudiestöd är det naturligtvis någonting som ligger i linje med vår politik. Britt-Marie Danestig får gärna ha invändningar mot det men kritisera i så fall inte den budgetmässiga modellen! Det är inte så att pengarna har försvunnit, utan de har flyttats från ett konto till ett annat. Sedan sker en neddragning med utgångspunkt i utfasningen av Kunskapslyftet.

Jag skulle vilja anknyta till debatten tidigare med Jan Björkman och fråga Britt-Marie hur det är med inställningen till den kvalificerade yrkesutbildningen från Vänsterns sida, som ju är Socialdemokraternas samarbetspartner. Vad har man att säga om det faktum att ni gång på gång skjuter upp ökningen av antalet platser, att man hela tiden skyller på det så kallade statsfinansiella läget trots att den här utbildningen mer än någonting annat har varit synnerligen effektiv för att få människor in i arbete? Vad har Britt-Marie Danestig att säga om den saken?

Anf. 161 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Tobias Billström tydligen fortfarande inte har räknat igenom det här. Faktum är, i varje fall efter upplysningen om den kraftiga ökningen av KY, att det kommer att drabba komvux och folkhögskolorna mycket hårt. Det är fråga om en halvering.

Jag som kommer från folkhögskolevärlden – som faktiskt också är en typ av fristående skolor som Moderaterna brukar värna om – vet vad det skulle innebära för folkhögskolornas del. Det skulle bli en fruktansvärt prekär situation. Jag ömmar och känner för alla de folkhögskoleelever som får en andra chans. Många av dem klarar sig väldigt bra bland annat i fortsatta studier. Det är en god rekryteringsbas för väldigt många människor. Så är det. Sedan kan man dribbla med de här siffrorna fram och tillbaka hur mycket som helst. Ibland är det synd att vi inte har en bildskärm så att jag kunde ha visat svart på vitt hur det är beräknat.

Jag fick inte veta någonting om den här prognosen som jag bad om. Jag har inte fått något svar på hur ni kom fram till ett minskat antal studerande och vad ni i så fall bygger era antaganden på. Det har jag fortfarande inte fått något svar på.

Anf. 162 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Anledningen är först och främst att jag underkänner din prognos därför att du har räknat på ett sätt som inte står i överensstämmelse med hur verkligheten ser ut. När vi har justerat och lagt om våra anslag har vi fått ett annat resultat än vad du har fått. Svårare är det inte. Hade vi haft en overheadapparat hade jag naturligtvis kunnat lägga på en bild som hade illustrerat detta faktum.

Folkhögskolorna drabbas inte med vår politik, tvärtom. Vi moderater värnar folkhögskolorna mycket högt av just den anledning – men med olika utgångspunkter – som Britt-Marie Danestig tar upp, nämligen att de faktiskt är ett lysande exempel på skolpengen i full verksamhet.

Men jag fick inget svar från Britt-Marie Danestig när det gäller synpunkterna på KY annat än att du i ditt första inlägg från talarstolen räknade fel. Vi sade inte 21 000 platser utan 25 000, om vi ska vara ärliga.

Jag tycker att det kan vara intressant att höra om Vänsterpartiet över huvud taget ställt några krav i förhandlingarna med Socialdemokraterna om utökat antal platser i KY. Har man ställt krav på att man faktiskt ska komma i gång med verksamheten, eller har man ställt krav på uppföljningen av den verksamhet som redan är i gång? Den typen av frågor skulle vara mycket intressanta att få svar på här i kammaren, kanske lite mer intressanta än spekulationer i rent budgettekniska termer. Jag tror att allmänheten faktiskt hade satt mer värde på det.

Anf. 163 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag kan se att man i Moderaternas förslag halverar bidraget till komvux och folkhögskolorna. Det är självklart. Dessutom måste man komma ihåg att ni också gör kraftiga nedskärningar i det statliga bidraget till kommunerna. Då kan jag se hur det går för hela den här vuxenutbildningssatsningen, som har varit oerhört bra, som byggdes upp i och med Kunskapslyftet, som har gett så många människor hopp och som man har så väldigt bra erfarenheter av ute i kommunerna. Vi har fått ett intresse och en kompetenshöjning ute i kommunerna. Och det är ni beredda att fullständigt slå sönder och samman. Det är jättetråkigt.

När det gäller KY tycker vi att den yrkesanknutna eftergymnasiala utbildningen är jätteviktig. Men vi vill ha en total översyn. Kvalificerad yrkesutbildning sker, förutom genom den eftergymnasiala yrkesinriktade utbildningen, också i väldigt stor utsträckning på folkhögskolor, genom påbyggnadsutbildningar på komvux, genom kompletterande utbildning och naturligtvis också på högskolor och universitet, särskilt med den möjlighet man har att bedriva kortare utbildningar som leder fram till en yrkeshögskoleexamen.

Vi tycker att man behöver se över hela den här bilden för att få ett helhetsgrepp över den eftergymnasiala yrkesinriktade utbildningen. Vi vet att det är oerhört betydelsefullt för regionerna och för tillväxten i regionerna att man får en möjlighet att arrangera kurser. Men vi kanske hellre såg att ansvaret i större utsträckning sköts över till kommunerna och de samverkansorgan som finns inom en region. Ska man klara av att samverka om gymnasieskolan ska man också kunna göra det om vuxenutbildningen inkluderande den eftergymnasiala yrkesutbildningen.

Anf. 164 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! Vi i Folkpartiet liberalerna vill föra en politik där man skapar incitament och drivkrafter för att studenterna inte ska skjuta upp sina studier. Vi vill satsa på studenter som har barn och ge dem ett tilläggs lån, i stället för att lägga pengarna på dem som har högre inkomster. Man kanske kan tycka att det är elitistiskt. Jag tycker att det mer handlar om att värna om de studenter som lever i en oerhört utsatt situation. De 6 000 kr som studerande med barn har att leva på per månad ger knappast någon tillvaro med guldkant. De som vill fördjupa sig ytterligare i detta kan läsa vårt särskilda yttrande nr 2 för att se hur det hela är uppbyggt och finansierat.

Vi vill föra en politik där man skapar riktiga jobb i stället för bidrag och misslyckade arbetsmarknadskurser.

Det som jag annars skulle vilja lyfta upp och fråga Britt-Marie Danestig om rör vår reservation, som handlar om möjligheten att dra in stu-

diebidraget för dem som inte närvarar vid undervisningen. Vi har i dag stora problem i framför allt gymnasieskolan med skolk. Detta vill vi motverka genom att man ska ha möjligheten att dra in studiehjälpen för de elever som skolkar. Jag undrar vad Britt-Maries principiella inställning är till ett sådant förslag.

Anf. 165 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Vi ställer oss inte bakom ett sådant förslag. Vi tycker att det är olämpligt att föra ihop de två delarna – alltså att se indragningen av studiebidraget som ett straff för skolk. Vi tror att det skulle vara väldigt svårt att göra de nödvändiga avvägningarna, och det skulle vara förenat med en hel del godtycke. Vi tycker att det finns andra mera positiva sätt för att ta itu med skolkarna. Det är klart inte bra om eleverna uteblir från skolan. Men vi tror på samtal och personliga relationer mellan lärare och elever och intresset från lärarnas sida för att se till att eleverna trivs i skolan och känner sig motiverade att gå där.

Det är för oss det viktigaste, och det är det som vi vill arbeta med och ge förutsättningar för.

Anf. 166 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! Finns det ändå inte en viss logik i att de som inte deltar i undervisningen i så fall inte heller är berättigade till ett studiebidrag? Jag hoppas att Britt-Marie Danestig är beredd att ta det här problemet på allvar, för det är ett allvarligt problem. Därför är det olyckligt att förslag nu kommer till exempel från Vänsterpartiet om att man ska avskaffa möjligheterna att dra in det. I praktiken är de redan avskaffade, även om utskottet i sitt betänkande, som Britt-Marie Danestig ställer sig bakom, säger att det i dag finns möjligheter att dra in studiebidraget. Viss skillnad är det tydligen mellan vad man ställer sig bakom i utskottets betänkande och vad man är beredd att säga i riksdagens talarstol. Men är det inte viss logisk inkonsekvens att de som inte tar del av undervisningen samtidigt får studiebidrag? Det är naturligtvis en viktig drivkraft för att få eleverna att ta del av undervisningen, ta sina studier på allvar och få dem att välja att inte skolk från gymnasiet.

Anf. 167 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Detta är en fråga om hur man ser på människor och vilken syn man har på kunskap. Jag tycker att moroten för att gå i skolan ska vara att man tycker att det är spännande och roligt.

Jag tycker inte om detta med att dra in studiebidraget som straff för skolk, och inte heller att man – som i vissa skolor – belönas för att man går till skolan. Jag tycker att det är en sådan självklar sak i fostran att se utbildning som en tillgång, inte som ett tvång eller någonting som man behöver premieras eller betalas för att delta i. Det är att vända på sättet att se på utbildning som jag tycker känns väldigt främmande. Vi bör i stället sträva efter att se kunskap som en frihet och en stor möjlighet för alla människor.

Axel Darvik talade om tilläggslånet. Jag tycker att det är en intressant idé. Vi har tidigare motionerat om att man ska kunna utvidga möjligheterna att få tilläggslån. Men det måste vägas mot de slutsatser som kommer att kunna dras av den studiesociala utredningen. Här måste man se

till helheten. Ibland kan det finnas fördelar med att särbehandla studenter med barn, men ibland är det bra att man inte gör det utan i stället tar med dem i det trygghetssystem som redan fungerar.

Vår uppfattning är ju – som jag sade från början – att man i större utsträckning ska betrakta studier på samma sätt som man betraktar arbete, alltså som någonting som är mycket värdefullt

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 10 december.)

Prot. 2003/04:45
9 december

12 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Lagutskottets betänkande
2003/04:LU14 Ändringar i årsredovisningslagen, m.m.

Utrikesutskottets betänkande
2003/04:UU8 Fortsatt svenskt deltagande i en internationell säkerhetsstyrka i Afghanistan

Socialförsäkringsutskottets betänkanden
2003/04:SfU4 Finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet
2003/04:SfU1 Anslag inom socialförsäkringsområdet (utgiftsområdena 10, 11 och 12)

Miljö- och jordbruksutskottets betänkanden
2003/04:MJU1 Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård
2003/04:MJU2 Utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar m.m.

13 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 9 december

2003/04:186 av *Gustav Fridolin* (mp) till statsrådet Mona Sahlin
Folklig mobilisering för att motarbeta nazismen
2003/04:187 av *Roger Tiefensee* (c) till finansminister Bosse Ringholm
Skattebefrielse för allmännyttiga fonder och stiftelser
2003/04:188 av *Rosita Runegrund* (kd) till finansminister Bosse Ringholm
Skattebefrielse för vissa stiftelser

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 16 december.

14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 9 december

2003/04:424 av *Cecilia Wigström* (fp) till statsminister Göran Persson
Lokalisering av EU:s sjösäkerhetsbyrå till Göteborg

2003/04:425 av *Ulla Hoffmann* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
Dödsdomen mot tibetanen Tenzin Delek Rinpoche

2003/04:426 av *Désirée Pethrus Engström* (kd) till statsrådet Mona Sahlin
lin

Ett jämställt samhälle

2003/04:427 av *Désirée Pethrus Engström* (kd) till statsrådet Mona Sahlin
lin

Bidragen till kvinnoorganisationerna

2003/04:428 av *Carl-Axel Johansson* (m) till justitieminister Thomas Bodström
lin

Tingsrätten i Ystad

2003/04:429 av *Anita Sidén* (m) till justitieminister Thomas Bodström
lin

Avskrivna och nedlagda brott

2003/04:430 av *Marie Engström* (v) till näringsminister Leif Pagrotsky
lin
Strömvabrott

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 16 december.

15 § Kammaren åtskildes kl. 19.22.

Förhandlingarna leddes

av andre vice talmannen från sammanträdet början till och med 6 §
anf. 22 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med anf. 70 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med anf. 116 (delvis) och

av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Monica Gustafson

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Avsägelse.....	1
3 § Anmälan om kompletteringsval till Valprovsningsnämnden	1
4 § Aktuell debatt: Den svenska alkoholpolitiken.....	1
Anf. 1 PER BILL (m).....	1
Anf. 2 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	2
Anf. 3 PER BILL (m).....	4
Anf. 4 BO KÖNBERG (fp).....	6
Anf. 5 CHATRINE PÅLSSON (kd)	7
Anf. 6 INGRID BURMAN (v).....	8
Anf. 7 KENNETH JOHANSSON (c)	10
Anf. 8 LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	11
Anf. 9 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	12
Anf. 10 PER BILL (m).....	14
Anf. 11 BO KÖNBERG (fp).....	14
Anf. 12 CHATRINE PÅLSSON (kd)	15
Anf. 13 INGRID BURMAN (v).....	16
Anf. 14 KENNETH JOHANSSON (c)	16
Anf. 15 LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	17
Anf. 16 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	17
Anf. 17 PER BILL (m).....	18
Anf. 18 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	19
5 § Förnyad bordläggning.....	19
6 § Utbildning och universitetsforskning.....	20
Utbildningsutskottets betänkande 2003/04:UbU1	20
Anf. 19 STEN TOLGFORS (m).....	20
Anf. 20 ULF NILSSON (fp).....	22
Anf. 21 TORSTEN LINDSTRÖM (kd)	25
Anf. 22 BRITT-MARIE DANESTIG (v).....	27
Anf. 23 ULF NILSSON (fp) replik	30
Anf. 24 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	30
Anf. 25 ULF NILSSON (fp) replik	31
Anf. 26 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	32
Anf. 27 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik	32
Anf. 28 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	32
Anf. 29 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik	33
Anf. 30 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	33
Anf. 31 BIRGITTA SELLÉN (c).....	34
Anf. 32 SÖREN WIBE (s)	36
Anf. 33 STEN TOLGFORS (m) replik	38
Anf. 34 SÖREN WIBE (s) replik	39
Anf. 35 STEN TOLGFORS (m) replik	39
Anf. 36 SÖREN WIBE (s) replik	40
Anf. 37 BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	40

Anf. 38 SÖREN WIBE (s) replik.....	41
Anf. 39 BIRGITTA SELLÉN (c) replik	41
Anf. 40 SÖREN WIBE (s) replik.....	41
Anf. 41 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	41
Anf. 42 SÖREN WIBE (s) replik.....	42
Anf. 43 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	42
Anf. 44 SÖREN WIBE (s) replik.....	43
Anf. 45 ULF NILSSON (fp) replik.....	44
Anf. 46 SÖREN WIBE (s) replik.....	44
Anf. 47 ULF NILSSON (fp) replik.....	45
Anf. 48 SÖREN WIBE (s) replik.....	45
Anf. 49 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	46
Anf. 50 STEN TOLGFORS (m) replik	49
Anf. 51 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	49
Anf. 52 STEN TOLGFORS (m) replik	50
Anf. 53 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	51
Anf. 54 BIRGITTA SELLÉN (c) replik	51
Anf. 55 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	52
Anf. 56 BIRGITTA SELLÉN (c) replik	53
Anf. 57 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	53
Anf. 58 ULF NILSSON (fp) replik.....	54
Anf. 59 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	54
Anf. 60 ULF NILSSON (fp) replik.....	55
Anf. 61 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	56
Anf. 62 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	56
Anf. 63 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	57
Anf. 64 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	58
Anf. 65 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s) replik	58
Anf. 66 TOBIAS BILLSTRÖM (m).....	59
Anf. 67 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik.....	61
Anf. 68 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	62
Anf. 69 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik.....	62
Anf. 70 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	62
Anf. 71 SÖREN WIBE (s) replik.....	62
Anf. 72 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	63
Anf. 73 SÖREN WIBE (s) replik.....	64
Anf. 74 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	64
Anf. 75 ANA MARIA NARTI (fp).....	65
Anf. 76 SÖREN WIBE (s) replik.....	66
Anf. 77 ANA MARIA NARTI (fp) replik	66
Anf. 78 SÖREN WIBE (s) replik.....	67

Anf. 79	ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	67
Anf. 80	OLLE SANDAHL (kd).....	67
Anf. 81	SÖREN WIBE (s) replik.....	69
Anf. 82	OLLE SANDAHL (kd) replik.....	70
Anf. 83	SÖREN WIBE (s) replik.....	70
Anf. 84	OLLE SANDAHL (kd) replik.....	71
Anf. 85	LENNART GUSTAVSSON (v)	71
Anf. 86	ULF NILSSON (fp) replik	73
Anf. 87	LENNART GUSTAVSSON (v) replik	74
Anf. 88	ULF NILSSON (fp) replik	74
Anf. 89	LENNART GUSTAVSSON (v) replik	75
Anf. 90	BIRGITTA SELÉN (c) replik.....	75
Anf. 91	LENNART GUSTAVSSON (v) replik	76
Anf. 92	BIRGITTA SELÉN (c) replik.....	76
Anf. 93	LENNART GUSTAVSSON (v) replik	76
Anf. 94	MIKAEL DAMBERG (s)	77
Anf. 95	ULF NILSSON (fp) replik	80
Anf. 96	MIKAEL DAMBERG (s) replik	80
Anf. 97	ULF NILSSON (fp) replik	81
Anf. 98	MIKAEL DAMBERG (s) replik	81
Anf. 99	BIRGITTA SELÉN (c) replik.....	82
Anf. 100	MIKAEL DAMBERG (s) replik.....	82
Anf. 101	BIRGITTA SELÉN (c) replik.....	83
Anf. 102	MIKAEL DAMBERG (s) replik.....	84
Anf. 103	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	84
Anf. 104	MIKAEL DAMBERG (s) replik.....	85
Anf. 105	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	85
Anf. 106	MIKAEL DAMBERG (s) replik.....	86
Anf. 107	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	86
Anf. 108	MIKAEL DAMBERG (s) replik.....	87
Anf. 109	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	88
Anf. 110	MIKAEL DAMBERG (s) replik.....	88
Anf. 111	Statsrådet LENA HALLENGREN (s).....	88
Anf. 112	BIRGITTA SELÉN (c) replik.....	92
Anf. 113	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	92
Anf. 114	BIRGITTA SELÉN (c) replik.....	93
Anf. 115	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	93
Anf. 116	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	94
Anf. 117	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	94
Anf. 118	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	95
Anf. 119	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	95
Anf. 120	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	96
Anf. 121	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	97
Anf. 122	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	97
Anf. 123	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	98
Anf. 124	ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	98
Anf. 125	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	98
Anf. 126	ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	99
Anf. 127	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	99

Anf. 128	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	100
Anf. 129	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	100
Anf. 130	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	101
Anf. 131	Statsrådet LENA HALLENGREN (s) replik	101
Anf. 132	ANNA IBRISAGIC (m)	102
Anf. 133	LOUISE MALMSTRÖM (s)	104
	(Beslut fattades under 10 §.)	106
7 §	Studiestöd.....	106
	Utbildningsutskottets betänkande 2003/04:UbU2.....	106
Anf. 134	TOBIAS BILLSTRÖM (m).....	106
Anf. 135	AXEL DARVIK (fp).....	108
	(forts. 11 §).....	110
	Ajournering.....	110
	Återupptagna förhandlingar	110
8 §	Beslut om ärenden som slutdebatterats den 4 december	110
	SfU2 Anslag inom utgiftsområde 8 Invandrare och flyktingar.....	110
	BoU3 Hyresrätt och bostadsrätt m.m.	113
9 §	Beslut om ärende som slutdebatterats den 8 december	114
	KrU1 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.....	114
10 §	Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	117
	UbU1 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	117
	Ajournering.....	120
	Återupptagna förhandlingar	120
11 §	(forts. från 7 §) Studiestöd (forts. UbU2)	120
Anf. 136	TORSTEN LINDSTRÖM (kd).....	120
Anf. 137	HÅKAN LARSSON (c).....	122
Anf. 138	JAN BJÖRKMAN (s)	123
Anf. 139	AXEL DARVIK (fp) replik	125
Anf. 140	JAN BJÖRKMAN (s) replik	125
Anf. 141	AXEL DARVIK (fp) replik	126
Anf. 142	JAN BJÖRKMAN (s) replik	126
Anf. 143	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	127
Anf. 144	JAN BJÖRKMAN (s) replik	127
Anf. 145	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	128
Anf. 146	JAN BJÖRKMAN (s) replik	129
Anf. 147	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	129
Anf. 148	JAN BJÖRKMAN (s) replik	130
Anf. 149	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	130
Anf. 150	JAN BJÖRKMAN (s) replik	131
Anf. 151	HÅKAN LARSSON (c) replik	131
Anf. 152	JAN BJÖRKMAN (s) replik	132
Anf. 153	HÅKAN LARSSON (c) replik	132
Anf. 154	JAN BJÖRKMAN (s) replik	133
Anf. 155	BRITT-MARIE DANESTIG (v)	133
Anf. 156	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	136

Anf. 157	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	136	Prot. 2003/04:45 9 december
Anf. 158	TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik	136	
Anf. 159	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	137	
Anf. 160	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	137	
Anf. 161	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	138	
Anf. 162	TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik	138	
Anf. 163	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	139	
Anf. 164	AXEL DARVIK (fp) replik	139	
Anf. 165	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	140	
Anf. 166	AXEL DARVIK (fp) replik	140	
Anf. 167	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	140	
	(Beslut skulle fattas den 10 december.)	141	
12 §	Bordläggning	141	
13 §	Anmälan om interpellationer	141	
14 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	142	
15 §	Kammaren åtskildes kl. 19.22	142	

